

# VERSLAG OVER HET JAAR 1934.

## *Aantal afdelingen.*

De stijging van het aantal afdelingen der Partij, welke sinds 1926 plaats had, is in het jaar 1934 onderbroken door een daling.

De aantal afdelingen was, verdeeld, over de laatste vier kwartalen als volgt:

|              |      |     |
|--------------|------|-----|
| 31 December  | 1933 | 788 |
| 31 Maart     | 1934 | 778 |
| 30 Juni      | 1934 | 775 |
| 30 September | 1934 | 768 |
| 31 December  | 1934 | 765 |

Het aantal afdelingen liep terug met 23. De oorzaak hiervan moet hoofdzakelijk worden gezocht in de voortdurende crisis. In de hieronder volgende afdelingen, welke moesten worden opgeheven, bestond slechts gedurende zeer korte tijd een kleine afdeling van enkele leden, meest landarbeiders. Tengevolge van de aanhoudende werkloosheid en de gedaalde steunuitkeringen is men zelfs vaak niet meer in staat enige contributie op te brengen, vandaar, dat het voor deze afdelingen onmogelijk was, zij het een nog zo zwak Partijleven, voort te zetten.

Ook zijn er enkele afdelingen bij, die dreven op de activiteit van enkele ambtenaren, of arbeiders der Ned. Spoorwegen. Deze moesten opgeheven worden, doordat de betreffende partijgenoten werden overgeplaatst.

Opgeheven werden: Bautsch, Biesbosch, Borgharen, Broekerhaven, Clinge, Egmond aan Zee, Ellewoutsdijk, Etten-Leur, Goedereede, Grollo, Hasselt, Heemskerk, Herbayum, Hoogvliet, Holten, Kapelle-Biezellinge, Kesteren, Lobith, Marken, Melissant, Nuth, Ossenzijl, Oudenbosch, Oud-Vossemeer, Peins, Purmerland, Raamsdonksveer, Rockanje, Schoondijke, Sint-Annaland, Snippeling-Colmschate, Stad Vollenhove, Susteren, Veen, Veenoord, Veenwouden, Vreeland, Wilp, Wissekerke, Zwammerdam, Zwartewaal, Zwartsluis.

Samengevoegd werden: Nieuwenhagen en Eijgelshoven; Pernis kwam door annexatie bij Rotterdam; 6 Lonneker afdelingen werden opgeheven door annexatie bij de gemeente Enschede. Een nieuwe federatie Enschede is gevormd, die uit 8 afdelingen bestaat.

Opgericht werden 20 afdelingen, te weten: Bathmen, Bergschenhoek, Deinum, Egmond aan Zee, Haarlem IV, Heino, Herbayum, Hummelo-Keppel, Ingen, Kerk-Avezaath, Noordgouwe, Peins, Piershil, Putten, Rotterdam XI, Schoonrewoerd, Sprang-Capelle, Waardenburg, Wilp, Zoelen.

Door samenvoeging en opheffing werden afgeschreven 50 afdelingen, opgericht werden 20 afdelingen plus 7 nieuwe afdelingen in Enschede is 27, vandaar een vermindering van 23.

Wij laten hieronder volgen een staatje, aangevende het aantal opgeheven en opgerichte afdelingen in elk onzer federaties:

|                           | Opgericht: | Opgeheven: |
|---------------------------|------------|------------|
| Friesland .....           | 3          | 3          |
| Groningen .....           | —          | —          |
| Drente .....              | —          | 2          |
| Overijssel .....          | 9          | 12         |
| Gelderland .....          | 7          | 4          |
| Utrecht .....             | —          | 1          |
| Noord-Holland Noord ..... | 1          | 4          |
| Noord-Holland Zuid .....  | 1          | —          |
| Zuid-Holland .....        | 3          | 7          |
| Zeeland .....             | 1          | 7          |
| Noord-Brabant .....       | 1          | 5          |
| Limburg .....             | —          | 5          |
| Amsterdam .....           | —          | —          |
| Rotterdam .....           | 1          | —          |
| Den Haag .....            | —          | —          |
|                           | 27         | 50         |

Het eerste kwartaal 1935 geeft wederom een toename van het aantal afdelingen te zien, daar in Januari en Februari 11 nieuwe werden opgericht, waartegenover slechts 1 opheffing staat.

In tabel A. geven wij een overzicht van het verloop van het aantal afdelingen sinds de laatste 22 jaar, verdeeld over de 15 federaties.

### *Aantal leden.*

Het aantal leden bedroeg op:

|                         |       |
|-------------------------|-------|
| 31 December 1933 .....  | 87212 |
| 31 Maart 1934 .....     | 90734 |
| 30 Juni 1934 .....      | 88470 |
| 30 September 1934 ..... | 85674 |
| 31 December 1934 .....  | 84269 |

Een achteruitgang van 2943 leden of 3.37 pct.

Sedert het jaar 1924 is dit het eerste, waarin het ledental der Partij niet steeg, de eerste onderbreking in een periode van 10 jaren onafgebroken groei der Partij.

Zoals uit de cijfers blijkt, gaf het eerste kwartaal nog een stijging te zien. Dit was een gevolg van de actie tot het winnen van nieuwe leden, welke in een groot aantal afdelingen in de maanden Februari en Maart werd gevoerd. De toename was echter te gering om de afschrijvingen, welke op elke actie volgen, te kunnen opvangen.

Als de belangrijkste factor voor de achteruitgang moet zeker de nog steeds voortdurende werkloosheid worden genoemd, terwijl ook de immer voortgaande loondaling als mede-oorzaak moet worden aangeduid. Het aantal arbeiders, waarvoor het steeds moeilijker wordt contributie aan een politieke partij te betalen, neemt stellig toe.

De teruggang in het vierde kwartaal moet zeker voor een belangrijk deel worden toegeschreven aan speciaal door het Partijbestuur getroffen maatregelen. Tengevolge van de aanhoudende crisis is het aantal leden, dat niet regelmatig contributie afdroeg, toegenomen. Het aantal ondersteunden, dat in plaats van contributie te betalen, werklozenzegels plakte, was zo sterk gestegen, dat het Partijbestuur het niet langer

verantwoord achtte, nog langer vrijstelling van contributie-afdracht toe te staan.

Er was een zekere onbillijkheid ontstaan, voor de partijgenoten die lage lonen verdienden, omdat deze wel contributie betaalden, doch ondersteunden niet. Hieraan heeft het Partijbestuur een einde gemaakt door te bepalen, dat alleen de vrouwen van werkloze leden een W-zegel mogen plakken, doch dat alle andere leden dienen te contribuëren. Hiervoor is een nieuwe contributiezegel ingevoerd, met ingang van 1 October 1934, ter waarde van 3 cent, voor hen, die minder wekelijks inkomen hebben dan f 10.—, terwijl degenen, die van f 10.— tot f 15.— per week ontvangen, 6 cent contributie per week moeten betalen.

Deze maatregel had hier en daar afschrijving van leden tengevolge. Het verloop van het aantal mannelijke leden was:

|                         |       |
|-------------------------|-------|
| 31 December 1933 .....  | 59717 |
| 31 Maart 1934 .....     | 61879 |
| 30 Juni 1934 .....      | 60371 |
| 30 September 1934 ..... | 58429 |
| 31 December 1934 .....  | 57141 |

Een teruggang van 2576 of van 4.31 pct. van het aantal mannelijke leden, of 2.95 pct. van het totaal aantal leden.

Het aantal vrouwelijke leden bedroeg over de vier kwartalen:

|                         |       |
|-------------------------|-------|
| 31 December 1933 .....  | 27495 |
| 31 Maart 1934 .....     | 28855 |
| 30 Juni 1934 .....      | 28099 |
| 30 September 1934 ..... | 27245 |
| 31 December 1934 .....  | 27128 |

De teruggang van het vrouwelijke aantal leden bedroeg dus 367, dat is 1.33 pct. van het aantal vrouwelijke leden of 0.42 pct. van het totaal aantal leden.

Hieruit blijkt, dat de teruggang van het aantal mannelijke leden relatief veel groter is dan dat van het vrouwelijke aantal leden. Het is een opmerkelijk verschijnsel, dat het aantal vrouwelijke leden zich beter handhaaft dan het aantal mannelijke. Dit blijkt onder meer ook uit de volgende cijfers:

| Totaal ledental |      |       |          | Totaal aantal mannen: |          | Totaal aantal vrouwen: |          |
|-----------------|------|-------|----------|-----------------------|----------|------------------------|----------|
|                 |      |       |          |                       |          |                        |          |
| 31/3            | 1922 | 41816 | 100.— %  | 32668                 | 100.— %  | 9148                   | 100.— %  |
| 31/3            | 1923 | 42555 | 101.77 % | 32314                 | 98.92 %  | 10241                  | 111.95 % |
| 31/3            | 1924 | 40488 | 96.73 %  | 30565                 | 93.56 %  | 9923                   | 108.47 % |
| 31/3            | 1925 | 38339 | 91.69 %  | 29009                 | 88.80 %  | 9330                   | 101.99 % |
| 31/3            | 1926 | 41430 | 99.08 %  | 30877                 | 94.52 %  | 10553                  | 115.36 % |
| 31/3            | 1927 | 45262 | 108.27 % | 32354                 | 98.54 %  | 12905                  | 139.64 % |
| 31/3            | 1928 | 52904 | 126.57 % | 37540                 | 114.80 % | 15364                  | 168.83 % |
| 31/3            | 1929 | 56071 | 134.08 % | 39375                 | 120.53 % | 16696                  | 182.41 % |
| 31/3            | 1930 | 66128 | 158.14 % | 46116                 | 141.17 % | 20012                  | 218.75 % |
| 31/3            | 1931 | 74461 | 178.07 % | 51262                 | 156.92 % | 23199                  | 253.60 % |
| 31/3            | 1932 | 77855 | 186.18 % | 53646                 | 164.22 % | 24209                  | 264.64 % |
| 31/3            | 1933 | 91117 | 217.90 % | 62785                 | 192.19 % | 28332                  | 309.71 % |
| 31/3            | 1934 | 90734 | 217.98 % | 61879                 | 189.42 % | 28855                  | 315.42 % |
| 31/12           | 1934 | 84269 | 201.52 % | 57141                 | 174.91 % | 27128                  | 296.76 % |

In bijlage B. geven wij een overzicht van het verloop van het ledental gedurende de vier kwartalen van 1934. Hieruit blijkt, dat de toetredingen tot de Partij in dit jaar niet stilgestaan heeft, doch dat de uittreding en afvoering de toetreding hebben overtroffen. Er verhuisden in het jaar 1934 2098, waarvan er 1756 in andere afdelingen weer terug kwamen. Er gingen derhalve ook in dit jaar weer een aantal van 342 verloren. Vooral de afdelingssecretarissen en penningmeesters verzoeken wij van dit beduidende aantal nota te nemen, omdat zij het zijn, die voor een belangrijk deel het verloren gaan van deze leden kunnen voorkomen.

Wij voegen hier voorts bij een overzicht van het ledental der Partij vanaf de oprichting (bijlage C) en een over de verhouding der ledentallen in de verschillende federaties (bijlage D).

Men zal hieruit bemerken, dat onze drie zuidelijke provincies weer beneden het ledental van 1930 zijn gedaald.

In bijlage E vindt men een overzicht van het ledental der Partij in de grootste plaatsen des lands in vergelijking tot het totaal-ledental der Partij en tot het totaal der bevolking.

### *Het Partijbestuur.*

Voor de verkiezing van het Partijbestuur stelden de afdelingen voor het congres van 1934 de volgende kandidaten, welke bereid waren een candidatuur te aanvaarden:

Voor voorzitter: K. Vorrink; voor secretaris: C. Woudenberg; voor penningmeester: C. Woudenberg; voor secretaresse: E. Ribbius Peletier.

Voor het overige deel van het Dagelijks Bestuur: E. Boekman, P. Kiès, S. R. de Miranda, M. Sluysen en F. M. Wibaut.

Voor het overige deel van het Partijbestuur: J. W. Albarda, W. Banning, H. de Boer, W. Drees, D. A. van Eck, S. Groeneweg, J. v. d. Kieft, P. Kiès, M. A. Reinalda, J. E. Stokvis, J. in 't Veld, W. H. Vliegen, A. E. J. de Vries—Bruins, G. J. Zwertbroek.

Bij enkele candidaatstelling werd tot voorzitter gekozen: K. Vorrink; tot secretaris-penningmeester: C. Woudenberg; tot secretaresse: E. Ribbius Peletier.

Voor de verkiezing van het overige deel van het Dagelijks Bestuur werden uitgebracht 2029 stemmen, benevens 35 van onwaarde en 1 blanco. Volstreekte meerderheid 1015. Daarvan verkregen E. Boekman 1851, F. M. Wibaut 1599, S. R. de Miranda 1527, P. Kiès 661 en M. Sluysen 390 stemmen.

Gekozen waren dus E. Boekman, S. R. de Miranda en F. M. Wibaut.

Voor het overige deel van het Partijbestuur werden uitgebracht 2064 stemmen, benevens 15 van onwaarde. Volstreekte meerderheid 1033.

Hiervan verkregen J. W. Albarda 2063, W. Banning 2048, H. de Boer 326, W. Drees 1808, D. A. van Eck 1468, S. Groeneweg 1829, J. v. d. Kieft 1096, P. Kiès 689, M. A. Reinalda 369, J. E. Stokvis 1416, J. in 't Veld 416, W. H. Vliegen 1821, A. E. J. de Vries—Bruins 1000 en G. J. Zwertbroek 88.

Gekozen werden dus: J. W. Albarda, W. Banning, W. Drees, D. A. v. Eck, S. Groeneweg, J. v. d. Kieft, J. E. Stokvis en W. H. Vliegen.

F. M. Wibaut bedankte in de loop van het jaar. In deze vacature werd overeenkomstig het Huish. Reglement niet voorzien.

## *Vergaderingen Partijbestuur.*

Het Partijbestuur kwam in 1934 19 maal bijeen, het Dagelijks Bestuur 26 keer.

### *De Partijraad.*

De Partijraad vergaderde in het jaar 1934 3 maal. Hij kwam bijeen op 10 en 11 Februari, over welke vergadering wij reeds in het Jaarverslag van 1933 rapporteerden, op 4 en 5 Mei en op 8 en 9 December.

De overeenkomstig de 4e alinea van art. 40 der Partijstatuten in September te houden Partijraadsvergadering werd uitgesteld in verband met een onvoldoende agenda en mede, doordat de Partijraad binnenkort bijeen moest komen ter bespreking van het crisisprogram voor de gemeenteraadsverkiezingen.

De Meivergadering vond plaats in het gebouw van de A.N.D.B. te Amsterdam. In deze vergadering werden o.a. besproken de voorstellen 75 en 76 van de beschrijvingsbrief 1934 met de daarbij behorende amendementen en voorstel 101. Daarenboven werd de derde alinea van voorstel 70 betreffende eventuele veranderingen in de candidaatstelling voor de vertegenwoordigende lichamen besproken. Deze aangelegenheid werd in handen van het Partijbestuur gesteld.

De voorstellen 75 en 76 betreffende vervroegde staatspensionnering werden uitvoerig behandeld. Besloten werd ze naar de Kamerfractie te zenden, met verzoek aan deze zaak de nodige aandacht te schenken.

Voorstel 101, inhoudende het verzoek aan het Partijbestuur de mogelijkheid te onderzoeken om te komen tot oprichting van een landelijke moderne boeren- en tuindersbond, vond geen verdedigers, vandaar, dat het voorstel met algemene stemmen werd verworpen.

Op de agenda voor deze vergadering stond verder de behandeling van het rapport van de commissie van onderzoek inzake de kwestie Duijs.

In het vorige verslag vestigden wij er reeds de aandacht op, dat het de bedoeling van het Partijbestuur en van de commissie, die het onderzoek instelde, was geweest, om in de vergadering van de Partijraad van 8 en 9 Februari 1934 het rapport te doen uitbrengen. Dit kon evenwel niet, doordat p.g. Duijs door ziekte de vergadering van de Partijraad niet kon bijwonen. Derhalve werd toen besloten, dat deze zaak zou besproken worden in de eerste Partijraadsvergadering na het congres 1934, waarmede ook dit congres accoord ging.

Nadat p.g. prof. W. A. Bongers namens de commissie van onderzoek het zeer uitvoerige rapport had voorgelezen en daarenboven een verklaring ter kennis van de Partij had gebracht, die een uitspraak inhield over de kwestie, werd door het Partijbestuur aan de Partijraad voorgesteld het rapport zonder meer aan te nemen en over de inhoud niet te discussiëren, niettegenstaande het Partijbestuur en ook andere partijgenoten, bij de kwestie betrokken, het niet geheel met het rapport eens waren.

Na een korte discussie werd dit voorstel door de Partijraad aangenomen, nadat overeengekomen was dat voorlezing van het rapport zou geschieden in een gewestelijke vergadering van de federaties Noord-Holland Noord en Noord-Holland Zuid en in de afdeling Den Haag VI.

De verklaring van de commissie werd, na geamendeerd te zijn, als volgt met algemene stemmen aanvaard:

„De commissie verklaart als resultaat van haar onderzoek in de haar voorgelegde kwestie, dat naar haar oordeel in deze, zowel door partijgenoot Duijs, als door de leiding van de krant, als door de Partijleiding, fouten zijn gemaakt, welke echter het karakter van hen, die ze gemaakt hebben, niet aantasten.

Ze beschouwt deze fouten noch afzonderlijk, noch in hun samenhang als van die aard, dat enige maatregel tegen een partijgenoot, of tegen een partij-instantie behoeft te worden genomen en meent derhalve, dat de Partijraad de voorstellen 51-54 en 56-61 van de congresbeschrijvingsbrief, o.m. strekkende tot roeyement of tot disciplinaire maatregelen, dient te verwerpen.

Zij meent, dat het incident hiermede definitief dient gesloten te worden en zij spreekt de verwachting uit, dat alle betrokkenen ook voor de toekomst met het oordeel der commissie rekening zullen houden en dat hun verhoudingen weer zullen worden als in het partijverband past.”

De voorstellen 51-54 en 56-61 met de daarbij behorende amendementen van de beschrijvingsbrief 1934, welke betrekking hadden op de kwesties Duijs en Schaper, werden daarna als afgehandeld beschouwd.

De Partijraad verenigde zich voorts met het voorstel van het Partijbestuur om over het jaar 1934 de Contrôle-commissie voor de Partijkas te laten benoemen door de federatie Amsterdam.

In de Partijraadsvergadering van 8 en 9 December, die gehouden werd in het gebouw van de A.M.V.J. te Amsterdam, werd het crisis-program voor de Raads- en Statenverkiezingen vastgesteld.

Door p.g. S. R. de Miranda werd dit program met een kernachtig betoog ingeleid, waarna een uitvoerige discussie volgde. Enige amendementen, welke waren ingediend, werden ingetrokken.

Het programma werd als volgt met algemene stemmen vastgesteld:

#### A. AUTONOMIE.

1. Verdediging op de grondslag van Grondwet en Gemeentewet van de autonomie der gemeenten en van de democratische bestuursvorm.

#### B. FINANCIËN.

1. Wijziging van de wet, regelende de financiële verhouding van Rijk en gemeenten, zodanig, dat de toestand van noodlijdendheid, waarin vele gemeenten verkeren, wordt opgeheven en de gemeenten in staat gesteld worden haar sociale taak te hervatten.

#### C. SOCIAAL-ECONOMISCHE EISEN.

1. Rijkszorg voor de werklozen met toepassing van werkverschaffingslonen en ondersteuningsnormen, die de gezinnen een redelijk bestaan waarborgen.
2. Uitvoering van noodzakelijke openbare werken met toepassing van normale arbeidsvoorwaarden. Ter bevordering van de uitvoering van deze werken zo nodig rijksvoorschotten tegen een redelijke rente.
3. Voor andere dan direct nodige gemeentewerken krachtig initiatief en uitvoering met rijkssteun uit het Werkfonds 1934.
4. Bijzondere maatregelen ten behoeve van de jeugdige werklozen, van werkloze hoofdarbeiders en de beoefenaren van vrije beroepen.
5. Voorlichting van en steun aan het plaatselijk bedrijfsleven. Bevordering van de oprichting en deelneming in industriebanken, mede om te komen tot een centrale voorziening.
6. Deelname door gemeenten aan een planmatige opbouw van het economisch leven.

#### D. VOLKSHUISVESTING.

1. Huurverlaging voor arbeiders-, middenstandswoningen en winkels, o.m. door het wettelijk vaststellen van een lager rentetype voor het bouw- en woningkapitaal.
2. Overheidscontrôle op de huren.
3. Aanbouw op ruime schaal van goede en goedkope arbeiderswoningen hetzij met rijksvoorschotten, hetzij door gemeentelijke garanties aan woningbouwverenigingen.
4. Opruiming van krotten in steden en dorpen en vernieuwing van oude stadsdelen.
5. Planmatige, plaatselijke organisatie van het bouwbedrijf.

#### E. MIDDENSTAND.

1. Organisatie en ordening van de plaatselijke warendistributie.
2. Instelling van levensmiddelenraden en -commissies.
3. Contrôle op de prijzen.
4. Regeling van het credietwezen voor de handeldrijvende en industriële middenstand, zolang geen afdoende rijksregeling is tot stand gekomen.

#### F. ONDERWIJS.

1. Herstel van de schade, toegebracht aan het onderwijs en aan de lichamelijke verzorging van het kind.

#### G. OPENBARE GEZONDHEID.

1. Nauwlettende zorg voor de openbare gezondheid.
2. Maatregelen tegen ondervoeding.
3. Herstel van de schade, toegebracht aan de bestrijding der tuberculose. Regeling van de geneeskundige hulp aan de werklozen en hun gezinnen.

#### H. ARBEIDSVOORWAARDEN VAN HET GEMEENTEPERSONEEL.

1. Bevordering der medezeggenschap.
2. Herstel van het reëel karakter van het Georganiseerd Overleg.
3. Verzet tegen het weren van de vrouw uit de overheidsdienst.

Dit program werd door ons in druk uitgegeven, voorzien van een uitvoerige toelichting.

In deze vergadering gaf de secretaris-penningmeester voorts een overzicht van de partij-financiën. Hij deelde mede, dat er een aantal bezuinigingen, o.a. verlaging van de lonen van bestuurders en personeel, toegepast moesten worden, terwijl hij voorstellen tot het verkrijgen van extra-inkomsten voor de Partijkas aankondigde, ten einde een sluitende begroting voor 1935 te verkrijgen.

Verder werd door den directeur van de Arbeiderspers pg. IJ. G. v. d. Veen een inleiding gehouden over de groots opgezette actie tot opvoering van het abonnementental op onze pers, die in het voorjaar van 1935 zal worden gevoerd.

In deze vergadering kwam de kwestie Duys opnieuw ter sprake en wel door een motie, aangenomen door de jaarvergadering van het gewest Noord-Holland, die ter behandeling aan de Partijraad was gezonden.

Deze motie luidde als volgt:

„De Jaarvergadering van de federatie Noord-Holland Noord der S.D.A.P. besluit met nadruk aan de Partijraad te verzoeken: aan de afdelingen der Partij te zenden en in de bladen van de Arbeiderspers te publiceren een zakelijke samenvatting van feiten en conclusies van het rapport der commissie Bonger, en besluit tevens, alle voorstellen en moties, die op de kwestie Duys betrekking hebben, van de agenda af te voeren.”

De Jaarvergadering waar deze motie werd aangenomen, woonden de partijen J. W. Albarda en K. Vorrink, namens het Partijbestuur bij.

Ondanks hun bestrijding van de betreffende motie, nam deze Jaarvergadering haar aan. In de Partijraad brachten Albarda en Vorrink verslag uit van de besprekingen, welke in de Jaarvergadering van het gewest Noord-Holland Noord waren gevoerd, waarbij zij gelegenheid hadden de aandacht te vestigen op de uitspraak van het Partijbestuur opgenomen in het communiqué van de P.B.-vergadering van 10 November 1934 als volgt luidende:

„Aan het Partijbestuur is gebleken, dat omtrent de betekenis van de uitspraak van de Partijraad over de zaak-Duijs, gegeven in zijn vergadering van 5 Mei 1934, een misverstand bestaat. Door sommigen wordt betwijfeld of door de uitspraak de vroeger in een communiqué van het Partijbestuur tegen Duijs uitgebrachte beschuldiging van woordbreuk wel ongedaan is gemaakt. Het Partijbestuur verklaart, dat het de uitspraak, waartoe het heeft meegewerkt, aldus opvat, dat die beschuldiging vervallen en teruggenomen is en het is overtuigd, dat ook de Partijraad zijn uitspraak aldus heeft bedoeld, wat in de vergadering onmiskenbaar is gebleken. Het Partijbestuur besloot deze verklaring te publiceren, teneinde te bevorderen, dat, overeenkomstig de bedoeling van de Partijraad, de zaak-Duijs als geheel afgedaan wordt beschouwd en dat alle betrokkenen zich volgens de wens van de Partijraad dienovereenkomstig zullen gedragen en hun werk voor de Partij met volle toewijding zullen verrichten.”

Hierna vond een discussie over de motie plaats. Als enige verdediger er van trad pg. Swierstra op.

De Partijraad besloot, met alleen de stem van Swierstra tegen, om aan het verzoek, vervat in de motie, niet te voldoen en te volharden bij zijn standpunt, ingenomen in de vergadering van de Partijraad van 5 Mei 1934. De Partijraad liet zich hierbij leiden door de overweging, dat een zij het ook verkorte publicatie van de inhoud van het rapport ongeoorloofd was tegenover hen, die in zijn vergadering van 5 Mei aan hun bezwaren tegen het rapport het zwijgen hadden opgelegd, alsmede door de overweging, dat door zodanige publicatie eindeloze debatten en polemieken zouden worden uitgelokt, waaraan allerm minst behoefte bestaat en waarvan geen enkel nuttig effect kan worden verwacht. Men wilde de kwestie-Duijs als geëindigd blijven beschouwen.

Hierna werd, wederom met alleen de stem van Swierstra tegen, besloten de volgende publicatie in de bladen van de Arbeiderspers te doen:

„De Partijraad, gezien het verzoek van de gewestelijke vergadering van Noord-Holland Noord om uitvoeriger mededelingen uit het rapport der commissie Bonger te publiceren, dan geschied is in het communiqué van de Partijraadsvergadering van 5 Mei 1934;

van oordeel, dat in die verklaring van de Partijraad, aangevuld met de verklaring van November 1934, zover is gegaan, ook naar het oordeel der commissie, als mogelijk, noodzakelijk en te verantwoorden was;

bevestigt het besluit van 5 Mei 1934, dat de zaak-Duijs als afgedaan wordt beschouwd en kan dus niet voldoen aan het verzoek van het gewest Noord-Holland Noord;

besluit de commissie-Bonger met dankzegging voor de door haar bewezen diensten op te heffen.”

Des Zondags 9 December hield M. v. d. Goes van Naters een inleiding voor de Partijraad over het probleem der „Nieuwe Organen”, waarop een belangrijke discussie volgde.

De vergadering van de Partijraad, bedoeld onder 2 in art. 38 der Statuten, vergaderde op Zaterdag 2 Maart 1935.

Door het Partijbestuur, de gewestelijke en stedelijke jaarvergaderingen waren de hieronder volgende voorstellen ingediend, benevens enige amendementen van leden van de Partijraad:

## *Financiën.*

### *Partijbestuur:*

1. De contributieregeling (art. 84 van het huish. regl. der Partij) worde gewijzigd als volgt:

| Bij een inkomen    | t/m f 10.— | p. w., | 3 cent p. w. |
|--------------------|------------|--------|--------------|
| „ „ „ van f 10.—   | „ „ 20.—   | „ 6    | „ „          |
| „ „ „ van „ 20.—   | „ „ 40.—   | „ 10   | „ „          |
| „ „ „ van „ 40.—   | „ „ 50.—   | „ 20   | „ „          |
| „ „ „ boven „ 50.— |            | „ 30   | „ „          |

Rest art. 84 blijft ongewijzigd.

### *Partijbestuur.*

2. Ingaande in de eerste week van Mei 1935 wordt ingevoerd een tijdelijke contributieverhoging voor de contributieklassen van 10 cent, 20 cent en 30 cent per week, respectievelijk 1, 3 en 5 cent, welke geheel aan de Partijkas ten goede komt.

### *Partijbestuur.*

3. De Partijraad machtigt het Partijbestuur tot het organiseren van een inzameling van vrijwillige bijdragen, onmiddellijk na afloop van de campagne voor de Gemeenteraadsverkiezingen.

Aan het Partijbestuur wordt overgelaten de vorm van de inzameling te bepalen.

### *Amendementen op voorstel 1, 2 en 3.*

#### *Lopes Dias:*

1. Niet over te gaan tot tijdelijke verhoging van de contributie.

2. Met de vrijwillige inzameling te wachten tot het najaar, met het oog op het feit, dat in vrijwel alle afdelingen de leden voor de financiering van de raadsverkiezingen zijn „afgestroopt”.

3. Met ingang van 1 October 1935 tot 1 October 1937 ontvangen de gewesten in plaats van 15. 10 pct. van de contributie-opbrengst, zodat voor een extra bate van f 30.000, berekend naar een contributie van f 300.000.— per jaar, vrijkomt. 1½ jaar voor de volgende Statenverkiezingen zullen de gewesten dan weder over de volle 15 pct. kunnen beschikken, waarbij rekening moet worden gehouden, dat, als de economische toestand verbeterd, de middelen voor alle instanties der Partij ruimer zullen vloeien.

#### *P. Wiersum:*

Ingevoerd wordt een contributie van 15 cent per week voor een inkomen van f 30.— tot f 40.— per week. Bij een inkomen van meer dan f 50.— per week wordt de contributie bepaald op 25 cent per week.

#### *4. Zuid-Holland.*

De contributie van de leden wordt geheven volgens onderstaand tarief:

Bij een inkomen tot en met f 10.—, 3 cent p. w.

|            |   |      |   |           |    |      |    |
|------------|---|------|---|-----------|----|------|----|
| van f 10.— | „ | „    | „ | 20.—      | 6  | „    | „  |
| „          | „ | 20.— | „ | „         | „  | 30.— | 10 |
| „          | „ | 30.— | „ | „         | „  | 40.— | 15 |
| „          | „ | 40.— | „ | „         | „  | 50.— | 25 |
| „          | „ | 50.— | „ | daarboven | 30 | „    | „  |

Een gehuwde vrouw zonder eigen inkomen betaalt 3 cent per week als haar man is aangeslagen in de eerste loongroep; 5 cent per week als haar man is aangeslagen in de tweede, derde en vierde contributieklaas; 10 cent per week, als haar man valt in de contributieklaas vijf of zes.

5. *Drente.*

Het congres drage het P.B. op een regeling te ontwerpen, waarbij de congres-kosten der afgevaardigden ponsd-ponsd-gewijs worden omgeslagen over alle leden der partij.

6. *Limburg.*

Het Partijbestuur neemt maatregelen, dat de afdelingen hun financiële verplichtingen, die reglementair zijn voorgeschreven tegenover de Bond van S.D.V.C., kunnen nakomen.

**Jongeren-probleem.**

7. *Friesland.*

Het Partijbestuur onderzoekt de wenselijkheid en mogelijkheid om de jongere partijgenoten op soortgelijke wijze te organiseren als in Zweden het geval is.

**Arbeiders-ontwikkeling.**

8. *Rotterdam.*

De Partijraad geeft een duidelijke omschrijving van het ontwikkelingswerk van de Partij en van dat van het Instituut voor Arbeiders Ontwikkeling, opdat niet de partijafdelingen bij het vaststellen van hun winterprogram in conflict komen met de afdelingen van het Instituut voor Arbeiders Ontwikkeling en omgekeerd.

**Propaganda.**

9. *Gelderland.*

De Partij schenkt in het bijzonder haar aandacht aan de categorie van mensen, die door de crisis-omstandigheden gedwongen zijn tegen lonen te gaan werken, die slechts in geringe mate boven het steunbedrag liggen, of daarmee zelfs gelijkstaan.

**Organisatie.**

10. *Noord-Brabant.*

De op een vorig Conges in statuten en huishoudelijk reglement der Partij aangebrachte wijzigingen, worden als supplement aan de leden verstrekt.

*Amendement Groningen op voorstel X:*

1. De thans geldende reglementaire bepalingen der verschillende instanties der Partij worden in statuten en huishoudelijk reglement vastgelegd en ter beschikking van de afdelingen gesteld.

2. Eventuele wijzigingen in de statuten en huishoudelijk reglement worden in druk aan de afdelingen ter beschikking gesteld.

11. *Zuid-Holland.*

Art. 20. van het huishoudelijk reglement wordt herzien en daarin wordt bijgevoegd, dat de bereidverklaring van de gestelde kandidaten wordt aangevuld met de verklaring, dat hij of zij, die een candidatuur aanvaardt bij het uittreden uit de Partij zijn (haar) zetel beschikbaar zal stellen.

12. *Utrecht.*

Het Partijbestuur beraamt plannen, die er toe kunnen leiden, dat het stelselloos uitgeven van brochures door Partij, Arbeiderspers en andere instanties onzer beweging wordt vervangen door een meer regelmatige en met onderling overleg vastgestelde uitgifte.

13. *Zuid-Holland.*

Het Partijbestuur doet stappen, om te komen tot het vormen van een commissie, die tot taak zal hebben de mogelijkheid van samenvoeging van verschillende organisaties, waardoor vereenvoudiging van de administratie en vermindering van contributie het gevolg zou zijn, te onderzoeken.

**Pers.**

14. *Gelderland.*

De abonnementsprijs van „Het Volksblad” voor Gelderland wordt op 15 cent per week gebracht.

15. *Gelderland.*

„Het Volksblad” wordt in de dorpen in de Bommelerwaard tegen dezelfde voorwaarden verstrekt, als voor de Betuwe en Zalt-Bommel zijn vastgesteld.

16. *Gelderland.*

In de plaatsen, waar de Partij veel invloed heeft wordt een krachtige propaganda voor het „Volksblad” voor Gelderland gevoerd.

17. *Gelderland.*

Het rayon „Volksblad” voor Gelderland omvat zoveel mogelijk het gehele gewest Gelderland.

18. *Gelderland.*

De toegezonden raadsverslagen en plaatselijke berichten aan de Arbeiderspers worden zoveel mogelijk geplaatst.

19. *Limburg.*

De abonnementsprijs voor het Volksblad wordt voor Zuid-Limburg op 15 cent per week gebracht.

20. *Noord-Brabant.*

De Partijraad dringt met klem aan op vermindering van de abonnementsprijs van het „Volksblad”.

21. *Utrecht.*

In de Utrechtse editie van „Het Volk” worden zoveel mogelijk de berichten uit de provincie Utrecht, welke in het „Volksblad” verschijnen, opgenomen.

22. *Utrecht.*

De abonnementsprijs van het „Volksblad” wordt gebracht op 15 cent per week.

### 23. Noord-Brabant.

Bij benoeming van correspondenten en agenten voor de „Arbeiderspers” pleegt de redactie of administratie overleg met het bestuur van de Partijafdeling of de plaatselijke raad ter plaatse.

### 24. Zeeland.

De gewestelijke vergadering adviseert de Partijraad art. 31 van de Statuten aldus te wijzigen, dat de tweede alinea wordt gelezen als volgt: „Het Partijbestuur bestaat uit 14 leden, van wie zes het dagelijks bestuur uitmaken”.

Aan het einde van de derde alinea wordt gevoegd: „Deze zijn verplicht in Amsterdam te wonen”.

De eerste drie voorstellen van het Partijbestuur werden door Woudenberg verdedigd, aan de hand van de financiële uitkomsten van 1934 en de concept-begroting voor 1935.

Wiersum pleitte voor zijn amendement, omdat naar zijn overtuiging bij de regeling, welke hij voorstaat de kans groter wordt, dat beter gesitueerde arbeiders en ambtenaren en intellectuelen tot de Partij toetreden.

Lopes Dias verzette zich in het algemeen tegen contributieverhoging en meende, dat indien de begroting niet sluitend kon worden gemaakt, de nodige bezuinigingen moesten worden aangebracht.

Horsman verdedigde voorstel 4 van Zuid-Holland, omdat dit naar de mening van het gewest op een betere verdeling van de lasten voor de leden neerkwam.

Ook door andere sprekers werden de Partijbestuurs-voorstellen bestreden en op het nemen van bezuinigingsmaatregelen aangedrongen.

Nadat Woudenberg de voorstellen van het Partijbestuur opnieuw verdedigd had, de bezwaren weerlegd en de bepaling uit het voorstel van Zuid-Holland, dat de gehuwde vrouw zonder eigen inkomen 3 cent contributie betaalt, wanneer haar man is aangeslagen in de eerste loongroep, had overgenomen, werd voorstel 1 en 3 van het Partijbestuur met algemene en voorstel 2 van het Partijbestuur met meerderheid van stemmen aangenomen.

Voorstel 5 en 6 werden ingetrokken.

Voorstel 7 kwam niet in behandeling, doordat de voorzitter mededeelde, dat het jongerenprobleem door het Partijbestuur op het a.s. congres aan de orde zal worden gesteld.

Nadat van de zijde van het Partijbestuur was meegedeeld, dat hetgeen in voorstel 8 wordt gevraagd, bij de Algemene Raad reeds in behandeling is, werd het voorstel terug genomen.

Ook voorstel 9 onderging hetzelfde lot.

Voorstel 10 met het amendement van Groningen werd na bestrijding van het Partijbestuur om financiële redenen verworpen.

Voorstel 11 verwierp de Partijraad, daar men het ondertekenen van een verklaring, zoals in het voorstel wordt verzocht, van geen betekenis achtte, doch bovendien in strijd met de wet.

De strekking van voorstel 12 zal door de directie van de Arbeiderspers en het Partijbestuur nader onder de ogen worden gezien.

Bij voorstel 13 werd door het Partijbestuur medegedeeld, dat een commissie, als in dit voorstel gevraagd, reeds bestaat en pogingen heeft ondernomen, gelijk in het voorstel worden gevraagd. Deze zijn evenwel

niet geslaagd, hetgeen niet wil zeggen, dat deze aangelegenheid de aandacht der leiding niet meer zou hebben.

De voorstellen 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20 en 22 werden van de agenda afgevoerd, daar ze inmiddels door de feiten zijn achterhaald.

De voorstellen 21 en 23 werden nadat pg. Y. G. van der Veen er een en ander van had gezegd, in handen der directie van de Arbeiderspers gesteld.

Voorstel 24 werd door de Partijraad met algemene stemmen aangenomen, nadat ook het Partijbestuur zich hiermee verenigd had.

De Partijraad besloot voorts de afdelingen van dit besluit per circulaire in kennis te stellen, opdat nog bij de candidaatsstelling voor het Partijbestuur voor het a.s. congres van 1935 met deze gewijzigde Statutenbepaling kan worden rekening gehouden.

De goedkeuring dezer wijziging door het congres werd door de Partijraad van formele aard beschouwd.

Tenslotte vermelden wij hier nog, dat pg. H. B. Wiardi Beckman Zaterdag 2 Maart des avonds voor de Partijraad een zeer interessante redevoering hield over „Nationale gedachte en Sociaal-democratie”. waarop een geanimeerd debat volgde.

## *40-jarig bestaan der Partij.*

### **Herdenkingsbijeenkomst.**

26 Augustus 1934 vierde de Partij haar 40-jarig jubileum. Ter gelegenheid hiervan organiseerde het Partijbestuur in het Concertgebouw te Amsterdam een feestelijke bijeenkomst, welke werd bezocht door de nog in leven zijnde oprichters der Partij, afgevaardigden van de Partijafdelingen, vertegenwoordigers van het N.V.V. en bij het N.V.V. aangesloten Vakbonden, vertegenwoordigers van andere bevriende organisaties, de secretaris der S.A.I., pg. Fr. Adler, een deputatie van onze Belgische zusterpartij en pg. H. Hansen namens de Deense Partij. Voorts was een groot aantal partijgenoten aanwezig, die tot de oude garde kunnen worden gerekend.

De bijeenkomst werd gepresideerd door Koos Vorrink.

Het woord werd gevoerd door de partijgenoten J. W. Albarda en W. H. Vliegen. Voorts spraken de partijgenoten Fr. Adler, namens de S.A.I., De Bouchery namens de B.W.P., F. v. d. Walle namens de Vakbeweging, K. Toornstra namens de culturele organisaties, gelukwensen uit, terwijl pg. A. B. Kleerekoper het trakteerfonds „Tussen school en leven” aan de Partij aanbood.

Medewerkenden aan deze feestelijke vergadering waren George Robert, orgel, J. Sternheim, declamatie en „De Stem des Volks” te Amsterdam onder leiding van Antoon Krelage.

Deze feestelijke bijeenkomst, die op hoog peil stond, maakte op de aanwezigen grote indruk. Zeer veel bloemstukken werden de Partij bij dit jubileum aangeboden. De Belgische Werklieden Partij schonk het borstbeeld van pg. E. Vandervelde, de voorzitter der S.A.I.; het N.V.V. een volledige collectie wetten, terwijl pg. Marie de Roode—Heijermans een grote collectie caricaturen door haar getekend, de Partij ten geschenke gaf.

## Trakteerfonds „Tussen school en leven”.

Ter gelegenheid van dit jubileum werd op initiatief van pg. A. B. Kleerekoper een feestgave ingezameld uit welker opbrengst kinderen van werkloze partijgenoten in de gelegenheid werden gesteld een week naar buiten te gaan en wel naar een kamp op de Paasheuvel.

De uitvoering van dit buitengewoon moeilijke en verantwoordelijke werk had de A.J.C. op zich genomen.

Bedoelde inzameling bracht op een bedrag van f 27.813.01.

De opzet van deze uitzending was zo georganiseerd, dat in de eerste plaats in aanmerking kwamen om een week naar buiten te gaan de kinderen van werkloze partijgenoten, die in 1934 de Lagere School verlieten en eventueel jongere jaargangen. Ook vielen hieronder de kinderen, die de Lagere School verlaten hadden en in 1934 naar een U.L.O. of M.U.L.O. zouden gaan.

Het volgende overzicht geeft een beeld van de aantallen kinderen, die van dit tracteer-fonds profiteerd hebben:

|                      | 1e week<br>29 Juli-4 Aug. |         | 2e week<br>5-11 Aug. |         | 3e week<br>19-25 Aug. |         | 4e week<br>26 Aug-<br>1 Sept. |         | Totaal  |         |
|----------------------|---------------------------|---------|----------------------|---------|-----------------------|---------|-------------------------------|---------|---------|---------|
| Uit:                 | Meisjes                   | Jongens | Meisjes              | Jongens | Meisjes               | Jongens | Meisjes                       | Jongens | Meisjes | Jongens |
| Friesland .....      | —                         | —       | 62                   | 65      | 1                     | 5       | 64                            | 59      | 127     | 129     |
| Groningen .....      | —                         | —       | 67                   | 59      | 1                     | —       | 60                            | 67      | 128     | 126     |
| Drente .....         | —                         | —       | 40                   | 33      | —                     | —       | 34                            | 37      | 74      | 70      |
| Overijssel .....     | —                         | —       | 40                   | 52      | 1                     | —       | 70                            | 59      | 111     | 111     |
| Gelderland .....     | —                         | —       | 21                   | 40      | 2                     | 2       | 35                            | 41      | 58      | 83      |
| Utrecht .....        | —                         | —       | 33                   | 46      | 34                    | 32      | 1                             | 3       | 68      | 81      |
| Noord-Holland N. ..  | —                         | —       | 48                   | 44      | 76                    | 77      | —                             | —       | 124     | 121     |
| Noord-Holland Z. ... | —                         | —       | 29                   | 37      | 50                    | 50      | —                             | —       | 79      | 87      |
| Zuid-Holland .....   | —                         | —       | 133                  | 141     | 146                   | 148     | —                             | 1       | 279     | 290     |
| Zeeland .....        | —                         | —       | 14                   | 10      | 20                    | 22      | —                             | —       | 34      | 32      |
| Noord-Brabant ...    | —                         | —       | 12                   | 13      | 16                    | 13      | —                             | 1       | 28      | 27      |
| Limburg .....        | —                         | —       | 6                    | 5       | 10                    | 5       | —                             | —       | 16      | 10      |
| Amsterdam .....      | 71                        | 101     | —                    | —       | —                     | 3       | 121                           | 101     | 192     | 205     |
| Rotterdam .....      | 67                        | 92      | —                    | —       | 100                   | 121     | 2                             | —       | 169     | 213     |
| Den Haag .....       | 34                        | 19      | —                    | —       | —                     | —       | 18                            | 16      | 52      | 35      |
| Totaal .....         | 172                       | 212     | 505                  | 545     | 457                   | 478     | 405                           | 385     | 1539    | 1620    |

Een woord van dank aan pg. Kleerekoper, die de inzameling organiseerde, aan de A.J.C., die dit prachtige werk leidde en tot een schitterend einde bracht, en aan de partijgenoten voor hun bijdragen mag hier niet achterwege blijven.

### Jubileum-tentoonstelling.

Naast de herdenkingsbijeenkomst in het Concertgebouw te Amsterdam en de kinderkampen te Vierhouten, organiseerde het Partijbestuur ter gelegenheid van het 40-jarig bestaan der Partij een tentoonstelling over het ontstaan en de ontwikkeling onzer Partij tot aan de wereldoorlog.

Deze tentoonstelling, voorbereid door pge. A. Adama van Scheltema—Kleefstra, vond plaats van 18 Augustus tot en met 9 September 1934 in het gebouw van de A.J.C. „Het Anker”, Prins Hendrikkade te Amsterdam. De artistieke aankleding verzorgde pge. Fré Cohen, terwijl bij de inrichting, bewaking etc. de Amsterdamse A.J.C. belangrijke diensten verleende. Ook andere partijgenoten droegen tot het welslagen der ten-

toonstelling bij, door o.m. de bezoekers omtrent het tentoongestelde van voorlichting te dienen.

18 Augustus opende pg. E. Boekman namens het Partijbestuur de tentoonstelling. Honderden genodigden, waaronder de nog in leven zijnde oprichters der Partij, woonden deze historische gebeurtenis bij. De tentoonstelling, die buitengewoon belangrijk materiaal bevatte, o.a. in bruikleen ontvangen van het Historisch Economisch Archief te Amsterdam, het archief der gemeente Amsterdam, het archief der Duitse Partij en van particulieren, werd voor de organisators een groot succes, vooral, omdat het aantal bezoekers, plm. 4500, in vergelijking met dat van andere tentoonstellingen, zeer goed te noemen was.

Hoewel het oorspronkelijk in de bedoeling lag met het verzamelde materiaal ook elders tentoonstellingen te organiseren, bleek dit in de praktijk op zeer grote moeilijkheden te stuiten.

Alleen in Utrecht kon een herhaling op beperkte schaal plaats vinden.

### Herdenkingsuitzendingen.

Hoe sterk de V.A.R.A. aan onze partij verwant is en zich bewust is een dienende plaats in onze beweging in te nemen, bewees zij bij ons 40-jarig jubileum.

Geheel uit eigen beweging stelde de V.A.R.A. in de week van 26 Augustus tot 1 September een programma samen, dat gewijd was aan de geschiedenis en de toekomst onzer Partij. De volgende voordrachten werden gehouden:

„W. H. Vliegen: „40 jaren politieke strijd”.

P. Bakker en Jo Sternheim: Adama van Scheltema-herdenking.

A. B. Kleerekoper: „Troelstra in het Parlement, tussen grote tijdgenoten”.

Dr. H. Polak: „Het Nederlandse Volksleven in 40 jaar”.

Joh. Nieuwenhuis: „Uit het grijze verleden”.

Suze Groeneweg: „De vrouw en het Socialisme”.

W. v. d. Sluis: „De boodschap van het socialisme aan de werkers op het land”.

Arie Pleysier: „Bloemlezing uit de socialistische journalistiek”.

Koos Vorrink: „Van Politieke sekte tot volksbeweging”.

J. F. Ankersmit: „Een beeld van een verkiezingsstrijd onder de oude bedeling”.

Jan Oudegeest: „40 jaren politieke stormen in de Nederlandse socialistische arbeidersbeweging”.

Dr. W. van Ravesteijn: „De sociaal-democratie als internationale beweging”.

Ir. J. W. Albarda: „De perspectieven van het Socialisme”.

A. M. de Jong: „De Caricatuur”.

Stem der Jeugd.

Stem uit proletariaat.”

Wij brengen de V.A.R.A. voor dit intense bewijs van medeleven nog wel een woord van welgemeende dank.

### Jubileum-herdenking door de afdelingen.

Naast het hierboven gememoreerde, vond ook in een groot aantal afdelingen herdenkingsbijeenkomsten plaats. In een aantal verleende het toneelgezelschap „De Jonge Spelers” zijn medewerking, door de

opvoering van twee revue's getiteld: „Leven en Strijd”, Een tocht door een wrakke maatschappij” en „Circus der wereld”.

Ten einde ook de afdelingen in het land met veel van het materiaal, dat op de Partijtentoonstelling aanwezig was, bekend te maken, werd van het voornaamste een serie lantaarnplaatjes gemaakt met bijbehorende syllabus. Deze plaatjes zijn in het bezit van een aantal gewestelijke federaties, die hiermee in de afgelopen winter voordrachtavonden organiseerden.

## *Actie en propaganda.*

### *Streekvergaderingen.*

De partij zette het jaar 1934 in met het organiseren van een groot aantal streekvergaderingen in het land onder de leuze: „Wat kan de wereld redden, Fascisme of Socialisme”.

In deze bijeenkomsten traden onze Kameraden en onze beste sprekers als woordvoerders op. 81 soortgelijke vergaderingen vonden er in het land plaats, waarvan vele goed, doch de meeste schitterend geslaagd zijn.

Het partijbestuur stelde voor deze vergaderingen het verspreid- en plakmateriaal beschikbaar, benevens het aanmeldingsformulier, waarop men zich na afloop der vergadering voor het lidmaatschap der partij kon aanmelden. Het partijbestuur wees bovendien de sprekers aan en nam de kosten dezer sprekers voor zijn rekening. Daarenboven had het P.B. er bij de afdelingen, waar de vergaderingen plaats hadden, op aangedrongen aan de verzorging dezer vergaderingen grote zorg te besteden, vooral voor wat de aankleding der zaal betrof en de muzikale medewerking.

### *Februari-actie.*

Onmiddellijk aansluitende aan de hierboven genoemde streekvergaderingen zette de Partij haar actie tot verhoging van het ledental in de maand Februari in onder de leus:

„Tegen fascistische dwang, vóór socialisme en vrijheid.”

Pg. L. Woudhuysen tekende voor ons een pakkende affiche, waarop deze leus tot uitdrukking werd gebracht. Hiervan werden 7539 in groot en 29071 in klein formaat in het land geplakt.

Naast deze plaat stelde het Partijbestuur een brochure gratis ter beschikking, ter bevordering van het huisbezoek, welke, welke door pg. E. Boekman was geschreven en die de titel droeg: „De S.D.A.P. roept U”. 80.000 exemplaren gingen hiervan het land in.

Naast de huisbezoekkaartjes, ter vergemakkelijking van het huisbezoek gaf het Partijbestuur een brief uit, ondertekend door voorzitter en secretaris van de Partij en door voorzitter en secretaris van de afdeling, die gezonden werd aan elk nieuw gewonnen lid, ten einde hem welkom te heten en de band tussen hem en de Partij zo hecht mogelijk te maken.

Ter bevordering van de gehele actie werd gedurende acht weken aan de afdelingen een correspondentieblad gezonden, met raadgevingen, mededelingen omtrent de stand der actie, en waarin de afdelingen werden opgewekt wekelijks opgaaf te doen van het aantal nieuw

gewonnen leden, op daartoe aan de afdelingen speciaal verstrekte briefkaarten.

Door deze maatregel konden wij vaststellen, dat plm. 400 afdelingen aan de actie deelnamen. In verhouding tot het totaal aantal afdelingen der Partij was dit niet schitterend. Het waren vooral de kleine afdelingen, die geen deel hadden aan de actie.

De resultaten liepen plaatselijk zeer uiteen. Daar, waar de zaak perfect georganiseerd was, bleken veel nieuwe leden te winnen.

De actie werd echter doorkruist en verzwakt omdat de N.V. „De Arbeiderspers” in bepaalde provincies genoodzaakt was in dezelfde tijd een campagne te voeren tot verhoging van het aantal abonnees op „Het Volksblad”.

Ingeschreven werden in het eerste kwartaal 1934 8130 nieuwe leden, afgevoerd 4171, zodat de netto winst bedroeg 3959. Door verhuizing verloren wij het eerste kwartaal 367 leden.

Als bijzonderheid stelde het Partijbestuur beschikbaar een jubileumplaat, ter gelegenheid van het 40-jarig bestaan der Partij op 26 Augustus 1934. Zij was ontworpen door pg. G. van Raemsdonck. Elke partijgenoot, die tijdens deze Februari-actie een lid won, dat met 1 Augustus nog lid van de Partij was, ontving een plaat. Plm. 3500 platen werden door bemiddeling der afdelingsbesturen uitgereikt.

### Meifeest.

De 1ste Mei werd door Partij en het Vakverbond wederom tezamen gevierd.

De leuze voor deze dag was: „Vóór Democratie en Socialisme”.

Naar ons uit de verslagen van de afdelingen en gewestelijke- en stedelijke federaties is gebleken, slaagden de Meifeesten goed. Ook neemt het aantal plaatsen, waar jaarlijks een Meifeest georganiseerd wordt, toe.

### Tussentijdse verkiezing Enschede—Heerenveen.

In overleg met het bestuur van de federatie Enschede en dat van het gewest Overijssel werd gezamenlijk een plan besproken voor het voeren van de verkiezingscampagne die nodig was door de annexatie van de gemeente Lonneker bij de gemeente Enschede.

Het Partijbestuur kende de federatie voor deze verkiezingscampagne een subsidie toe, groot f 800.—, terwijl het bovendien voor zijn rekening nam de kosten, verbonden aan het tijdelijk in dienst stellen van pg. Paul Kiès voor het leiden van de verkiezingscampagne te Enschede, de kosten voor een verkiezingskrant en enige manifesten, tot een totaal bedrag van f 2854.73.

Het aantal stemmen, dat bij deze verkiezing op onze Partij werd uitgebracht, bedroeg 9333, dat is 24.55 pCt., hetgeen in vergelijking met de vorige gemeenteraadsverkiezing een achteruitgang was van 4.6 pCt. In verhouding tot het aantal stemmen, verkregen bij de Kamerverkiezingen in 1933 was dit een achteruitgang van 1.58 pCt.

Het Partijbestuur deed nog een beroep op de afdelingen met meer dan 100 leden om een financiële bijdrage voor de verkiezingsstrijd te Enschede. Deze oproep bracht f 692.10 op.

Ten behoeve van de tussentijdse verkiezing in Heerenveen voor de gemeenteraad, verklaarde het Partijbestuur zich bereid de kosten te dragen voor het laten optreden van een aantal sprekers tijdens de actie.

## 16 September-demonstraties.

Het hoogtepunt onze actie in het afgelopen jaar waren onze vier grote Septemberdemonstraties, waartoe Partij en Vakverbond besloten, in Amsterdam, Rotterdam, Arnhem en Groningen, welke door den secretaris der Partij, pg. C. Woudenberg en den secretaris van het N.V.V., pg. C. v. d. Lende, werden georganiseerd.

Na een niet al te lange tijd van voorbereiding kwamen in Amsterdam 27.000 betogers op het IJscubterrein bijeen, in Rotterdam op Woudensteyn 33.000, in Groningen in het Stadspark 25.000 en in Arnhem op het Sportpark Sonsbeek 27.000, tezamen meer dan 112.000 betogers.

Deze duizenden werd o.m. met 33 extra-treinen naar de verschillende plaatsen vervoerd.

De meeting in Amsterdam stond op 16 September onder leiding van S. de la Bella en werd door hem geopend. In Groningen vervulde F. S. Noordhoff deze taak, in Rotterdam J. E. Stokvis en in Arnhem C. Woudenberg.

Als sprekers op deze meetings traden op in Amsterdam J. W. Albarda, in Rotterdam E. Kupers, in Arnhem C. v. d. Lende en in Groningen E. Boekman.

In tegenstelling tot vorige demonstraties had de leiding er voor gezorgd, dat op deze massabijeenkomsten de bezoekers een uitsetekend programma werd aangeboden. In Amsterdam en Rotterdam werd een spel opgevoerd, waaraan onze zang- en muziekverenigingen hun medewerking verleenden, dat onder de technische en artistieke leiding van pg. Martin Gleisner was voorbereid. In Groningen voerde de A.J.C. „De Moloch” op, terwijl in Arnhem met medewerking van „De Jonge Spelers” een suggestief massaspel werd gegeven, getiteld: „Naar de Vrijheid”

Deze massa-spelen waardeerden de bezoekers buitengewoon, daar zij een algemeen saamhorigheidsbeleven tengevolge hadden. Zij bevatte echter ook de aansporing tot nieuwe strijd en werklust in deze voor onze beweging zo moeilijke tijd.

De optochten, die op deze bijeenkomsten volgden, slaagden schitterend en maakten zeer grote indruk op de duizenden en duizenden, die in genoemde steden langs de weg stonden geschaard om onze stoeten te zien optrekken.

Ook bij de opstelling der betogingen was gestreefd naar vernieuwing. In de eerste plaats was elk der betogingen van een fraaie praalwagen voorzien, waarop een symbool van onze strijd tegen het fascisme voorkwam.

Voorts waren de betogingen in groepen en deze wederom in blokken verdeeld. Aan het hoofd van elke groep waren samengevoegd de vlaggen en benieren van de betogers, welke tot deze groep behoorden, terwijl aan het hoofd van elk blok grote artistiek verzorgde doeken werden meegedragen, waarop onze leuzen voor deze betogingen waren aangegeven.

Vermelden wij ten slotte nog, dat de V.A.R.A., Partij en Vakverbond gelegenheid gaf een aantal malen voor de microfoon opwekkingen voor deze betogingen uit te spreken en dat wij een plaat uitgaven in drie verschillende formaten, ontworpen door onze pg. Max van Dam te Winterswijk, waarvan respectievelijk 5923, 17746 en 47456 exemplaren werden geplakt.

Daarnaast werd nog een manifest verspeid in een oplaag van 1.314.740 exemplaren.

### Kerstmeetings.

Het aantal Kerstvergaderingen, in 1934 gehouden, was groot. Door het Partijsecretariaat is getracht de afdelingen, die eind November nog geen spreker hadden, er aan een te helpen. Met uitzondering van een enkele afdeling kon aan alle aanvragen worden voldaan.

Wij kunnen niet nalaten hier te wijzen op een zeer ernstig verschijnsel in onze Partij, dat zich op de duur wreken moet.

Herhaalde malen is er en wordt er terecht van vele kanten op gewezen, dat wij moeten zorgen jonge sprekers te kweken. Wanneer echter van de zijde van het Partijsecretariaat een poging wordt gedaan om jonge sprekers gelegenheid te geven in het openbaar op te treden, stuit dat in het algemeen af op de onwil der afdelingen, die in een vergadering met een jonge, onbekende spreker, geen heil zien. Het gevolg hiervan is, dat de jongeren de mogelijkheid onthouden wordt zich als sprekers te oefenen. Hierdoor wordt ons sprekerscorps steeds kleiner en zal de Partij op een bepaald ogenblik niet meer over voldoende propagandisten beschikken.

De afdelingen zullen moeten gaan inzien, dat in deze een andere koers moet worden gevolgd en dat zij het zijn, die tot taak hebben jonge sprekers de gelegenheid te geven zich tot bekwame woordvoerders en verdedigers onzer beginselen te ontwikkelen.

De Partijleiding mist de macht om de afdelingen dwingend voor te schrijven, welke sprekers zij moeten laten optreden. Het zullen dus de afdelingsbesturen moeten zijn, die in deze zorgen, dat nieuwe sprekers gelegenheid krijgen naar voren te komen. Zij zullen moeten gaan inzien, dat het voor de oudere woordvoerders, waarover wij beschikken, fysiek onmogelijk is om in *alle* plaatsen te spreken.

### Bureau van actie en propaganda tegen communisme en fascisme.

In het verslagjaar bleek het noodzakelijk, om het in Juni 1933 gestichte Bureau van Actie en Propaganda tegen ommunisme en Fascisme in stand te houden. In de organisatorische opzet, van het Centraal Bureau, noch in die van de plaatselijke bureau's, werd wijziging gebracht.

In de periode waarover dit verslag loopt, bleek de door de Commissie van Vijf met instemming van de Algemene Raad aanbevolen gedragslijn in alle opzichten te bevredigen.

De Centrale Commissie van Vijf bestond in het verslagjaar uit de partijgenoten Kupers, De la Bella, Ankersmit, Woudenbergh, en Koos Vorrink, terwijl met de dagelijkse leiding pg. M. Sluysers belast bleef.

Tot de sterkst naar buiten sprekende vorm van activiteit van het Bureau van Actie en Propaganda moet gerekend worden het colportage-*orgaan* „Vrijheid, Arbeid, Brood”; daarnaast werd de strijd tegen communisme en fascisme gevoerd door middel van een dicht net van organisatie, dat onder de naam van kringensysteem, onder leiding van de plaatselijke bureaux over het land is gespreid en dat gebleken is in de praktijk uitstekend te voldoen.

De functionarissen in de kringssystemen rapporteerden ook in deze

verslagperiode door middel van het zogenaamde „peil-apparaat” regelmatig aan het centraal bureau omtrent de bevindingen in hun kringen, die gemiddeld 450 gezinnen tellen. De op deze wijze binnengekomen gegevens werden regelmatig in verzamelrapporten verwerkt en toegezonden aan het Partijbestuur, het Bestuur van het N.V.V., de Kamerfractie en de Hoofredactie van de N.V. „De Arbeiderspers”.

Daarnevens ontwikkelde het bureau een grote activiteit bij het beschikbaar stellen van manifesten en vlugschriften tegen communisme en fascisme.

De actie tegen de dictatuur, zowel van rechts als van links, werd verder gevoerd door een fors affiche van Huib de Ru, dat tegelijkertijd werd dienstbaar gemaakt aan de propaganda voor „Vrijheid, Arbeid, Brood”.

De colportage werd systematisch doorgezet en de oplage bleef dan ook regelmatig groeien, totdat op 1 Mei 1934 een oplage van 114.500 exemplaren per week was bereikt. Het extra-verzorgde nummer van 3 Mei 1934 bereikte een oplage van 150.000.

Omdat de Plaatselijke Bureau's aan het Centraal Bureau het aantal exemplaren dat zij bestellen, moeten betalen, kan veilig worden vastgesteld, dat de oplage, die het Centraal Bureau per week aan de plaatselijke bureau's levert, ook het aantal kranten vertegenwoordigt, dat elke week wordt verkocht.

Na bovengenoemde datum trad in het oplage-cijfer van „Vrijheid, Arbeid” Brood” een lichte daling in, die na een nauwkeurige analyse van de verkoop in het land, alleen en uitsluitend bleek te bestaan in plattelandsplaatsen. Uit de rapporten, die uit het land binnenkwamen, bleek dit nog eens opnieuw; de toestand van het platteland is nu eenmaal zo, dat in het voorjaar de uitbreiding van de landbouwwerkzaamheden de colporteurs in beslag neemt en de lezers minder tijd tot lezen laat.

De aan deze oorzaken toe te schrijven vermindering van de oplage kwam dan ook onmiddellijk tot staan toen de landbouwwerkzaamheden op het platteland waren afgelopen.

De commissie van Vijf heeft er zich bij de voorbereiding van actie in het tijdvak September 1934—September 1935 rekenschap van gegeven, dat het voor een verfrissing van de activiteit gewenst was, ook het uiterlijk van „Vrijheid, Arbeid, Brood” enige veranderingen te doen ondergaan. Om deze reden werd per 1 September 1934 aan de N.V. „De Arbeiderspers” opdracht gegeven „Vrijheid, Arbeid, Brood” voortaan uit te voeren in koperdiepdruk. Deze wijziging bleek een belangrijke stimulans te zijn voor het stijgen van het debiet. Op 1 September kwam „Vrijheid, Arbeid, Brood” in de nieuwe uitvoering uit en algemeen was de instemming, waarmede de colporteurs en de gehele beweging de nieuwe vorm van de krant hebben begroet. De oplage steeg vanaf 1 September elke week met ongeveer 2000 exemplaren en van het in twee-kleurendruk uitgevoerde Kerstnummer werden in een week tijd 124.500 exemplaren verkocht.

De wijzigingen in het uiterlijk van „Vrijheid, Arbeid, Brood” bleken vooral een grote aantrekkingskracht uit te oefenen op groepen van lezers, onder de kleine middenstand, treinreizigers e.d., die tot dusverre voor onze lectuur ontoegankelijk waren gebleven. Ook in dit opzicht mag dus de verandering in het uiterlijk van „Vrijheid, Arbeid, Brood” bevorderlijk heten aan de strijd tegen fascisme en communisme.

Op 23 September organiseerde het bureau van actie en propaganda in Utrecht in het N.V. Huis een bijeenkomst van afgevaardigden van de plaatselijke bureau's, waartoe ook vertegenwoordigers van de Partij-gewesten waren uitgenodigd. In deze conferentie gaf namens de Commissie van Vijf partijgenoot M. Sluysen een uitvoerig overzicht van de in de afgelopen maanden gevoerde strijd en werden de richtlijnen getrokken voor de strijd in het komende jaar. Het tijdstip waarop de actie zou beginnen moest evenwel worden uitgesteld, omdat onmiddellijk na deze conferentie de leden onzer beweging in beslag werden genomen door het werk van het petitionnement van het N.V.V., waaraan de Bureau's van actie en propaganda uiteraard als zodanig geen deel namen, doch hetwelk zij door een te sterk beroep op de vaste medewerkers ook niet in moeilijkheden mochten brengen.

Zodra de actie voor het petitionnement was afgelopen, is de actie voor vergroting van de oplage van „Vrijheid, Arbeid, Brood” begonnen. De Commissie van Vijf gaf, teneinde in de komende zomermaanden een grotere stabiliteit te bereiken dan verleden jaar uiteraard het geval kon zijn, de partijgenoten Dr. H. Polak, Wiardi Beckman, Mevr. Annie Adama van Scheltema en M. Sluysen opdracht, voor de colporteurs en colportrices samen te stellen een rijk geïllustreerde geschiedenis der moderne arbeidersbeweging, die in tweemaandelijks afleveringen zal verschijnen en die volgens een bepaalde regeling aan de colporteurs regelmatig ter hand zal worden gesteld.

In de loop van het verslagjaar werd het bureau uitgebreid met een persafdeling, die de bladen van de bij het N.V.V. aangesloten bonden regelmatig van materiaal voorziet, maar welker arbeid hoofdzakelijk gericht is op het bijstaan van de plaatselijke instanties onzer beweging bij publiciteitswerkzaamheden.

Verzorgd door de persafdeling gaf het bureau in de verslagperiode een brochure uit „Fascisme of Socialisme”, rijk van illustraties voorzien, welke in een oplage van circa 140.000 exemplaren werd verkocht.

Bijzondere maatregelen werden getroffen voor de actie in Amsterdam en Drente, die op 't ogenblik, dat dit verslag geschreven wordt, in het eerste stadium van uitvoering verkeren.

Uiteraard is het niet gewenst uitvoerig te schrijven over de verdere plannen, die de Commissie van Vijf ten aanzien van de strijd tegen communisme en fascisme in de komende maanden koestert; bovendien blijkt de strijd tegen fascisme en communisme van een zo wisselend karakter, dat vele vooraf ontworpen plannen in de praktijk grondig moeten worden gewijzigd.

### Bemoeiing met Raadsfracties en Gemeentepolitiek.

Ook in het afgelopen jaar waren de bemoeiingen, welke het Partijbestuur met verschillende Raadsfracties had, niet onbelangrijk. In vele gemeenten ondervond men nieuwe moeilijkheden met het sluitend maken van begrotingen, waaromtrent advies van het Partijbestuur werd ingewonnen.

Bij een algemene bespreking in het Partijbestuur over dit probleem, had het Partijbestuur zich op het standpunt gesteld, dat onze fracties zich zoveel mogelijk moesten keren tegen maatregelen, die als ongemotiveerde afbraak-politiek moesten worden beschouwd en tegen die, welke door de Regering werden genomen ten einde de gemeentelijke autonomie aan banden te leggen.

Overigens achtte het Partijbestuur het niet op de weg onze fracties te liggen bij moeilijkheden, over het sluitend maken der gemeentebe- grotingen, de komst van een Regeringscommissaris te bevorderen.

Het Partijbestuur besloot verder in September 1934 in verband met de naderende Staten- en Raadsverkiezingen tot het zenden van een circu- laire aan de gewestelijke en stedelijke federatiebesturen, benevens aan alle afdelingen, waarin het meende algemene richtlijnen te moeten aangeven voor de keuze der kandidaten.

Wij nemen deze circulaire in haar geheel hieronder op:

Amsterdam, 19 September 1934.

Aan de Afdelings- en Federatiebesturen.

#### DE SAMENSTELLING VAN RAADS- EN STATENFRACTIES.

W. P.,

Ons Partijbestuur heeft zich in zijn laatste vergadering bezig gehouden met de samenstelling van Raads- en Statenfracties. In de hierondervolgende nota zijn de opvattingen van het P.B. neergelegd. Zij moeten beschouwd worden als algemene richtlijnen, die op de duur het beoogde resultaat doen bereiken.

De nivellerende werking, die het stelsel van evenredige vertegenwoordiging op de kwaliteit der gekozenen in de openbare lichamen heeft, laat zich ook in de gemeen- teraden en Provinciale Staten gevoelen. De daaraan verbonden nadelen doen zich in de beperkte communale en provinciale kring sterker gevoelen, dan in het parlement. Tegenover enkele politieke vraagstukken, komen in de gemeenteraden vele onder- werpen aan de orde, die bekwaamheid en kennis vragen, waarover vele der geko- zenen, of beter gezegd „aangewezenen” niet beschikken. Dit voor de democratie fnuikend verschijnsel doet zich bij alle partijen gelden, doch uit de aard wegens opleiding en milieu, bij sommige burgerlijke partijen minder dan bij de S.D.A.P.

Het is te vrezen, dat bij elke nieuwe periodieke verkiezing, door vermindering van het aantal kandidaten, dat nog onder het gewone kiesrecht, toen in de ver- kiezingsstrijd de persoonlijke kwaliteiten eveneens een rol speelden, gekozen werd, de kwaal der nivellering verergeren zal.

Reeds bij de volgende verkiezing voor de gemeenteraden en provinciale staten, zal zich het verder voortschrijden van het kwaad openbaren en dat, terwijl de daarop- volgende periode van vier jaren stellig tot de moeilijkste zal behoren, waarin een beroep op de bekwaamheid en kennis van verschillende vraagstukken aan de sociaal- democratische vertegenwoordigers niet bespaard zal blijven.

Het staat te vrezen, dat de samenstelling van onze raadsfracties op de duur daar- tegen niet opgewassen zal blijken. Althans, wanneer bij de kandidaatstelling niet een equivalent tegenover de werking van de evenredige vertegenwoordiging kan worden geplaatst. Dit equivalent zal voornamelijk te vinden zijn in de keuze der kandidaten.

Het is te verwachten, dat bestuurders van organisaties van overheidspersoneel, waaronder zeer bekwame, niet meer tot de geroepen zullen behoren. Wellicht zal zich dat nog gaan uitstrekken tot bestuurders van plaatselijke vakcentrales, waarbij deze organisaties zijn aangesloten.

De vrees is eveneens gewettigd, dat de toenemende invloed van hoger gezag op de daden der gemeenteraden, juist op hen, die wegens hun kennis van bepaalde vraagstukken, uitnemende vertegenwoordigers van onze partij zouden zijn, van rem- mende invloed zal zijn op de lust, om het raadslidmaatschap te ambiëren. Het ligt onder deze omstandigheden dus wel voor de hand, dat vooral onder de bestaande regelingen betreffende de kandidaatstelling, waaronder ook valt het overleg in de plaatselijke raden, op de besturen der federaties en afdelingen de wel moeilijke, maar toch niet te ontkomen, verplichting rust, zich vooraf er rekenschap van te geven, aan welke eisen de samenstelling van de nieuwe fractie heeft te voldoen. Eerst daarna komt de keuze der personen aan de orde, waarbij men zo weinig mogelijk aan het toeval dient over te laten.

Niet de vraag, wie het trouwste de afdelingsvergaderingen bezoekt, wie zich onder- scheidt bij het huisbezoek of bij de verspreiding, mag de doorslag bij de keuze geven. Eenmaal tot raadslid benoemd, blijken die kwaliteiten, in de propaganda voor onze beginselen onmisbaar en zonder welke het Partijleven verdorren zou, in de gemeen- teraden volstrekt onnuttig.

De besturen moeten de leden er van weten te doordringen, dat voor alles nodig

zijn die partijgenoten, wier kwaliteiten een redelijke zekerheid bieden, dat zij tezamen een fractie kunnen vormen, omtrent welker samenstelling te voren een schema is vastgesteld.

In die gedachtengang is het niet onwaarschijnlijk, dat naast het candideren in de afdelingen, de besturen op ruime schaal van hun bevoegdheid gebruik moeten maken om partijgenoten, die eigener beweging daartoe niet zouden komen, uit te nodigen een eventuele candidatuur te aanvaarden.

Voor wat de samenstelling der fracties betreft, moet vooral rekening gehouden worden met het zitting nemen in de dagelijkse besturen en zullen dus een of meer leden der fractie de daarvoor vereiste bekwaamheden, die anders dan van propagandistische of journalistieke aard zijn, moeten bezitten. De toenemende betekenis van het uitvoerend gezag zal in de naaste toekomst het deelnemen aan het dagelijks bestuur der gemeenten, in het belang der arbeidersklasse, gebiedend voorschrijven.

Bij het samenstellen van de lijst voor leden van de provinciale staten, klemmt deze overweging evenzeer. Voor een belangrijk deel van de taak van gedeputeerden — het toezicht houden op de financiële gestie der gemeentebesturen en het beoordelen van de aan hun goedkeuring onderworpen besluiten en verordeningen, zijn zij aan de provinciale staten geen verantwoording schuldig. Het uitoefenen van dit ambt vraagt dus, naast grote bekendheid met de organieke wetten en de daarop betrekking hebbende jurisprudentie, een stevig gefundeerde socialistische overtuiging, welke ook in de raadskamer wordt volgehouden.

Zonder deze kwaliteiten worden ook sociaaldemocraten allicht de speelbal van hun hoofdamttenaren.

In de periode 1935—1939 zal de financiële verhouding van Rijk en gemeenten een beheersende rol spelen.

Deze materie wordt met de dag moeilijker. Ogenscheinlijk zou de grotere financiële afhankelijkheid van de gemeenten het tegenovergestelde doen vermoeden. Deze afhankelijkheid echter brengt de gemeenten, hoe onaangenaam dit ook zijn moge, in de positie van de debiteur, die zijn rechten moet verdedigen en die dat behoort te doen met bekwaamheid — gebruik makende van alle rechten, waarop hij aanspraak kan maken. Verlangd mag worden, dat sociaaldemocratische fracties althans één lid in haar midden hebben, die op financieel gebied met gezag spreken kan.

De ervaring leert verder, dat het juridisch element in onze fracties toch eigenlijk onmisbaar is. Men werkt nu eenmaal op een terrein, waar wettelijke bevoegdheden, rechten, plichten, afbakening van publiek- en privaatrechtelijke verhoudingen aan de orde van de dag zijn. Sommige figuren — en deze zijn stellig de slechtste niet — maken zich zelf deze kennis eigen.

Regel is echter, dat om op het stuk van publiek recht met gezag te kunnen optreden en onze fracties voor verkeerde stappen te behoeden, de juridische opleiding onontbeerlijk is. „Maling aan juristerij” is niet meer van onze tijd.

Het is zelfs thans niet bij benadering te zeggen, of en zo ja, in welke mate, het gemeentelijke en provinciale organisme voor de uitvoering van grote economische hervormingen aangewend zal worden. Voor vandaag staat het wel vast, dat de belangstelling van de beweging in economische vraagstukken groter is geworden. Met gemeenplaatsen en schablonen zullen onze raadsleden niet kunnen volstaan. Vóór alles is nodig kennis van het plaatselijk economisch leven, van de mogelijke hulpbronnen, die voor de bevolking als middelen van bestaan kunnen worden aangewend.

Uit de aard kan van deze bijzondere kennis in huishoudelijke vergaderingen weinig blijken. Algemene crisistheorieën en wat daar omheen zweeft, bieden weinig richtsnoer en liggen in de regel boven de gedachtensfeer van hen, die geroepen zijn, het plaatselijk bestuur te vormen. Op praktisch economisch gebied echter mag van de sociaaldemocratische fracties verlangd worden, dat zij de weg kennen en door hun voorstellen en betogen anderen tot voorbeeld strekken. Men mag hierbij niet uit het oog verliezen, dat de pers hieraan grote aandacht besteedt. Technisch opgeleide en geschoolde jonge sociaaldemocraten zijn de aangewezen figuren om dit werk der ouderen over te nemen.

De besturen zullen er naar moeten streven, dat op de hier genoemde vier gebieden, t.w.: bestuursbekwaamheid, kennis der financiën, juridische geschooldheid en kennis van economische verhoudingen, onze fracties behoorlijk representatief zijn.

Hieraan moet nog een gebied worden toegevoegd, moeilijk weliswaar, doch waarop het zich bewegen grote voldoening schenkt en onze vertegenwoordigers de mogelijkheid biedt van grote waardering van de zijde der burgerij. Het betreft hier de stedenbouw, voor kleinere plaatsen gewestelijke plannen, het wegenplan en het vraagstuk der volkshuisvesting. Wat het laatste betreft, zal het geen moeilijkheden baren, kundige en in het vraagstuk belangstellende partijgenoten op de lijsten te plaatsen. Voor hen is er in Nederland voldoende studiemateriaal, dat hen in staat zal stellen

ver over de geografische grenzen van eigen gemeenten hun blikken te slaan en van het resultaat hiervan in de gemeenteraden blijk te geven.

Op het brede terrein der sociale bemoeiingen zijn onze mensen door ervaring en voorlichting zodanig geschoold, dat het weinig moeite zal kosten uit de kringen der socialistische arbeiders en vrouwen voldoende voor hun taak berekende figuren te vinden. Hiervan moeten die benoemingen, welke op hygiënisch en medisch gebied liggen worden uitgezonderd. Deze bemoeiingen zullen er zeer mede gebaat zijn, indien men er in slaagt een medicus of medici te vinden, die zich naast hun practijk bereid verklaren het raadslidmaatschap te vervullen. Geen leek is in staat met zoveel gezag een oordeel over hygiënische en medische onderwerpen te geven als de medicus zelf. Wanneer men er in slaagt, een partijgenoot-medicus bereid te vinden dit werk voor de arbeidersklasse te aanvaarden, ligt het voor de hand, dat bij het plaatsen op de lijst met een dergelijke aanwinst rekening moet worden gehouden.

Hoewel aan bovenstaande beschouwing aan de *kwaliteit* der kandidaten grote betekenis wordt toegekend, mag het toch niet verward worden met het stelsel der kwaliteitszetsels, berustende op het beginsel, dat bij de samenstelling van de lijsten rekening gehouden moet worden met het maatschappelijk milieu, waaruit de kandidaten voortkomen.

Beoefenaren van intellectuele vakken krijgen een voorsprong, omdat de aard van het werk, dat in Raad en Staten verricht moet worden, dit noodzakelijk maakt en omdat de Partij en de arbeidersklasse met een deskundige behartiging van de belangen der burgerij zeer gebaat zijn. Hierbij wordt als vanzelfsprekend aangenomen, dat hoe bekwaam de nieuwe vertegenwoordigers ook mogen zijn, het plaatsen op de lijst betekent, dat men in hen de vertrouwensmannen moet zien, wier politiek in de openbare lichamen door de Partij gedragen en verdedigd kan worden.

Bij de toepassing van de hierboven ontwikkelde gedachte zullen zij, die de kandidatenlijsten samenstellen, voornamelijk het oog op de toekomst gericht moeten houden. De werking van het stelsel, waarbij aan de kwaliteit der kandidaten grotere betekenis wordt toegekend, strekt zich over een aantal jaren uit. In een aantal gevallen zal het zeker onwenselijk blijken, raadsleden, die een staat van dienst hebben en grote ervaring, terwille van een kwalitatief betere samenstelling van de fractie, een zodanige plaats te geven, dat hun verkiezing ernstig gevaar loopt.

Wel is het geboden bij vacatures met voorbijgaan van de rangorde van de oude lijst, de volgorde op de nieuwe lijst zo te doen zijn, dat de opgevallen plaatsen kunnen worden ingenomen door diegenen, wier kwaliteiten inderdaad het gehalte van de fractie op een hoger peil brengen.

Wij begrijpen zeer wel, dat dit alles niet te beschouwen is als een rekensom. Eigen ambitie, persoonlijke voorkeur, mindere of meerdere populariteit en bepaalde onderlinge verhoudingen spelen ook plaatselijk een rol. Er zou echter voor de toekomst al veel gewonnen zijn, indien de algemene strekking van dit betoog wordt gevolgd. De wijze van candidaatstellen en het opmaken van de groslijst is reglementair geregeld. daaraan wordt niet getornd.

Voor en aler de machinerie aan de gang wordt gebracht, zouden de besturen een schema kunnen maken van de samenstelling der fracties, zoals zij deze, in overeenstemming met de hier ontwikkelde gedachte, het liefst zagen. Hierbij moet dan uit de aard reeds dadelijk met de vermoedelijke omvang der fractie en met de plaatselijke belangen, welke verdediging zich het sterkst naar voren dringen, rekening gehouden worden. Hiervan kan dan het gevolg zijn, dat men zonder verwijl zich er rekenschap van geeft, of in de afdeling de personen niet aanwezig zijn, die zich, daartoe aangezocht, bereid zullen verklaren, dit ongetwijfeld belangrijke werk voor de Partij en voor de beweging op zich te nemen.

Bij bekwame lieden zal de animo onder de tegenwoordige verhoudingen dikwijls niet al te groot zijn. Partijgenoten, die wat in hun mars hebben, zullen dergelijke functies niet dan op aandrang van de besturen aanvaarden. Dat maakt echter dit betoog nog klemmender.

Op het platteland, waar de sociaaldemocratische fracties slechts uit enkele partijgenoten kunnen bestaan, is het uit de aard niet mogelijk het hierboven ontwikkelde stelsel in zijn algemeenheid toe te passen. Anderzijds treden ten plattelande de persoonlijke kwaliteiten nog sterker op de voorgrond.

Men verlieze ook de jongeren in de Partij niet uit het oog, waaronder er een aantal kan schuilen, dat op een stevige aanmoediging wacht om op de voorgrond te treden. Ook vergete men niet op de vrouwelijke partijgenoten te letten. Hierbij geven echter ook gemotiveerde verwachtingen en bekwaamheid de doorslag.

Wel ondervinden de gemeenten in sterke mate de gevolgen van een politieke wind,

die uit de verkeerde hoek waait en ondergaan zij het lot van alles wat in sterke mate financieel afhankelijk wordt — uitgesloten is het evenwel niet, dat de wind keert en dat reeds directe sociaaldemocratische invloed in de regering juist door de financiële band, de gemeenten recht laat wedervaren. Dan zullen bekwame partijgenoten in Raad en Staten bij het herstel van wat afgebroken is en bij de opbouw van nieuwe sociale bemoeiingen groot werk te doen krijgen, dat henzelve en de Partij in sterke mate zal bevredigen.

Doch ook al wijzigen zich de verhoudingen definitief in slechte zin, dan nog zullen bij behoud van het democratische stelsel belangrijke vraagstukken aan de orde komen, die niet steeds door adviezen van buitenaf een juiste behandeling vinden.

Het Partijbestuur:

KOOS VORRINK, voorzitter.

C. WOUDENBERG, secretaris.

## *Verbreking verhouding met Anti-Oorlogs-Liga.*

Ofschoon op het congres van 1934 de breuk met de Anti-Oorlogs-Liga reeds een feit was en de maatregelen door het Partijbestuur tegen deze organisatie reeds waren genomen, n.l. om elk contact te verbreken, menen wij toch volledigheidshalve hier een beknopt exposé van de gebeurtenissen te moeten geven.

In ons vorig verslag hebben wij reeds vermeld, welke overeenkomst het Partijbestuur de 22 October 1933 met de Liga had aangegaan en de maatregelen, die het Partijbestuur had genomen, ten einde te bereiken, dat de verhouding tussen Partij en Liga juist bleef en zoveel mogelijk nadelig optreden der Liga voor de Partij kon worden vermeden.

Eind Januari, begin Februari bereikten het Partijbestuur evenwel mededelingen, die deden vermoeden, dat zich in de Liga toch verhoudingen ontwikkelden, welke met de opvattingen der Partij in strijd zouden zijn en voor de Partij grote nadelige gevolgen met zich konden brengen.

Van zijn ongerustheid in deze gaven in de vergadering van de Partijraad, welke 10 Februari 1934 werd gehouden, ook vele anderen blijk. Toen reeds vroeg het Partijbestuur aan de Partijraad machtiging om indien daar aanleiding toe bestond, tegen de Liga elke maatregel te kunnen nemen, die het in het belang van de Partij nodig zou oordelen.

Van dit laatste is mededeling gedaan in het communiqué, dat van de vergadering van de Partijraad, in „Het Volk” van 12 Februari 1934 werd gepubliceerd.

De Partijraad dankte zijn bevoegdheid in deze om aan het Partijbestuur die machtiging te verlenen aan het besluit van het Partijcongres van 6 Maart 1933, hetwelk het vraagstuk van de arbeidersweer, dat ten nauwste verband hield met de Liga, aan de Partijraad ter behandeling had opgedragen. Reeds in de vergadering van de Partijraad van 13 Mei 1933 was over deze zaak uitvoerig gediscussieerd, doordat het toenmalige Partijlid Zwertbroek in die bijeenkomst het beginsel van een arbeidersweer verdedigde. Toen reeds sprak de Partijraad na een bestrijding door pg. W. H. Vliegen namens het P.B. zich met op twee na algemene stemmen tegen dit beginsel uit.

De 22ste Februari 1934 kreeg het Dagelijks Bestuur kennis van feiten, die niet overeen te brengen waren met een richtige naleving van de overeenkomst, tussen de Partij en de Liga gesloten, in welke overeenkomst de vorming van een arbeidersweer uitgesloten was.

Het Dagelijks Bestuur riep onmiddellijk het Ligabestuur ter verantwoording. Voor dit doel vond op Zaterdag 24 Februari een spoedvergade-

ring van het Dagelijks Bestuur plaats, waarin enkele vertegenwoordigers van het Liga-Bestuur werden gehoord.

Eenstemmig kwam het Dagelijks Bestuur tot de conclusie, dat de Liga zich niet aan de overeenkomst, met het Partijbestuur gesloten, had gehouden en dat alle betrekkingen met de Liga onmiddellijk moesten worden verbroken.

Maandag 26 Februari vergaderde het Partijbestuur en besloot het tot de volgende publicatie:

„Het Partijbestuur der S.D.A.P., in vergadering bijeen op 26 Februari 1934, op grond van verschillende inlichtingen tot de overtuiging gekomen, dat de waarborgen ontbreken, dat de Liga ten volle beantwoorden zal aan de voorwaarden, door het Partijbestuur voor de erkenning van die organisatie gesteld;

door de Partijraad gemachtigd om ten aanzien van de Liga alle maatregelen te nemen, die nodig zijn;

besluit alle betrekkingen tussen S.D.A.P. en de Liga te verbreken en het lidmaatschap der S.D.A.P. onverenigbaar te verklaren met het lidmaatschap in enigerlei vorm van de Liga.”

Ter naleving van dit besluit zond het Partijbestuur reeds de 27ste Februari de hieronder volgende circulaire aan alle Partijafdelingen:

Amsterdam, 27 Februari 1934.

Aan de Afdelingen der Partij.

W. P.,

De verhouding van de „Liga” (Internationale Socialistische Anti Oorlogs Liga) tot de Partij heeft zich niet ontwikkeld zoals het Partijbestuur heeft gehoopt, toen het de Liga erkende en met haar de bekende overeenkomst afsloot.

Het Partijbestuur nam op Maandag 26 Februari het volgende besluit:

„Het Partijbestuur der S.D.A.P., in vergadering bijeen op 26 Februari 1934, op grond van verschillende inlichtingen tot de overtuiging gekomen, dat de waarborgen ontbreken, dat de Liga ten volle beantwoorden zal aan de voorwaarden, door het Partijbestuur voor de erkenning van die organisatie gesteld;

door de Partijraad gemachtigd om ten aanzien van de Liga alle maatregelen te nemen, die nodig zijn;

besluit alle betrekkingen tussen de S.D.A.P. en de Liga te verbreken en het lidmaatschap der S.D.A.P. onverenigbaar te verklaren met het lidmaatschap in enigerlei vorm van de Liga.”

Ter toelichting van dit besluit in zake de Liga deelt het Partijbestuur het volgende mede.

De verkregen inlichtingen, waarvan het besluit spreekt, wijzen er op, dat bij de besprekingen, die tot de erkenning van de Liga hebben geleid, de leiding van de Liga het Partijbestuur onvolledig heeft ingelicht, aangaande besluiten en maatregelen uit de tijd, aan de erkenning voorafgaande en waarvoor het Partijbestuur de verantwoordelijkheid nooit zou hebben willen aanvaarden.

Het is niet mogelijk gebleken met duidelijkheid vast te stellen, dat de hier bedoelde besluiten voor de Liga door de erkenning zijn ingetrokken of vervallen verklaard. Het Partijbestuur moest zijdelings van een en ander op de hoogte komen, niettegenstaande de vele besprekingen met de leiding van de Liga gevoerd, voordat het Partijbestuur de bekende overeenkomst aanging en niettegenstaande sindsdien twee vertegenwoordigers namens het Partijbestuur in het Ligabestuur zitting hebben.

Over het wel of niet voorbereiden van een gewapende arbeidersweer heeft de leiding van de Liga onzekerheid laten bestaan; ondanks officiële afwijzing wordt in de Liga in algemene termen een verweer gepropageerd in bepaalde omstandigheden toe te passen, dat zonder gewapende troepen onmogelijk is. Het behoort tot de taak van de Partij zelf om over een vraagstuk als de arbeidersweer besluiten te nemen. De Partijraad heeft in opdracht van het congres hieromtrent op 13 Mei 1933 met op twee na algemene stemmen een duidelijke uitspraak gedaan, dat er onder generlei vorm een Arbeidersweer moest zijn. De Partij kan en mag alleen verantwoordelijk zijn voor haar eigen besluiten; zij kan niet aanvaarden, zelfs niet riskeren, verantwoordelijk gesteld te worden voor besluiten, beginsel en tactiek betreffende, door andere organisaties genomen.

Door en na de erkenning van de Liga zijn de elementen, die de Partij vijandig gezind zijn, uit de Liga niet verdwenen. Er is ook geen sprake van, dat de leiding der Liga ernstig gepoogd heeft haar organisatie van deze elementen te zuiveren. Publicaties in de „Fakkel”, de „Tribune”, de „Baanbreker”, „Volk en Vaderland” enz. bewijzen, dat de Liga doorvreten is van aan de Partij vijandige elementen. De zuivering der organisatie is verhinderd, in ieder geval bemoeilijkt, doordat de Liga weigerde haar ledenlijsten aan de partijafdelingen ter inzage te geven.

Provocerende elementen gebruiken de Liga om relletjes te maken.

Voor de moeilijkheden, die hiermede worden uitgelokt, wenst het Partijbestuur generlei verantwoordelijkheid te dragen.

Waarborgen, dat de Liga zich steeds zal gedragen overeenkomstig de opvattingen der Partij, zijn naar het Partijbestuur gebleken is, onvoldoende aanwezig.

De kans, dat de Partij met en door de Liga naar binnen en naar buiten ernstige moeilijkheden zal krijgen, is zeer groot. De zekerheid ontbreekt, dat de Liga zal voldoen aan de voorwaarden, waarop de erkenning door de Partij is verkregen.

Op al deze overwegingen moest het Partijbestuur besluiten de betrekkingen tussen de Partij en de Liga te verbreken en het lidmaatschap van de Partij met dat van de Liga onverenigbaar te verklaren.

Toen het Partijbestuur besloot de Liga te erkennen, wees het aan deze organisatie een strikt beperkte taak toe, namelijk die van het onderhouden van orde-maatregelen bij betogingen en openbare vergaderingen der Partij, alsmede tot bescherming van de beweging, indien nodig, tegen kwaadwillige elementen. Met de organisatie van een zodanige ordedienst hield het Partijbestuur zich reeds voordat de verhouding tot de Liga ter sprake kwam, zelfstandig bezig, mede naar aanleiding van een desbetreffend besluit van de A.J.C. Voor zulke orde-maatregelen zag het Partijbestuur in de vele jongere leden, die de Liga telde, een categorie, voor deze maatregelen bijzonder geschikt en van een geestesgesteldheid, dat zij zich daaraan met hart en ziel zou wijden. Nu het lidmaatschap van de Liga met het Partijlidmaatschap onverenigbaar is verklaard, wenst het Partijbestuur deze orde-dienst in het belang van de arbeidersbeweging in volledige overeenstemming en onder volledige verantwoordelijkheid van de Partijleiding zelf te organiseren en zal daartoe zo spoedig mogelijk de nodige voorbereidingen treffen.

Het Partijbestuur verwacht van de besturen der afdelingen, dat zij hun volle medewerking zullen verleenen aan de onmiddellijke uitvoering van dit besluit.

*De partijgenoten, die lid zijn van de Liga, moeten onmiddellijk als zodanig bedenken. Doen zij dit niet, dan vervalt daardoor, krachtens besluit van het P.B., hun lidmaatschap van de Partij.*

In de eerstvolgende vergadering van de afdeling moet de leden worden gevraagd, of zij lid of nog lid van de Liga zijn. De leden, die hierop bevestigend antwoorden, moet de toegang tot de vergadering worden ontzegd. (Voor afdelingen in plaatsen waarin geen Liga-afdeling bestaat, is deze maatregel natuurlijk verbodig).

Wel moet ook voor bestuursvergaderingen van de partij-afdelingen van de afdelingsbestuurders, voor zover zij lid zijn van de Liga, worden geëist, dat zij met de Liga breken. Doen zij dit niet, dan beëindigen zij automatisch hun partijlidmaatschap en kunnen zij aan de beraadslagingen van het bestuur niet meer deelnemen.

Het Partijbestuur doet een dringend beroep op alle partijgenoten-Ligaleden, om als lid van de Liga te bedanken. Het verzoekt de afdelingsbesturen deze circulaire in de eerstvolgende bestuurs- en ledenvergaderingen voor te lezen. Ontstaat er hier of daar door het besluit van het Partijbestuur enige moeilijkheid, dan verzoeken wij de afdelingsbesturen ons daarvan onverwijld kennis te geven.

Voor het Partijbestuur:

C. WOUTENBERG, secretaris-penningmeester.

Ten vervolge op deze circulaire zond het Partijbestuur 21 Maart nog de hieronder volgende circulaire aan de besturen van de Partij-afdelingen:

Amsterdam, 21 Maart 1934.

Aan de Afdelingen van de S.D.A.P.

Waarde Partijgenoten,

Reeds in zijn eerste publicatie omtrent het verbreken der banden met de Liga, heeft het P.B. aangekondigd het instellen van een dienst, die in staat zou zijn de aanvankelijk aan de Liga toegewezen taak te gaan vervullen.

In de toelichting op het besluit van het Partijbestuur, verschenen in „Het Volk” van 27 Februari, wordt aangekondigd de instelling van een orde-dienst van de partij.

Aan de ene kant is bij de geweldige groei van onze gehele beweging in de laatste jaren gebleken, dat bij landelijke en gewestelijke betogingen, meetings enz. voor een goed en ordelijk verloop dezer samenkomsten, goed georganiseerde maatregelen tot orde-handhaving noodzakelijk zijn. Voor het vlotte verloop der bijeenkomsten, het voorkomen van allerlei onnodige wrijving en oponthoud moeten wij de beschikking hebben over een corps ferme, toegewijde orde-commissarissen, die niet lukraak van geval tot geval worden aangewezen, maar die zich door oefening en ervaring op dit gebied een zekere onmisbare routine en discipline eigen maken.

Aan de andere kant behoeft niet ontkend te worden, dat de verscherping in de politieke verhoudingen ons meer dan vroeger er op bedacht moeten maken, dat allerlei kwaadwillige elementen het er bewust op aanleggen onze vergaderingen en betogingen te verstoren. Alhoewel uit de aard de organen van de openbare orde in eerste instantie geroepen zijn onze beweging en haar instellingen tegen kwaadwilligheid te beveiligen, zo blijft hier de wenselijkheid ook in eigen rijen te beschikken over een eigen corps van orde-handhavers.

Het Partijbestuur heeft reeds medegedeeld, dat het voor zulke orde-maatregelen in de vele jongere leden der Partij een element ziet, bijzonder geschikt krachten zijn geestelijke en lichamelijke gesteldheid zich aan een dergelijke taak met hart en ziel te wijden.

Nu de banden met de Liga zijn verbroken, meent het Partijbestuur dat het gewenst is, tot de oprichting van plaatselijke orde-diensten over te gaan. Dit betekent niet, dat nu binnen enkele maanden in alle 800 afdelingen der Partij iets dergelijks tot stand moet zijn gekomen. Partij-afdelingen met minder dan 100 leden, plaatsen met minder dan 10.000 inwoners zullen aan een dergelijke dienst waarschijnlijk geen behoefte hebben. Het gaat hier allereerst om de grote en middelgrote plaatsen van ons land.

De middelgrote plaatsen zouden we niet willen uitschakelen, alhoewel men ook daar zeker niet elke week van de diensten van een dergelijke orde-dienst gebruik zou behoeven te maken.

Evenwel is het bestaan van zulke groepen in de middelgrote plaatsen vooral ook van belang voor gewestelijke en landelijke betogingen en meetings, waardoor we steeds verzekerd kunnen zijn van een voldoende aantal geoefende hulpkrachten, door samenvoeging van de verschillende plaatselijke groepen. Juist deze laatste overweging maakt het ook van belang van meet af dit werk op uniforme leest te schoeien. Wij hebben ons voor deze zaak in verbinding gesteld met de A.J.C., die voor haar eigen behoeften beschikt over een z.g. Algemene Hulpdienst. De leider van deze dienst, pg. Jan Stoovelaar, die zijn sporen op dit terrein reeds heeft verdiend en o.m. een belangrijk aandeel heeft gehad in de organisatie der orde-maatregelen op 8 Nov. 1932 in Den Haag, heeft zich bereid verklaard de plaatselijke besturen der partij-afdelingen alle mogelijke inlichtingen over het organiseren van een orde-dienst te verstrekken. Correspondentie, die hierover eventueel wordt gevoerd, moet gericht zijn aan het Partijsecretariaat, Tesselschadestraat 31 Amsterdam-W.

Als algemene regels wilden wij slechts de volgende punten doen gelden:

- 1e. Voor de orde-dienst komen in de eerste plaats in aanmerking de jongere partijgenoten tot bijv. 35 jaar.
- 2e. De leiding en de verantwoordelijkheid blijven geheel bij het bestuur der partij-afdeling.
- 3e. De technische leiding worde opgedragen aan een daarvoor geschikt partijgenoot, die, zoveel mogelijk, ook lid van het bestuur der partij-afdeling is.
- 4e. Bij het organiseren van grotere vergaderingen en meetings wordt met de orde-dienst vooraf vergaderd, ter bespreking van de te treffen maatregelen, zodat de dienst met haar eventuele speciale afdelingen (eerste hulpdienst, inlichtingendienst, luidsprekers-installatie enz.) ook aan de voorbereiding tijdig kan meewerken.
- 5e. Elke afdeling, die tot het instellen van een ordedienst wenst over te gaan, of dit reeds heeft gedaan, stelt ons daarvan in kennis.

Ten slotte menen wij, dat uit het karakter van deze orde-dienst volgt, dat zijn leden individueel zich volledig beschikbaar stellen voor het partijwerk, zodat op hen in de allereerste plaats een beroep mag worden gedaan ook voor werk, buiten de eigenlijke orde-dienst. Wij denken hier inzonderheid aan hulp bij het werk van de commissies voor actie en propaganda en bij de colportage met „Vrijheid, Arbeid, Brood”.

Op de grondslag van de in deze circulaire ontwikkelde richtlijnen zal het zeker mogelijk zijn een belangrijke groep partijgenoten tot grotere activiteit te brengen, in het belang van onze strijd voor de beginselen onzer partij.

Met partijgroeten,

C. WOUTENBERG, secretaris-penningmeester.

Het spreekt vanzelf, dat er vele afdelingen waren, die meer omtrent het gebeurde met de Liga wilden weten. Bedoelde inlichtingen zijn verstrekt op het congres van 1934.

### *Kwesties.*

In het jaar 1934 hebben een aantal kwesties de leiding moeilijkheden berokkend.

Dit was o.a. het geval met de kwestie-Duijs, waaromtrent wij reeds gerapporteerd hebben in dit verslag onder het hoofd „De Partijraad”.

Verder veroorzaakte de kwestie-Zwertbroek groot rumoer.

Het ligt niet op onze weg om over deze kwestie in dit verslag uitvoerig te rapporteren. Wij volstaan daarom met zo kort mogelijk hieronder een overzicht van deze aangelegenheid te geven.

In het Hoofdbestuur van de V.A.R.A. bestond reeds lang ontevredenheid over de wijze, waarop Zwertbroek zijn werkzaamheden als secretaris van de V.A.R.A. verrichtte. Deze ontevredenheid nam een dusdanige omvang aan, dat het Hoofdbestuur van de V.A.R.A. besloot Zwertbroek te verzoeken ontslag als V.A.R.A.-secretaris te nemen. Het bood hem echter aan een voorstel aan de Verenigingsraad te zullen doen om hem in een andere functie in het V.A.R.A.-bedrijf te werk te stellen.

Door Zwertbroek werd aan dit verzoek voldaan, nadat hij een bepaald aantal voorwaarden had gesteld, die door het Hoofdbestuur waren geaccepteerd, doch aan de goedkeuring van de Verenigingsraad moesten worden onderworpen.

Toen door het Hoofdbestuur het hiervoren bedoelde voorstel aan de Verenigingsraad van de V.A.R.A. was voorgelegd, verwierp de Verenigingsraad het. De Verenigingsraad nam echter een ander voorstel aan, dat hierop neerkwam, dat de ontslag-aanvraag van Zwertbroek als V.A.R.A.-secretaris werd aanvaard, doch dat hem geen nieuwe functie in het bedrijf werd gegeven. Hiermee kon Zwertbroek zich niet verenigen.

Te zijner verdediging gaf hij een brochure uit, die scherpe aanvallen op het V.A.R.A.-bestuur inhield. Zowel Zwertbroek als de V.A.R.A. riepen bemiddeling van het P.B. in.

In zijn vergadering van 7 April 1934 besloot het Partijbestuur naar aanleiding van een brief van 31 Maart 1934 van Zwertbroek en een ontvangen verzoek van het Hoofdbestuur van de V.A.R.A. van 7 April 1934 tot het instellen van een commissie van onderzoek naar de kwestie, tussen Zwertbroek en de V.A.R.A. gerezen.

Tot leden dezer commissie werden benoemd K. Vorrink, S. R. de Miranda en L. A. Ankum. Als voorzitter der commissie trad op K. Vorrink, als secretaris L. A. Ankum.

Door Zwertbroek werd het lid der commissie, L. A. Ankum, gewraakt, omdat deze naar zijn mening niet onbevooroordeeld zou staan ten opzichte van de gebeurtenissen, daar zijn directe chef, de Partijsecretaris C. Woudenberg, als Hoofdbestuurder van de V.A.R.A. in de kwestie betrokken was geweest.

Het Partijbestuur meende aan dit bezwaar van Zwertbroek niet tegemoet te moeten komen.

Na een zeer uitvoerig ingesteld onderzoek bracht de commissie schriftelijk rapport uit aan het Partijbestuur en zond afschrift daarvan aan het Hoofdbestuur van de V.A.R.A. Zij publiceerte het hieronder volgende uittreksel uit haar rapport benevens vier conclusies:

„De commissie betreurt het, dat Zwertbroek zijn medewerking aan haar niet heeft willen verlenen.

Desniettemin bleek het haar mogelijk tot de kern der geschillen door te dringen.

#### *Verhouding Zwertbroek—personeel.*

Een belangrijk element in de kwestie vormde de verhouding van Zwertbroek ten aanzien van het personeel.

De commissie heeft o.m. kunnen vaststellen, dat Zwertbroek het vertrouwen aan de afdelingschefs Bomli, Tiggers en Broeksz heeft opgezegd en dat de voorstelling van zaken, door Zwertbroek ten aanzien hiervan gegeven in de vergadering van de Verenigingsraad van 28 April l.l. en afgedrukt in zijn tweede brochure, in strijd met de waarheid is.

Het is de commissie duidelijk geworden, dat van machtsusurpatie van personeelleden tegenover bestuurders — beschuldigingen door Zwertbroek uitgesproken — geen sprake is.

Indien al eens door afdelingschefs beslissingen zijn genomen, waarvoor Zwertbroek verantwoording droeg, was dit een gevolg van de veelvuldige afwezigheid van Zwertbroek uit het V.A.R.A.-bedrijf, welke voortvloeyde uit werkzaamheden, welke door Zwertbroek werden verricht en dikwijls geen verband hielden met zijn functie van omroepsecretaris.

Het is verder gebleken, dat het optreden van Zwertbroek tegenover het personeel — ook in het verleden — herhaalde malen zeer veel te wensen heeft overgelaten.

De commissie heeft de motieven van De Vries en Lebon, die hen na het tot standkomen ener nieuwe werkverdeling in verband hiermee tot ontslagaanvraag noopten, kunnen billijken.

Verschillende personeelleden zijn o.a. door Zwertbroek meermalen ontslagen. Deze ontslagen moesten evenwel door de mede met de dagelijkse leiding belaste bestuurders wederom teniet worden gedaan, daar steeds ontslag ongewettigd was en werd gegeven zonder overleg met zijn medebestuurders, die slechts tezamen tot aanstelling en ontslag van personeel gerechtigd zijn.

Het optreden van Zwertbroek tegenover het personeel veroorzaakte herhaalde malen groot tumult, hetgeen tot vernietiging van het prestige van Zwertbroek tegenover het personeel heeft geleid.

Naar het oordeel der commissie lag in de wijze van optreden van Zwertbroek in het V.A.R.A.-bedrijf tegenover het personeel meer dan voldoende reden om hem, zelfs ongevraagd, ontslag uit zijn functie te verlenen.

#### *Beschuldigingen van persoonlijke aard.*

De commissie heeft moeten constateren, dat door Zwertbroek op abnormale wijze gebruik van auto's is gemaakt, waardoor uitgaven door de V.A.R.A. moesten worden gedaan, die niet als noodzakelijk moesten worden beschouwd. Het verweer van Zwertbroek hiertegen, dat ook andere bestuurders dit deden is gebleken niet juist te zijn. Evenmin de door Zwertbroek gegeven voorstelling, dat hij veelvuldiger dan andere bestuurders gebruik van auto's moest maken tengevolge van zijn werk, verbonden aan het secretariaat van de Arbeiders Radio Internationale.

Omtrent de bewering van Zwertbroek, dat Lebon op ongeoorloofde wijze in het bezit van een auto is gekomen, kon de commissie het volgende constateren.

Lebon heeft van een van de leveranciers van de V.A.R.A. een „two-seater”, welke meer dan 100.000 K.M. gelopen had, gekocht voor de prijs van f 150.—. Deze prijs kan normaal worden genoemd. Later heeft Lebon deze auto bij de aankoop van een nieuwe, bij een bona fide autohandelaar ingeruild.

Van enige persoonlijke bevoordeling van Lebon is in deze geen sprake. Deze beschuldiging van Zwertbroek mist elke grond.

Ook beschuldigingen door Zwertbroek in het openbaar tegen Sluysers geuit, n.l., dat deze zich op ongeoorloofde wijze door medewerking aan de Radiogids financiële voordelen heeft verschaft, is de commissie gebleken niet juist te zijn.

#### *„Illegale” arbeid.*

Het is de commissie gebleken, dat door Zwertbroek een aantal handelingen is verricht, welke door hem als van „illegale” aard worden aangeduid. Zwertbroek heeft dit zeer opgeblazen. Het gaat hier om pogingen tot hulpverlening op critieke momenten aan enkele in nood verkerende buitenlandse partijgenoten en bedreigde instellingen van met onze beweging bevriende buitenlandse organisaties.

Hoewel de commissie de door Zwertbroek genoemde aangelegenheden als van weinig betekende aard moet kwalificeren, acht zij het in hoge mate afkeurenswaardig, dat een ex-functionaris van de arbeidersbeweging, die tot voor korte tijd een zo belangrijke positie bekleedde, zijn toevlucht neemt tot bekendmaking van zaken als boven aangeduid, en deze in zijn actie betreft.

#### *Politieke meningsverschillen.*

Voor wat de grote lijnen betreft van de door de V.A.R.A. gevolgde politiek, bestond er volledige overeenstemming, ook ten aanzien van de houding van de V.A.R.A. tegenover de Regering. Hieromtrent kan van verschil van mening niet worden gesproken.

Wellicht kunnen bij de dagelijkse werkzaamheden zich enige nuances hebben voorgedaan, voor wat de uitzendingen betreft — de commissie schakelt hierbij uit de kwestie van „Die Masznahme” en enkele andere, die in het geschil naar voren gekomen zijn, waaromtrent zij de zienswijze van het V.A.R.A.-bestuur deelt, doch deze zullen naar het oordeel der commissie altijd blijven bestaan.

De politiek, door het V.A.R.A.-bestuur inclusief Zwertbroek gevoerd, had steeds de instemming van de Verenigingsraad.

Van enig verlangen van de zijde van Minister De Wilde, of van de Regering, om Zwertbroek uit het V.A.R.A.-bedrijf te verwijderen, in hoe geringe mate ook, of in welke bedekte vorm ook geuit, is de commissie niets gebleken. Elke bewering, door Zwertbroek hieromtrent gedaan, is aan zijn eigen fantasie ontsproten.

De commissie is voorts van oordeel, dat het Zwertbroek als lid van het Partijbestuur bekend kan zijn — hij toch maakte de laatste twee jaar deel uit van het Partijbestuur — dat in dit college de politiek van de V.A.R.A. niet werd besproken en dat dit college geen pogingen heeft aangewend, stappen heeft gedaan of plannen heeft beraamd, om hem uit zijn functie van V.A.R.A.-secretaris te verwijderen.

#### *De rechtsgang.*

Ten aanzien van de gevolgde rechtsgang bij de ontslagaanvraag uit de functie van omroepsecretaris door Zwertbroek en de aan hem door het Hoofdbestuur van de V.A.R.A. in uitzicht gestelde nieuwe functie, is

de commissie van oordeel, dat de ontslagaanvraag onafscheidelijk verbonden moest worden beschouwd aan de nieuwe functie.

Het ware daarom naar het oordeel der commissie goed geweest, indien het Hoofdbestuur in de Verenigingsraad over een ander, dan door het Hoofdbestuur ingediend voorstel niet had laten stemmen, doch schorsing van de beraadslagingen had gevraagd, ten einde met Zwertbroek overleg te kunnen plegen, toen de mogelijkheid ontstond, dat de Verenigingsraad een andere beslissing zou nemen dan door het Hoofdbestuur was voorgesteld, of na onverwachte afwijzing van het Hoofdbestuursvoorstel mandaat had gevraagd tot besprekingen met Zwertbroek, ten einde met hem tot een nadere regeling te komen.

Gaat men van bovenstaande zienswijze van de commissie uit, dan komen vele handelingen, door Zwertbroek na de 18de Maart gepleegd, wel in een enigszins ander licht te staan. Dit neemt ondertussen niet weg, dat de commissie het wel in hoge mate zou moeten afkeuren, indien interne conflicten in de arbeidersbeweging ter oplossing zouden moeten worden gebracht met methoden, zoals door Zwertbroek worden toegepast.

De commissie is van oordeel, dat Zwertbroek b.v. een beroep op het Partijbestuur, van welk college hij deel uitmaakte, of op de Algemene Raad, had kunnen doen, om recht te verkrijgen, in plaats van over te gaan tot het uitgeven van een brochure en het stichten van comité's van actie in het land tot het verkrijgen van eerherstel. Zwertbroek toch kon bekend zijn, dat zich in deze comité's allerlei personen begeven, wien de eis tot eerherstel van hem koud laat, doch die geen andere bedoeling hebben dan de V.A.R.A. en de moderne arbeidersbeweging afbreuk te doen.

Dit oordeel der commissie wordt nog versterkt door de uitlating van Zwertbroek, dat hij, „indien hem de nieuwe functie niet zou worden gegeven, de V.A.R.A. binnen een jaar kapot zal maken.”

Na een onderzoek heeft de commissie kunnen vaststellen, dat bovenbedoelde woorden door Zwertbroek inderdaad gesproken zijn en dat zijn voorstelling van zaken, in de Verenigingsraad van 28 April l.l. gegeven en voorkomende in zijn tweede brochure, geheel bezijden de waarheid is.

Het optreden van Zwertbroek na het ontslag bracht het Hoofdbestuur van de V.A.R.A. er oorspronkelijk toe het salaris van Zwertbroek niet meer uit te betalen. De commissie heeft tot haar genoegen kunnen vaststellen, dat het Hoofdbestuur op dit besluit te teruggekomen, zodat het salaris thans aan Zwertbroek wordt uitbetaald.

Tenslotte meent de commissie als haar oordeel te moeten uitspreken, dat het recht van elke vereniging om aan een harer bestuurders ontslag te verlenen onverzwakt moet blijven gehandhaafd, waarbij zij aanneemt, dat daarbij een behoorlijke rechtsgang is gewaarborgd en de regelen, gesteld in de rechtspositieregeling, worden in acht genomen.

Gekozen bestuurders, derhalve vertrouwensmannen onzer organisaties, dienen hun functies ter beschikking te stellen, wanneer blijkt, dat zij het vertrouwen van hen, die aan hun verkiezing meewerkten, hebben verloren, hetgeen hier in erge mate het geval was.

Ware een commissie onmiddellijk geroepen geworden bij het uitbreken van het conflict de hiervoren behandelde zaak te onderzoeken, dan acht zij het waarschijnlijk dat een voor beide partijen bevredigende oplossing zou zijn gevonden.

Het niets ontziende optreden van Zwertbroek tegen de gehele moderne arbeidersbeweging heeft er echter toe geleid, dat naar het oordeel der commissie een dergelijke oplossing niet meer mogelijk is.

Haar oordeel ten slotte samenvattende, komt de commissie tot de volgende conclusies:

1. Het algemeen optreden van Zwertbroek in het V.A.R.A.-bedrijf, alsmede zijn houding tegenover het personeel waren van dusdanige aard, dat zijn ontslag als onvermijdelijk moest worden beschouwd.
2. Voor wat de grote lijnen betreft van de door de V.A.R.A. gevolgde politiek, bestond er volledige overeenstemming tussen Zwertbroek en de overige bestuurders, ook ten aanzien van de houding van de V.A.R.A. tegenover de regering. Van enig aandringen van de zijde van het Partijbestuur of enigerlei andere instantie der moderne arbeidersbeweging om Zwertbroek uit het V.A.R.A.-bedrijf te verwijderen, is niet gebleken; evenmin middellijk of onmiddellijk van de zijde van Minister De Wilde of van de Regering.
3. Vooropstellende de noodzakelijkheid van het ontslag als zodanig, acht de commissie de wijze, waarop het ontslag tot stand gekomen is, niet bevredigend.
4. Het niets ontziende optreden van Zwertbroek tegenover de arbeidersbeweging na zijn ontslag verdient de ernstigste afkeuring."

Hiermee was deze kwestie voor het Partijbestuur afgedaan.

Zwertbroek is door de afdeling Hilversum der Partij de 21ste Juni 1934 van de ledenlijst afgevoerd, omdat hij na het congres van 1934 opnieuw lid van de Anti-Oorlogs-Liga was geworden, niettegenstaande het lidmaatschap daarvan door het Partijbestuur onverenigbaar met dat van de Partij was verklaard, hetgeen door het congres was bekrachtigd.

### Kwestie-Van Wijngaarden.

Uit de kwestie Zwertbroek vloeiden in verschillende plaatsen moeilijkheden voort. Dit was o.a. het geval te Papendrecht, waar pg. Van Wijngaarden als een der verdedigers van Zwertbroek optrad. Daarmee ging hij voort, ook nadat de commissie van onderzoek in de zaak-Zwertbroek haar conclusies had gepubliceerd.

Van Wijngaarden trad o.a. op als colporteur voor het door Zwertbroek uitgegeven blad „De Nieuwe Tijd”, dat onze beweging op de smadelijkste en leugenachtigste wijze bestrijdt. Daarnaast bestond er ontevredenheid over de wijze, waarop Van Wijngaarden zijn wethoudersfunctie vervulde.

Na enige besprekingen ter plaatse, achtte het Partijbestuur het 't beste een commissie te benoemen, die de handelingen van Van Wijngaarden onderzocht en daarover rapport uitbracht. Deze commissie, die bestond uit de partijgenoten G. de Boer en R. Laan uit Dordrecht en Mr. J. in 't Veld uit Rotterdam, bracht in Februari rapport uit. Hoewel de afdeling en Van Wijngaarden vooruit hadden verklaard zich bij de uitspraak der commissie te zullen neerleggen, kwam Van Wijngaarden deze toezegging niet na. Toen het rapport naast bevredigende ook minder aangename conclusies voor hem bleek te bevatten, bedankte hij als lid der Partij.

## Kwesties te Maastricht.

In ons vorig jaarverslag maakten wij reeds melding van een kwestie, gerezen tussen de partijgenoten M. Ubachs en C. H. Pieters te Maastricht, die nog in onderzoek was. Met dit onderzoek waren belast de partijgenoten C. v. d. Lende en C. Woudenberg.

Wederzijds waren door pg. Ubachs en pg. Pieters allerlei beschuldigingen aan elkaars adres geuit en ter kennis van de commissie gebracht, die echter na een uitvoerig onderzoek, waarbij vele partijgenoten moesten worden gehoord, bleken voor het grootste gedeelte onjuist of buitengewoon sterk overdreven te zijn, doch die desniettemin de sfeer onder de partijgenoten onderling in de gehele plaatselijke beweging totaal vergiftigden. Aan haar uitspraken voegde de commissie toe een ernstig beroep op alle betrokkenen om hun persoonlijke geschillen ondergeschikt te maken aan de grote belangen der beweging.

De conclusies der commissie werden aanvaard en gedurende een korte tijd was er naar het scheen verbetering in de onderlinge verhoudingen ter plaatse.

Toen er in Mei van het afgelopen jaar moeilijkheden ontstonden tussen de partijgenoten Paris en Levy, ontbrandde alle conflictstof opnieuw. Partijgenoot Levy, die partijgenoot Paris beschuldigde van het schenden van vertrouwen, riep de bemiddeling van het Partijbestuur in.

Intussen stelde het bestuur van de Maastrichtse Bestuurdersbond zich in het nieuwe geschil partij, ten gunste van pg. Paris, zich daarbij richtende tegen pg. Ubachs, die — aldus luidde de beschuldiging — van het geschil Paris—Levy gebruik maakte om Paris in Maastricht onmogelijk te maken. Op voorstel van zijn bestuur besloot de Maastrichtse Bestuurdersbond alle samenwerking met de Partijafdeling te verbreken. Tengevolge hiervan werd ook het N.V.V.-bestuur in het geval betrokken. Aan S. de la Bella, C. v. d. Lende, K. Vorrink en C. Woudenberg werd opgedragen een onderzoek in te stellen. Zij kwamen tot de conclusie, dat er voor de verbreking van de samenwerking geen motieven aanwezig waren. De samenwerking werd daarop weer hersteld.

K. Vorrink en C. Woudenberg hebben zich beziggehouden met het geschil Paris—Levy. Zij moesten tot de uitspraak komen, dat pg. Levy terecht vervolgd was over de houding van pg. Paris. Zij hebben getracht pg. Paris te brengen tot de erkenning van zijn fout. Zeer tot hun leedwezen is hun dit niet gelukt. Door de vele vertroebelende complicaties zag pg. Paris in het geval een complex van intriges tegen zijn persoon. Het gevolg is geweest, dat pg. Paris is afgetreden als lid van de gemeenteraad; een functie, vele jaren met veel succes door hem uitgeoefend.

Weer werd een hele reeks van beschuldigingen ter kennis van het Partijbestuur gebracht. Vorrink en Woudenberg hebben ook al deze beschuldigingen weer onderzocht, nadat, op hun voorstel, het afdelingsbestuur was afgetreden. Onder leiding van den Partijvoorzitter heeft over dit onderzoek de Partijsecretaris gerapporteerd in een zeer druk bezochte ledenvergadering der afdeling. Bij de daarna gehouden bestuursverkiezing werd het aftredende bestuur bijna geheel herkozen.

Tenslotte vermelden wij hier nog, dat het Partijbestuur het royement, dat in 1933 uitgesproken was door de afdeling Diemen over J. van Batavia, ophief.

Het Partijbestuur verleende verder nog zijn medewerking bij moeilijkheden, gerezen in verschillende afdelingen, o.a. in de federatie Velsen.

## *Steun politieke vluchtelingen.*

Ook in het jaar 1934 verleenden Partij en Vakverbond steun aan politieke vluchtelingen. Het aantal varieerde tussen 40 en 60 personen. Aan het einde van het jaar verminderde dit, doordat met onze hulp verschillende vluchtelingen erin slaagden een werkkring te vinden, waardoor zij in hun eigen onderhoud kunnen voorzien. De bedragen, die dit werk van de middelen van Partij en Vakverbond hebben geëist, zijn zeer hoog; over 1934 f 22.000.—. Gelukkig zal, door de vermindering van het aantal te ondersteunen personen, dit bedrag in 1935 belangrijk lager worden.

De samenwerking met de vreemdelingendienst in Amsterdam was uitstekend. Aan geen der vluchtelingen, die de steun of controle van ons geniet, is enige moeilijkheid in de weg gelegd.

Hoewel Partij en Vakverbond er bij S.A.I. en I.V.V. op aandrongen om voor het probleem der politieke vluchtelingen een internationale oplossing te bevorderen, mocht dit tot nu toe nog niet gelukken.

## *Het congres 1934.*

Het Partijcongres vond in 1934 plaats op Zaterdag 31 Maart, Zondag 1 April en Maandag 2 April in het N.V. Huis te Utrecht, Oudegracht 245. Het werd voor de laatste maal gepresideerd door pg. J. Oudegeest, die op dit congres voor de functie van voorzitter bedankte.

Vertegenwoordigd waren uit:

|                    | Aantal afd. dat | Aantal afd. dat | Totaal aantal leden | Aantal leden dat |
|--------------------|-----------------|-----------------|---------------------|------------------|
|                    | afg. was.       | afg. was.       |                     | afg. was.        |
| Friesland .....    | 122             | 55              | 7925                | 6207             |
| Groningen .....    | 80              | 42              | 6121                | 4993             |
| Drente .....       | 64              | 22              | 2305                | 1508             |
| Overijssel .....   | 51              | 28              | 5562                | 5116             |
| Gelderland .....   | 86              | 39              | 6386                | 5435             |
| Utrecht .....      | 29              | 23              | 4991                | 4878             |
| Noord-Holland-N.   | 79              | 49              | 6826                | 5926             |
| Noord-Holland-Z.   | 31              | 26              | 5761                | 5642             |
| Zuid-Holland ..... | 116             | 62              | 9955                | 8670             |
| Zeeland .....      | 44              | 11              | 1721                | 1017             |
| N.-Brabant .....   | 27              | 10              | 1347                | 1015             |
| Limburg .....      | 18              | 11              | 1206                | 1038             |
| Amsterdam .....    | 13              | 13              | 13199               | 13199            |
| Rotterdam .....    | 10              | 10              | 8647                | 8647             |
| Den Haag .....     | 11              | 11              | 6518                | 6518             |
|                    | <hr/>           | <hr/>           | <hr/>               | <hr/>            |
|                    | 781             | 412             | 88470               | 79809            |

De congrescommissie als bedoeld in art. 29 der Statuten, kwam Vrijdag 30 Maart bijeen. Als rapporteur der commissie trad op pg. Herman Molendijk.

Het beleid van het Partijbestuur, de Tweede- en Eerste Kamerfractie en van de redactie onzer bladen, werd goedgekeurd.

Door pg. J. W. Albarda werd het Herzieningsrapport ingeleid; hierover ontwikkelde zich een debat, dat op hoog peil stond. Na een uitvoerige repliek van Albarda werden de vier door het Partijbestuur ingediende

resoluties aangenomen. Voor de tekst hiervan verwijzen wij naar het Congresverslag van 1934.

Wij wijzen er echter op, dat met het aanvaarden van een dezer resoluties tot de oprichting van een wetenschappelijk bureau voor de Partij werd besloten.

J. F. Ankersmit en IJ. G. v. d. Veen werden met algemene stemmen herkozen resp. als hoofdredacteur van „Het Volk” en van „Voorwaarts”.

Als leden van de Commissie voor geschillen werden zonder stemming benoemd: J. Bommer, J. W. Sleef en J. van Pareren; tot plaatsvervangende leden B. C. Franke, P. Hoogland en N. de Jong—Zernike.

Tot hoofdredacteur van „De Sociaal-Democraat” werd bij enkele candidaatstelling herbenoemd E. Boekman; als leden der redactie-commissie herkoos het congres: W. Romijn, K. Vorrink en J. v. d. Wijk, terwijl in de plaats van J. Oudegeest op aanbeveling van het Partijbestuur mr. dr. G. v. d. Bergh gekozen werd.

Vermelden wij tenslotte nog, dat pg. W. H. Vliegen namens het Partijbestuur pg. J. Oudegeest dank bracht voor de belangrijke aan de Partij bewezen diensten in zijn functie van voorzitter en dat pg. S. Hartog uit Amsterdam als een der oudste congresafgevaardigden namens het congres in een allerhartelijkste speech woorden van sympathie en kameraadschap tot den scheidenden voorzitter richtte.

### *Wetenschappelijk Bureau en Commissie voor het „Plan van de Arbeid”.*

Ingevolge besluit van het Paascongres 1934, waarbij aan het Partijbestuur werd opgedragen, een Wetenschappelijk Bureau in het leven te roepen, dat, in samenwerking met een gemeenschappelijk met het N.V.V. te benoemen commissie, een plan zou ontwerpen om met de overgang naar het socialisme een aanvang te maken, benoemde het Partijbestuur in zijn vergadering van 4 Mei 1934 tot directeur van dit Bureau: Ir. H. Vos, die op 1 Juli d.a.v. in functie trad. Tevens stelde het P.B. een curatorium in, waarvan tot leden werden benoemd: mr. dr. G. v. d. Bergh, prof. J. van Gelderen, prof. dr. J. Tinbergen en dr. ir. Th. v. d. Waerden. In verband met de samenwerking met de S.V.M.V. werd hieraan later nog toegevoegd: A. W. IJzerman.

Tot leden van de commissie wees het Partijbestuur aan: J. W. Albarda, W. Drees, J. W. Matthijsen en K. Vorrink, terwijl door het N.V.V. werden benoemd: J. H. van Braambeek, J. Brautigam, E. Kupers en F. van Meurs. Als secretaris werd aan de commissie toegevoegd de ambtenaar van het Partijsecretariaat: J. W. Rengellink.

In een eerste gecombineerde vergadering van bureau, curatorium en commissie, gehouden op 3 Juli, werden de richtlijnen van samenwerking van deze instanties en hun verhouding tot de besturen van Partij en Vakverbond, bepaald, welke besluiten door deze besturen werden goedgekeurd.

Besloten werd daar tevens, dat de commissie zou heten: „Commissie voor het Plan van de Arbeid”.

In de maanden Juli en Augustus werd door het Wetenschappelijk Bureau een voorlopig schema van het plan en de te bestuderen onderdelen van het Plan samengesteld, dat in een, in begin September gehouden, gecombineerde vergadering van Commissie en Curatorium, werd behandeld en vastgesteld.

Het Wetenschappelijk Bureau heeft dit schema verder uitgewerkt. Een groot aantal commissies voor verschillende onderdelen werden samengesteld, en met vele deskundigen werd regelmatig overleg gepleegd. Volle medewerking werd door alle aangezochte deskundigen en commissieleden verleend.

Van 1 Juli 1934 tot 1 Februari 1935 vergaderde het Curatorium acht maal, waarvan twee maal gecombineerd met de commissie.

Ir. H. Vos ging als afgevaardigde naar een internationale conferentie van „Plan-technici”, gehouden te Pontigny in Frankrijk.

Het Nederlandse Bureau staat thans regelmatig in verbinding met de bureau's in België en Zwitserland.

Verschillende malen verstrekke het Bureau reeds literatuuropgaven en materiaal over verschillende onderwerpen, zowel op aanvragen uit binnen- als buitenland.

Een belangrijk deel van de voorbereiding van het Plan is thans, bij het ter perse gaan van dit verslag, gereed en de tijd zal spoedig daar zijn, dat het „Plan van de Arbeid” in het centrum van het politieke leven van ons land zal staan.

### *Commissie Arbeidsrechtspraak.*

Deze in 1932 door Partij en Vakverbond ingestelde commissie kwam met haar werk gereed. Het rapport zal waarschijnlijk in druk worden uitgegeven. De leden dezer commissie voor de gepresteerde arbeid een woord van dank.

### *Commissie Zuid-Limburg.*

Deze permanente commissie zette haar werkzaamheden voort. Tengevolge van de voortdurende crisis is de mogelijkheid om met grote nieuwe dingen te komen zeer moeilijk en vrijwel uitgesloten. Het op initiatief der commissie gevormde schoolbestuur voerde het beheer der scholen te Heerlen en Hoensbroek.

Pg. Mr. M. v. d. Goes van Naters te Heerlen trad ook in het afgelopen jaar weer op als leider van de bureaux voor Arbeidsrecht en verrichtte als zodanig uitstekend werk.

### *Commissie voor de Middenstand.*

Deze commissie kwam nog juist voor het congres van 1934 met haar rapport gereed, echter te laat om het op het congres te bespreken. Daar het congres 1934 besloot tot het oprichten van het Wetenschappelijk Bureau, dat tot taak heeft met de daarvoor benoemde commissie een orderingsplan voor te bereiden, besloot het Partijbestuur het rapport dezer commissie in handen van bovengenoemd bureau te stellen, tot verder gebruik en verwerking er van. De commissie werd hierna ontbonden.

Namens de Partij brengen we de leden hier nog wel een woord van dank.

### *Commissie vergelijkend onderzoek politieke systemen.*

Deze commissie werkte in het afgelopen jaar met grote ijver. Zij is met haar rapport gereed gekomen. Het zal nog vóór het congres van 1935 het licht zien.

Als lid dezer commissie bedankte tijdens de werkzaamheden Prof. Van Meurs.

## *Commissie Crisis-Program.*

Op initiatief van het Hoofdbestuur van de Vereniging van Soc. Dem. Raads- en Statenleden benoemde het Partijbestuur in overleg met genoemde organisatie een commissie, die tot taak had na te gaan of er en zo ja, welke wijzigingen eventueel moesten worden aangebracht in het gemeenteprogram der Partij, dan wel, of een crisisprogram voor de Raadsverkiezingen 1935 moest worden vastgesteld.

Daarenboven zou deze commissie onder de ogen zien of een afzonderlijk program voor de Statenverkiezingen moest worden gemaakt.

In bedoelde commissie namen zitting de volgende partijgenoten: D. Bartels, W. Drees, A. W. Michels, S. R. de Miranda, Ed. Polak, M. A. Reinalda, C. Woudenberg en A. B. de Zeeuw. Als voorzitter en secretaris fungeerden resp. de partijgenoten Ed. Polak en S. R. de Miranda.

In zeer korte tijd kwam deze commissie met haar werk gereed. Het rapport en het program dat zij samenstelde werd besproken in de vergadering van de Partijraad van 9 December 1934, waaromtrent wij reeds elders rapporteerden.

De commissie kwam bovendien tot de conclusie, dat een afzonderlijk program voor de Statenverkiezingen niet gewenst was.

Voor de buitengewoon vlugge wijze waarop deze partijgenoten hun werk verrichtten, komt hun hier een woord van lof toe.

## *Permanente koloniale commissie.*

Deze commissie, die de Partij tezamen met het N.V.V. heeft, kwam in 1934 regelmatig bijeen. Zij volgde de ontwikkeling van de economische en politieke verhoudingen in Indonesië. Rekening houdende daarmee, voorzag het Persbureau Indonesia, bij verkorting genaamd „Persindo” regelmatig de Indische pers van artikelen over de moderne vakbeweging en de sociaaldemocratie. In het eerste half jaar viel het aangename verschijnsel te constateren, dat de berichten en artikelen, door „Persindo” verstrekt, in steeds meer Indonesische bladen werden opgenomen.

Toen dit aan het einde van 1934 in eens ophield, bleek, dat het Hoofdparket, door middel der posterijen, op het persbureau „Persindo” een sterke censuur toepaste, en dat tenslotte geen berichten of artikelen meer werden doorgelaten. Hierover hebben Partij en Vakverbond zich schriftelijk tot den Gouverneur-Generaal gewend met verzoek om inlichtingen, terwijl door ons Volksraadslid, pg. H. de Dreu vragen zijn gesteld. Het resultaat is ons hiervan nog niet bekend. In de Tweede Kamer heeft pg. Kupers de zaak behandeld.

## *Verhouding tot de I.S.D.P.*

De aanhoudende crisis berokkent ook onze partijgenoten in Indonesië grote moeilijkheden. Voor de weinige partijgenoten, verspreid wonende in dit uitgestrekte eilandenrijk, is het financieel bezwaarlijk geworden regelmatig belangrijke offers te brengen, waarmee tot nu toe de uitgave van „Het Indische Volk” kon worden gefinancierd. Vandaar, dat het bestuur van de I.S.D.P. zich met een verzoek tot het Partijbestuur wendde om financiële hulp voor dit blad. Het Partijbestuur besloot een bedrag van f 200.— voor het jaar 1935 beschikbaar te stellen.

Tengevolge van de strenge en onredelijke censuur, die de Indische Regering toepast op de pers, maakte men het onze partijgenoten buiten-

gewoon moeilijk om voor de belangen van het Indonesische volk en onze beginselen in het openbaar te getuigen.

De redactie van „Het Indische Volk” berust bij p.g. H. van Boheemen.

Een woord van lof voor hen, die ondanks het optreden der Regering toch stand houden, is hier dan ook zeer op zijn plaats.

Pg. H. de Dreu vertegenwoordigt onze Partij nog steeds in de Volksraad. Secretaris der I.S.D.P. is thans: F. Dahler, Laan Holle 49, Batavia-Centrum.

### *Troelstra-Oord.*

Omtrent het Troelstra-Oord valt weinig te berichten. Deze stichting exploiteert thans twee vacantie-oorden met succes.

In het bestuur hebben thans voor de Partij zitting Koos Vorrink en E. Ribbius Peletier.

### *Gewestelijke en stedelijke Federatie-secretarissen.*

Op onze gewestelijke secretarissen en besturen heeft het Partijbestuur herhaalde malen een beroep moeten doen. Dit gold in het bijzonder voor de September-demonstraties. De secretarissen, die met de organisatie daarvan belast waren, kweten zich op uitstekende wijze van hun taak.

Voor wat de contrôle op de afdelingsfinanciën betreft was het Partijbestuur genoodzaakt de gewestelijke secretarissen en besturen te verzoeken een meer actief aandeel in deze werkzaamheden te nemen, daar tengevolge van de voortdurende werkloosheid de financiële toestand van de Partij in haar geheel, derhalve ook voor haar onderdelen, meer zorgen gaat baren.

Overigens was de samenwerking goed.

Pg. J. Westerhof, propagandist-gewestelijk secretaris van Noord-Holland Noord, besloot het Partijbestuur op 1 December i.l. in volledige overeenstemming met het bestuur van dit gewest, onmiddellijk uit zijn functie te ontslaan.

In zijn plaats treedt voorlopig de voorzitter van het gewest pg. P. K. Peerlkamp te Zaandam als waarnemend secretaris op.

### *Bond van Sociaaldemocratische Vrouwenclubs.*

Voor wat het overzicht van de werkzaamheden van deze organisatie betreft, verwijzen wij naar het hierbijgaande afzonderlijke verslag.

### *Arbeiders Kaderschool.*

Bij het samenstellen van dit verslag bereikte ons het bericht, dat pg. dr. Molle Eisma, de nog jonge ijverige secretaris van de Arbeiders-Kaderschool, plotseling de 17de Februari is overleden. Ieder, die deze frisse, nog veel voor de beweging belovende kracht heeft gekend, zal door de plotselinge afbreking van dit leven, waarvan nog zoveel verwachtingen werden gekoesterd, diep zijn getroffen. Wij gedenken deze trouwe jonge werker, met grote waardering.

In de plaats van pg. S. de la Bella werd door het Dagelijks Bestuur van de Algemene Raad, dat het bestuur van de Kaderschool vormt, pg. F. S. Noordhoff aangewezen als lid van het Curatorium, terwijl in de plaats van pg. P. Voogd in dit college zitting nam pg. C. 't Hart.

Bij de opening van de cursus 1935 hield de directeur van „De Centrale Arbeiders-Verzekerings- en Depositobank, Nehemia de Lieme, een

korte toespraak, waarbij hij o.a. gelegenheid vond er nog eens op te wijzen, dat deze instelling met haar „Fonds voor Sociale Doeleinden” het mogelijk maakt deze kadervorming te doen plaats hebben. De toestand is zo, dat jaarlijks de volledige begroting van de cursus, door het curatorium opgesteld, aan de goedkeuring van „De Centrale” wordt onderworpen en dat het budget van de cursus-honoraria, pension, loonderving en andere kosten — geheel door „De Centrale” worden gedragen.

Bij deze vijfde cursus kwamen in de maand Januari en de eerste week van Februari 1935 weer drie klassen van de kaderschool gedurende vijf weken op het Troelstra-Oord bijeen. De vierde klasse ontving slechts één week onderricht. Het aantal leerlingen bedroeg pl.m. 60.

Als leraren traden op: W. van de Woestijne, economie; mr. M. Levenbach, arbeidsrecht; prof. H. J. van Meurs, staatsinrichting; drs. S. Kleerekoper, bedrijfseconomie; J. v. d. Kieft, financiewezen; drs. M. Premssela, boekhouden; mr. H. B. Waslander, burgerlijk recht; drs. C. J. Westerman, economische geschiedenis.

Afzonderlijke vermelding verdient hier de royale houding, die verschillende vakbonden tegenover de leerlingen aannamen. Vele zijn er n.l., die het hun leden financieel mogelijk gemaakt hebben de kaderschool te bezoeken, door in hun loonderving tegemoet tekomen, voor zover die groter is, dan door „De Centrale” naar bepaalde regelen vastgesteld is.

Bij de sluiting van deze vijfde cursus, gaf prof. Van Meurs een openbare les, waarin hij het onderwerp behandelde: „Staatsrechtelijke wijzigingen”.

Vermelden wij ten slotte nog, dat zij, die thans de school verlieten, besloten tot het stichten van een vereniging van oud-leerlingen, welke vereniging een blaadje gaat uitgeven, ter bevordering van de verdere studie en het onderling contact.

### *Arbeiders Jeugd-Centrale.*

Het is een heel stuk werk, dat de A.J.C. in 1934 heeft weten te verzetten, ondanks de moeilijke tijd, die terdege zijn invloed doet gelden. Honderden van haar leden ondervinden de gevolgen van de crisis. Terwijl het werk nog intensiever moest geschieden, had de leiding van de A.J.C. te kampen met zware financiële zorgen, teneinde het werk voort te kunnen zetten en in stand te kunnen houden.

Op de lange duur kunnen de gevolgen van de steeds ernstiger wordende crisis niet worden gestuit. De teruggang van het ledental moet mede hieraan worden geweten!

De voornaamste gebeurtenissen in 1934 waren het jubileum Pinksterfeest bij de Paasheuvel, dat een zeer bijzonder karakter droeg in verband met het afscheid van den afgetreden voorzitter Koos Vorrink.

In zijn plaats werd benoemd Klaas Toornstra, met welke benoeming Partij en Vakverbond zich verenigden.

Het buitenwerk slaagde uitmuntend. Tal van weekkampen werden georganiseerd in de verschillende kamphuizen, waar o.a. werden ingeleid vraagstukken als: de democratie, het Franse socialisme enz.

Een reeks leiderskampen werden gehouden, bovendien de vacantiekampen, de Rode Nederzetting voor de Rode Valken, een aantal kinderkampen en vooral niet te vergeten de vier kinderkampen „Tussen school en leven”.

In 34 plaatsen van ons land werden zogenaamde Vriendschapsfeesten voor de Rode Valken gehouden, de oudere leden namen in grote getale deel aan de gewestelijke jeugddemonstraties, die waren georganiseerd in samenwerking met de Jeugdraad van het N.V.V. en de N.A.S.B.

Het 10 jarig bestaan van het Centrale Spaarfonds werd gevierd. In 1934 werden 184.946 spaarfondsinlagen geboekt.

Een belangrijk onderdeel van het werk vormen de gewestelijke ontwikkelingsbijeenkomsten, die steeds grote belangstelling trekken.

Het ledental bedroeg per 1 Januari 1935 5050 Rode Valken, 3269 Rode Wachten en 1144 Jong Socialisten, in totaal 9463 leden tegen 5473 Rode Valken, 3755 Rode Wachten en 1009 Jong Socialisten, of in totaal 10287 leden op 1 Januari 1934.

Wederom organiseerde de A.J.C. een groot aantal leer-werkkampen voor jeugdige werklozen op de Paasheuvel, in het Meenthuis en het Hunehuis.

Tal van belangrijke werkobjecten werden afgewerkt. Zowel leden als niet-leden namen deel.

Vele jeugdige slachtoffers van de rampzalige crisis werden 14 dagen en soms langer uit hun sleurleven gehaald en gebracht in de sfeer van de jeugdbeweging. Een prachtig werk — dat met kracht wordt voortgezet — indien de financiën dit toelaten.

Voor het Partijbestuur had in het Hoofdbestuur van de A.J.C. zitting pge. E. Ribbius Peletier, terwijl na zijn verkiezing tot partijvoorzitter, Koos Vorrink ook namens het P.B. in het Hoofdbestuur van de A.J.C. gedelegeerd werd.

### *Instituut voor Arbeidersontwikkeling.*

Het jaar waarin het Instituut zijn 10-jarig bestaan herdacht, is in velerlei opzichten een moeilijk jaar geweest, doch tevens een jaar, waarin de aanhankelijkheid aan de ontwikkelingsorganisatie van honderden werkers en duizenden leden zeer sterk gebleken is.

Het hieronder volgende geeft een beknopt overzicht van het voornaamste gebeuren in 1934.

In het Centraal Bestuur hadden zitting: aangewezen door de S.D.A.P.: J. Oudegeest, later vervangen door K. Vorrink, Mw. E. Ribbius Peletier, M. A. Reinalda en P. Schuhmacher; door het N.V.V.: F. S. Noordhoff, C. v. d. Lende, P. Danz en Th. Thijssen; door de A.J.C.: H. v. Dijk.

Voor het Instituut: A. H. G. van Arkel, C. de Boer, M. Borsje, H. v. Laar, ds. G. W. Melchers, W. Ploegsma, D. v. Staveren.

Verder de bezoldigde bestuurders: C. A. 't Hart en P. K. Polderman.

Teneinde beter contact te verkrijgen met de functionarissen in het land werd bij wijze van proef de Instituutsraad ingesteld, gevormd door het Centraal Bestuur, de Centrale Leiding der Natuurvrienden en de voorzitters en secretarissen der 15 gewestelijke besturen.

Op 31 December 1934 telde het Instituut 132 afdelingen en 17 correspondentieschappen. Het leden- en donateurstal bedroeg 33585. Hiervan waren 9000 aangesloten bij de onderafdeling „De Natuurvrienden”.

Van het algemeen culturele orgaan „De Toorts” verscheen de 10e jaargang onder redactie van C. A. 't Hart en P. K. Polderman. Het aantal arbeidersboekenlijsten werd met één vermeerderd door de uitgave van de lijst over „Het koloniale vraagstuk” van de hand van pg. Ch. G. Cramer.

In de weekeinde-kadercursussen werden voor het kader der gehele beweging de volgende onderwerpen behandeld: Planhuishouding, Plan de Man, Nieuwe Organen, Conjunctuur, Landbouwvraagstuk, Devaluatievraagstuk.

De organisatie van het scholenwerk werd belangrijk verbeterd. Aan 93 Arbeidersavondscholen werd door 153 leerkrachten aan 2278 leerlingen les gegeven in Nederlandse taal, rekenen en Sociale kennis. Daarnaast bestonden 15 Plaatselijke Kaderscholen, waar door 81 leraren aan 351 leerlingen les werd gegeven in Nederlandse taal, Staathuishoudkunde, Staatsinrichting en Boekhouden. De voor deze scholen benodigde leerboeken werden voor het Instituut door deskundigen samengesteld.

In samenwerking met de federatie Amsterdam der S.D.A.P. werd een politieke kaderschool gesticht.

Tezamen met de federatie van Bestuurdersbonden in Zeeland werd voor het kader in deze provincie een plan voor scholingswerk opgezet.

In 14 afdelingen plaatste men opnieuw voor de wintermaanden een reizende bibliotheek.

De in samenwerking met de A.J.C. opgezette tentoonstelling van Grafische Kunst hield men in tal van plaatsen met succes. Aan dit werk gaf men uitbreiding door de instelling van een Kunstabonnement, waardoor goede kunst tegen zeer lage prijs in de arbeiderswoning gebracht wordt. Drie prachtige litho's in opdracht door 3 kunstenaars vervaardigd, werden voor de eerste maal uitgegeven.

Het Instituut wist beslag te leggen op een serie lichtbeelden over de Februari-revolutie in Oostenrijk. In tientallen afdelingen van Instituut en Partij werd deze vertoond en toegelicht.

Evenals zulks in voorgaande jaren het geval was, bleef de secretaris vertegenwoordigd in de regeringscommissie voor ontwikkeling en ontspanning voor tewerkgestelden bij de Rijkswerkverschaffing.

Tezamen met een viertal vakbonden organiseerde het Instituut 19 toneelvoorstellingen voor werklozen. „De Jonge Spelers” gaven deze voorstellingen.

Het Natuurvriendenwerk vertoonde een stijgende belangstelling. Enige duizenden leden uit de moderne arbeidersbeweging namen deel aan de door het reisbureau georganiseerde reizen in binnen- en buitenland. Tot het Instituutsbezit kunnen reeds gerekend worden een 10-tal Natuurvriendenhuis en kampeerterreinen. In 1934 werden een prachtig huis in het zuidelijk deel van de provincie Groningen „De Hondsrug” en het eerste huis aan zee „Paasduin” te Wijk aan Zee geopend. Het geheel aan bezittingen is in 1934 ondergebracht in een aparte Stichting.

Het 10-jarig bestaan van het Instituut werd voor de V.A.R.A.-microfoon, door een hoofdartikel in de bladen der Arbeiderspers en op talrijke feestavonden van de afdelingen herdacht. De leden brachten een jubileumgave bijeen, waardoor het mogelijk zal zijn in 1935 een reizende Instituutstentoonstelling te organiseren. Tevens werd bij deze gelegenheid een propagandacampagne gevoerd, welke ten doel had het crisisverlies geheel of gedeeltelijk in te halen. In 1934 traden hierdoor bijna 2000 nieuwe leden en donateurs toe.

Dit overzicht zou te uitvoerig worden als gewag gemaakt werd van het vele en belangrijke werk der afdelingen en gewesten. We willen daarom volstaan met de tot verheugenis stemmende opmerking, dat

een steeds groter wordend aantal afdelingen een systematisch opgezet en goed verzorgd program biedt.

Het jaar 1934 bracht het Instituut grote moeilijkheden op financieel gebied. Ondanks dat is het er echter dit jaar in geslaagd zijn arbeid steviger te funderen en te verdedigen. Dit belooft alle goeds voor de toekomst.

### *Bond van Sociaaldemocratische Studentenclubs.*

Het afgelopen jaar is voor de Bond van Sociaal-Democratische Studentenclubs ongetwijfeld een niet gemakkelijk jaar geweest, voornamelijk door moeilijkheden van organisatorische aard. Op het jaarlijks congres op 26 en 27 Maart 1934 te Blaricum, kwamen opnieuw de communistische, afbrekende drijfveren van enkele van zijn leden naar voren, waartegen het congres direct nadrukkelijk stelling nam door middel van een motie, waarin werd uitgesproken, dat het voor leden van de Bond ongeoorloofd is deel te nemen „aan de actie tegen de moderne arbeidersbeweging in de universitaire wereld”. Het was de grote verdraagzaamheid en het verlangen van de grote meerderheid der sociaaldemocraten in de Bond om de saamhorigheid der socialistische studenten tot het laatste toe te bewaren, die maakte, dat er niet direct afdoend werd ingegrepen.

Nog geen twee maanden later werd er in de Amsterdamse en Leidse afdeling door enkele communistische leden tegen deze congresuitspraak in gehandeld. Het Centraal Bestuur heeft zich toen herhaalde malen met deze kwestie bezig gehouden, met gevolg, dat op 22 en 23 September '34 te Amsterdam een buitengewoon congres bijeenkwam en aldaar besloten werd, dat het lidmaatschap van C.P.H. en mantelorganisaties en het werken voor deze organisaties voor leden van de Bond onverenigbaar is. Met de communisten verliet ook de afdeling Groningen de Bond, die zich van de sociaal-democratie losmaakte en overging tot een „algemeen socialistische” organisatie.

Wat betreft de propaganda in de studentenwereld en de scholingsarbeid der leden, werden wederom diverse wegen bewandeld: openbare vergaderingen, studiekringen, wekelijkse koffietafels, etc.

Op de Bondsconferentie van 24 en 25 Maart '34 in het Meenthuis, spraken Hilda Verwey—Jonker en Dr. M. v. d. Goes van Naters over de „Democratie” en Prof. Dr. J. Tinbergen op 22 September 1934 over „Het Nederlandse Plan van de Arbeid”.

Tezamen met een groot aantal andere studentenorganisaties (politieke en religieuze) werd een conferentie gehouden op „Woudschoten”—Zeist, van 9—12 Mei over de „Volkseenheid”. Voor de bond sprak Dr. H. Brugmans over „Door klassenstrijd tot nationale klassenloosheid.”

Een speciale anti-fascistische actie onder de studenten werd gevoerd in samenwerking met het Buracprop door middel van een blad „Vrijheid”, dat aan alle studenten werd gezonden. Ook werd door sommige afdelingen „De Nieuwe Wereld” verspreid.

Het Partijbestuur stelde de Bond in staat een paar extra vergaderingen te houden.

Van 29 Juli—4 Augustus 1934 werd in Luik deelgenomen aan de studieweek en het congres van de Internationale Socialistische Studenten Federatie en het Internationale Jeugdfest.

Al met al een jaar van grote bewogenheid, waarbij komt, dat ook de Bond „het getij” niet mee heeft.

Nu de destructieve elementen zijn verwijderd, is althans de weg vrij om de Bond zijn belangrijke taak te laten vervullen: propaganda voor de sociaal-democratie in de studentenwereld.

### *De V.A.R.A.*

Het donkere crisisjaar 1934 liet ook de V.A.R.A. niet onaangetast. De verlaging van het levenspeil der arbeidersklasse noodzaakte een aantal leden het lidmaatschap en het abonnement op „De Radio-Gids” op te zeggen. Op 1 Januari 1934 bedroeg het ledental 129.039 en 1830 donateurs; op 1 Januari 1935 was dit gedaald tot resp. 119.078 en 1511. Het aantal afdelingen steeg van 477 op 1 Jan. 1934 tot 480 op 1 Jan. 1935.

Dit neemt niet weg, dat de V.A.R.A. als een der belangrijkste culturele organisaties der moderne arbeidersbeweging ook het vorig jaar gestreefd heeft naar een zo goed mogelijke vervulling van haar grote taak op het gebied van de voorlichting en ontwikkeling der massa. Dit deel van haar werk bevat echter critiek op de bestaande maatschappij-inrichting en propaganda voor onze socialistische beginselen. En in deze tijd van verscherpte reactie is het juist dit gedeelte, dat stult op de tegenstand van de verdedigers dezer samenleving, welke tot uiting komt in de maatregelen van de overheid jegens onze omroep.

Het wapen, dat de regering daarbij tegen ons hanteert, is de preventieve censuur. Het bleek ook het vorig jaar weer, dat de toepassing van die censuur door deze regering betekent een inperking van ons democratisch recht van vrije meningsuiting, zoals het in de Grondwet is erkend. Niet alleen omdat deze censuur reeds principieel in strijd is met wat in de hoogste wet is vastgelegd, maar ook omdat er bij de toepassing maar al te vaak een gebruik van wordt gemaakt, dat veel verder gaat dan wat volgens de wettelijke voorschriften, waarop ze heet te berusten, geoorloofd is. Ook hier bleek, dat een begin van vrijheidsbeperking nu eenmaal tot steeds verdergaande maatregelen voert. Hoe noodlottig de weg is, die de regering in dit opzicht gaat, bleek uit het ernstige conflict, dat de V.A.R.A. in het begin van dit jaar met de minister van Binnenlandse Zaken, Mr. J. A. de Wilde, kreeg. De V.A.R.A. mocht gedurende een hele dag niet uitzenden, omdat ze het bericht van de dood van Van der Lubbe door 5 minuten stilte had laten volgen!

De beroepsinstantie inzake de beslissingen van de Radio-Omroep Contrôle-Commissie, waarop onzerzijds steeds is aangedrongen en waarvan de instelling door minister De Wilde was toegezegd, is inmiddels tot stand gekomen. Minder gelukkig dan het feit van de instelling achten we de omstandigheid, dat de minister zichzelf als deze beroepsinstantie heeft aangewezen. Al is het een onmiskenbaar voordeel, dat de minister verantwoordelijk is tegenover de volksvertegenwoordiging, groter achten wij het nadeel, dat de eindbeslissing over hetgeen wel en niet mag worden uitgezonden, niet wordt genomen door een onafhankelijk orgaan maar door een zo bij uitstek politieke instantie als de regering zelf.

Intussen mag minister De Wilde niet de lof onthouden worden voor het feit, dat hij het zendervraagstuk nader tot zijn oplossing bracht. Naarmate de belangrijkste buitenlandse zenders in aantal en

kracht toenamen, werd de noodzakelijkheid van verbetering der Hollandse zend-apparatuur dringender. Zo men weet, werd een goede samenwerking op technisch gebied tussen de betrokken Omroeporganisaties onmogelijk gemaakt door de weigering van de A.V.R.O. om overleg met de andere verenigingen te plegen. De minister nodigde echter de Omroepverenigingen uit om deel te nemen aan de Nederlandse Omroep Zender Maatschappij (Nozema), een gemengd bedrijf, dat de bouw van twee goede zenders ter hand zal nemen.

Naast de moeilijkheden van buiten werd de V.A.R.A. dit jaar ook door een conflict in de organisatie getroffen, dat leidde tot het ontslag van G. J. Zwertbroek als omroep-secretaris. In deze functie is benoemd partijgenoot A. Pleysier, die op 1 October zijn nieuwe taak aanvaardde. Overigens onderging de samenstelling van het hoofdbestuur geen wijziging.

De moeilijke strijdpositie, waarin de V.A.R.A. geplaatst is, betekent gelukkig niet, dat de geest in deze organisatie te wensen zou overlaten.

Het duidelijkst en meest overweldigend kwam dit wel tot uiting op het uitstekend geslaagde Zomerfeest, dat op 1 Juli te Amersfoort werd gehouden. Ondanks de moeilijke tijdsomstandigheden was het aantal deelnemers uit alle delen van het land zeer groot en benaderde de 100.000.

Een blijk van offeringszin voor de V.A.R.A. was de Hou-Stand-actie, die in dit felle crisisjaar een bedrag van f 51.166.29 opleverde.

Haar omroep-arbeid zette de V.A.R.A. met onverminderde werkkraft voort.

Een belangrijke plaats nam natuurlijk weer het populair-wetenschappelijk ontwikkelingswerk in. Een zwaar verlies leed de V.A.R.A. door het overlijden van haar adviseur Prof. R. Kuyper, die met grote belangstelling het werk van onze omroep volgde en met waardevolle adviezen, niet alleen op het gebied van de populair-wetenschappelijke voordrachtreksen, deze arbeid steunde.

Met de medewerking van enkele andere vooraanstaande figuren uit de moderne arbeidersbeweging werden in de loop van het jaar nieuwe lezingreeksen ontworpen en uitgesproken. Deze socialistische voorlichting door voordrachtseries en afzonderlijke lezingen werd aangevuld met voordrachten over algemeen-culturele onderwerpen.

Werd aan het eind van 1933 een speciale vrouwenweek uitgezonden, in 1934 werden gedurende een week de uitzendingen gewijd aan: 1e. de jeugd; 2e. het 40-jarig bestaan der S.D.A.P. en 3e. het werkloosheidsvraagstuk („De kreet om arbeid”).

Gesteund door een massa van 120.000 leden en werkers gaat de V.A.R.A., ondanks de moeilijkheden van deze tijd, moedig en krachtig voorwaarts met haar arbeid ter verheffing en ontwikkeling van ons volk.

### ***De Vereniging van Sociaaldemocratische leden van Gemeenteraden en Provinciale Staten 1 September 1933—1 Januari 1935.***

Aan het verslag, dat deze vereniging ons zond ontlene wij het volgende:

**Bestuur.**

In de Algemene Vergadering van 2 December 1933 werd het bestuur samengesteld als volgt:

Ed. Polak, Amsterdam, voorzitter; Jan Reijnders, Utrecht, secretaris-penningmeester; D. Bartels, Hogezaand; H. de Boer, Leeuwarden; W. Drees, Den Haag; J. H. Paris, Maastricht; J. ter Laan, Rotterdam; M. A. Reinalda, Haarlem; W. v. d. Vall, Alkmaar, leden.

Aan het afgetreden bestuurslid mr. dr. G. v. d. Bergh en aan den afgetreden penningmeester S. de Wolff, die noch Statenlid, noch Raads-lid meer waren, werd dank gebracht voor het vele werk door hen in het belang van de Vereniging verricht.

## Ledental.

### A. Leden Provinciale Staten.

Op 1 Januari 1935 beschikte onze Partij over 126 Statenzetels, over de verschillende provincies verdeeld als volgt:

|                     |    |                      |    |                  |
|---------------------|----|----------------------|----|------------------|
| Friesland .....     | 13 | Statenleden, waarvan | 7  | tevens Raads-lid |
| Groningen .....     | 14 | „                    | 6  | „                |
| Drente .....        | 9  | „                    | 6  | „                |
| Overijssel .....    | 11 | „                    | 6  | „                |
| Gelderland .....    | 10 | „                    | 6  | „                |
| Utrecht .....       | 8  | „                    | 4  | „                |
| Noord-Holland ..... | 26 | „                    | 9  | „                |
| Zuid-Holland .....  | 21 | „                    | 12 | „                |
| Zeeland .....       | 6  | „                    | 2  | „                |
| Noord-Brabant ..... | 4  | „                    | 3  | „                |
| Limburg .....       | 4  | „                    | 2  | „                |

Totaal ..... 126 Statenleden, waarvan 63 tevens Raads-lid

Sinds de vorige opgave, stand van 1 Augustus 1933, wonnen wij één Statenzetel terug door terugkomst van v. d. Vegt (Overijssel) in de Partij.

In 8 van de 11 provincies is onze Partij in het College van Gedeputeerde Staten vertegenwoordigd en wel in Friesland, Groningen en Noord-Holland met 2 leden, in Drente, Overijssel, Gelderland, Utrecht en Zuid-Holland met 1 lid.

Onder de 126 Statenleden zijn 10 vrouwen.

### B. Leden van Gemeenteraden.

Op 1 Januari 1935 telde onze Partij 1307 raadsleden, verdeeld als volgt:

|                     |     |    |    |           |
|---------------------|-----|----|----|-----------|
| Friesland .....     | 122 | in | 36 | gemeenten |
| Groningen .....     | 175 | „  | 52 | „         |
| Drente .....        | 89  | „  | 30 | „         |
| Overijssel .....    | 100 | „  | 35 | „         |
| Gelderland .....    | 147 | „  | 54 | „         |
| Utrecht .....       | 59  | „  | 21 | „         |
| Noord-Holland ..... | 238 | „  | 88 | „         |
| Zuid-Holland .....  | 243 | „  | 92 | „         |
| Zeeland .....       | 59  | „  | 31 | „         |
| Noord-Brabant ..... | 41  | „  | 18 | „         |
| Limburg .....       | 34  | „  | 12 | „         |

Tezamen ..... 1307 in 469 gemeenten

Onder deze 1307 raadsleden zijn 46 vrouwen.

Sinds de vorige opgave, stand van 1 Augustus 1933, verloren wij 21 raadszetels.

In *Friesland* verloren wij 5 zetels door samenvoeging van Aengwirden en Schoterland en een deel van Haskerland tot één gemeente Heerenveen; wij kregen door 't overlijden van Dijkstra te Leeuwarden, die naar O.S.P. ging een zetel terug.

In *Groningen* wonnen wij 1 zetel te Uithuizen doordat een raadslid van de Volkspartij lid der S.D.A.P. werd.

In *Drente* verloren wij 2 zetels; één te Diever, wegens vertrek (verkozen op „arbeiderslijst”) en één te Borger, wegens bedanken als lid der Partij.

In *Overijsel* verloren wij 4 zetels tengevolge van de samenvoeging van Enschede en Lonneker en 1 zetel te Zwartsluis, wegens vertrek (opvolger was geen partijgenoot meer).

Wij wonnen 3 zetels n.l. één te Dalfsen en één te Ambt Hardenberg, door toetreding van de betr. raadsleden tot de Partij en één te Zwolle, door terugkomst van v. d. Vegt in de Partij.

In *Gelderland* verloren wij 1 zetel te Herwijnen (partijafdeling opgeheven, betr. raadslid geen pg. meer), 1 zetel te Voorst (betr. raadslid bedankte als partijlid maar bleef zetel bezetten) en 1 zetel te Vorden (partijafdeling opgeheven, betr. raadslid geen pg. meer). In Winterswijk kregen wij een zetel terug wegens vertrek van den O.S.P.-er.

In *Utrecht* verloren wij 1 zetel te Vreeland (partijafdeling opgeheven, betr. raadslid geen pg. meer).

In *Noord-Holland* wonnen wij 1 zetel te Velsen, doordat de lijst van een andere partij uitgeput was. Daarentegen verloren wij in Kwadijk 2 zetels wegens vertrek en doordat de lijst uitgeput was.

In *Zeeland* verloren wij niet minder dan 7 zetels, n.l. 1 te Biervliet (betr. raadslid bedankte als partijlid, maar bleef zetel bezetten); 1 te Brouwershaven (betr. raadslid bedankte als partijlid, maar bleef zetel bezetten); 2 te Ellewoutsdijk (een raadslid bedankte als partijlid maar bij gebrek aan een opvolger ging zetel naar een andere partij; een raadslid bedankte als partijlid, maar bleef zetel bezetten); 1 te Oostburg (wegens vertrek en doordat geen der opvolgers de zetel wilde bezetten); 1 te Schoondijke (wegens vertrek en bij gebrek aan een opvolger); 1 te IJzendijke (betr. raadslid bedankte als partijlid, maar bleef zetel bezetten).

In *Noord-Brabant* verloren wij 3 zetels, n.l. te Dussen (wegens vertrek, geen opvolger); te 's-Hertogenbosch (wegens vertrek, opvolger geen partijgenoot meer); te Valkenswaard (betr. raadslid bedankte als partijlid, maar bleef zetel bezetten). Wij wonnen 1 zetel te Oisterwijk.

In *Limburg* kregen wij te Schaesberg 1 zetel terug (wegens vertrek O.S.P.-er), doch verloren 1 zetel te Gennep (wegens vertrek, geen opvolger).

Wij wensen hieruit slechts één gevolgtrekking te maken, n.l. dat men bij het samenstellen der lijsten, ook wat de z.g. opvolgers betreft, niet nauwkeurig genoeg tewerk kan gaan. Vooral Zeeland leert ons dat!

Onze Partij heeft de volgende aantallen wethouderszetels bezet (stand op 1 Januari 1935):

|                     |    |       |           |
|---------------------|----|-------|-----------|
| Friesland .....     | 16 | in 13 | gemeenten |
| Groningen .....     | 21 | „ 17  | „         |
| Drente .....        | 8  | „ 8   | „         |
| Overijssel .....    | 7  | „ 6   | „         |
| Gelderland .....    | 7  | „ 7   | „         |
| Utrecht .....       | 2  | „ 2   | „         |
| Noord-Holland ..... | 23 | „ 21  | „         |
| Zuid-Holland .....  | 15 | „ 13  | „         |
| Zeeland .....       | 2  | „ 2   | „         |
| Noord-Brabant ..... | 1  | „ 1   | „         |
| Limburg .....       | —  | „ —   | „         |

Tezamen ..... 102 in 90 gemeenten

Daaronder zijn 3 vrouwelijke wethouders, n.l. mevr. A. Boes te Borger (Drente), mevr. N. Sloten te Zuid- en Noord-Schermer (N.-H.) en mevr. P. de Leeuw—den Bouter, Ammerstol (Z.H.).

### De Gemeente.

Zoals wij in ons vorig verslag mededeelden, zouden wij trachten het aantal abonnees op ons blad uit te breiden. Van de 1329 soc.-dem. gemeenteraadsleden waren er toen slechts 487 of 37 pct. abonné op ons blad.

Wij zonden aan alle soc.-dem. raadsleden, die geen abonné waren, het volgende schrijven:

„Uit het u toegezonden jaarverslag onzer vereniging zal u, bij lezing, gebleken zijn, dat het aantal abonnees op ons veertiendaags blad „De Gemeente” zeer gering is. Van de 1329 sociaal-democratische gemeenteraadsleden zijn er slechts 493 abonné of ongeveer 37 pct.

U zal het met ons eens zijn, dat deze misstand dringend verbetering behoeft. In de eerste plaats voor de raadsleden, die geen abonné zijn, zelve. Ons blad beoogt voorlichting te brengen op elk terrein van de gemeentepolitiek. Het beschikt over een bekwamen redacteur, den oud-wethouder van Amsterdam, Ed. Polak, en over een aantal terzake kundige medewerkers, zodat aangenomen mag worden (en in onze Algemene Vergadering is dit van verschillende zijden erkend), dat het deze voorlichtende taak ten volle vervult. Daarom is het van groot belang, dat onze raadsleden het blad geregeld lezen, ten einde met de inhoud daarvan hun voordeel te kunnen doen bij de vervulling van hun taak.

In de tweede plaats kan door het geringe aantal abonnees de exploitatie niet sluitend gemaakt worden, zodat onze Vereniging jaarlijks belangrijke bedragen moet bijpassen, welke beter voor de algemene propaganda bestemd konden worden.

Wij wenden ons daarom tot u met het dringend verzoek zich als abonné op te geven, door aangehechte strook aan ondergetekende te zenden. De abonnementsprijs bedraagt f 1.05 per 3 maanden, inningskosten daaronder begrepen. Het blad verschijnt elke 14 dagen in 16 bladzijden.

Belet financiële onmacht u abonné te worden, roep dan de hulp van uw partijafdeling in, die er toch ook groot belang bij heeft, dat u behoorlijk voorgelicht wordt.”

Het resultaat was niet groot. Slechts ongeveer 35 nieuwe abonnees werden gewonnen. Wij hebben ons toen tot de afdelingbesturen gewend met de mededeling van de namen der raadsleden, die geen abonnee waren. Wij verzochten hen hun invloed aan te wenden en de niet-abonnees op te wekken alsnog, desnoods met steun van de partijafdeling, abonnee te worden.

Slechts enkele afdelingsbesturen hebben aan ons verzoek voldaan. De andere lieten niets van zich horen.

In elk geval bleef het resultaat uit! Volgens de ons door de administratie van „De Gemeente” verstrekte gegevens, welke wij in onder-

staanden staat nader uitgewerkt hebben, waren op 1 Januari 1935 van de 1307 soc. dem. raadsleden slechts 489 of 37 pct. abonnee op ons orgaan.

| Afdelingen         | Aantal<br>Soc. Dem.<br>Raadsleden | pCt.      | Aantal<br>abonnees | Aantal Gemeenten               |                 |
|--------------------|-----------------------------------|-----------|--------------------|--------------------------------|-----------------|
|                    |                                   |           |                    | met<br>Soc. Dem.<br>raadsleden | met<br>abonnees |
| Friesland .....    | 122 (126)                         | 50 (46)   | 41 (37)            | 36 (37)                        | 23 (25)         |
| Groningen .....    | 175 (174)                         | 41 (45)   | 23 (26)            | 52 (52)                        | 23 (25)         |
| Drente .....       | 89 ( 91)                          | 25 (23)   | 29 (26)            | 30 (31)                        | 15 (15)         |
| Overijssel .....   | 100 (102)                         | 50 (51)   | 50 (50)            | 35 (35)                        | 17 (21)         |
| Gelderland .....   | 147 (149)                         | 42 (46)   | 29 (31)            | 54 (56)                        | 23 (26)         |
| Utrecht .....      | 59 ( 60)                          | 32 (20)   | 54 (33)            | 21 (22)                        | 14 ( 8)         |
| Noord-Holland ...  | 238 (238)                         | 94 (101)  | 40 (42)            | 88 (88)                        | 48 (53)         |
| Zuid-Holland ..... | 243 (246)                         | 98 (103)  | 40 (42)            | 92 (95)                        | 46 (54)         |
| Zeeland .....      | 59 ( 66)                          | 23 (23)   | 39 (35)            | 31 (34)                        | 15 (15)         |
| Noord-Brabant ...  | 41 ( 43)                          | 17 (16)   | 41 (37)            | 18 (18)                        | 8 ( 8)          |
| Limburg .....      | 34 ( 34)                          | 17 (13)   | 50 (38)            | 12 (13)                        | 9 ( 9)          |
|                    | 1307 (1329)                       | 489 (487) | 37 (37)            | 469 (481)                      | 241 (259)       |

De tussen haakjes geplaatste getallen geven de stand op 1 Augustus 1933 aan.

Wij kunnen niet nalaten een beroep te doen op onze raadsleden, die geen abonnee zijn, om het alsnog te worden. Aangenaam zou het ons zijn indien de besturen onzer afdelingen het winnen van abonnees ter hand zouden willen nemen. Wij zullen hen, desgewenst gaarne een lijst van de raadsleden in hun provincie, die geen abonnee zijn, zenden.

Tenslotte herhalen wij wat wij in ons vorig verslag schreven:

„In gemeenten, waar financiële onmacht onze raadsleden belet abonnee op ons blad te zijn, kunnen ons inziens de Partij-afdelingen hulp bieden, als is het dan ook door slechts één abonnement voor hare rekening te nemen. Het blad kan dan, indien in de betreffende gemeente meer dan één soc. dem. raadslid is, onder de raadsleden rondgaan.”

### Reis Belgische Staten- en Raadsleden.

Op verzoek van de Nationale Federatie van Gemeente- en Provincie-raadsleden in België hebben wij, in samenwerking met de Centrale voor Arbeiders-Opvoeding te Brussel, in 1934 een reis van Belgische Staten- en Raadsleden door Nederland georganiseerd.

De reis had plaats van 12—15 Augustus. Ook raadsleden uit Luxemburg namen aan de tocht deel.

Op 12 Augustus vertrokken onze vrienden heel vroeg uit Antwerpen. Na een kort oponthoud te Breda, werd Rotterdam bereikt. Hier werd, onder leiding van ons bestuurslid J. ter Laan, een bezoek gebracht aan het Eerste Rotterdamse Tuindorp, plm. 3000 woningen omvattend. Ontvangst door de directie van het E.R.T. 's Avonds naar Den Haag.

13 Augustus. Begin van de tocht door Den Haag bij de Dienst van Stadsontwikkeling. Leiders pg. M. Vrijenhoek en ir. P. Bakker Schut, die vooraf inlichtingen — mondeling en schriftelijk — verstrekten. In Den Haag werd de gehele dag rondgereden. Bezichtigd werden complexen gemeentewoningen, schoolcomplexen, het Zuiderpark met zweminrichting, enz. 's Avonds naar Amsterdam.

**14 Augustus.** Begin van de tocht 's morgens half 10 op de Dam. Leider Ed. Polak. Onder deskundige voorlichting werden de oude stad en de nieuwe woonwijken bezichtigd. Het Gemeentebestuur bood in het Koloniaal Museum een koffiemaaltijd aan, waar ook de Gemeentesecretaris aanzat. 's Middags werden bezocht de zweminrichting Zuid en de nieuwe Markthallen 's Avonds waren de Belgische en Luxemburgse vrienden in het Parkhotel de gasten van onze vereniging. Ed. Polak sprak over de algemene soc. dem. gemeentepolitiek in Nederland, S. R. de Miranda hield een rede over de techniek van de Woningwet en het ontstaan der Markthallen.

**15 Augustus.** Bezoek aan het Meenthuis van de A.J.C. te Blaricum en aan Hilversum.

Toen de deelnemers weder thuis waren ontving onze secretaris van den algemenen secretaris der Belgische organisatie de volgende brief:

„Ik houd er aan u in naam van al de deelnemers te danken en tevens te feliciteren voor de ontvangst, die ons, door uw toedragen, in de verschillende gemeenten, tijdens ons bezoek in Holland, te beurt viel. Van de wijze, waarop de reis door uwe bemiddeling werd ingericht, en van het buitengewoon interessante, dat we gedurende deze enkele dagen te zien kregen, hebben we allen een onvergetelijke indruk bewaard.

Wil ook onze oprechte dank betuigen aan de kameraden, die zich in de verschillende steden zo dienstvaardig te onzer beschikking hebben gesteld.

We hopen eens in de gelegenheid gesteld te worden u ook van dienst te kunnen zijn en bieden u, waarde vriend Reijnders, onze genegen groeten aan.”

### Week-eind Troelstra-Oord.

Ons bestuur organiseerde van 28—30 September 1934 op het Troelstra-oord een week-eind voor soc. dem. Raads- en Statenleden, dat een groot succes geworden is. Oorspronkelijk lag het in de bedoeling in overleg en in samenwerking met de besturen der gewestelijke afdelingen een vrij groot aantal der 120 plaatsen ter beschikking te stellen voor werkloze raadsleden, die daarvoor in aanmerking kwamen. De aanmelding voor deelneming was echter zó groot, dat wij, tot ons leedwezen, slechts 12 kosteloze plaatsen ter beschikking konden stellen. Ons bestuur heeft toen de algehele kosten dezer kosteloze deelneming voor zijn rekening genomen en deze 12 plaatsen verdeeld over de gewesten, welker besturen zich met ons in verbinding hadden gesteld.

28 September, 's avonds, sprak Ed. Polak over „Soc. Dem. Gemeentepolitiek in deze tijd”; 29 September, spraken A. W. Michels over „De bevoegdheden van Ged. Staten en de werkzaamheden van Prov. Staten”, W. Drees over „De verhouding tussen raadsfracties en partijafdelingen” en S. R. de Miranda over „De gemeenten en de financiën”; 30 September hield M. Vrijenhoek een inleiding over „De gemeenten en de woningbouw- en grondpolitiek”.

Op elke inleiding volgde een uitvoerige gedachtenwisseling.

Het waren goede, hoewel vermoeiende dagen.

Jan ter Laan vertolkte bij de laatste gemeenschappelijke maaltijd de gevoelens van dank van alle deelnemers.

### De Algemene Vergadering.

De vorige Algemene Vergadering vond plaats te Amsterdam op 2 en 3 December 1933. Op 2 December werden de huishoudelijke zaken afgedaan. 's Avonds sprak W. Drees over „Richtlijnen voor onze gemeentepolitiek in het huidig tijdsgewricht”. In verband met deze inleiding

waren de hoofdbesturen van de C.N.A.B. en de Bond van Overheids- personeel uitgenodigd aanwezig te zijn. Zij hadden aan deze uitnodiging gevolg gegeven. Over deze rede en over die door den voorzitter bij de opening der vergadering gehouden, had een uitvoerige discussie plaats.

Op 3 December sprak S. R. de Miranda voor een volle zaal over „De positie der gemeenten in ons huidig staatsbestel”.

Ook naar aanleiding van deze rede ontspon zich een belangwekkende gedachtenwisseling.

### **Wetsontwerp de gemeentehuishouding rakende.**

Het Partijbestuur benoemde een commissie van vertegenwoordigers van het P.B., de Kamerfractie en onze Vereniging, ter beoordeling van het wetsontwerp betreffende de financiële verhouding tussen het rijk en de gemeenten en van het wetsontwerp ter zake van de gemeentelijke kosten van werkloosheidszorg.

Voor onze Vereniging maakten Ed. Polak, A. W. Michels, M. A. Reinalda en J. Reijnders deel uit van deze commissie.

Haar rapport is in „De Gemeente” van 18 October 1934 gepubliceerd. Een exemplaar van dit nummer werd gezonden aan alle raadsleden, die, helaas, geen abonnée zijn op „De Gemeente”.

### **Fusie Noord—Holland-Zuid—Noord—Holland-Noord.**

Gevolg gevende aan de wens van de vertegenwoordigers van Noord-Holland-Zuid, geuit in de Algemene Vergadering van 2 December 1933, en daartoe door de genoemde vergadering gemachtigd, vond 20 October 1934 de samensmelting plaats van de afdelingen Noord-Holland-Zuid en Noord-Holland-Noord tot één afdeling Noord-Holland.

Tot voorlopig secretaris-penningmeester der nieuwe afdeling werd aangewezen H. v. d. Berg, Purmerend.

### **Het Informatiebureau.**

In het tijdperk 1 Juli 1933—1 Januari 1935 werden door het Informatiebureau 403 aanvragen behandeld en wel betreffende het raadslidmaatschap 32, de raadsvergadering 4, college van B. en W. 4, burgemeester 6, wethouders 2, ambtenaren 40, politieverordening 21, openbare gezondheid en ziekenhuiswezen 12, belastingen 40, gemeente-financiën 20, gemeentebedrijven en -diensten 39, werklozenzorg en maatschappelijk hulpbetoon 56, volkshuisvesting 23, land- en tuinbouw 5, winkelsluiting 4, radio 3, Zondagsrust 6, onderwijs en opvoeding 50, diversen 35. Leider van het Informatiebureau is mr. A. de Roos, Harmoniehof 45 boven, Amsterdam—Zuid.

### **Nederlandse Arbeiders-Sportbond.**

Het is volkomen verklaarbaar, dat de Arbeiders-Sportbond, voor wat het verloop van het ledental betreft, ongeveer hetzelfde beeld geeft als de overige organisaties tot onze beweging behorende. Het ledental van deze bond liep iets terug. Op 1 Januari 1934 telde hij 22.968 leden, adspiranten en Jonge Pieter-Jellen inbegrepen, op 31 Dec. 1934 was dit totaal 20.965.

De leden van de Sportbond kunnen thans deelnemen aan 14 verschillende soorten sport, welke deze organisatie in haar bemoelingen betrokken heeft.

Met de verkoopcentrale „De Brug” kwam een overeenkomst tot stand,

waarbij „De Brug” zich verplichtte als verkoopcentrale ook van de Sportbond op te treden.

Ofschoon het jaarlijkse Pinksterfeest door verschillende omstandigheden niet kon doorgaan, bleek het wel mogelijk districtsgewijs feestelijke bijeenkomsten te organiseren, n.l. in Amsterdam, Deventer, Hoensbroek, Nijmegen, Schiedam, Sneek en Veendam.

Het onroerende bezit van de Sportbond werd vermeerderd, doordat in 1934 in Loosdrecht een eiland groot 8000 M<sup>2</sup> werd aangekocht met bijbehorend ruim zwembad.

Ook onder de leden van de Sportbond treft onze Partij trouwe werkers aan, die naast interesse voor de sport, niet minder belangstelling tonen voor het werk van onze politieke partij.

### **S.V.M.V.**

De Vereniging leed in het afgelopen jaar een groot verlies door het overlijden van R. Kuyper, nog slechts korte tijd bijzonder hoogleraar aan de rijksuniversiteit in Utrecht. Het curatorium van de bijzondere leerstoel heeft besloten voorlopig geen opvolger in prof. Kuyper's plaats te benoemen.

Het verenigingsjaar 1933/1934 begon met een druk bezochte jaarvergadering, gehouden op 29 October 1933; behandeld werden de prae-adviezen van W. Banning en J. van der Wijk over de gebeurtenissen in Duitsland. Op 28 October, de dag te voren, hielden de secties hun jaarvergaderingen. Dr. P. Klinkenberg sprak in de paedagogische en de wijsgerige sectie over „normbewustzijn en socialistische opvoeding”, dr. W. Banning over „socialisme en opvoeding”. In de medische sectie sprak B. Sajet over „ongevalneurose”; dr. J. G. van Dillen sprak voor de economen, sociologen en historici over „Rusland en het probleem der planhuishouding”. Voor de juridische afdeling behandelde prof. mr. W. A. Bongers op 4 November het onderwerp: „technische gebreken der democratie”.

Op 16 December werd een buitengewone algemene ledenvergadering gehouden, waarin tot stichting van het „documentatiebureau der S.V.M.V.” werd besloten. Als bestuur van dit bureau werden aangewezen A. W. IJzerman als vertegenwoordiger van de Kamerfractie, E. Boekman voor het bestuur van de S.D.A.P. en S. de Wolff voor de S.V.M.V. Met de dagelijkse leiding werd L. J. Kleijn belast. Het werk van dit documentatiebureau is doorkruist door de latere oprichting van het grotere wetenschappelijke bureau der partij.

In de voorjaarsvergadering, 6 Mei 1934 gehouden, hield prof. dr. Mennicke een lezing over „de sociale psychologie van het socialisme”.

Het ledental der Vereniging bleef nagenoeg gelijk. Het secretariaat der S.V.M.V. ging in het verenigingsjaar 1934/1935 over van S. de Wolff in handen van L. J. Kleijn.

### ***Algemene Raad uit S.D.A.P. en N.V.V.***

Het Dagelijks Bestuur van de Algemene Raad vergaderde in 1934 12 maal. De Algemene Raad kwam één keer bijeen.

In de plaats van J. W. Matthijsen, die voor het D.B. der Partij bedankte, benoemde het P.B. E. Boekman tot lid van het D.B. van de Algemene Raad.

De ontwikkeling van de verhoudingen in de laatste jaren tussen de

Partij en het Vakverbond heeft er toe geleid, dat de meeste grote acties tezamen werden gevoerd. Vandaar, dat vele der problemen, waarvoor de moderne arbeidersbeweging in de laatste jaren werd gesteld, ook tezamen werden besproken. Een deel van de zaken, waarmee de Algemene Raad zich bezig hield, is dan ook reeds op andere plaatsen in dit verslag gememoreerd. Wij menen daarom hier te kunnen volstaan met een vermelding van die aangelegenheden, waarover te anderer plaatse nog niets bericht is.

Het Secretariaat was van eind September 1933 tot begin October 1934 bij C. Woudenberg, terwijl pg. E. Kupers gedurende die tijd als voorzitter optrad. In October vond weer verwisseling van functies plaats, zodat thans Koos Vorrink voorzitter en S. de la Bella secretaris is.

De actie tegen fascisme en communisme werd weer samen gevoerd, eveneens die voor onze September-demonstraties.

Toen S.A.I. en I.V.V. einde Februari 1934 een beroep deden op de bij deze internationales aangesloten partijen en vakcentrales, tot steun aan de Oostenrijkse slachtoffers, werd besloten tot een gemeenschappelijke inzameling, welke op het bureau van het N.V.V. werd geadministreerd. Deze inzameling bracht f 123.393.87 op.

Dit bedrag werd voor bovengenoemd doel aan S.A.I. en I.V.V. gezonden, terwijl een klein bedrag werd besteed voor enkele bijzondere steunverleningen, die echter alleen Oostenrijkse slachtoffers ten goede kwamen.

In opdracht van het D.B. van de Algemene Raad stelden de partijgenoten Kupers en Woudenberg een onderzoek in in Oostenrijk naar de wijze waarop de steunverlening geschiedde, doch bovendien om na te gaan of de beschikbaar gestelde gelden inderdaad de slachtoffers ten goede kwamen.

In de aanvang van het jaar benoemde de Algemene Raad een kleine commissie, bestaande uit de partijgenoten E. Kupers en L. A. Ankum, die tot opdracht kreeg na te gaan, of er op de uitgaven van de A.J.C. nog meer bezuinigingen konden worden aangebracht. Na een ingesteld onderzoek, waarbij van de zijde van het bestuur van de A.J.C. de meest mogelijke medewerking werd verleend, moest deze commissie aan de Algemene Raad rapporteren, dat naar haar oordeel geen bezuinigingen meer waren aan te brengen, welke niet ernstig schade aan het werk van de A.J.C. zouden toebrengen.

Over de actie voor het financieel program werd met de Kamerfractie overleg gepleegd.

Voor het toekennen van subsidies aan verschillende culturele organisaties schakelde men de Culturele Raad in.

Ter ondersteuning van het werk der Ontwapenings-commissie te Genève werd de 10 April 1934 het volgende telegram aan de voorzitter van de ontwapenings-commissie verzonden:

„S.D.A.P. en N.V.V. dringen met klem aan op het treffen van maatregelen in zake ontwapening, ten einde het oorlogsgevaar, dat een bedreiging vormt voor de mensheid en de beschaving, te verminderen.

(w.g.) E. KUPERS, voorzitter.

(w.g.) C. WOUDENBERG, secretaris.”

Toen in de pers de publicaties verschenen over de zwendel in de wapenfabricage in Amerika, besloten Partij en Vakverbond tot het zenden van het hieronder volgende adres op 3 October 1934 aan de Tweede Kamer der Staten-Generaal:

## AAN DE TWEEDE KAMER DER STATEN-GENERAAL.

De besturen van de Sociaal-Democratische Arbeiderspartij en van het Nederlands Verbond van Vakverenigingen;

kennis genomen hebbende van de opzienbarende onthullingen over de handelingen en de relaties der particuliere wapenindustrie, waartoe het desbetreffend onderzoek van een Commissie uit de Senaat der Verenigde Staten van Noord-Amerika heeft geleid;

bekend met het feit, dat ook hier te lande door een aantal ondernemingen wapens en munitie worden vervaardigd en handel wordt gedreven in allerlei oorlogsbenodigdheden, en onder de indruk van de aanwijzingen, dat ook in Nederland verbindingen zijn onderhouden met buitenlandse ondernemingen op het gebied van de handel in en de vervaardiging van oorlogsbenodigdheden, welke handelingen uitermate gevaarlijk zijn voor de vrede;

verzoeken Uw Kamer wel te willen bevorderen, dat ook hier te lande een gestreng en onpartijdig onderzoek worde ingesteld naar de handel in en de fabricage van wapens, munitie en andere oorlogsbenodigdheden en dat van de uitkomsten van dat onderzoek een volledig verslag zal worden openbaar gemaakt, op grond waarvan kan worden beoordeeld, welke maatregelen met betrekking tot de particuliere handel in en de particuliere vervaardiging van oorlogstuig aanbeveling verdienen.

Namens de Sociaal-Democratische Arbeiderspartij:

K. VORRINK, Voorzitter.

C. WOUDEMBERG, Secretaris.

Namens het Nederlands Verbond van Vakverenigingen:

E. KUPERS, Voorzitter.

S. DE LA BELLA, Secretaris.

Amsterdam, 3 October 1934.

Delen wij ten slotte nog mede, dat het Dagelijks Bestuur van de Algemene Raad besloot tot opheffing van het verbod voor de Arbeiderspers tot het plaatsen van advertenties ter aanbeveling van Duitse waren. In de bladen van de Arbeiderspers van 11 September 1934 werd hierover de volgende publicatie opgenomen:

„In de jongste vergadering van het dagelijks bestuur van de Algemene Raad is bericht ingekomen, van het Boycotbureau, dat uit een ingesteld onderzoek is gebleken, dat in andere landen vrijwel algemeen de boycot niet wordt uitgestrekt tot het weren van advertenties voor Duitse waren in de socialistische dagbladen. Men beperkt zich strikt tot de boycot der Duitse waren zelf.

Het dagelijks bestuur van de Algemene Raad heeft er zich daarop van overtuigd, dat tegen de opvatting, die in de hierbedoelde landen omtrent de bedoeling van de boycot bestaat, geen bezwaar wordt gemaakt door de besturen van het I.V.V. en de S.A.I.

Waar het dagelijks bestuur verder van oordeel is, dat het resultaat van de boycot slechts in zeer beperkte mate afhankelijk is van het al of niet opnemen van advertenties — immers het opnemen van advertenties verplicht ons in geen enkel opzicht tot het kopen van Duitse waren — en het voordeel dus niet opweegt tegen de belangrijke financiële nadelen, die uit de weigering van advertenties voortkomen, werd besloten, dat van heden af het verbod van opname van advertenties voor Duitse waren met inbegrip van advertenties voor Duitse films, voor bladen der Arbeiderspers en eventueel voor andere bladen der arbeidersbeweging zal worden opgeheven.”

### *Indische club.*

De voor enkele jaren opgerichte Indische Club, die tot doel had over Indonesische problemen van voorlichting te dienen, werd in het afgelopen jaar opgeheven.

De secretaris-penningmeester van deze club, pg. D. J. A. Westerveld te Haarlem, stortte een kassaldo van f 279.— in de Partijkas.

Zowel voor dit bedrag als voor de aan de Partij bewezen diensten, zeggen wij deze club nog wel dank.

## *Vertegenwoordigingen.*

Het Partijbestuur liet zich bij zeer veel bijeenkomsten vertegenwoordigen.

De Jaarvergadering van de Bond van Soc. Dem. Vrouwenclubs, welke op 24 en 25 Maart 1934 te Zutfen werd gehouden, woonde pg. J. Oudegeest bij.

Het congres van de Bond van Soc. Dem. Studentenclubs, op 24 Maart in het Meenthuis te Blaricum gehouden, werd bijgewoond door pg. E. Boekman.

Het Congres van de C.N.A.B. op 8 en 9 Juni werd door partijgenoot S. R. de Miranda bezocht.

Het Congres van de Bond van Overheidspersoneel op 25 Juni werd door K. Vorrink en C. Woudenberg bijgewoond.

Op het Pinksterfeest van de A.J.C. vertegenwoordigde pg. F. M. Wibaut het Partijbestuur.

Pg. S. R. de Miranda bezocht het internationale congres van de Bakkersgezellenbond op 30 Augustus.

Op het congres van het N.V.V. in zake werkloosheid op 8 en 9 September in Utrecht gehouden, vertegenwoordigden de partijgenoten W. Drees en K. Vorrink de Partij.

De jaarvergadering van de Nationale Bond voor Plaatselijke Keuze op 20 October werd bijgewoond door pg. D. A. van Eck.

De plechtige zitting van de Bondsraad van de A.N.D.B. op 18 November te Amsterdam, ter gelegenheid van het 40-jarig bestaan dezer organisatie bijeengeroepen, bezochten de partijgenoten W. H. Vliegen en S. R. de Miranda.

Het congres van de A.J.C. op 24 November werd eveneens door pg. S. R. de Miranda bezocht.

Bij de opening van de vijfde cursus van de Arbeiders Kaderschool traden de partijgenoten K. Vorrink en C. Woudenberg op als representanten van het Partijbestuur.

De jaarvergaderingen van de gewesten werden door de volgende Partijbestuurders bezocht:

|                       |                   |                                |
|-----------------------|-------------------|--------------------------------|
| Friesland .....       | 11 November       | K. Vorrink                     |
| Groningen .....       | 18 November       | C. Woudenberg                  |
| Drente .....          | 25 November       | E. Boekman                     |
| Overijssel .....      | 23 December       | K. Vorrink                     |
| Gelderland .....      | 24 en 25 November | W. Drees                       |
| Noord-Holland N. .... | 24 en 25 November | J. W. Albarda en<br>K. Vorrink |
| Noord-Holland Z. .... | 18 November       | S. R. de Miranda               |
| Zuid-Holland .....    | 18 November       | E. Boekman                     |
| Noord-Brabant .....   | 24 en 25 November | K. Vorrink                     |
| Limburg .....         | 26 November       | C. Woudenberg                  |
| Amsterdam .....       | 25 November       | K. Vorrink                     |
| Zeeland .....         | 17 en 18 November | W. H. Vliegen                  |

## *Matteotti-zegel en extra-heffing.*

In ons vorige jaarverslag maakten wij melding van het besluit van het Partijbestuur om van de partijgenoten, die tot de beter-geïtueerden kunnen worden gerekend, een extra-heffing voor de Partijkas te

vragen, o.m. tot bekostiging van de uitgaven verbonden aan de steun aan de vele politieke vluchtelingen, doch mede om de buitengewone actie tegen fascisme en communisme te kunnen voortzetten.

Na ons met de afdelingen in verbinding te hebben gesteld, bleek, dat er plm. 1200 partijenoten in aanmerking kwamen om aan de extra-heffing bij te dragen.

Slechts 735 partijenoten bleken tot het brengen van een extra-offer bereid.

De opbrengst hiervan bedroeg netto f 29.529.30.

In verschillende plaatsen werd daarnaast aanvankelijk nog met de Matteottizegel gewerkt. Dit bracht over 1934 een bedrag van f 8.534.92 op.

## *N.V. Drukkerij en Uitgeversmaatschappij „De Arbeiderspers”.*

De directie van de N.V. De Arbeiderspers zond ons het hieronder volgende verslag:

De gewone aandeelhoudersvergadering stelde het dividend over het jaar 1933 wederom vast op 4 pct. en benoemde tot lid van de Raad van Commissarissen der Vennootschap pg. Koos Vorrink in de plaats van pg. J. Oudegeest, die deze functie tegelijk met zijn partijvoorzitterschap neerlegde. Pg. Oudegeest heeft als Gedelegeerd Commissaris voor zijn omvangrijke en waardevolle arbeid de warme dank der Vennootschap verdiend.

De financiële uitkomsten over het jaar 1934 laten zich thans nog niet ten volle overzien. Vast staat, dat ondanks de crisis het bedrijf hecht en veerkrachtig is gebleven. De directie bereidde in 1934 door tal van maatregelen de uitvoering voor van de steeds dringender wordende eis tot *verlaging van de abonnementsprijs* van de Volksbladen en de Voorwaarts, welke één maal per dag verschijnende dagbladen ten opzichte der concurrerende burgerlijke pers in een zware positie stonden wat de prijs betreft, ook al kon de inhoud de vergelijking met trots doorstaan. Prijsverlaging zou echter enige tonnen per jaar vorderen, midden in de crisistijd, terwijl bovendien de boycot van Duitse advertenties, door de beweging opgelegd, zeer grote schade toebracht, die na de opheffing in September nog gevoelig doorwerkte. Ook overigens heeft het advertentiebedrijf reeds zwaar te lijden onder de crisis in het economisch leven, die velen het adverteren onmogelijk maakt.

Door tal van bezuinigingsmaatregelen en het invoeren van een loonsverlaging van 10 pCt voor het personeel, dat voor een groot deel hierbij vrijwillig medewerking verleende, en het tegelijkertijd op touw zetten van een nieuw familieweekblad werden de grondslagen gelegd, waarop de prijsverlaging een feit zou kunnen worden kort na de aanvang van 1935.

De Directie hoopt, dat 1934 zodoende is geworden tot een jaar van krachtige „inwendige” arbeid, die in 1935 tot verdere uitbreiding van de invloedssfeer van de sociaaldemocratische pers zal kunnen leiden.

Onze periodieken „*De Notenkraker*”, „*De Radiogids*”, „*De Socialistische gids*”, „*De Proletarische Vrouw*” en „*Tijd en Taak*” geven geen aanleiding tot bijzondere opmerkingen. De crisis bevordert de groei uiteraard niet, het aantal lezers, dat zich een abonnement veroorloven kan, blijkt echter gelukkig nog zeer aanzienlijk.

Onze *drukkerijen* zetten de concurrentiestrijd onverzwakt voort en

vergrootten hun cliëntenkring in het bedrijfsleven door het aanbieden van prima drukwerk tegen redelijke prijs. Dit geldt evenzeer voor onze *cliché-afdeling*.

Uitgeverij.

Het aantal uitgaven was als volgt verdeeld:

| Soort               | 1933        |               | 1934        |               |
|---------------------|-------------|---------------|-------------|---------------|
|                     | Aant. uitg. | Totaal oplage | Aant. uitg. | Totaal oplage |
| Prop. Brochures     | 14          | 118000        | 12          | 231000        |
| Pop. wet. brochures | 5           | 8000          | 7           | 12500         |
| Romans, gedichten   | 15          | 96550         | 9           | 69200         |
| Toneelwerken        | 7           | 7000          | 3           | 3000          |
| Kinderboeken        | 4           | 12550         | 5           | 24300         |
| Pop. wet. boeken    | 18          | 25650         | 15          | 22150         |
| Kalenders, etc.     | 3           | 24000         | 2           | 20200         |
| Diversen            | 16          | 23950         | 13          | 34000         |
| <b>Totaal</b>       | <b>82</b>   | <b>315700</b> | <b>66</b>   | <b>416450</b> |

Het aantal intekenaren op de *A.R.B.O.* liep door de economische omstandigheden terug.

Ook van de *Nieuwe Internationale Bibliotheek* onder redactie van Mr. S. Mok, waarvan de derde jaargang verscheen, liep het aantal abonneementen terug, hoewel voor de in de N.I.B. verschenen boeken buiten de abonneementenkring grote belangstelling bestaat.

De *Kleine Cultuur-Bibliotheek*, die in 1934 werd gesticht, bracht vijf deeltjes over beeldende kunst, architectuur, volksmuziek enz. De eerste jaargang had ongeveer 600 abonné's, terwijl de boekjes in de boekhandel zeer veel gevraagd worden.

De oplage van de *Naar Het Lichtkalender* bedroeg 15.700.

Van het *Jaarboekje-1935* dat tezamen met S.D.A.P. en N.V.V. werd uitgegeven, is een oplage van 4500 exemplaren aangemaakt. Jammer is het, dat zelfs deze geringe oplage nog niet geheel uitverkocht is.

### Boekhandel.

De verkoop in 1934 in onze 16 filialen mocht, de tijdsomstandigheden in aanmerking genomen, zeer goed worden genoemd. Door de prijsverlagingen der boeken hadden wij met een kleine teruggang in omzetcijfers te maken, maar het *aantal* verkochte boeken steeg sterk. Vooral in de maanden Augustus en September werden grote aantallen schoolboeken geleverd, tot volle tevredenheid van onze klanten.

Het gehele jaar was de vraag naar het goedkope boek zeer groot.

### Kantoorboekhandel.

De omzet van de kantoorboekhandel bleef stijgende. Steeds meer instellingen van onze beweging gaan er toe over al hun kantoorartikelen bij het boekenbedrijf van De Arbeiderspers in te kopen.

Het aantal merkartikelen, merk A.P., werd ook dit jaar weer uitgebreid.

De A.P.-boekenkast en het A.P.-schrijfmeubel werden ook in 1934 behoorlijk verkocht, terwijl het werken met de Noropa-taalcursussen

(cursussen Frans, Duits en Engels) op grammofoonplaten resultaten begint op te leveren.

De afdeling Onderhoud Kantoormachines ondervond in dit jaar een grote verbetering.

Vermeld mogen hier nog worden het opstellen van een *borstbeeld van Dr. F. M. Wibaut* in de hal van het hoofdgebouw ter gelegenheid van diens 75-sten verjaardag, de uitwijzing van onzen *Berlijnsen correspondent* uit Duitsland, de deelname aan *twee tentoonstellingen*, n.l. aan die der S.D.A.P. te Amsterdam en aan de Grato, de grote drukkerijtentoonstelling te Utrecht.

Met groot leedwezen moeten wij tenslotte memoreren, dat op 23 November tijdens zijn arbeid onze tekenaar *Albert Funke Küpper* door een ongeval aan zijn familie en aan de beweging werd ontrukkt. De twee plichtsgetrouwe typografen *Johannes Jacob Tijssen* en *Leendert de Vries* overleden eveneens in dit verslagjaar.

Het is nog te vroeg in het jaar om over 1935 voorspellingen te doen. De Arbeiderspers belooft echter de beweging, wat zij op haar beurt daarvan vraagt: Activiteit en Paraatheid.

### *„De Socialistische Gids”.*

Ons wetenschappelijk tijdschrift „De Socialistische Gids” handhaafde zich ondanks de crisis goed, hoewel ook hier enige teruggang in het abonnentental valt te constateren.

Op voorstel van de redactie van „De Socialistische Gids” benoemde het Partijbestuur als mede-redacteur pg. H. G. Cannegieter.

### *De Sociaal-Democraat.*

In het afgelopen jaar trad wederom als redacteur van „De Sociaal-Democraat” op pg. E. Boekman.

Als leden der redactie-commissie traden op de partijgenoten Mr. Dr. G. v. d. Bergh, die op aanbeveling van het Partijbestuur op het congres werd gekozen in de plaats van pg. J. Oudegeest, voorts de partijgenoten W. Romijn, K. Vorrink en J. v. d. Wijk.

Hoewel hoofdredactie en redactie-commissie zich inspannen om de inhoud van dit blad zo aantrekkelijk en interessant mogelijk te maken, kon toch geen stijgende belangstelling er voor worden geconstateerd, daar het aantal abonne's stelselmatig achteruit loopt. Het opmerkelijke is, dat de belangstelling blijkbaar groter is in de kring onzer tegenstanders dan in die der Partij.

Wij geloven echter, dat ook voor de teruggang van het abonnentental in deze de slechte economische toestand der arbeidersklasse als oorzaak moet worden aangemerkt.

### *Bemoeiingen met de landbouw.*

Onmiddellijk na het vorig congres bereikten het Partijbestuur verzoeken maatregelen te willen treffen tegen een drietal partijgenoten, n.l. Van Arkel, Groenveld en Roosenschoon, die overgegaan waren tot oprichting van een Algemene Boeren- en Tuinders-Concentratie.

Een delegatie van het Partijbestuur, bestaande uit Vorrink en Woudenberg, had een bespreking met deze partijgenoten. Na zowel schriftelijk als mondeling door bedoelde partijgenoten te zijn ingelicht, bleek,

dat zij volkomen te goeder trouw hadden gehandeld en tot oprichting van de A.B.C. waren overgegaan in overleg met den vorigen partijvoorzitter J. Oudegeest. Enige ruimte bestond er voor misverstand, omdat de A.B.C. sneller tot stand was gekomen dan Oudegeest op grond van de gevoerde besprekingen kon vermoeden.

Bedoelde partijgenoten zien in de Algemene Boeren- en Tuinders-Concentratie een middel om de landbouwende bevolking in anti-kapitalistische richting te beïnvloeden. Hoofdzakelijk de vorm der organisatie gaf aanleiding tot enig misverstand.

Na uitvoerige besprekingen en grondige kennisname van Statuten en reglementen kwam het Partijbestuur tot de conclusie:

1e. dat er geen aanleiding bestond noch in de doelstelling, noch in de organisatievorm, noch in het optreden naar buiten tot nu toe, om tegen de A.B.C. en de partijgenoten, die de leiding dezer organisatie in handen hebben, op te treden;

2e. dat er geen aanleiding bestaat om het verzoek van de leidende partijgenoten in deze organisatie, n.l. een houding van welwillende neutraliteit aan te nemen, af te wijzen.

Het Partijbestuur riep eind October een aantal partijgenoten-landbouwdeskundigen bijeen, ten einde de mogelijkheid te bespreken om te komen tot een plan van actie onder de boeren en tuinders.

Na uitvoerige besprekingen, waarin van verschillende kanten allerlei denkbeelden naar voren gebracht werden en waarin onder meer werd aangedrongen op het aanstellen van een bezoldigde kracht, speciaal voor de propaganda op het platteland, werd een kleine commissie gevormd, die een actueel plan voor de propaganda zou samenstellen.

In de vergadering met deze commissie was het Partijbestuur genoodzaakt het denkbeeld om een bezoldigde propagandist voor het platteland aan te stellen, om financiële redenen af te wijzen.

Het propaganda-plan kan binnenkort worden tegemoet gezien.

In de maand November bereikte het Partijbestuur van de vereniging Nationale Bond „Landbouw en Maatschappij” een verzoek om een onderhoud.

Op Vrijdag 7 December vond een bespreking plaats, waarin de vertegenwoordigers van genoemde organisatie gelegenheid hadden hun denkbeelden te ontvouwen ten aanzien van de wijze, waarop zij menen dat een einde aan de crisistoestand kan worden gemaakt, zowel voor wat de landbouw betreft als voor de algemeen economische toestand.

Een zeer geanimeerde discussie volgde, waarbij de verschillende standpunten aan elkander werden getoetst.

Tot bepaalde overeenkomsten leidde deze bespreking niet. Het is ongetwijfeld nuttig geweest dat in deze bespreking de partijleiding in nader contact is gekomen met de leiders van „Landbouw en Maatschappij”.

De mogelijkheid van verder overleg over het zo bij uitstek moeilijke agrarische probleem werd van beide kanten opengelaten.

### *Internationale betrekkingen.*

In het afgelopen jaar waren onze vertegenwoordigers in de Executieve van de S.A.I. de partijgenoten J. W. Albarda en F. M. Wibaut.

Pg. Albarda was daarenboven lid van het Bureau der S.A.I.

Voor de werkzaamheden van onze delegatie in de S.A.I. verwijzen wij naar het hierbij gevoegde verslag.

De Partij ontving een uitnodiging tot bijwoning van het congres van de Belgische Werklieden Partij, dat echter, evenals het congres van onze Partij, op de Paasdagen van 1934 werd gehouden, zodat geen afvaardiging kon worden gezonden.

Een uitnodiging ontving de Partij tot bijwoning van het congres der Hongaarse Partij, dat in de aanvang van Februari 1935 zou plaats hebben.

Het Partijbestuur besloot tot het zenden van een afgevaardigde naar dit congres, ten einde de internationale verbinding met onze zusterpartijen te versterken. Hiervoor werd aangewezen pg. C. Woudenberg. Door verschillende omstandigheden heeft het bedoelde congres echter nog niet plaats gehad.

### *Brochureverkoop*

De verkoop van partijbrochures was in het afgelopen jaar niet schitterend. Van een aantal van 231902 in 1933 liep het terug tot 97810 in 1934. Een opmerkelijk verschijnsel is, dat over hetzelfde tijdvak de brochure-omzet van de Arbeiderspers steeg van 118000 tot 231000. In de totaal-omzet van de Partij en de Arbeiderspers is niet veel verandering gekomen, vooral als men daarbij in 'toog houdt, dat de buracprops eveneens circa 140000 brochures verkochten.

Het komt ons echter voor, dat de verkoop onzer geschriften nog beduidend kan worden vergroot, wanneer men in elke afdeling de colportage zeer goed organiseert en stelselmatig doorvoert.

Een overzicht van de afgenomen brochures vindt men in bijlage F.

### *Adviezen en beslissingen van het Partijbestuur.*

Naar aanleiding van de geslaagde Pelikaan-vlucht aan het einde van het jaar 1933, werd in ons land overgegaan tot de oprichting van een Nationaal Luchtvaartfonds. Een aantal partijgenoten uit verschillende delen van het land werden uitgenodigd om in de plaatselijke comité's zitting te nemen. Zij wendden zich tot het Partijbestuur met het verzoek te willen adviseren, welke houding ten aanzien hiervan door hen moest worden aangenomen.

Het Partijbestuur stelde zich op het standpunt, dat er geen reden was om deze uitnodigingen principieel af te wijzen, indien het streven dezer comité's zich bepaalde tot de bevordering van het burgerlijke vliegverkeer. Zou echter blijken, dat er nationalistische of militaristische bedoelingen voorzaten, dan zouden onze partijgenoten goed doen zich terug te trekken.

In zijn vergadering van 17 Maart behandelde het Partijbestuur een verzoek om advies van een afdeling, welke uitgenodigd was zitting te nemen in een algemeen plaatselijk comité ter bestrijding van het fascisme. Het Partijbestuur antwoordde hierop, dat hiertegen geen principiële bezwaren bestonden, indien zodanig comité zich bewoog buiten de sfeer der politieke groeperingen. Daarom ontraadde het Partijbestuur deze afdeling ook zich officieel in het comité te laten vertegenwoordigen.

Enige malen werd het Partijbestuur in de loop van het jaar uitgenodigd tot het vormen van een eenheidsfront met de communisten,

voor een gezamenlijke actie met de Rode Hulp tegen het fascisme, etc.

Al deze verzoeken werden door het Partijbestuur in overeenstemming met de houding, welke onze vertegenwoordigers in de S.A.I. ten aanzien van het eenheidsfront na overleg met het P.B. aannamen, afgewezen.

In de loop van het jaar herinnerde het Partijbestuur er bovendien nog eens aan, dat de V.V.S.U. een mantel-organisatie van de Communistische Partij is, waarvan het lidmaatschap niet verenigbaar is met dat der Partij.

Ten aanzien van de van communistische zijde ingezette actie tot het verkrijgen van amnestie voor de veroordeelde schepelingen van „De Zeven Provinciën” besloot het Partijbestuur, dat onze Partij hieraan geen medewerking zou verlenen, omdat deze actie niet geacht kon worden in het werkelijke belang van de veroordeelden te zijn.

Aan het einde van het jaar bereikten het Partijbestuur mededelingen, waaruit bleek, dat in verschillende gemeenten commissies werden opgericht tot bescherming van de bevolking tegen lucht- en gasaanvallen. Ook leden van de Partij werden uitgenodigd in deze commissies zitting te nemen.

Naar aanleiding daarvan stelde het Partijbestuur nog eens vast, dat de Partij niet principieel behoeft te staan tegenover maatregelen ter bescherming van de bevolking. Deze beschermingsmaatregelen dienen echter van de burgerlijke overheid uit te gaan. Het Partijbestuur achtte het niet gewenst, dat partijgenoten in particuliere comité's voor dit doel zitting namen. Evenmin vond het Partijbestuur het nodig, dat partijgenoten deelnemen aan anti-luchtbeschermingscomité's.

Eind Januari 1935 ontving het Partijbestuur de mededeling, dat enkele partijgenoten, woonachtig in verschillende plaatsen, persoonlijk waren uitgenodigd, ook wel de Partijafdeling, om zitting te nemen in of deel te nemen aan het vormen van comité's tot het stichten van een Nationaal Tuberculose steunfonds, ten behoeve van on- en minvermogenen ter herdenking van de nagedachtenis van wijlen Koningin Emma.

Hieromtrent werd het Partijbestuur om advies gevraagd. Het Partijbestuur was van oordeel, dat het niet op de weg van een politieke partij licht zich in dergelijke comité's te doen vertegenwoordigen. Het was echter van mening, dat het partijgenoten volkomen vrij staat individueel in deze comité's zitting te nemen.

Ter gelegenheid van de ernstige ongeregelheden welke begin Juli 1934 in Amsterdam plaats vonden, publiceerde het Partijbestuur de volgende verklaring:

„Het Partijbestuur der S.D.A.P. nam in zijn vergadering van heden met grote bezorgdheid kennis van de ongeregelheden te Amsterdam en enkele andere plaatsen, die reeds bloedige offers hebben geëist.

Het stelt vast, dat de hardvochtige bezuinigings-politiek der regering tegenover de arbeidersklasse, zoals die het sterkst tot uiting komt in de verlaging van de werklozensteun, de voedingsbodem vormt voor een stemming van verbittering en wanhoop voor de slachtoffers van de crisis.

De S.D.A.P. en de sociaal-democratische Kamer- en raadsfracties hebben in het verleden, in samenwerking met de moderne vakbeweging, niets nagelaten en zullen ook in de toekomst niets nalaten om de nood en de verkommering der arbeidersklasse voor het front der openbare mening als een schande van het maatschappelijk stelsel te brandmerken. Zij hebben de regering gewezen en zullen haar blijven wijzen op haar verantwoordelijkheid voor haar kapitalistische politiek. Zij hebben geijverd en zullen blijven ijveren voor hun praktische voorstellen, waardoor de nood der massa's kan worden gelenigd.

Het Partijbestuur stelt vast, dat een stelselmatige ophitsingspropaganda van de

zijde der communisten en andere zogenaamde revolutionnaire groepen onder de zwaarst getroffen en er op gericht is deze in een volkomen vooruitzichtloze agitatie te betrekken, die straatstenen stelt tegenover revolvers, karabijnen en machinegeweren der overheidsorganen. Terwijl de communistische leiders verre blijven van de gevaarlijke plaatsen, kleurt het nutteloos vergoten arbeidersbloed de straten van de proletariëerswijken.

Het Partijbestuur der S.D.A.P. bekrachtigd zijn onverbreekelijke solidariteit met alle slachtoffers der kapitalistische crisis, wier belangen de S.D.A.P. onverzwakt, tezamen met de moderne vakbeweging, in een voortdurende actie tegen de regering en haar politiek blijft bevorderen.

Maar het roept alle arbeiders met de meeste klem op, zich niet mede te laten selen op de weg van het bloedige avontuur, waarvan ieder met nuchter verstand het roemloze en bittere einde kan voorzien.

Slechts de zwartste reactie, het hardvochtigst scherpstijpersdom kan bij deze strijd-methode winnen. Arbeiders van Nederland, er is geen andere weg om uw eigen lot in handen te kunnen nemen dan de oude beproefde weg der georganiseerde machtsvorming. De weg waarop thans een deel der Nederlandse arbeidersklasse zich dreigt te laten drijven, voert onverbiddelijk naar de vernietiging van de democratische rechten en vrijheden”.

### *Personalia.*

Ook in het jaar 1934 ontvielen ons zeer veel trouwe werkers.

Naast de vele ongenoemden vermelden wij hier in de eerste plaats p.g. J. H. Schaper, een der twaalf apostelen, die zijn gehele leven in dienst onzer Partij heeft gesteld.

Deze eenvoudige arbeider, die zich tot een onzer eerste parlementariërs opwerkte stond in hoog aanzien in onze Partij, doch niet minder bij onze tegenstanders; hij bleef steeds zichzelf gelijk in eenvoud en onbaatzuchtigheid.

Naast hem vermelden wij A. S. de Levita. Vooral vóór de oprichting onzer Partij en onmiddellijk daarna was hij een van de scherpzinnigste debaters, die onze Partij naar buiten op grote vergaderingen verdedigde. Vooral onder de ouderen verwierf hij grote bekendheid. Door verschillende omstandigheden bereikte hij niet de positie in onze beweging, die velen in de aanvang van zijn optreden voor hem hadden verwacht.

Noemen wij tenslotte nog p.g. G. J. A. Smit Jr., die vele jaren voorzitter was van „De Algemene” en die een aantal jaren een voorname plaats in de Amsterdamse gemeenteraad innam.

Nu onze Partij zelf reeds haar veertig-jarig jubileum vierde, neemt het aantal personen, afdelingen en andere instanties tot onze beweging behorend, die eveneens een belangrijke datum te herdenken hebben, toe. Dit aantal wordt zo groot, dat het voor ons onmogelijk wordt al deze gebeurtenissen in ons jaarverslag te memoreren.

### *Secretariaat.*

In de personeelverhouding van het secretariaat kwam enige wijziging, doordat een der oudste krachten mevr. Callaert—de Witt, wegens verhuizing naar elders ontslag aanvraag, hetgeen eervol werd verleend. In de vacature werd door opschuiving voorzien. De personeelsterkte werd aangevuld door aanstelling van een jongste bediende.

In overleg met „De Algemene” werden met ingang van 1 Januari 1935 de salarissen met 8 pct. verlaagd.

Wij menen goed te doen er hier nog eens de aandacht op te vestigen, dat door het secretariaat van de Partij de administraties worden gevoerd van de Partij, de Bond van Soc. Dem. Vrouwenclubs, de Arbeiders

Kaderschool, Persindo en het Wetenschappelijk Bureau en dat verder in hoofdzaak alle administratieve arbeid, zoals het vermenigvuldigen van rapporten, het convoceren en notuleren van vergaderingen voor vele commissies, door het personeel van het secretariaat wordt verricht.

Het ordenen van het oude archief vindt verdere voortgang.

### *Slotwoord.*

Ook het jaar 1934 was moeilijk. Onze politieke tegenstanders van uiterst links tot uiterst rechts bestrijden ons op een wijze als nimmer te voren. Desondanks heeft de Partij in het afgelopen jaar haar positie gehandhaafd en haar eigen sociaal-democratisch standpunt onder de massa van het Nederlandse volk gebracht.

De berichten, welke ons bij het schrijven van dit verslag omtrent de toetreding tot de Partij, de omzet van „Vrijheid, Arbeid, Brood”, de abonneewinst op onze pers en het succes met het geïllustreerde blad „Wij” bereiken, geven ons de overtuiging, dat onze Partij ongeschokt staat te midden van de branding en een frisse verkiezingscampagne tegemoet gaat. Van vooruitgang kan weer worden gesproken, zodat wij voor 1935 de beste verwachtingen mogen hebben.

# BIJLAGE A

# BELOOP AANTAL AFDELINGEN IN DE FEDERATIES

| GEWESTEN                  | PER 31 DECEMBER |      |      |      |      |      |      |      |      |      |      |      |      |      |      |
|---------------------------|-----------------|------|------|------|------|------|------|------|------|------|------|------|------|------|------|
|                           | 1910            | 1921 | 1922 | 1923 | 1924 | 1925 | 1926 | 1927 | 1928 | 1929 | 1930 | 1931 | 1932 | 1933 | 1934 |
| Friesland.....            | 58              | 97   | 101  | 100  | 95   | 97   | 99   | 100  | 102  | 104  | 103  | 104  | 105  | 120  | 120  |
| Groningen .....           | 20              | 72   | 71   | 68   | 69   | 66   | 70   | 75   | 75   | 77   | 79   | 81   | 79   | 80   | 80   |
| Drente .....              | 7               | 43   | 49   | 51   | 45   | 45   | 43   | 47   | 48   | 50   | 49   | 58   | 61   | 64   | 62   |
| Overijssel .....          | 19              | 35   | 40   | 40   | 40   | 45   | 42   | 39   | 43   | 48   | 45   | 47   | 53   | 54   | 51   |
| Gelderland .....          | 24              | 56   | 51   | 61   | 60   | 60   | 60   | 58   | 60   | 68   | 68   | 76   | 76   | 80   | 83   |
| Utrecht .....             | 4               | 19   | 21   | 22   | 20   | 21   | 22   | 22   | 22   | 23   | 25   | 26   | 26   | 29   | 28   |
| Noord-Holland Noord ..... | 26              | 56   | 63   | 62   | 64   | 61   | 61   | 57   | 58   | 62   | 62   | 72   | 75   | 78   | 75   |
| Noord-Holland Zuid.....   | —               | 27   | 31   | 31   | 29   | 31   | 30   | 30   | 29   | 30   | 30   | 33   | 33   | 31   | 32   |
| Amsterdam.....            | 9               | 9    | 9    | 10   | 11   | 11   | 11   | 11   | 11   | 11   | 11   | 11   | 13   | 13   | 13   |
| Rotterdam .....           | 6               | 9    | 9    | 9    | 9    | 9    | 9    | 9    | 9    | 9    | 9    | 9    | 9    | 10   | 11   |
| Den Haag .....            | 4               | 3    | 3    | 3    | 4    | 4    | 4    | 7    | 7    | 7    | 7    | 9    | 11   | 11   | 11   |
| Zuid-Holland.....         | 23              | 81   | 84   | 83   | 84   | 87   | 86   | 85   | 84   | 86   | 90   | 99   | 107  | 119  | 115  |
| Zeeland .....             | 7               | 17   | 18   | 21   | 20   | 20   | 20   | 22   | 23   | 25   | 30   | 36   | 44   | 47   | 41   |
| Noord-Brabant .....       | 6               | 12   | 12   | 11   | 14   | 14   | 14   | 15   | 18   | 24   | 25   | 28   | 26   | 30   | 26   |
| Limburg.....              | 7               | 23   | 21   | 19   | 20   | 20   | 19   | 20   | 20   | 21   | 22   | 22   | 20   | 22   | 17   |
| Totaal...                 | 220             | 559  | 583  | 591  | 584  | 591  | 590  | 597  | 609  | 645  | 655  | 711  | 738  | 788  | 765  |

P.S. Voor het overzicht van het beloop van het aantal afdelingen over de jaren 1911 t/m 1920 verwijzen we naar het congresverslag van 1934.

## BIJLAGE B

## BELOOP VAN HET LEDENTAL IN 1934

| FEDERATIES                | 31 Dec.<br>1933 | Nieuw<br>inge-<br>schre-<br>ven | Leden<br>uit<br>andere<br>afd.<br>overge-<br>komen | Totaal<br>inge-<br>schre-<br>ven | Ver-<br>huisd | Be-<br>dankt | Afgev.<br>wegens<br>contr.<br>schuld | Geroy-<br>eerd | Over-<br>leden<br>en<br>overige<br>redenen | Totaal<br>afge-<br>schre-<br>ven | Totaal<br>aantal<br>31 Dec.<br>1934 | Man-<br>nen | Vrou-<br>wen |
|---------------------------|-----------------|---------------------------------|----------------------------------------------------|----------------------------------|---------------|--------------|--------------------------------------|----------------|--------------------------------------------|----------------------------------|-------------------------------------|-------------|--------------|
| Friesland .....           | 7818            | 862                             | 173                                                | 1035                             | 346           | 736          | 40                                   | 25             | 34                                         | 1181                             | 7672                                | 5003        | 2669         |
| Groningen .....           | 5634            | 1178                            | 96                                                 | 1274                             | 177           | 642          | 20                                   | 6              | 12                                         | 857                              | 6051                                | 4372        | 1679         |
| Drente .....              | 2269            | 432                             | 52                                                 | 484                              | 75            | 371          | 44                                   | 3              | 7                                          | 500                              | 2253                                | 1763        | 490          |
| Overijssel .....          | 5574            | 720                             | 1492                                               | 2212                             | 1578          | 731          | 9                                    | —              | 20                                         | 2338                             | 5448                                | 3755        | 1693         |
| Gelderland .....          | 6249            | 1026                            | 328                                                | 1354                             | 463           | 929          | 40                                   | 28             | 19                                         | 1479                             | 6124                                | 4485        | 1639         |
| Utrecht .....             | 4749            | 1000                            | 274                                                | 1274                             | 357           | 877          | 60                                   | 28             | 3                                          | 1325                             | 4698                                | 3222        | 1476         |
| Noord-Holland Noord ..... | 6766            | 908                             | 129                                                | 1037                             | 207           | 959          | 55                                   | 17             | 39                                         | 1277                             | 6526                                | 4282        | 2244         |
| Noord-Holland Zuid .....  | 5958            | 738                             | 740                                                | 1478                             | 829           | 1001         | 26                                   | 17             | 22                                         | 1895                             | 5541                                | 3546        | 1995         |
| Amsterdam .....           | 13540           | 2059                            | 1376                                               | 3435                             | 1755          | 2126         | 673                                  | 1              | 60                                         | 4615                             | 12360                               | 8042        | 4318         |
| Rotterdam .....           | 7374            | 2950                            | 783                                                | 3733                             | 1092          | 1777         | 66                                   | 4              | 28                                         | 2967                             | 8140                                | 5265        | 2875         |
| Den Haag .....            | 6714            | 902                             | 1038                                               | 1940                             | 1096          | 1307         | 36                                   | 19             | 39                                         | 2497                             | 6157                                | 3779        | 2378         |
| Zuid-Holland .....        | 10001           | 1473                            | 170                                                | 1643                             | 288           | 1802         | 125                                  | 11             | 36                                         | 2262                             | 9382                                | 6737        | 2645         |
| Zeeland .....             | 1921            | 107                             | 8                                                  | 115                              | 46            | 390          | 21                                   | —              | 5                                          | 462                              | 1574                                | 1152        | 422          |
| Noord-Brabant .....       | 1395            | 312                             | 19                                                 | 331                              | 42            | 391          | 60                                   | 1              | 2                                          | 496                              | 1230                                | 936         | 294          |
| Limburg .....             | 1250            | 253                             | 51                                                 | 304                              | 80            | 301          | 47                                   | 3              | 10                                         | 441                              | 1113                                | 802         | 311          |
| Totaal...                 | 87212           | 14920                           | 6729                                               | 21649                            | 8431          | 14340        | 1322                                 | 163            | 336                                        | 24592                            | 84269                               | 57141       | 27128        |

**ONTWIKKELING VAN HET AANTAL LEDEN  
BIJLAGE C SINDS 1895**

| 1 Januari | Aantal leden | 1 Januari | Aantal leden | 1 Januari | Aantal leden |
|-----------|--------------|-----------|--------------|-----------|--------------|
| 1895      | 700          | 1909      | 9504         | 1923      | 42047        |
| 1896      | 1000         | 1910      | 9980         | 1924      | 41230        |
| 1897      | 1500         | 1911      | 12582        | 1925      | 37894        |
| 1898      | 2100         | 1912      | 15667        | 1926      | 41221        |
| 1899      | 2500         | 1913      | 25708        | 1927      | 43196        |
| 1900      | 3200         | 1914      | 25609        | 1928      | 46169        |
| 1901      | 4000         | 1915      | 25642        | 1929      | 53395        |
| 1902      | 6500         | 1916      | 24018        | 1930      | 61162        |
| 1903      | 5600         | 1917      | 24893        | 1931      | 69263        |
| 1904      | 6000         | 1918      | 27093        | 1932      | 78920        |
| 1905      | 6816         | 1919      | 37628        | 1933      | 81914        |
| 1906      | 7471         | 1920      | 47870        | 1934      | 87212        |
| 1907      | 8423         | 1921      | 37412        | 1935      | 84269        |
| 1908      | 8748         | 1922      | 41472        |           |              |

# BIJLAGE D VERDELING VAN HET AANTAL LEDEN OVER DE VERSCHILLENDE PROVINCIËS

| GEWESTEN                  | PER 30 SEPTEMBER |       |       |       |       |       |       |       |       |       |       |       |       |       |       |
|---------------------------|------------------|-------|-------|-------|-------|-------|-------|-------|-------|-------|-------|-------|-------|-------|-------|
|                           | 1914             | 1921  | 1922  | 1923  | 1924  | 1925  | 1926  | 1927  | 1928  | 1929  | 1930  | 1931  | 1932  | 1933  | 1934  |
| Friesland .....           | 3332             | 4414  | 5374  | 5350  | 4904  | 5071  | 4925  | 5366  | 5882  | 6256  | 6448  | 6858  | 6870  | 7834  | 7771  |
| Groningen .....           | 1725             | 3121  | 3431  | 3098  | 2784  | 2957  | 2997  | 3509  | 3931  | 4394  | 5017  | 5618  | 5675  | 5743  | 6102  |
| Drente .....              | 901              | 1406  | 2119  | 1575  | 1225  | 1166  | 1090  | 1289  | 1525  | 1595  | 1801  | 2319  | 2206  | 2338  | 2261  |
| Overijssel .....          | 1658             | 2433  | 2912  | 2825  | 2715  | 3130  | 3018  | 3323  | 3786  | 4569  | 4873  | 5479  | 5267  | 5574  | 5508  |
| Gelderland .....          | 1794             | 3561  | 4178  | 4438  | 3922  | 3889  | 3873  | 4151  | 4439  | 4672  | 5148  | 5808  | 5974  | 6480  | 6243  |
| Utrecht .....             | 800              | 1794  | 2142  | 2035  | 1936  | 1985  | 1987  | 2222  | 2497  | 3085  | 3324  | 3820  | 4151  | 4863  | 4855  |
| Noord-Holland Noord ..... | 4122             | 2870  | 3481  | 3458  | 3295  | 3384  | 3301  | 3713  | 3978  | 4647  | 5155  | 6175  | 6411  | 6913  | 6546  |
| Noord-Holland Zuid .....  | —                | 1887  | 2162  | 2214  | 2076  | 2441  | 2392  | 2701  | 3025  | 3404  | 3857  | 4736  | 4841  | 6072  | 5571  |
| Amsterdam .....           | 5034             | 5627  | 5339  | 5188  | 4910  | 5384  | 5242  | 5817  | 7627  | 9273  | 10817 | 13522 | 13136 | 13793 | 12685 |
| Rotterdam .....           | 1646             | 2670  | 3069  | 3138  | 2750  | 2821  | 2922  | 3524  | 4398  | 5175  | 6001  | 6166  | 6768  | 7605  | 8149  |
| Den Haag .....            | 1668             | 1753  | 1904  | 1862  | 1892  | 2412  | 2524  | 2967  | 3793  | 4132  | 4725  | 5711  | 6113  | 6815  | 6292  |
| Zuid-Holland .....        | 2345             | 4238  | 4727  | 4595  | 4013  | 4514  | 4640  | 5382  | 5754  | 6605  | 7188  | 8259  | 8859  | 10299 | 9600  |
| Zeeland .....             | 424              | 540   | 620   | 682   | 611   | 688   | 694   | 895   | 1043  | 1375  | 1590  | 1975  | 2092  | 2054  | 1638  |
| Noord-Brabant .....       | 278              | 741   | 732   | 659   | 601   | 667   | 629   | 647   | 773   | 1110  | 1264  | 1363  | 1324  | 1558  | 1311  |
| Limburg .....             | 320              | 812   | 746   | 657   | 631   | 757   | 752   | 895   | 944   | 1000  | 1154  | 1343  | 1286  | 1273  | 1142  |
| Totaal...                 | 26047            | 37867 | 42936 | 41774 | 38265 | 41266 | 40986 | 46401 | 53395 | 61292 | 68362 | 79152 | 80973 | 89214 | 85674 |

# BIJLAGE E OVERZICHT LEDENTAL 28 GROTE STEDEN TOT OVERIGE DEEL VAN HET LAND

| AFDELING                                    | PER 31 DECEMBER          |       |       |       |       |       |       |       |       |       |       |       |       |       |       |       |
|---------------------------------------------|--------------------------|-------|-------|-------|-------|-------|-------|-------|-------|-------|-------|-------|-------|-------|-------|-------|
|                                             | 1 jan 1934<br>aant. inw. | 1914  | 1921  | 1922  | 1923  | 1924  | 1925  | 1926  | 1927  | 1928  | 1929  | 1930  | 1931  | 1932  | 1933  | 1934  |
| Amsterdam.....                              | 778442                   | 4959  | 5595  | 5169  | 5234  | 4831  | 5386  | 5523  | 5827  | 7761  | 9309  | 11185 | 13315 | 12983 | 13793 | 12360 |
| Haarlem .....                               | 126740                   | 361   | 496   | 491   | 458   | 457   | 527   | 502   | 789   | 922   | 1059  | 1275  | 1504  | 1575  | 2201  | 2042  |
| Alkmaar .....                               | 29596                    | 122   | 186   | 213   | 216   | 206   | 235   | 261   | 253   | 291   | 328   | 344   | 414   | 467   | 503   | 504   |
| Zaandam.....                                | 34952                    | 396   | 554   | 575   | 679   | 706   | 730   | 738   | 810   | 821   | 868   | 1055  | 1132  | 1195  | 1180  | 1060  |
| Hilversum.....                              | 64893                    | 200   | 355   | 392   | 375   | 365   | 455   | 431   | 463   | 555   | 600   | 672   | 845   | 954   | 1154  | 966   |
| Rotterdam.....                              | 587901                   | 1584  | 3072  | 3031  | 3098  | 2711  | 2809  | 3628  | 3400  | 4387  | 5044  | 5915  | 6113  | 6939  | 7605  | 8140  |
| Den Haag.....                               | 469168                   | 1631  | 1766  | 1863  | 1899  | 1898  | 2465  | 2585  | 3058  | 3908  | 4130  | 4815  | 5750  | 6163  | 6815  | 6157  |
| Leiden .....                                | 72414                    | 174   | 532   | 516   | 552   | 469   | 491   | 517   | 528   | 605   | 781   | 907   | 1015  | 1003  | 1036  | 951   |
| Delft .....                                 | 52139                    | 297   | 498   | 439   | 389   | 342   | 366   | 373   | 463   | 497   | 534   | 567   | 650   | 653   | 665   | 566   |
| Dordrecht.....                              | 59008                    | 379   | 403   | 427   | 462   | 441   | 573   | 700   | 754   | 760   | 775   | 906   | 1000  | 1075  | 1128  | 1162  |
| Leeuwarden.....                             | 50598                    | 332   | 716   | 770   | 777   | 723   | 788   | 839   | 847   | 1099  | 1128  | 1238  | 1326  | 1320  | 1421  | 1288  |
| Groningen.....                              | 111240                   | 495   | 834   | 815   | 815   | 817   | 889   | 872   | 913   | 1065  | 1132  | 1253  | 1392  | 1571  | 1717  | 1977  |
| Assen .....                                 | 18693                    | 264   | 409   | 372   | 205   | 177   | 226   | 193   | 227   | 277   | 278   | 315   | 352   | 352   | 335   | 301   |
| Zwolle .....                                | 42007                    | 169   | 575   | 580   | 567   | 499   | 583   | 547   | 569   | 705   | 719   | 774   | 771   | 780   | 745   | 810   |
| Enschede.....                               | 51171                    | 268   | 302   | 362   | 372   | 398   | 442   | 441   | 505   | 543   | 577   | 692   | 853   | 726   | 748   | 1293  |
| Almelo.....                                 | 33832                    | 163   | 201   | 204   | 208   | 225   | 263   | 325   | 332   | 360   | 417   | 439   | 566   | 532   | 561   | 557   |
| Hengelo.....                                | 35058                    | 159   | 147   | 171   | 176   | 169   | 175   | 169   | 240   | 379   | 488   | 504   | 533   | 494   | 544   | 535   |
| Utrecht .....                               | 159895                   | 507   | 855   | 956   | 984   | 945   | 979   | 1082  | 1081  | 1201  | 1664  | 1745  | 1774  | 2003  | 2089  | 2138  |
| Apeldoorn.....                              | 65179                    | 131   | 309   | 313   | 399   | 359   | 372   | 368   | 361   | 360   | 345   | 393   | 381   | 357   | 367   | 439   |
| Amersfoort.....                             | 42818                    | 154   | 229   | 242   | 238   | 206   | 215   | 217   | 254   | 355   | 376   | 425   | 458   | 474   | 517   | 482   |
| Arnhem .....                                | 82367                    | 369   | 547   | 887   | 836   | 764   | 741   | 757   | 712   | 781   | 766   | 892   | 990   | 1034  | 1284  | 1248  |
| Nijmegen.....                               | 87808                    | 134   | 234   | 283   | 288   | 249   | 247   | 325   | 304   | 340   | 341   | 375   | 401   | 409   | 408   | 382   |
| Zutphen .....                               | 20498                    | 227   | 334   | 349   | 370   | 337   | 387   | 402   | 423   | 478   | 479   | 473   | 548   | 603   | 558   | 570   |
| Deventer.....                               | 37949                    | 116   | 384   | 384   | 364   | 336   | 378   | 375   | 400   | 478   | 478   | 527   | 663   | 640   | 719   | 642   |
| Middelburg.....                             | 18485                    | 101   | 170   | 177   | 179   | 164   | 185   | 193   | 214   | 285   | 295   | 276   | 310   | 304   | 303   | 285   |
| Den Bosch.....                              | 44615                    | 27    | 94    | 121   | 114   | 89    | 108   | 82    | 78    | 97    | 114   | 113   | 116   | 118   | 108   | 90    |
| Eindhoven.....                              | 96866                    | 71    | 170   | 174   | 160   | 147   | 160   | 150   | 146   | 190   | 319   | 386   | 375   | 366   | 348   | 380   |
| Maastricht.....                             | 64895                    | 165   | 196   | 149   | 164   | 184   | 204   | 224   | 222   | 254   | 318   | 300   | 390   | 342   | 345   | 294   |
| Totaal...                                   | 3339227                  | 14052 | 20163 | 20425 | 20578 | 19214 | 21279 | 22819 | 24173 | 29754 | 33662 | 38761 | 43937 | 45432 | 49197 | 47619 |
| In procenten .....                          | 40                       | 55    | 49    | 49    | 50    | 51    | 52    | 52    | 52    | 55    | 55    | 56    | 56    | 55    | 56    | 56    |
| Totaal ledental der Partij<br>Het Rijk..... | 8290389                  | 25642 | 41472 | 42047 | 41230 | 37894 | 41221 | 43196 | 46169 | 54319 | 61162 | 69263 | 78920 | 81914 | 87212 | 84269 |

\*) Voor de cijfers der jaren 1915 tot 1920 verwijzen wij naar het jaarverslag 1933.

## BIJLAGE F

## BROCHUREVERKOOP 1934

| GEWEST             | Kerstbrochure A. B. K.<br>1933 | Landbouwwraagstuk<br>Tweede Kamer<br>W. v. d. Sluis | Recht op van lijf,<br>Recht op van ziel<br>Dr. W. Banning 1933 | Kapitaal en Volksbelang<br>W. H. Vliegden | Een woord aan de kleine<br>boeren enz<br>P. Hiemstra | Bevrijding van het<br>landbouwbedrijf<br>C. F. M. Roozemaarsch | Doel en wezen<br>der S. D. A. P.<br>Mr. H. B. Wierd Beckman | Meibrochure<br>A. Pleyeler | Waarom is de zorg voor<br>de werklozen Rijkszaak?<br>S. R. de Miranda | Kerstbrochure K. Vorrink<br>1934 | Diverse<br>oude brochures | Congresverslag |
|--------------------|--------------------------------|-----------------------------------------------------|----------------------------------------------------------------|-------------------------------------------|------------------------------------------------------|----------------------------------------------------------------|-------------------------------------------------------------|----------------------------|-----------------------------------------------------------------------|----------------------------------|---------------------------|----------------|
| Friesland .....    | 253                            | 1198                                                | 155                                                            | 919                                       | 1949                                                 | 799                                                            | 586                                                         | 1262                       | 380                                                                   | 1735                             | —                         | 19             |
| Groningen .....    | 111                            | 605                                                 | 160                                                            | 870                                       | 642                                                  | 493                                                            | 923                                                         | 880                        | 806                                                                   | 1130                             | 125                       | 22             |
| Drente .....       | 75                             | 435                                                 | 20                                                             | 662                                       | 752                                                  | 602                                                            | 149                                                         | 605                        | 105                                                                   | 315                              | —                         | 9              |
| Overijssel .....   | 15                             | 300                                                 | 350                                                            | 675                                       | 800                                                  | 430                                                            | 324                                                         | 775                        | 450                                                                   | 1110                             | —                         | 15             |
| Gelderland .....   | 90                             | 286                                                 | 60                                                             | 763                                       | 923                                                  | 793                                                            | 512                                                         | 1228                       | 650                                                                   | 1115                             | —                         | 34             |
| Utrecht .....      | —                              | 55                                                  | —                                                              | 2400                                      | 150                                                  | 150                                                            | 930                                                         | 1475                       | 835                                                                   | 1330                             | —                         | 16             |
| Noord-Holland-N.   | 104                            | 134                                                 | 105                                                            | 1785                                      | 945                                                  | 685                                                            | 531                                                         | 1560                       | 750                                                                   | 680                              | —                         | 21             |
| Noord-Holland-Z.   | 25                             | 50                                                  | 35                                                             | 1910                                      | 460                                                  | 365                                                            | 540                                                         | 765                        | 645                                                                   | 1370                             | 125                       | 17             |
| Zuid-Holland ..... | 150                            | 150                                                 | 300                                                            | 1856                                      | 936                                                  | 656                                                            | 825                                                         | 1590                       | 918                                                                   | 2070                             | —                         | 33             |
| Zeeland .....      | 10                             | 10                                                  | —                                                              | 3825                                      | 5075                                                 | 80                                                             | 181                                                         | 255                        | 100                                                                   | 180                              | —                         | 4              |
| Noord-Brabant ...  | 85                             | —                                                   | —                                                              | 145                                       | 145                                                  | 145                                                            | 157                                                         | 395                        | 260                                                                   | 285                              | —                         | 6              |
| Limburg .....      | —                              | 10                                                  | 25                                                             | 1135                                      | 198                                                  | 148                                                            | 161                                                         | 155                        | 185                                                                   | 300                              | —                         | 3              |
| Amsterdam .....    | 10                             | 25                                                  | —                                                              | —                                         | —                                                    | —                                                              | 1610                                                        | 1725                       | 1250                                                                  | 2000                             | —                         | 22             |
| Den Haag .....     | 10                             | —                                                   | 25                                                             | —                                         | —                                                    | —                                                              | 570                                                         | 400                        | 550                                                                   | 1450                             | —                         | 7              |
| Rotterdam .....    | —                              | —                                                   | —                                                              | —                                         | —                                                    | —                                                              | 1000                                                        | 1230                       | 900                                                                   | 1225                             | 15                        | 19             |
| Diversen .....     | 155                            | 100                                                 | 155                                                            | 1185                                      | 810                                                  | 1020                                                           | 2615                                                        | 750                        | 1050                                                                  | 300                              | —                         | 83             |
| Totaal...          | 1093                           | 3358                                                | 1390                                                           | 18130                                     | 13785                                                | 6366                                                           | 11614                                                       | 15050                      | 9834                                                                  | 16595                            | 265                       | 330            |

## BALANS VAN DE PARTIJKAS DER S.D.A.P. PER 31 DECEMBER 1934.

### Bezittingen:

|                                                                |             |              |
|----------------------------------------------------------------|-------------|--------------|
| 1. Kassa .....                                                 | f 2.096.34  |              |
| 2. Postchèque en girodienst ...                                | „ 3.274.14  |              |
| 3. Twentsche Bank .....                                        | „ 386.98    |              |
|                                                                |             | f 5.757.46   |
| 4. Effecten .....                                              | „ 94.464.37 |              |
| 5. Voorschotten u/g .....                                      | „ 6.514.58  |              |
| 6. Afdelingen en Gewesten .....                                | „ 22.010.27 |              |
| 7. Meubilair .....                                             | „ 4.195.05  |              |
| 8. Diverse drukwerken .....                                    | „ 150.—     |              |
| 9. Interest .....                                              | „ 8.800.—   |              |
| 10. N.V. Mij. tot Expl. en Adm.<br>van Verenigingsgebouwen ... | f 27.581.67 |              |
| Af: Verlies 1934 .....                                         | „ 1.317.50  |              |
|                                                                |             | „ 26.264.17  |
| 11. Onkosten vooruit betaald .....                             | „ 1.946.69  |              |
| 12. De Soc.-Democraat (nog te ontvangen)                       | „ 281.65    |              |
| 13. Debiteuren .....                                           | „ 632.39    |              |
|                                                                |             | f 171.016.63 |

### Schulden:

|                                         |             |              |
|-----------------------------------------|-------------|--------------|
| 1. Crediteuren .....                    | f 36.680.45 |              |
| 2. Leningen o/g .....                   | „ 40.000.—  |              |
| 3. 5½ % Obligatielening 1928.           |             |              |
| Saldo 1 Januari 1934 .....              | f 74.500.—  |              |
| Uitgeloot .....                         | f 9.000.—   |              |
| Ingelost .....                          | „ 3.500.—   |              |
|                                         |             | „ 12.500.—   |
|                                         |             | f 62.000.—   |
| Obligaties in portefeuille .....        | „ 41.000.—  |              |
|                                         |             | „ 21.000.—   |
| 4. Onkosten nog te betalen .....        | „ 13.842.43 |              |
| 5. Interest Obligatielening .....       | „ 577.50    |              |
| 6. Reserve dubieuze vorderingen .....   | „ 3.049.72  |              |
| 7. Extra Heffing 1934 (overschot) ..... | „ 10.124.89 |              |
| 8. Kapitaalrekening.                    |             |              |
| Stand 1 Januari 1934 .....              | f 50.713.35 |              |
| Vermindering 1934 .....                 | „ 4.971.71  |              |
|                                         |             | „ 45.741.64  |
|                                         |             | f 171.016.63 |

## TOELICHTING BALANSPOSTEN.

### Bezittingen:

1. In kas op 31 December 1934.
2. Ons tegoed bij de Postchèque- en Girodienst per 31 December 1934
3. Ons tegoed bij de Twentsche Bank per 31 December 1934.
4. Boekwaarde per 31 December 1934.

Volgens onderstaande specificatie:

|                                                                                                           |                    |
|-----------------------------------------------------------------------------------------------------------|--------------------|
| Het aandelenkapitaal van N.V. „Voorwaarts” nominaal f 10.000.—                                            |                    |
| boekwaarde .....                                                                                          | f 23.500.—         |
| Het aandelenkapitaal van N.V. „Vooruitgang” nominaal f 75.000.—                                           |                    |
| boekwaarde .....                                                                                          | „ 57.000.—         |
| Het aandelenkapitaal van N.V. „Ontwikkeling” nominaal f 5.000.—                                           |                    |
| boekwaarde .....                                                                                          | „ 10.500.—         |
| Aandelen N.V. „De Arbeiderspers” nominaal f 2.000.— boekwaarde                                            | „ 2.090.—          |
| 4½ % Obligatie N.V. „Vooruitgang” ten laste N.V. „De Arbeiderspers”                                       | „ 100.—            |
| Twee 5 % obligaties Coöp. „Samenwerking” A'dam f 100.— en f 50.—                                          | „ 150.—            |
| 3 Aandelen „Eigen Gebouw” Holwerd elk f 10.—                                                              | „ 30.—             |
| Aandelen „Mij. tot Exploitatie en Administratie van Verenigingsgebouwen”, groot f 10.000.— waarop gestort | „ 1.000.—          |
| Restant effecten uit de nalatenschap Cohen; getaxeerde waarde .....                                       | „ 94.37            |
|                                                                                                           | <u>f 94.464.37</u> |

|                                                           |                   |
|-----------------------------------------------------------|-------------------|
| 5. Restant van lening H. v. d. Ploeg, Heerlen .....       | f 1.300.—         |
| S.A.I. inzake Oslo-conferentie .....                      | „ 49.—            |
| Restant lening te E. ....                                 | „ 240.63          |
| Neutrale Volksschool te Heerlen .....                     | „ 862.68          |
| Voorschot onder verband van polis levensverzekering ..... | „ 846.04          |
| Federatie Velsen .....                                    | „ 2.200.—         |
| Lening te T. ....                                         | „ 300.—           |
| Diverse personen .....                                    | „ 716.23          |
|                                                           | <u>f 6.514.58</u> |

6. Schuld van afdelingen voor contributiezegels, diplomaboekjes en brochures.
  7. Waarde meubilair na afschrijving.
  8. Voorraad diplomaboekjes en kas- en contributieboeken.
  9. Nog te ontvangen dividend Partij-ondernemingen, geschat op 4 % over het in de N.V. „De Arbeiderspers” belegde obligatiekapitaal.
  10. Door ons verstrekt bedrijfskapitaal voor de N.V. „Mij. tot Exploitatie en Administratie van Verenigingsgebouwen, waarmede wij in rekening-courant-verhouding staan .....
- |  |                    |
|--|--------------------|
|  | <u>f 26.264.17</u> |
|--|--------------------|
11. Drukkosten contributiezegels en -kaarten .....
- |                                         |                   |
|-----------------------------------------|-------------------|
|                                         | f 1.809.76        |
| Bond van S.D.S.C. (subsidie 1935) ..... | „ 136.93          |
|                                         | <u>f 1.946.69</u> |
12. Nog te ontvangen voor colportagenummers en achterstallig abonnementsgeld .....
- |                                       |                 |
|---------------------------------------|-----------------|
|                                       | „ 464.35        |
| Vooruit betaald abonnementsgeld ..... | „ 182.70        |
|                                       | <u>f 281.65</u> |
13. Te vorderen van N.V.V. ....
- |  |          |
|--|----------|
|  | f 632.39 |
|--|----------|

# Schulden:

|                                                                                              |   |           |
|----------------------------------------------------------------------------------------------|---|-----------|
| 1. N.V. „De Arbeiderspers” .....                                                             | f | 36.680.45 |
| 2. Geleend 1931 van de Alg. Ned. Bond van Meubelmakers<br>en Behangers à 4½ % 's jaars ..... | f | 20.000.—  |
| Hiervan afgelost 1931—1934 .....                                                             | „ | 4.000.—   |
|                                                                                              | f | 16.000.—  |
| Geleend 1931 van de Alg. Ned. Bond van Pers. in Over-<br>heidsdienst à 4 % 's jaars .....    | f | 30.000.—  |
| Hiervan afgelost 1931—1934 .....                                                             | „ | 6.000.—   |
|                                                                                              | „ | 24.000.—  |
| Totaal .....                                                                                 | f | 40.000.—  |
| 3. 5½ % Obligatierekening 1928 .....                                                         | f | 100.000.— |
| Uitgeloot 1929—1934 .....                                                                    | f | 34.000.—  |
| Ingelost 1933 en 1934 .....                                                                  | f | 4.000.—   |
|                                                                                              | „ | 38.000.—  |
|                                                                                              | f | 62.000.—  |
| In portefeuille .....                                                                        | „ | 41.000.—  |
|                                                                                              | f | 21.000.—  |
| 4. Bestaat uit:                                                                              |   |           |
| Subsidie Bond S.D.V.C. ....                                                                  | f | 2.250.—   |
| Onkosten Kamerfracties .....                                                                 | „ | 57.66     |
| Contributie Soz. Arb. Internationale .....                                                   | „ | 9.127.—   |
| Belastingen .....                                                                            | „ | 107.10    |
| Onkosten Alg. Raad .....                                                                     | „ | 3.—       |
| „ Commissie ter bestudering Politieke systemen ..                                            | „ | 1.30      |
| Bur. v. Arbeidsrecht Limburg .....                                                           | „ | 1.600.—   |
| Onkosten Commissie Duijs .....                                                               | „ | 6.52      |
| „ Partijraad .....                                                                           | „ | 26.—      |
| „ Partijbestuur .....                                                                        | „ | 25.40     |
| „ Comm. samenst. Program Raadsverk. ....                                                     | „ | 1.—       |
| Salaris bestuurder .....                                                                     | „ | 153.85    |
| Premie Ziektewet .....                                                                       | „ | 300.—     |
| Cadeau S.D.V.C. (1933) .....                                                                 | „ | 183.60    |
|                                                                                              | f | 13.842.43 |
| 5. Nog verschuldigd ½ jaar rente à 5½ % over f 21.000.—.                                     |   |           |
| 6. Stand der reserve op 1 Januari 1934 .....                                                 | f | 3.105.43  |
| Afgeschreven posten .....                                                                    | „ | 1.055.71  |
|                                                                                              | f | 2.049.72  |
| verhoogd met .....                                                                           | „ | 1.000.—   |
|                                                                                              | f | 3.049.72  |
| 7. Opbrengst Extra Heffing 1934 per 31 December 1934 .....                                   | f | 29.970.77 |
| Drukkosten .....                                                                             | f | 150.31    |
| Salaris noodhulp .....                                                                       | „ | 286.16    |
|                                                                                              | „ | 436.47    |
|                                                                                              | f | 29.534.30 |
| af: i/z. bijz. uitgaven (zie Verlies- en winstrekening 29) .....                             | „ | 19.409.41 |
|                                                                                              | f | 10.124.89 |

# VERLIES- EN WINSTREKENING VAN DE PARTIJKAS DER S.D.A.P. OVER 1934

## Verliezen:

|                                                                                  |   |           |
|----------------------------------------------------------------------------------|---|-----------|
| 1. Kantoorhuur en Belasting .....                                                | f | 5.872.76  |
| 2. Kosten Congres .....                                                          | " | 7.246.89  |
| 3. Vergaderingen Partijbestuur .....                                             | " | 1.166.10  |
| 4. Kosten Bureau- en kantoorbehoeften ..                                         | " | 3.956.91  |
| 5. Salarissen bestuurders .....                                                  | " | 15.519.19 |
| 6. Kosten bestuurders .....                                                      | " | 2.607.88  |
| 7. Abonnementen secretarissen Gewesten ..                                        | " | 124.27    |
| 8. Salarissen personeel .....                                                    | " | 23.199.88 |
| 9. Porti, telegrammen en telefoon .....                                          | " | 5.038.95  |
| 10. Kosten archief en bibliotheek .....                                          | " | 1.644.97  |
| 11. Kosten „Correspondentieblad" en Mededelingen voor de Vrouwenpropaganda"...   | " | 531.86    |
| 12. Kosten internationale congressen en bijeenkomsten .....                      | " | 1.413.60  |
| 13. Kosten Partijraad .....                                                      | " | 2.456.31  |
| 14. Actie en propaganda .....                                                    | " | 35.329.64 |
| 15. Subsidies .....                                                              | " | 5.250.—   |
| 16. Buitengewone subsidies .....                                                 | " | 18.502.95 |
| 17. Kosten Kamerfracties .....                                                   | " | 229.71    |
| 18. Kosten Partijcommissies .....                                                | " | 2.821.33  |
| 19. Contributies .....                                                           | " | 6.219.56  |
| 20. Afschrijving meubilair .....                                                 | " | 1.000.—   |
| 21. Afschrijving schuld opgeheven afd. ....                                      | " | 226.91    |
| 22. Reserve dubieuze vorderingen .....                                           | " | 1.000.—   |
| 23. Pensioenpremies .....                                                        | " | 3.560.10  |
| 24. De „Sociaal-Democraat" .....                                                 | " | 941.61    |
| 25. Wetenschappelijk bureau .....                                                | " | 2.114.74  |
| 26. Kosten tentoonstelling en 40-j. bestaan ..                                   | " | 2.945.70  |
| 27. Diversen .....                                                               | " | 2.482.99  |
| 28. Nadelig saldo 1934 Mij. tot Exploit. en Admin. van Verenigingsgebouwen ..... | " | 1.317.50  |
| 29. Ondersteuning polit. vluchtelingen .....                                     | f | 10.300.26 |
| Af: Opbrengst                                                                    |   |           |
| Matteotti-zegels ..                                                              |   | 8.354.92  |
|                                                                                  | f | 1.945.34  |
| Ons deel tekort Sept.-Dem.ies ..                                                 | " | 4.224.65  |
| Restant kosten Freie Presse ..                                                   | " | 1.860.68  |
| Kosten i.z. Spansier .....                                                       | " | 412.35    |
| Ons deel kosten Comm. van 5 ..                                                   | " | 10.966.39 |
|                                                                                  | " | 19.409.41 |

## Winsten:

|                                         |   |            |
|-----------------------------------------|---|------------|
| 1. Contributie afdelingen .....         | f | 121.705.11 |
| 2. Contributie verspreide leden ..      | " | 30.60      |
| 3. Diverse drukwerken .....             | " | 407.75     |
| 4. Bijzondere inkomsten .....           | " | 12.172.44  |
| 5. Interest .....                       | " | 15.434.70  |
| 6. Geput uit „Extra Heffing 1934" ..... | " | 19.409.41  |
| 7. Nadelig saldo .....                  | " | 4.971.71   |

f 174.131.72

f 174.131.72

# TOELICHTING VERLIES- EN WINSTREKERING 31 DECEMBER 1934.

## Verliezen:

|                                                                                        |   |          |                    |
|----------------------------------------------------------------------------------------|---|----------|--------------------|
| 1. Huur .....                                                                          | f | 4.500.—  |                    |
| Personele belasting .....                                                              | " | 1.288.76 |                    |
| Belasting Dode Hand .....                                                              | " | 84.—     |                    |
|                                                                                        |   |          | <u>f 5.872.76</u>  |
| 2. De kosten van het Paascongres bestaan uit:                                          |   |          |                    |
| Drukwerk .....                                                                         | f | 3.718.38 |                    |
| Af: Opbrengst verslag .....                                                            | " | 412.—    |                    |
|                                                                                        |   |          | <u>f 3.306.38</u>  |
| Zaalhuur .....                                                                         | " | 520.50   |                    |
| Reiskosten afgevaardigden .....                                                        | " | 1.901.45 |                    |
| Reis- en verblijfkosten P.B., afgev. gewesten, Kamerfrac-                              |   |          |                    |
| ties en Contrôle-commissie .....                                                       | " | 1.188.05 |                    |
| Congrescommissies .....                                                                | " | 167.96   |                    |
| Personeel en voorbereiding .....                                                       | " | 162.55   |                    |
|                                                                                        |   |          | <u>f 7.246.89</u>  |
| 3. Kosten van vergaderingen van het Partijbestuur, vertegenwoordiging op afde-         |   |          |                    |
| lings- en gewestelijke bijeenkomsten en op vergaderingen van andere organisaties       |   |          |                    |
| in Nederland.                                                                          |   |          |                    |
| 4. Kosten van kantoorbehoeften, reparaties machines en consumptiekosten be-            |   |          |                    |
| stuurdurs en personeel.                                                                |   |          |                    |
| 5. Salaris J. Oudegeest (3 maanden) .....                                              | f | 1.500.—  |                    |
| " Mr. E. Ribbius Peletier .....                                                        | " | 4.000.—  |                    |
| " K. Vorrink (9 maanden) .....                                                         | " | 4.050.—  |                    |
| " C. Woudenberg .....                                                                  | " | 5.400.—  |                    |
| Vacantietoelagen .....                                                                 | " | 569.19   |                    |
|                                                                                        |   |          | <u>f 15.519.19</u> |
| 6. Reis- en verblijfkosten .....                                                       | f | 1.545.98 |                    |
| Spoorwegabonnementen .....                                                             | " | 1.061.90 |                    |
|                                                                                        |   |          | <u>f 2.607.88</u>  |
| 7. Voor abonnementen op tijdschriften enz. van Gewestelijke secretarissen.             |   |          |                    |
| 8. Salarissen kantoorpersoneel, zegels Invaliditeitswet, premie Ziekte wet en vacan-   |   |          |                    |
| tietoelagen.                                                                           |   |          |                    |
| 9. Voor porti, telegrammen en telefoon.                                                |   |          |                    |
| 10. Salaris archivaris benevens onkosten diverse abonnementen en boeken.               |   |          |                    |
| 11. Druk- en expeditiekosten van „Het Correspondentieblad" en van de „Mededelin-       |   |          |                    |
| gen voor de Vrouwenpropaganda", verminderd met opbrengst extra abonnementen.           |   |          |                    |
| 12. Bijeenkomsten te Brussel, Kopenhagen, Parijs en Praag.                             |   |          |                    |
| 13. Kosten drie vergaderingen.                                                         |   |          |                    |
| 14. Salarissen propagandisten, toelage aan vier gewestelijke secretarissen f 21.995.32 |   |          |                    |
| Subsidies aan Gewesten:                                                                |   |          |                    |
| Drente .....                                                                           | f | 500.—    |                    |
| Friesland (i.z. verkiezingen Heerenveen) .....                                         | " | 150.—    |                    |
| Gelderland .....                                                                       | " | 375.—    |                    |
| Limburg .....                                                                          | " | 975.—    |                    |
| Noord-Brabant .....                                                                    | " | 700.—    |                    |
| Zeeland .....                                                                          | " | 700.—    |                    |
|                                                                                        |   |          | <u>" 3.400.—</u>   |
| Onkosten verkiezingen Enschede .....                                                   | " | 3.654.73 |                    |
| " Februarimaand 1934 .....                                                             | " | 4.525.44 |                    |
| " Streekvergaderingen .....                                                            | " | 893.42   |                    |
| " Radio-uitzendingen .....                                                             | " | 169.—    |                    |
| " Vergaderingen met gewestel. en stedel. secretarissen .....                           | " | 271.35   |                    |
| " Abonnem. „Het Volk" Werkverschaffingen .....                                         | " | 46.20    |                    |
| " Rechtskundige adviezen .....                                                         | " | 131.50   |                    |
| " i.z. Afdeling Gouda .....                                                            | " | 146.55   |                    |
| Ons aandeel crisisactie .....                                                          | " | 324.69   |                    |
| Ons aandeel in navordering betoging Antwerpen 1933 .....                               | " | 51.65    |                    |
|                                                                                        |   |          | <u>f 35.609.85</u> |

|                                                                                                         |           |          |                    |
|---------------------------------------------------------------------------------------------------------|-----------|----------|--------------------|
|                                                                                                         | Transport | f        | 35.609.85          |
| Af: Voordelig saldo brochureverkoop .....                                                               | f         | 223.86   |                    |
| "      "      verhuur lantaarnplaatjes .....                                                            | "         | 32.20    |                    |
| "      "      verkoop grammofoonplaten .....                                                            | "         | 24.15    |                    |
|                                                                                                         |           |          | " 280.21           |
|                                                                                                         |           |          | <u>f 35.329.64</u> |
| 15. A.J.C. ....                                                                                         | f         | 1.000.—  |                    |
| Instituut voor Arbeiders-Ontwikkeling .....                                                             | "         | 2.000.—  |                    |
| Bond van Soc.-Dem. Vrouwenclubs .....                                                                   | "         | 2.250.—  |                    |
|                                                                                                         |           |          | <u>f 5.250.—</u>   |
| 16. Instituut voor Arb.-Ontw. (winstuitkering „De Centrale”) f 9.500.—                                  |           |          |                    |
| A.J.C. (winstuitkering „De Centrale”) .....                                                             | "         | 2.500.—  |                    |
| Bond van Soc.-Dem. Vrouwenclubs i.z. Jaarvergadering .....                                              | "         | 349.20   |                    |
| Vereniging van Soc.-Dem. Raads- en Statenleden .....                                                    | "         | 2.000.—  |                    |
| Soc. Ver. tot bevord. van de studie van maatsch. vraagst. ....                                          | "         | 2.300.—  |                    |
| Bond van Soc.-Dem. Studentenclubs .....                                                                 | "         | 353.75   |                    |
| Bureau van Arbeidsrecht Limburg .....                                                                   | "         | 950.—    |                    |
| Bond van Arbeiders-Muziekverenigingen .....                                                             | "         | 400.—    |                    |
| Bureau voor Kinderbescherming .....                                                                     | "         | 150.—    |                    |
|                                                                                                         |           |          | <u>f 18.502.95</u> |
| 17. Kosten van het secretariaat.                                                                        |           |          |                    |
| 18. <i>Partijcommissies tezamen met N.V.V.:</i>                                                         |           |          |                    |
| Ons aandeel in:                                                                                         |           |          |                    |
| Commissie Rechtsspraak Arbeidszaken .....                                                               | f         | 2.62     |                    |
| Financiële Commissie .....                                                                              | "         | 49.49    |                    |
| Koloniale Commissie .....                                                                               | "         | 1.035.17 |                    |
| Commissie Onderw. en culturele belangen Limburg .....                                                   | "         | 46.90    |                    |
| Algemene Raad .....                                                                                     | "         | 743.01   |                    |
| Commissie Onderz. A.J.C.—Sluyser .....                                                                  | "         | 12.60    |                    |
| <i>Zelfstandig:</i>                                                                                     |           |          |                    |
| Commissie Nieuwe Organen .....                                                                          | "         | 22.25    |                    |
| Landbouwcommissie .....                                                                                 | "         | 395.66   |                    |
| Herzieningscommissie (nagekomen) .....                                                                  | "         | 17.30    |                    |
| Commissie tot bestudering van politieke systemen .....                                                  | "         | 63.20    |                    |
| "      Duijs .....                                                                                      | "         | 147.37   |                    |
| "      Centrale Administratie .....                                                                     | "         | 13.—     |                    |
| "      Middenstandsvraagstuk .....                                                                      | "         | 14.65    |                    |
| "      Plan van den Arbeid .....                                                                        | "         | 25.99    |                    |
| "      Program Raadsverkiezingen 1935 .....                                                             | "         | 232.12   |                    |
|                                                                                                         |           |          | <u>f 2.821.33</u>  |
| 19. Nat. Bond voor Plaatselijke Keuze .....                                                             | f         | 10.—     |                    |
| Soz. Arb. Internationale .....                                                                          | "         | 6.209.56 |                    |
|                                                                                                         |           |          | <u>f 6.219.56</u>  |
| 20. Afschrijving meubilair.                                                                             |           |          |                    |
| 21. Schuld van opgeheven afdelingen.                                                                    |           |          |                    |
| 22. Tot versterking van de bestaande reserve.                                                           |           |          |                    |
| 23. Kosten pensioenpremies bezold. bestuurders, propagandisten en kantoorpersoneel.                     |           |          |                    |
| 24. Druk- en expeditiekosten .....                                                                      | "         | 6.112.88 |                    |
| Medewerking .....                                                                                       | "         | 505.73   |                    |
| Kosten secretariaat en vergoeding redactie .....                                                        | "         | 1.028.86 |                    |
| Diversen .....                                                                                          | "         | 17.50    |                    |
|                                                                                                         |           |          | <u>f 7.664.97</u>  |
| Abonnementsgelden en losse nummerverkoop .....                                                          | f         | 6.441.71 |                    |
| Nog te ontvangen .....                                                                                  | "         | 464.35   |                    |
|                                                                                                         |           |          | <u>f 6.906.06</u>  |
| Af: vooruitbetaald .....                                                                                | "         | 182.70   |                    |
|                                                                                                         |           |          | <u>" 6.723.36</u>  |
|                                                                                                         |           |          | <u>f 941.61</u>    |
| 25. Salaris van den leider van het bureau, benevens onkosten abonnementen, houden van besprekingen enz. |           |          |                    |

|                                                 |   |          |            |
|-------------------------------------------------|---|----------|------------|
| 26. Onkosten tentoonstelling .....              | f | 1.970.76 |            |
| Entrée's .....                                  | " | 358.12   |            |
|                                                 |   |          | f 1.612.64 |
| Onkosten Jubileum .....                         | f | 1.452.06 |            |
| Entrée's herdenkingsbijeenkomst .....           | " | 119.—    |            |
|                                                 |   |          | f 1.333.06 |
|                                                 |   |          | f 2.945.70 |
| 27. H. J. Wegerif, accountant, honorarium ..... | f | 625.—    |            |
| Ondersteuning buitenlandse partijgenoten .....  | " | 88.31    |            |
| B.U.M.A. ....                                   | " | 250.—    |            |
| Jubilea, bloemen en cadeaux .....               | " | 608.48   |            |
| Advertenties .....                              | " | 34.90    |            |
| Brandassurantie .....                           | " | 25.10    |            |
| Zegelen obligaties .....                        | " | 15.—     |            |
| Kosten Commissie van Geschillen .....           | " | 10.20    |            |
| Kosten begrafenis J. H. Schaper .....           | " | 513.90   |            |
| Proceskosten .....                              | " | 295.75   |            |
| Kas tekort .....                                | " | 16.35    |            |
|                                                 |   |          | f 2.482.99 |

#### Winsten:

##### 1. Contributie afdelingen.

Door de afdelingen werden afgenomen:

|                                 |   |            |              |
|---------------------------------|---|------------|--------------|
| 114.372 zegels van 3 cent ..... | f | 3.431.16   |              |
| 263.352 " " 5 " .....           | " | 13.167.60  |              |
| 1.336.097 " " 6 " .....         | " | 80.165.82  |              |
| 1.673.053 " " 10 " .....        | " | 167.305.30 |              |
| 116.735 " " 20 " .....          | " | 23.347.—   |              |
| 97.413 " " 30 " .....           | " | 29.223.90  |              |
| 626.978 werklozenzegels .....   | " | —.—        |              |
|                                 |   |            | f 316.640.78 |

Wij ontvingen terug van vorige jaren:

|                                |   |          |            |
|--------------------------------|---|----------|------------|
| 11.724 zegels van 5 cent ..... | f | 586.20   |            |
| 24.130 " " 6 " .....           | " | 1.447.80 |            |
| 17.901 " " 10 " .....          | " | 1.790.10 |            |
| 9.511 " " 20 " .....           | " | 1.902.20 |            |
| 4.780 " " 30 " .....           | " | 1.434.—  |            |
| 10.781 werklozenzegels .....   | " | —.—      |            |
|                                |   |          | f 7.160.30 |

Blijft ..... f 309.480.48

Van dit bedrag komt 40 % aan de Partijkas is ..... f 123.792.19

waarvan afgaat drukkosten zegels en kaarten ..... " 2.087.08

f 121.705.11

##### 2. Afdracht contributie verspreide leden.

##### 3. Winst op diplomaboekjes en kas- en contributieboeken.

|                                                          |   |          |             |
|----------------------------------------------------------|---|----------|-------------|
| 4. Winstuitkering „De Centrale” .....                    | f | 12.000.— |             |
| K. Vorrink (toelage als gedel. commissaris Arb.Pers) ... | " | 166.66   |             |
| Van diverse personen .....                               | " | 5.78     |             |
|                                                          |   |          | f 12.172.44 |

##### 5. Ontvangen dividend van de beleggingsmaatschappijen en van de

|                                                                |   |           |  |
|----------------------------------------------------------------|---|-----------|--|
| aandelen N.V. „De Arbeiderspers” .....                         | f | 18.033.01 |  |
| Nog ontvangen dividend N.V. „De Arbeiderspers” 1932—1933 ..... | " | 1.610.66  |  |
| Rente bankrekening en diverse coupons .....                    | " | 47.60     |  |

Betaald:

|                                                    |   |          |             |
|----------------------------------------------------|---|----------|-------------|
| 5½ % Obligatielening .....                         | f | 1.190.09 |             |
| Ned. Bond van Personeel in Overheidsdienst .....   | " | 1.200.—  |             |
| Alg. Ned. Bond van Meubelmakers en Behangers ..... | " | 765.—    |             |
| N.V. „De Arbeiderspers” .....                      | " | 1.101.48 |             |
|                                                    |   |          | f 4.256.57  |
|                                                    |   |          | f 15.434.70 |

## BEGROTING VAN BATEN EN LASTEN VAN DE PARTIJKAS DER S.D.A.P. OVER 1935.

| Nummers Verlies- en<br>Winstrekening |                                                                                               | Geraamd<br>over 1934                     | Uitkomst<br>over 1934 | Geraamd<br>over 1935 |
|--------------------------------------|-----------------------------------------------------------------------------------------------|------------------------------------------|-----------------------|----------------------|
|                                      | <b>a Baten:</b>                                                                               |                                          |                       |                      |
| 1                                    | Contributie afdelingen .....                                                                  | f 126.000.—                              | f 121.705.11          | f 136.500.—          |
| 2                                    | „ verspreide leden .....                                                                      | „ 50.—                                   | „ 30.60               | „ 30.—               |
| 3, 4, 5                              | Bijzondere inkomsten .....                                                                    | „ 17.350.—                               | „ 28.014.89           | „ 16.200.—           |
| 6                                    | Extra Heffing .....                                                                           | „ 35.000.—                               | „ 19.409.41           | „ —.—                |
|                                      | Extra inzameling 1935 .....                                                                   | —.—                                      | —.—                   | „ 12.470.—           |
|                                      |                                                                                               | <b>f 178.400.—</b>                       | <b>„ 169.160.01</b>   | <b>f 165.200.—</b>   |
|                                      | <b>b Lasten:</b>                                                                              |                                          |                       |                      |
| 1                                    | Kantoorhuur en belasting .....                                                                | f 5.600 —                                | f 5.872.76            | f 6.300.—            |
| 2                                    | Kosten Congres .....                                                                          | „ 9.000.—                                | „ 7.246.89            | „ 7.500.—            |
| 3                                    | Vergaderingen Dagelijks Bestuur en Partijbestuur .....                                        | „ 1.000.—                                | „ 1.166.10            | „ 1.100.—            |
| 4                                    | Bureaunkosten en kantoorbehoeften .....                                                       | „ 4.000.—                                | „ 3.956.91            | „ 3.950.—            |
| 5                                    | Salarissen bestuurders .....                                                                  | „ 15.520.—                               | „ 15.519.19           | „ 14.210.—           |
| 6                                    | Kosten bestuurders .....                                                                      | „ 2.250.—                                | „ 2.607.88            | „ 2.750.—            |
| 8                                    | Salarissen personeel .....                                                                    | „ 23.000.—                               | „ 23.199.88           | „ 20.500.—           |
| 9                                    | Porti, telegrammen en telefoon .....                                                          | „ 3.750.—                                | „ 5.038.95            | „ 5.000.—            |
| 10                                   | Kosten archief en bibliotheek .....                                                           | „ 1.500.—                                | „ 1.644.97            | „ 1.700.—            |
| 11                                   | Uitgave „Correspondentieblad” en Mededelingen voor de<br>vrouwenpropaganda .....              | „ 550.—                                  | „ 531.86              | „ 500.—              |
| 12                                   | Internationale Congressen en bijeenkomsten .....                                              | „ 2.000.—                                | „ 1.413.60            | „ 1.450.—            |
| 13                                   | Kosten Partijraad .....                                                                       | „ 2.500.—                                | „ 2.456.31            | „ 2.500.—            |
| 7, 14                                | Actie en Propaganda .....                                                                     | „ 26.130.—                               | „ 35.453.91           | „ 35.350.—           |
| 15, 16                               | Subsidies .....                                                                               | „ 24.400.—                               | „ 23.752.95           | „ 21.250.—           |
| 17, 18                               | Partijcommissies en Kamerfracties .....                                                       | „ 2.000.—                                | „ 3.051.04            | „ 3.800.—            |
| 19                                   | Contributies .....                                                                            | „ 6.000.—                                | „ 6.219.56            | „ 6.000.—            |
| 20                                   | Meubilair .....                                                                               | „ 1.000.—                                | „ 1.000.—             | „ 500.—              |
| 23                                   | Pensioenpremies .....                                                                         | „ 4.200.—                                | „ 3.560.10            | „ 6.240.—            |
| 21, 22, 24, 25, 26, 27, 28           | Diversen .....                                                                                | „ 9.000.—                                | „ 11.029.45           | „ 12.600.—           |
| 29                                   | Bijz. Actie en Propag. en steun aan polit. vluchtelingen<br>Te verwachten uitgaven 1935 ..... | „ 35.000.—                               | „ 19.409.41           | „ 12.000.—           |
|                                      | Hiervan is gedekt uit overschot Extra Heffing<br>1934 (zie balans 7) .....                    | <b>f 22.119.89</b><br><b>„ 10.119.89</b> |                       |                      |
|                                      |                                                                                               | <b>f 178.400.—</b>                       | <b>f 174.131.72</b>   | <b>f 165.200.—</b>   |

**TOELICHTING BATEN.**

1. Rekening gehouden met een tijdelijke contributieverhoging ingaande 1 Mei 1935 waarbij de contributieklassen van 10 cent, 20 cent en 30 cent per week respectievelijk 1, 3 en 5 cent meer zullen betalen.
2. Begroot volgens ontvangsten 1934.
- 3., 4 en 5 Bestaat uit winstaandeel „De Centrale” (f 12.000.—), winst op diverse drukwerken en interest op obligaties der N.V. „De Arbeiderspers”.
- 6 De hulp aan de politieke vluchtelingen zal ook in 1935 nog niet achterwege kunnen blijven. De actie tegen communisme en fascisme zal het komend jaar weer belangrijke offers van de Partijkas vragen. Hoewel aangenomen kan worden, dat deze actie zal worden vervangen door de propaganda, die gevoerd zal worden bij het gereedkomen van „Het Plan van den Arbeid”, moet er rekening mee worden gehouden dat ook daarvoor en voor de propaganda in het algemeen extra uitgaven zullen nodig zijn. Hiervoor zal in de loop van het jaar op de partijgenoten een beroep worden gedaan.

TOELICHTING LASTEN.

- |     |                                                                                                                                                                                                                                               |                   |
|-----|-----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-------------------|
| 1.  | De kantoorhuur voor de ruimte die het secretariaat in gebruik heeft, is verlaagd van f 4.500 tot f 4.000.—. De ruimte in gebruik genomen door het Wetenschappelijk bureau is gehuurd voor f 800.—. De rest van deze post is voor belastingen. |                   |
| 2.  | Kosten Paascongres.                                                                                                                                                                                                                           |                   |
| 3.  | Begroot volgens uitgaven 1934.                                                                                                                                                                                                                |                   |
| 4.  | Begroot volgens kosten 1934.                                                                                                                                                                                                                  |                   |
| 5.  | Salaris E. Ribbius Peletier .....                                                                                                                                                                                                             | f 3.680.—         |
|     | „ K. Vorrink .....                                                                                                                                                                                                                            | „ 5.000.—         |
|     | „ C. Woudenberg .....                                                                                                                                                                                                                         | „ 5.000.—         |
|     | Vacantietoeslagen .....                                                                                                                                                                                                                       | „ 530.—           |
|     |                                                                                                                                                                                                                                               | <u>f 14.210.—</u> |
| 6.  | Begroting uitgaven 1934.                                                                                                                                                                                                                      |                   |
| 8.  | Begroot volgens tegenwoordige salarissen.                                                                                                                                                                                                     |                   |
| 9.  | Begroot volgens kosten 1934.                                                                                                                                                                                                                  |                   |
| 10. | „ „ uitgaven 1934.                                                                                                                                                                                                                            |                   |
| 11. | „ „ „ 1934.                                                                                                                                                                                                                                   |                   |
| 12. | „ „ „ 1934.                                                                                                                                                                                                                                   |                   |
| 13. | „ als vorig jaar.                                                                                                                                                                                                                             |                   |
| 7.  | en 14. Onkosten propagandamateriaal, salaris voor de propagandisten en subsidie aan diverse gewesten.                                                                                                                                         |                   |
| 15. | en 16. Subsidies aan:                                                                                                                                                                                                                         |                   |
|     | A.J.C. ....                                                                                                                                                                                                                                   | f 1.000.—         |
|     | Winsttaandeel „De Centrale” .....                                                                                                                                                                                                             | „ 2.500.—         |
|     |                                                                                                                                                                                                                                               | <u>f 3.500.—</u>  |
|     | Instituut voor Arbeidersontwikkeling .....                                                                                                                                                                                                    | f 1.000.—         |
|     | Winsttaandeel „De Centrale” .....                                                                                                                                                                                                             | „ 9.500.—         |
|     |                                                                                                                                                                                                                                               | <u>„ 10.500.—</u> |
|     | S.V.M.V. ....                                                                                                                                                                                                                                 | „ 1.500.—         |
|     | Vereniging van Soc. Dem. Raads- en Statenleden .....                                                                                                                                                                                          | „ 1.500.—         |
|     | Bond van S.D.V.C. ....                                                                                                                                                                                                                        | f 2.250.—         |
|     | Extra reiskosten jaarvergadering .....                                                                                                                                                                                                        | „ 350.—           |
|     |                                                                                                                                                                                                                                               | <u>„ 2.600.—</u>  |
|     | Bureau voor Arbeidsrecht Limburg .....                                                                                                                                                                                                        | „ 1.000.—         |
|     | Bond van Soc. Dem. Studentenclubs .....                                                                                                                                                                                                       | „ 300.—           |
|     | Diversen .....                                                                                                                                                                                                                                | „ 350.—           |
|     |                                                                                                                                                                                                                                               | <u>f 21.250.—</u> |
| 17. | en 18. Begroot volgens te verwachten uitgaven.                                                                                                                                                                                                |                   |
| 19. | Contributie S.A.I. en Bur. voor Plaatselijke Keuze.                                                                                                                                                                                           |                   |
| 20. | Voor afschrijving.                                                                                                                                                                                                                            |                   |
| 23. | Pensioenpremie voor bestuurders, personeel en propagandisten.                                                                                                                                                                                 |                   |
| 21, | 22, 24, 25, 26, 27, en 28. Begroot volgens te verwachten uitgaven.                                                                                                                                                                            |                   |
| 29. | Voor steun aan politieke vluchtelingen en voor de actie tegen Communisme en Fascisme (zgn. commissie van 5).                                                                                                                                  |                   |

**N.V. Maatschappij tot exploitatie en administratie van verenigingsgebouwen  
gevestigd te Amsterdam.**

**BALANS PER 31 DECEMBER 1934.**

|                                        |                   |                                               |                   |
|----------------------------------------|-------------------|-----------------------------------------------|-------------------|
| Aandeelhouders .....                   | f 9.000.—         | Aandelenkapitaal .....                        | f 10.000.—        |
| Huis Tesselschadestraat .....          | „ 84.000.—        | Hypotheek o/g .....                           | „ 56.000.—        |
| Brandassurantie (vooruitbetaald) ..... | „ 125.—           | S.D.A.P. ....                                 | f 27 581.67       |
|                                        |                   | Nog te verrekenen verlies expl.<br>1934 ..... | „ 1.317.50        |
|                                        |                   |                                               | „ 26.264.17       |
|                                        |                   | Huren vooruit ontvangen .....                 | „ 370.83          |
|                                        |                   | Interest, nog te betalen .....                | „ 490.—           |
|                                        | <u>f 93.125.—</u> |                                               | <u>f 93.125.—</u> |

**VERLIES- EN WINSTREKENING BOEKJAAR 1934.**

|                                             |                    |                                         |                    |
|---------------------------------------------|--------------------|-----------------------------------------|--------------------|
| Belastingen, schoonmaak, water en licht ... | f 4.652.57         | Huren .....                             | f 9.429.46         |
| Kosten van verwarming .....                 | „ 779.22           | Nadelig (te dekken door S.D.A.P.) ..... | „ 1.317.50         |
| Interest hypotheek .....                    | „ 3.001.57         |                                         |                    |
| Kosten van onderhoud:                       |                    |                                         |                    |
| Betaald .....                               | f 1.061.82         |                                         |                    |
| Af: reserve 1 Jan. 1934 .....               | „ 248.22           |                                         |                    |
|                                             | „ 813.60           |                                         |                    |
| Afschrijving huis .....                     | „ 1.500.—          |                                         |                    |
|                                             | <u>f 10.746.96</u> |                                         | <u>f 10.746.96</u> |

## Jaarverslag van de Bond van Sociaal-Democratische Vrouwenclubs over 1934.

De vrees, verleden jaar aan het einde van ons jaarverslag uitgesproken, dat de aanslagen op de arbeidsvrijheid der vrouw zouden worden voortgezet en zich ook zouden gaan uitstrekken tot de arbeid van de ongehuwde vrouw, is helaas bewaarheid. Dit jaar bracht ons de wet-Marchant, die de gemeenten dwingt de onderwijzeressen bij haar huwelijk te ontslaan en niet te vergeten de z.g. „circulaire de Wilde”, die openlijk de overheidslichamen aanmoedigt zich zoveel mogelijk van vrouwelijke arbeidskrachten, ook van de ongehuwde, te ontdoen.

Daarnaast wordt het in verschillende gemeenten tot praktijk bij voorkomende vacatures geen vrouwen meer aan te stellen dan alleen in wat men de „specifiek vrouwelijke beroepen” pleegt te noemen.

Tegen dit streven om van de crisissomstandigheden gebruik te maken ten einde de vrouw uit de door haar veroverde positie te verdringen, heeft de Bond zich telkens krachtig verzet.

In samenwerking met de Bond van Nederl. Onderwijzers werd op 7 Juli in Den Haag een protestvergadering gehouden tegen het toen aanhangige wetsvoorstel-Marchant tot ontslag van de huwende onderwijzeres.

### *Organisatie en jaarvergadering.*

Het aantal clubs bereikte dit jaar het getal van 200, te samen tellend 12.335 leden, het aantal propaganda-commissies bedraagt 7.

Door de jaarvergadering werd het Hoofdbestuur weer in zijn geheel herkozen.

De jaarvergadering werd op 24 en 25 Maart te Zutphen gehouden. Ook thans was deze vergadering, ondanks de vrij hoge kosten, die het bezoek aan een jaarvergadering voor de clubs meebrengt, zeer goed bezocht. 162 clubs waren aanwezig met 290 afgevaardigden, bovendien woonden 28 gast-afgevaardigden uit 22 partij-afdelingen de vergadering bij. Behalve door de afgevaardigden werd de vergadering door 210 belangstellenden bezocht.

De eerste dag der jaarvergadering werd gewijd aan besprekingen van organisatorische aard, de tweede dag werd besteed aan besprekingen over het onderwerp „Socialistische productie eist wereldvrede”, welke besprekingen werden ingeleid door de partijgenoten Dr. F. M. Wibaut en C. Pothuis—Smit. In een door de vergadering aangenomen motie werd nog eens de nadruk gelegd op onze programeis omtrent nationale ontwapening.

### *Actie en propaganda.*

Ook de Vrouwendag werd gewijd aan de anti-oorlogs-propaganda en in het bijzonder aan de actie tegen de particuliere wapenindustrie. Als leuze werd gesteld: „Tegen oorlogsgevaar het Socialisme”. De Vrouwendag werd wederom in een groot aantal plaatsen gevierd, in bijna alle plaatsen met een openbare vergadering. In totaal hadden 113 vergaderingen plaats, die te samen 20.000 bezoeksters en bezoekers trokken.

Ter opluistering van de Vrouwendag stelde het Hoofdbestuur een tableau beschikbaar, ontworpen door Nellie Voogd en het toneelstukje „Onze Meisjes”, geschreven door Joh. Kuiper.

In de Octobermaand werd door de clubs, aangevuurd door S. Hegt—Van Gelder een grootse actie gevoerd tot vermeerdering van het aantal abonnees op „De Proletarische Vrouw”. Het eiste heel wat volharding in deze moeilijke crisistijd een dergelijke actie te voeren en het feit, dat onze leden er gezamenlijk in slaagden bijna vier duizend nieuwe abonnees te winnen, toont, dat wij over een groot aantal geschoolde en toegewijde propagandisten voor de krant beschikken.

Vergelijkt men het aantal abonnees op 31 December van dit verslagjaar met het aantal op 31 December van het voorgaande jaar, dan blijkt, dat „De Proletarische Vrouw” haar aantal abonnees in dit jaar prachtig op peil heeft weten te houden, en zelfs met 1171 abonnees vooruit is gegaan, iets, wat vermoedelijk niet van veel periodieken kan worden gezegd.

Aan de verkoop van propaganda-geschriftjes werd door bijna alle clubs geregeld aandacht besteed. Er werden door de Bond vier propaganda-geschriftjes uitgegeven, n.l. „Altijd Gij” door A. B. Kleerekoper, „Ontrederde wereld” door H. Verwey—Jonker, „Nu of nooit” door H. Werkhoven—Dijkhuis en een Kerstgeschriftje „Slaat de handen ineen” door M. Gerhard—Brandon.

Van deze geschriftjes werden verkocht:

|                                        |            |
|----------------------------------------|------------|
| „Altijd Gij” .....                     | 37.609 ex. |
| „Ontrederde wereld” .....              | 15.044 „   |
| „Nu of nooit” .....                    | 19.910 „   |
| „Slaat de handen ineen” .....          | 37.200 „   |
| Geschr. in vorige jaren uitgegeven ... | 3.018 „    |

Totaal ..... 112.781 ex.

Bovendien werd tegen St. Nicolaas een plaat uitgegeven met de bedoeling de moeders te waarschuwen tegen het kopen van oorlogsspeelgoed, van welke plaat 2725 stuks werden afgenomen.

In samenwerking met de plaatselijke vakbeweging werd door enige clubs met steun van het Bondsbestuur een vergadering belegd voor vrouwen van werklozen, alwaar pge. A. E. J. de Vries—Bruins als spreker optrad. De vergaderingen slaagden uitstekend, een motie werd aangenomen welke door enige afgevaardigden uit de vergadering aan den Minister van Sociale Zaken persoonlijk zou worden aangeboden en toegelicht. Daar Zijne Excellentie echter verklaarde mondelinge toelichting niet nodig te achten, moest worden volstaan met een toezending der aangenomen motie naar het Ministerie.

### *Samenwerking met andere organisaties.*

Naar aanleiding van de aandrang op de vorige jaarvergadering uitgeoefend ten einde weer te komen tot een V.A.R.A.-vrouwen-uurtje, hadden besprekingen plaats met de V.A.R.A., die tot het resultaat leidden, dat gedurende enige maanden per jaar in samenwerking met de Bond op Woensdagmiddag een vrouwenkwartiertje zal worden uitgezonden.

Op initiatief van de Vereniging voor Vrouwenbelangen en Gelijk Staatsburgerschap is gevormd een Comité tot verdediging van de vrijheid van arbeid voor de vrouw, in welk Comité ook onze Bond zitting heeft genomen.

Onder de auspiciën van Minister Slotemaker de Bruïne werd deze herfst een Werkcomité voor huishoudelijke voorlichting in het leven geroepen. Dit Werkcomité voorzag zich van de hulp van een Adviescomité, waartoe ook de Bond toetrad. Tot nog toe valt nog niet veel omtrent het werk van genoemd Comité te vermelden.

### *Zomerbijeenkomsten.*

Er werden dit jaar een groot aantal zomerbijeenkomsten georganiseerd in ons studie- en vacantie-oord „De Born”, hetwelk van 15 Mei tot 1 October in exploitatie was. Er werden 14 algemene bijeenkomsten georganiseerd, n.l. 8 bijeenkomsten van Vrijdag—Maandag, 5 van Zaterdag—Zondag en 1 bijeenkomst van langere duur.

Behalve deze algemene bijeenkomsten werd dit jaar als proef een vacantiweek voor werkende vrouwen en meisjes op het programma gebracht. Hoewel voor deze eerste keer het aantal deelnemers nog niet groot was, bleek toch deze vacantiweek in een behoefte te voorzien en bestaat er alle aanleiding met het organiseren van dergelijke weken voort te gaan.

Een andere proef, die ook uitstekend slaagde, was de bijeenkomst voor echtparen, die tijdens de Pinksterdagen werd gehouden.

Voor de leiding der verschillende bijeenkomsten verleenden medewerking de Bondssecretaresse, L. Broersma, J. Hartog, S. Hegt—Van Gelder, H. v. d. Heide, D. de Jong, L. Koppenschaar, C. v. d. Leek, T. Meilink, W. Ploegsma—Bentum. Door enige manlijke partijgenoten werd bovendien medewerking verleend door het houden van een inleiding, n.l. C. Henke, W. Middendorp, W. H. Vliegen, K. Vorrink. Aan de Pinksterbijeenkomst voor echtparen verleende C. Woudenberg zijn medewerking.

Aan bovengenoemde bijeenkomsten werd in totaal deelgenomen door 521 partijgenoten, afkomstig uit 39 verschillende plaatsen.

Verschillende clubs werden in de gelegenheid gesteld een eendaags uitstapje naar „De Born” te organiseren ten einde haar leden kennis te doen maken met ons vacantiehuis. 22 plaatsen maakten van deze gelegenheid gebruik, die te samen met 541 partijgenoten een bezoek aan „De Born” brachten, zodat afgezien van de scholings- en studieweken „De Born” aan 1062 partijgenoten gastvrijheid verleende.

De exploitatie-uitkomsten waren bevredigend, zodat dit jaar een flink bedrag op de inventaris kon worden afgeschreven.

Van het aanbod destijds aan de clubs gedaan om een partijgenote uit een werkloos gezin tegen verminderde prijs aan een bijeenkomst te doen deelnemen, werd door een aantal clubs gebruik gemaakt. De kosten hieraan verbonden werden gedekt door het Tiele Wibautfonds.

Behalve de bijeenkomsten op „De Born” had dit jaar op „Fredeshiem” nog een bijeenkomst plaats voor jongeren, deze bijeenkomst werd slechts door 12 jongeren bezocht.

### *Ontwikkeling en scholing.*

Naast de algemene bijeenkomsten werd ook dit jaar weer een aantal weken georganiseerd tot scholing van bestuursleden en tot opleiding van leesclubleidsters. In totaal namen aan deze weken 52 partijgenoten deel. Verschillende partijgenoten, die niet in staat waren zelf de volle kosten van deelname aan een dergelijke week te dragen, ontvingen een tegemoetkoming uit het Tiele Wibautfonds.

### *Scholingsweek.*

De scholingsweek, die gehouden werd van 22—28 Augustus stond onder leiding van W. Ploegsma-Bentum en L. Broersma. Deze scholingsweek was er op gericht de bestuursleden onzer clubs te scholen voor haar taak. Naast theoretische besprekingen werden vele praktische oefeningen gehouden, die bij de deelnemers zeer in de smaak vielen, en die haar in het praktische organisatie-werk in de eigen club zeker tot grote steun zullen zijn. Aan de scholingsweek werd deelgenomen door partijgenoten uit de volgende clubs: Akkrum, Harlingen, St. Jacobi Parochie, Sneek, Groningen, Usquert, Winsum, Gasselternijveenschemond, Musselkanaal, Utrecht, Helder, Haarlem, Dordrecht, Gouda, Krimpen a.d. Lek, Maasdijk, De Lier, Oostvoorne, Eindhoven, Maastricht, Amsterdam.

Voor de komende zomer hoopt het Bondsbestuur, dank zij de beschikbaarstelling van een aantal plaatsen tegen verminderde prijs, waartoe het Tiele Wibautfonds ons in staat stelde, deelnemers uit een groot aantal clubs, in het bijzonder uit de kleinere afdelingen aan een scholingsweek te zien deelnemen.

### *Studieweek voor leesclubleidsters.*

Ten behoeve van onze leesclubleidsters werden twee studieweken georganiseerd, welke beide onder leiding stonden van de Bondssecretaresse en L. Broersma. Ook deze studieweken waren geheel op de praktijk gericht. De ochtenduren werden in de regel gewijd aan zelfstudie, des middags werden leesclubs gevormd en kregen de cursisten gelegenheid een bepaald onderwerp in een leesclub te behandelen. In de tweede week werd in het bijzonder aandacht besteed aan de wijze, waarop ons Beginselprogram in een leesclub kan worden behandeld. Aan deze weken voor leesclubleidsters namen telkens 15 partijgenoten deel, afkomstig uit de volgende plaatsen: Emmercompascuum, Nieuw-Buinen, Kampen, Bilthoven, Utrecht, Helder, Oostwoud, Texel, Zaandam, Haarlem, Dordrecht, Leiden, Eindhoven, Heerlen, Sittard, Den Haag, Rotterdam, Amsterdam. Het is te hopen, dat steeds meer leesclubleidsters en a.s. leesclubleidsters haar weg naar onze studieweken zullen vinden.

### *Leesclubs.*

In een groot aantal plaatsen werden deze winter weer leesclubs gehouden, een kleine 200 clubs kwamen geregeld eens per week of per veertien dagen bijeen. Een twintigtal van deze clubs werd geleid door een leidster uit een andere plaats, waarvoor meestal de bemiddeling van de gewestelijke vrouwenpropaganda-commissies werd ingeroepen.

Ten behoeve van de leidsters van leesclubs werkte weer de uitleendienst. Deze dienst beschikt thans over uitgebreid materiaal, waar zowel leesclubs voor eerstbeginnenden als leesclubs voor meer gevorderden geschikt materiaal voor hun leesavonden kunnen vinden. Dit jaar werd aan 164 aanvragen om lectuur voldaan.

Naast de uitleendienst verschaften de „Mededelingen” aan de leesclubleidsters stof ter behandeling in haar club. De „Mededelingen” werden met de ingang van de lopende jaargang enigszins gereorganiseerd. Ten einde deze uitgave beter aan haar doel te doen beantwoorden, werd meer variatie in de inhoud gebracht, ook aan het uiterlijk werd

meer zorg besteed. Voor een en ander mochten we de vaste medewerking ontvangen van pge. Reine v. d. Heide.

De „Mededelingen” worden gratis naar clubs en partij-afdelingen die zulks wensden gezonden, daarenboven heeft het blad 781 betalende abonnees.

#### *Brochure-reeks.*

Als eerste van een reeks boekjes omtrent vraagstukken, de vrouw betreffende, verscheen van de hand van pge. A. E. J. de Vries—Bruins een boekje, getiteld: „Over het voortplantingsleven bij de vrouw”. Van dit uitstekende boekje werden 2414 ex. verkocht, waaruit blijkt dat aan een dergelijk werkje bij onze leden behoefte bestond.

#### *Gewestelijke cursussen.*

Ook dit jaar werden in enige gewesten leidsterscursussen georganiseerd. Het gewest Limburg had een cursus onder leiding van A. v. d. Goes v. Naters—v. d. Plaats en N. v. Hulst—de Waal; te Eindhoven gaf W. Ploegsma—Bentum een cursus; het gewest Overijssel organiseerde cursussen, waar Dr. Horreus de Haas en W. v. d. Sluis als sprekers optraden, terwijl de Bondssecretaresse de leiding van een cursus voor leesclubleidsters voor het gewest Gelderland en voor de club te Amsterdam op zich nam.

Voor de leden van de jongerenleesclubs in Friesland werd op 10 en 11 November een weekeinde te Leeuwarden gehouden onder leiding van L. Broersma.

Uit het bovenstaande blijkt, dat onze clubs op verschillend terrein actief zijn geweest en zowel haar aandacht hebben besteed aan de strijd voor onze beginselen en het versterken van onze beweging als aan de taak de kennis van de eigen leden te vermeerderen en haar inzicht in de socialistische beginselen te verdiepen.

Wij vertrouwen, dat allen ook dit jaar weer met onvermoeide ijver de taak, die zij op zich hebben genomen, zullen vervullen.

Er zal veel van haar worden gevergd. In de verkiezingsactie voor gemeenteraden en Provinciale Staten, en in de strijd voor de zelfstandigheid der vrouw, zullen zij vele democratische rechten, die thans zo ernstig bedreigd worden, krachtig hebben te verdedigen. Tegen het opblaaierend chauvinisme en militarisme, tegen oorlog en oorlogstoerusting zal onafgebroken strijd moeten worden gevoerd. En dit alles in het zesde crisisjaar, in een tijd nu de materiële en geestelijke nood zo hoog is gestegen! Wanneer wij nochtans vertrouwen, dat onze vrouwen de geestkracht voor de strijd niet zullen verliezen, dan is het omdat wij weten, dat haar vaste socialistische overtuiging haar tot een grote kracht en steun zal zijn.

E. RIBBIUS PELETIER, secretaresse.

# **VERLIES- EN WINSTREKENING S.D.V.C. PER 31 DECEMBER 1934.**

## **VERLIES:**

|                                            |                   |
|--------------------------------------------|-------------------|
| 1. Actie en propaganda .....               | f 207.24          |
| 2. Geschriftjes .....                      | „ 160.48          |
| 3. Vergaderingen H.B. en D.B. ....         | „ 267.49          |
| 4. Uitleendienst .....                     | „ 133.74          |
| 5. Jaarvergadering .....                   | „ 930.60          |
| 6. Kosten studieweken .....                | „ 33.65           |
| 7. Subsidies gewesten .....                | „ 454.60          |
| 8. Contributies en abonne-<br>menten ..... | „ 12.53           |
| 9. Vertegenwoordiging .....                | „ 69.14           |
| 10. Onkosten diversen .....                | „ 69.82           |
| Voordelig saldo 1934 .....                 | „ 275.66          |
|                                            | <u>f 2.614.95</u> |

## **WINST:**

|                           |                   |
|---------------------------|-------------------|
| 1. Meigroepen .....       | f 11.25           |
| 1. Subsidies .....        | „ 2.599.20        |
| 3. Coupon obligatie ..... | „ 4.50            |
|                           | <u>f 2.614.95</u> |

## **TOELICHTING VERLIES- EN WINSTREKENING.**

### **VERLIES:**

*Post 1.* Bestaat uit kosten October-actie, reiskosten, jongerenbijeenkomsten enz.

|                                            |                 |
|--------------------------------------------|-----------------|
| <i>Post 2.</i> Uitgaven geschriftjes ..... | f 3.083.62      |
| Ontvangsten .....                          | „ 2.823.14      |
|                                            | <u>f 260.48</u> |
| Voorraad .....                             | „ 100.—         |
| Nadelig .....                              | <u>f 160.48</u> |

*Post 3.* Reis- en verblijfkosten voor vergaderingen leden H.B. en D.B.

*Post 4.* Kosten aanschaffen boeken en brochures.

*Post 5.* Kosten jaarvergadering bestaan uit:

|                                                                                             |                 |
|---------------------------------------------------------------------------------------------|-----------------|
| Zaalhuur .....                                                                              | f 136.30        |
| Geluidsinstallatie .....                                                                    | „ 20.—          |
| Beschrijvingsbrief en ander<br>drukwerk .....                                               | „ 125.06        |
| Toeslag reisk. afgevaardigden .....                                                         | „ 349.20        |
| Onkosten voorbereiding logies-<br>commissie, H.B.-leden, geno-<br>digden en personeel ..... | „ 300.04        |
|                                                                                             | <u>f 930.60</u> |

*Post 6.* Toeslagen reiskosten studieweken.

*Post. 7.* Subsidies voor gewestelijk propaganda- en cursuswerk.

*Post 8.* Contributies Nat. Bur. voor Vrouwenarbeid Ab.t. Handelingen 2e Kamer, enz.

*Post 9.* Vertegenwoordiging bij diverse gelegenheden.

*Post 10.* Uitgaven van verschillende aard.

### **WINST:**

|                                                             |                   |
|-------------------------------------------------------------|-------------------|
| <i>Post 1.</i> Ontvangsten .....                            | f 11.50           |
| Uitgaven .....                                              | „ 0.25            |
|                                                             | <u>f 11.25</u>    |
| <i>Post 2.</i> Subsidie S.D.A.P. ....                       | f 2.250.—         |
| Subsidie i.z. toeslag reis-<br>kosten Jaarvergadering ..... | „ 349.20          |
|                                                             | <u>f 2.599.20</u> |
| <i>Post 3.</i> Interest obligatie Excelsior, Leeuwarden.    |                   |

# BALANS S.D.V.C. PER 31 DECEMBER 1934.

## BEZITTINGEN:

|                                 |            |
|---------------------------------|------------|
| 1. Kassa .....                  | f 208.05   |
| 2. Postchèque- en Girodienst .. | „ 464.32   |
| 3. Effecten .....               | „ 1.080.—  |
| 4. Vorderingen .....            | „ 2.408.49 |
| 5. Geschriftjes .....           | „ 100.—    |
| 6. Rijkspostspaarbank .....     | „ 1.434.75 |

f 5.695.61

## SCHULDEN:

|                                                                            |            |
|----------------------------------------------------------------------------|------------|
| 1. Tiele Wibautfonds .....                                                 | f 2.435.74 |
| 2. Stichting tot het oprichten en/of exploiteren van vancantiehuizen ..... | „ 1.750.53 |
| 3. Nog te betalen posten .....                                             | „ 973.02   |
| 4. Voordelig saldo per 1 Jan. 1934 .....                                   | f 260.66   |
| Bij: Voordelig saldo 1934 .....                                            | „ 275.66   |
|                                                                            | „ 536.32   |

f 5.695 61

## TOELICHTING BALANSPOSTEN.

### BEZITTINGEN:

Post 1. In kas per 31 December 1934.

Post 2. Ons tegoed bij de Postchèque- en Girodienst, 31 December 1934.

Post 3. Een obligatie Coöp. Excelsior te Leeuwarden en 2 stukjes à f 500.— 4 pCt. Nederland 1933.

Post 4. Nog te vorderen van S.D.A.P. .... f 2.262.65

Nog te vorderen van enkele gewesten en clubs .. 145.84

f 2.408.49

Post 5. Voorraad reglementen, spreekkoor, enz.

Post 6. Ons tegoed bij de Rijkspostspaarbank per 31 December 1934.

### SCHULDEN:

Post 1. Tiele Wibautfonds:

Saldo 1 Januari 1934 ..... f 1.947.61

Giften 1934 .. 906.07

f 2.853.68

Tegemoetkoming aan verschillende partijgenoten

om aan het werk op „De Born” deel te nemen .. 417.94

f 2.435.74

Post 2. In kas inzake Stichting tot het oprichten en/of exploiteren van vancantiehuizen.

Post 3. Nog te betalen N.V. „De Arbeiderspers” ..... f 369.89

Nog te betalen steun buitenl. partijgenoten .. 603.13

f 973.02

Post 4. Behoeft geen omschrijving.

## BEGROTING 1935 S.D.V.C.

### INKOMSTEN:

|                                                           |           |
|-----------------------------------------------------------|-----------|
| Subsidie S.D.A.P. ....                                    | f 2.250.— |
| Extra inzake reiskosten afgevaardigden Jaarvergadering .. | „ 400.—   |

f 2.650.—

### UITGAVEN:

|                                                |           |
|------------------------------------------------|-----------|
| Actie en prop. incl. subs. gewesten .....      | f 700.—   |
| Geschriftjes .....                             | „ 150.—   |
| Verg. H.B. en D.B. ....                        | „ 300.—   |
| Uitleendienst .....                            | „ 150.—   |
| Jaarvergadering .....                          | „ 1.100.— |
| Studieweken (reisk.toeslag) ...                | „ 100.—   |
| Vertegenwoordiging .....                       | „ 50.—    |
| Diverse onkosten en onvoorziene uitgaven ..... | „ 100.—   |

f 2.650.—

**Stichting tot het oprichten en/of exploiteren van  
Vacantiehuizen, gevestigd te Amsterdam.**

**BALANS PER 31 DECEMBER 1934.**

| BEZITTINGEN:            |                   | SCHULDEN:                      |                   |
|-------------------------|-------------------|--------------------------------|-------------------|
| S.D.V.C. ....           | f 1.750.53        | Nog te betalen posten .....    | / 46.84           |
| Inventaris .....        | „ 3.235 05        | Kapitaal:                      |                   |
| Prentbriefkaarten ..... | „ 0.81            | Voordelig saldo 1 Januari 1934 |                   |
|                         |                   |                                | f 4.754.76        |
|                         |                   | Bij: voordelig saldo           |                   |
|                         |                   | 1934 .....                     | „ 184.79          |
|                         |                   |                                | „ 4.939.55        |
|                         | <u>f 4.986.39</u> |                                | <u>f 4.986.39</u> |

**VERLIES- EN WINSTREKENING PER 31 DECEMBER 1934.**

| VERLIES:                                   |                   | WINST:                 |                   |
|--------------------------------------------|-------------------|------------------------|-------------------|
| Onkosten leiding en spreek-<br>sters ..... | f 129.63          | Deelnemersgelden ..... | f 4.405.43        |
| Huur (inclusief electriciteit) ...         | „ 864.—           | Giften .....           | „ 78.03           |
| Personeelkosten .....                      | „ 701.30          |                        |                   |
| Voeding .....                              | „ 1.533.49        |                        |                   |
| Wasgoed .....                              | „ 161.29          |                        |                   |
| Onderhoud inventaris .....                 | „ 246.19          |                        |                   |
| Algemene onkosten .....                    | „ 150.70          |                        |                   |
| Afschrijving inventaris .....              | „ 512.07          |                        |                   |
| Voordelig saldo 1934 .....                 | „ 184.79          |                        |                   |
|                                            | <u>f 4.483.46</u> |                        | <u>f 4.483.46</u> |

# VERSLAG VAN DE SOC.-DEM. TWEEDE KAMERFRACTIE.

(13 Februari 1934—12 Februari 1935.)

## *Samenstelling der fractie.*

De fractie leed een zeer groot verlies door het overlijden op 31 Augustus 1934 van J. H. A. Schaper, een van de oprichters der partij, die met Troelstra en Van Kol tot onze eerste Kamerleden behoorde en in de Kamer groot aanzien genoot. 'Al van malen trad hij op als de woordvoerder der fractie ook bij de grote politieke debatten. Bijzondere betekenis heeft zijn strijd voor de achturedag gehad. Hij was tweede voorzitter van de Kamer.

Als Kamerlid kwam in zijn plaats Mevr. de Vries—Bruins, in wie de fractie de ervaren medische specialist herkeeg, die zij sinds de verkiezingen van het vorige jaar miste.

Vliegen werd derde voorzitter der Kamer.

Het bureau der fractie bleef ongewijzigd:

Albarda, 1e voorzitter; Vliegen, 2e voorzitter; IJzerman, 1e secretaris-penningmeester; Drees, 2e secretaris.

Tot vertegenwoordigers van de fractie werden aangewezen:

a. in de Algemene Raad Van der Sluis, Van der Waerden, Van Zadelhoff en IJzerman (plaatsvervanger);

b. in de Partijraad Van Braambeek en Van der Sluis; Cramer en Van der Waerden (plaatsvervangers).

## *Overzicht der werkzaamheden van 13 Februari 1934 tot het einde van het zittingsjaar 1933—'34.*

*Renteloos voorschot ten behoeve van de Waterleiding-Maatschappij „Zeeuws-Vlaanderen” te Terneuzen.*

Van der Waerden verdedigde het verlenen van dit voorschot en de verplichte aansluiting voor degenen, die niet over goed drinkwater beschikken. (13 Febr.).

*Tegengaan van lintbebouwing langs Rijkswegen.* (13 Febr.)

Van der Waerden wees op de nadelen van lintbebouwing voor het verkeer, de schoonheid van het landschap en het economisch beheer der gemeenten. Het wetsontwerp gaat niet ver genoeg en had zich ook niet tot de Rijkswegen moeten beperken. Daarom moet vaststaan, dat de bevoegdheden van provinciën en gemeenten, ontleend aan Gemeentewet en Woningwet, blijven bestaan. (13 Febr.)

*Veiligheidswet.*

Kupers verklaarde in het algemeen met de voorgestelde wijziging en uitbreiding van de Veiligheidswet in te stemmen, o.a. met het instellen van veiligheidscommissies en het ten dele aansprakelijk stellen ook van de arbeiders, al zal men daarbij voorzichtig te werk moeten gaan. Hij betreurde de beperking tot ondernemingen met vijf of meer arbeiders of met een krachtwerktuig, het uitschakelen van de wet voor den alleenwerkenden patroon en de inkrimping der arbeidsinspectie. De arbeidersorganisaties zullen echter tot een zo goed mogelijke controle medewerken.

Bij de artikelen verkreeg Kupers een toezegging omtrent een spoedige uitbreiding van het Arbeidsbesluit, teneinde te voldoen aan de internationale Loodwitconventie. (13 Febr.)

*Voorstel-Aalberse tot wijziging van het reglement van orde.*

Albarda verklaarde dat de fractie tegen het oorspronkelijke voorstel overwegend bezwaar had, maar dat door aangebrachte wijzigingen aan verschillende bedenkingen is tegemoet gekomen. In beginsel gaat zij mede met het tegengaan van excessen teneinde te verhinderen, dat de parlementaire rechten zouden worden gebruikt als middelen om de parlementaire democratie te slopen.

Hij bestreed echter de voorgestelde bepaling dat incidenten uit de Handelingen kunnen worden geschrapd (welke bepaling evenwel met 51 tegen 22 stemmen werd aangenomen) en stelde bij amendement voor de mogelijkheid te openen tijdens

de duur van de uitsluiting van een lid die uitsluiting op te heffen. Het amendement werd verworpen met 53 tegen 19 stemmen.

De fractie stemde tenslotte voor het voorstel in zijn geheel. (14 Febr.)

#### *Surinaamse Begroting voor 1934.*

IJzerman kritiseerde de wijze waarop tegen De Kom is opgetreden en waarop is gehandeld bij de ongeregelde zaken die hebben plaats gehad. Hij wees verder op de benarde toestand, waarin de bevolking verkeert, en drong aan op meer spoed bij het bevorderen van verschillende mogelijkheden ten opzichte van de bacovencultuur, de ananascultuur, de goudwinning enz. in het belang van uitbreiding van lonende werkgelegenheid voor de inheemse bevolking en wellicht van beperkte emigratie van jonge Nederlanders naar Suriname. Massale emigratie is een gevaarlijke utopie. (14 Febr.)

Op een voorstel tot *kwijtschelding van f 400.000 aan de „Firma Volker, Aannemers”* oefende Cramer kritiek (14 Febr.)

#### *Interpellatie-Schouten over plannen tot overplaatsing van de K.E.M.A. (N.V. tot keuring van Electrotechnische Materialen) van Arnhem naar Delft of omgeving).*

Van der Waerden had kritiek op de houding der Regering, maar dacht over de zaak zelf anders dan de interpellant. De regering moest z.i. aan twee dingen vasthouden: de centrale keuring moet sterk onder Rijksinvloed staan en het wetenschappelijke werk behoort in Delft te geschieden.

Van Braambeek stond dicht bij den heer Schouten en zag de schuld voor het conflict bij de regering, die vroeger de gelegenheid heeft verzuimd behoorlijke invloed in de K.E.M.A. te krijgen, maar nu een deel van de onderwijskosten in Delft door de K.E.M.A. wil laten betalen. Verplaatsingen van Arnhem naar Delft zou onbillijk zijn en grote kosten meebrengen.

#### *Indische begroting 1934.*

Cramer verklaarde mede te gaan met het streven van den Minister naar het bereiken van een toestand, waarbij de schuld van Indonesië niet meer aangroeit. Terugdringen van de uitgaven tot 300 miljoen gaat echter veel te ver. Dat betekent een ontzettende afbraak. De bezuinigingen in Indië gaan reeds veel verder dan in Nederland. Nederland zal Indië moeten helpen o.a. door een deel van de schuldenlast over te nemen en door een herziening van de kostenverdeling voor de vloot. Het is te betreuren, dat de bezuinigingen van het rapport-Idenburg zelfs niet op de begroting voor 1935 uitdrukking zullen vinden. Met conversie van leningen moet verder worden gegaan. Verdere bezuiniging op het bestuursapparaat is mogelijk, ook door verinheemsing van de staatsdienst, maar de uitgaven voor het instandhouden van de volkskracht moeten worden ontzien. Bij de belastingheffing moet meer rekening worden gehouden met de draagkracht. Heroriëntering op economisch gebied en sterkere industrialisatie zijn nodig. Op het gebied van de werkloosheidsbestrijding moet meer worden gedaan. Tegenover emigratie naar Nieuw-Guinea neme de regering een zeer gereserveerde houding aan.

Spr kritiseerde voorts het optreden van de regering tegenover de volksbeweging, waarbij de vrije meningsuiting onderdrukt wordt en kritiek nauwelijks wordt geduld. (21 Februari).

Kupers kwam op tegen de internering van ir. Soekarno, tegen het vasthouden van bladen der Arbeiderspers en van bladen der vakbeweging, en drong aan op maatregelen tot het tegengaan der werkloosheid in Indonesië. Verder bepleitte hij grotere activiteit bij het bevorderen van de export. (22 Febr.)

Bij de replieken legde Cramer nog eens de nadruk op de noodzakelijkheid om bij het economisch en financieel beleid de belangen der inlandse bevolking in de eerste plaats in het oog te houden. (23 Febr.)

Bij de behandeling van de afdelingen der Indische begroting kritiseerde Cramer de bezuiniging op het kantoor van Arbeid, bepleitte hij een betere taakverdeling tussen het Europees en het inlands bestuur, waarbij het laatste meer op de voorgrond moet komen, en beval hij grote omzichtigheid aan in de kwestie van toelating van de zending op Bali. (27 Febr.)

K. ter Laan verzette zich tegen het onderwijsbeleid der Indische regering. De contingentering van scholen en leerlingen wordt te ver doorgevoerd. De opleiding van onderwijzers wordt te sterk besnoeid. Ook bij de salarisherzieningen is men te ver gegaan.

De fractie onthield haar stem aan het ontwerp inzake de afdeling Onderwijs. (27 Februari).

Cramer waarschuwde bij de hoofdstukken *Volksgezondheid* en *Burgerlijke Openbare Werken* opnieuw tegen te ver gaande bezuinigingen.

Bij het hoofdstuk *Gouvernementsbedrijven* besprak hij de oliepolitiek der Regering. Sluit men anderen dan de Nederlands-Engelse en Amerikaanse belangen uit, dan kan dit moeilijkheden geven. In het belang van Indonesië, ook uit politiek oogpunt, zou staatsexploitatie de voorkeur verdienen. (28 Febr.)

K. ter Laan besprak de hoofdstukken voor Oorlog en Marine. Hij protesteerde tegen de geringe bezuiniging op deze afdelingen. Voor defensiedoeleinden wordt in deze crisistijd nog ongeveer 100 miljoen uitgetrokken. Het rapport-Idenburg zal, als het al wordt aanvaard, pas op de begroting voor 1936 invloed hebben.

Hij behandelde voorts de verhouding van de salarissen der Indische onderofficieren tot die van de officieren en van andere ambtenaren. (28 Febr.)

#### *Wijziging van de Woningwet.*

Vliegen betoogde bij de algemene beschouwingen, dat dit ontwerp, dat sterke centralisatie van de uitvoering der Woningwet inhoudt, een verderfelijke strekking heeft. Steeds meer wil men enkele departementsambtenaren laten beslissen over plaatselijke belangen. Daarentegen laat men het rapport van de commissie-Vliegen eenvoudig liggen. Deze herziening heet een crisiswet, maar uit niets blijkt de tijdelijkheid. Het doel is blijkbaar het woningpeil te verlagen. Men neemt zelfs aanstoot aan een douche in een arbeiderswoning. Overleg b.v. met de Nationale Woningraad is niet gepleegd. Men meent aan het departement alles zelf te weten. Het resultaat is dit zeer slechte wetsontwerp.

Bij de replieken constateerde Vliegen, dat de minister in gebreke was gebleven, aan te tonen, dat het wetsontwerp nodig was om tot huurverlaging te komen.

Bij de artikelsgewijze behandeling van het wetsontwerp lichtte Vliegen een tweetal amendementen toe. Het eerste beoogde de goedkeuring van woningbouwvoorschotten niet over te brengen naar de regering, doch te laten bij Gedeputeerde Staten. Het tweede wilde aan de bepaling, dat de rijksbijdrage alleen verleend wordt op voorwaarde van terugbetaling, het beding verbinden, dat alleen indien de financiële toestand der vereniging, vennootschap of stichting hiertoe aanleiding geeft, de bijdrage kan worden ingetrokken en, voor zover verleend, geacht kan worden te zijn verstrekt als renteloos voorschot.

Drees ondersteunde met name het eerste amendement. Nadat uitbreidingsplan en bouw- en woningverordening op wettelijke wijze tot stand zijn gekomen, zal de regering nu haar goedkeuringsrecht betreffende woningbouwvoorschotten kunnen hanteren om, buiten alle wettelijke voorschriften om, te toetsen of het uitbreidingsplan en de bouw- en woonverordening wel goed zijn. Dit is staatsrechtelijk en principieel van grote betekenis. Het is ook praktisch onhoudbaar.

De Minister verklaard, dat het eerste amendement-Vliegen het hart uit het ontwerp zou snijden. Het werd echter, nadat Vliegen en Drees het ook in de replieken hadden verdedigd, aangenomen met 33 tegen 32 stemmen.

Het tweede amendement-Vliegen werd verworpen met 47 tegen 24 stemmen.

Op verzoek van de Regering werd daarna de verdere behandeling van het ontwerp aangehouden. (1 Maart)

De behandeling werd hervat op 28 Maart, nadat de Regering een nieuw artikel had voorgesteld, waarbij het goedkeuringsrecht in beginsel bleef bij Gedeputeerde Staten, maar de inspecteur van de volksgezondheid het recht kreeg tegen een besluit van Ged. Staten tot goedkeuring van een raadsbesluit inzake voorschotten voor woningbouw in beroep te komen.

Vliegen achtte dit een verbetering, vergeleken bij het eerst voorgestelde artikel, maar meende, dat de noodzakelijkheid van meer controle niet was aangetoond en dat tegen de regeling staatsrechtelijke bezwaren waren aan te voeren.

Over het artikel werd geen stemming gevraagd.

Vliegen maakte er bij een volgend punt bezwaar tegen, dat de minister bij algemene maatregel van bestuur voorschriften kan geven omtrent het beheer van verenigings- en gemeentewoningen. Er is geen enkel wettelijk voorschrift, waarop deze algemene maatregel van bestuur is gebaseerd. De minister matigt zich hier een ongehoorde macht aan. Hij behoort de algemene beginselen, waarop die algemene maatregel van bestuur steunt, in ieder geval in de wet aan te geven. Deze blanco volmacht gaat te ver.

Het betreffende artikel werd aangenomen met 47 tegen 20 stemmen.

Vliegen verdedigde een amendement, dat de strekking had, dat de woningbouwverenigingen zouden worden gehoord over algemeen verbindende voorschriften, welke haar betreffen.

Na een toezegging van de minister, trok Vliegen dit amendement in.

Verder stelde Vliegen nog enige amendementen voor op de overgangsbepalingen. De wijziging in de annuïteiten wilde hij binden aan de goedkeuring van de betrokken gemeente en de betrokken woningbouwvereniging. Verder wilde hij vastleggen, dat de batige saldi niet geheel worden gestort in een fonds tot verbetering der volkshuisvesting. De verenigingen moeten er belang bij houden overschotten te kweken. Zij moeten b.v. 20 pct. kunnen behouden.

De amendementen werden zonder hoofdelijke stemming aangenomen.

Het wetsontwerp werd aangenomen met 48 tegen 20 stemmen. De soc.-dem.-fractie stemde tegen. (28 Maart)

#### *Wetsontwerp tot regeling van het verrichten van arbeid door vreemdelingen.*

Kupers (s.d.) achtte het wetsontwerp principieel fout, doch praktisch onvermijdelijk ten einde een verdere ontwrichting van de arbeidsmarkt te voorkomen. In tegenstelling met andere landen heeft ons land sedert 1926 geen voorzieningen op dit gebied getroffen. Er heeft een invasie van vreemde arbeidskrachten plaats gehad. Hun aantal overschrijdt de honderdduizend. Het grootste deel van de in Nederland werkzame buitenlanders bestaat uit Duitsers. In Duitsland beantwoordt men deze liberaliteit op zeer averechtse wijze. Intussen moet het wetsontwerp met de nodige voorzichtigheid worden gehanteerd. Er zijn buitenlandse arbeidskrachten, die hier reeds jaren werken, met een Nederlandse vrouw getrouwd zijn, enz. Ook de Duitse uitgeweken nemen een bijzondere positie in. Tegenover België en Frankrijk moet anders worden opgetreden dan tegenover Duitsland. Want, terwijl met betrekking tot dit laatste land een absolute wanverhouding bestaat, is het een feit, dat in België en Frankrijk grote aantallen Nederlanders werkzaam zijn. Spr. meent voorts, dat het wetsontwerp zich niet moet beperken tot arbeiders in loondienst. Overleg met de vakorganisaties is zeer raadzaam. Van veel belang is ook het sluiten van verdragen met vreemde mogendheden, waartoe het ontwerp de mogelijkheid opent. (1 Maart)

#### *Beperking van de bevoegdheid van buitenlanders tot het afleggen van examens aan Nederlandse universiteiten enz. en tot het uitoefenen van ambten en bedieningen.*

Van der Waerden keerde zich scherp tegen dit ontwerp, waardoor de ijzeren ring wordt gesloten en het voor studenten, die slachtoffers zijn van het Hitler-regime, zelfs onmogelijk zal worden gemaakt hier examens af te leggen (2 Maart)

Een amendement van der Waerden, waarvan de strekking was althans het afleggen van examens vrij te laten, werd verworpen met 54 tegen 18 stemmen.

#### *Motie-Van der Waerden betreffende voorbereiding van de oprichting van een van gemeentewege te beheren Centrale Circulatiebank.*

Op 2 Maart 1934 kwam in behandeling een door van der Waerden reeds in 1932 ingediende motie, luidende:

„De Kamer, gelet op de door den Minister van Financiën op 22 April 1932 afgelegde verklaring, dat het octrooi van de Nederlandse Bank is opgezegd, nodigt de Regering uit de oprichting voor te bereiden van een Centrale Circulatiebank van gemeenschapswege te beheren, en gaat over tot de orde van den dag”.

Van der Waerden lichtte zijn motie toe in een sterk geargumenteerd en gedocumenteerd betoog, waarin hij uiteenzette hoe in het moderne kapitalisme het particuliere bankwezen is geworden tot een staat in de staat. De particuliere banken nemen een sleutelpositie in het bedrijfsleven in. Een regelmatig functionneren van het credietwezen is een landsbelang en de centrale leiding moet niet bij een particuliere vennootschap berusten. De centrale bank moet gemeenschapsorgaan worden en dan niet alleen de geldcirculatie verzorgen, maar de leiding en regeling op zich nemen van de credietverlening ten behoeve van het bedrijfsleven. Zij zou die taak moeten vervullen in het besef, dat haar werk ook sociaal gericht moet zijn, maar met een grote mate van zelfstandigheid en los van politieke invloeden.

De motie werd na een kort debat, waarbij behalve Minister Oud alleen het Kamerlid Vervoorn van de plattelandspartij het woord voerde, verworpen met 58 tegen 22 stemmen. (6 Maart)

#### *Begroting van het Zuiderzeefonds.*

Cramer bepleitte de belangen van de garnalen- en riviervissers op de Waddeneilanden. (6 Maart)

Van der Waerden toonde zich voldaan over de voor de inpolderingsgebieden te kiezen bedrijfsvorm, waarbij de Regering voornemens is voor te stellen, dat de inpolderingsarbeid, met de daaraan te verbinden verordenende bevoegdheden op waterstaatkundig terrein, zal worden geleid door een openbaar orgaan ex-art. 194

van de Grondwet, terwijl een zelfstandige afdeling van dit orgaan met een eigen bestuur het gemeentelijk beheer zal voeren, met dien verstande dat in de hoofd-leiding bindend contact zal worden gelegd. Op den duur zal men dan kunnen komen tot de normale organen.

Hij kwam op tegen pogingen om te bekibbelen op de voorgenomen proef met staatsexploitatie van een stuk der Wieringermeergronden en bepleitte spoedig aan-vatten van de Noord-Oostelijke inpoldering, juist in deze depressietijd, nu werk-verruiming zo dringend noodzakelijk is.

Drop besprak de moeilijkheden bij de uitvoering van de Zuiderzeesteunwet. Van liquidatie van de Zuiderzeesteun zal geen sprake kunnen zijn voor aan de in 1918 gegeven belofte ten volle is voldaan. Artikel 3 van de wet komt thans niet tot zijn recht. Werkverschaffing in Giethoorn is daarvoor niet het juiste middel. Vele beslissingen maken een indruk van willekeur. Een onpartijdige beroepsinstantie is nodig. (6 Maart)

Bij de repliek besprak Drop nog nader het z.i. ten onrechte naar de werkver-schaffing verwijzen van een 40-tal venters. (7 Maart)

*Technische herziening van het tarief der inkomstenbelasting.*

Van den Tempel constateerde, dat deze herziening, die f 450.000 zal opbrengen. van geringe betekenis is. Van de wijziging van de kinderaftrek zullen alleen profi-teren gezinnen met een inkomen van meer dan f 2000. Voor de grote gezinnen, die werkelijk in nood verkeren, gebeurt daarmee niets. Goede steunregelingen en werk-verschaffingslonen zouden voor hen van veel meer betekenis zijn. (28 Maart)

*Wijziging van de grens tussen de gemeente Oud-Beijerland en Nieuw-Beijerland.*

J. ter Laan gevoelde weinig voor deze wijziging waarbij het in feite alleen gaat om het open zijn van twee café's op Zondag.

Tenslotte handhaafde hij echter zijn bezwaren niet. Het ontwerp werd aangenomen met 70 tegen 12 stemmen, waarbij de s.d. fractie in grote meerderheid voor stemde. (28 Maart).

*Het ontwerp tot samenvoeging van Enschede en Lonneker* werd gesteund door Van der Sluis, die echter aandrong op een nadere regeling met Hengelo.

J. ter Laan verdedigde een amendement tot verbetering van de wachtgeldrege-ling voor de ambtenaren, die door de samenvoeging overbodig worden. Het werd verworpen met 48 tegen 21 stemmen.

Het w.o. werd aangenomen met 49 tegen 21 stemmen. De s.d. stemden voor. (28 Maart.)

Van een wetsontwerp inzake *verlaging van loodsgelden* verwachtte *Brautigam* niet veel resultaat, al stemde hij met de maatregel in. Hij meende, dat het verstrekken van loodsbrevetten aan kapiteins en stuurlieden van de vaart tot moeilijkheden zou leiden. (29 Maart.)

*Wijziging van de Nijverheidsonderwijswet.*

Thijssen had er bezwaar tegen, dat niet steeds elk jaar examens zal worden afgenomen. Hij bestreed verder de verhoging der examengelden.

Het desbetreffend artikel werd aangenomen met 55 tegen 24 stemmen.

Bij een wetsontwerp betreffende *wijziging van de bezoldiging van de leden van de Raad van State, de Rekenkamer en de rechterlijke macht*, herinnerde J. ter Laan aan de bezwaren der s.d. fractie tegen de wijze, waarop de salariering van het Rijkspersoneel thans is geregeld, o.a. tegen de korting van 10 pCt. op het maximum-salaris van de ongehuwden. Bij de repliek critiseerde hij nog eens de wijze, waarop het georganiseerd overleg was gevoerd.

Het artikel, dat betrekking had op de korting voor ongehuwden, werd aangenomen met 58 tegen 24 stemmen. (17 April.)

Een *wijziging van de Pensioenwet*, waarbij het pensioenverhaal met 1½ pCt. werd verhoogd, werd bestreden door van Braambek, die inzonderheid ook opkwam tegen het gebiedend voorschrift, dat ook de lagere organen, als gemeenten en provincies, het verhaal ten volle moeten toepassen.

Zijn daartegen gericht amendement werd verworpen met 55 tegen 23 stemmen.

Suze Groeneweg kwam in verzet tegen het nieuwe artikel, waarin bepaald wordt, dat het weduwnpensioen niet zal worden uitbetaald aan weduwen, die in concubinaat leven. Deze regeling kan leiden tot allerlei achterklap en onkiese controle.

Het artikel werd aangenomen met 54 tegen 21 stemmen

Bij een artikel betreffende ambtenaren, die op 31 December 1933 reeds 58 jaar waren of ouder, maakte Van Braambek enkele technische opmerkingen. (17 April).

*Instelling, afschaffing, verhoging of verlaging van invoerrecht op korte termijn.*

Van der Waerden vreesde, dat onze handelspolitiek en de bevoegdheid der Kamer door dit ontwerp, dat aan de regering grote bevoegdheden geeft, sterk in het gedrang zouden komen. Bij art. 2 wordt de Kamer, tot een maximumduur van een jaar, uitgeschakeld.

Intussen had hij met instemming gezien, dat de regering stelling heeft genomen tegen het instellen van „vechttarieven” en dat zij principiële verandering van onze handelspolitiek, buiten de wetgevende macht om, afwijst.

Hij vroeg of de regering bereid zou zijn aan de vaste handelspolitieke commissie uit de Kamer telkens opening van zaken te geven en ook de Kamer ongevraagd tijdig over kwesties van handelspolitiek in te lichten. (17 April)

Bij de replieken op 18 April lichtte hij zijn standpunt nog nader toe.

Het wetsontwerp werd tenslotte zonder stemming aangenomen, waarbij Van der Waerden aantekening vroeg, dat hij geacht wenste te worden tegen het ontwerp te hebben gestemd. (18 April)

*Wijziging van de Spoorwegwet en van de Locaalspoor- en Tramwegwet.*

Van Braambeeck wees op de dringende noodzakelijkheid van spoedige systematische regeling van het verkeersvraagstuk. Daarbij moet men ordenen en niet de verschillende verkeersmiddelen onbepikt tegen elkaar laten concurreren. Zolang men echter deze concurrentie laat voortbestaan, moeten ook de spoorwegen beschikken over een grotere vrijheid in de tarieven, zoals bij dit ontwerp wordt voorgesteld. (18 April)

Bij een voorstel tot naasting van enige locaalspoorwegen, vroeg Thijssen ten aanzien van de lijn Hoorn—Medemblik nader overleg met belanghebbenden voordat tot opheffing wordt overgegaan.

Van Braambeeck achtte het logisch, dat de spoorwegen af willen van de lijnen met slap verkeer, waar het vervoer sterk is verminderd en de tekorten het grootst zijn. Opheffing van de te naasten lijnen zal 1½ miljoen per jaar besparing geven.

Hiemstra betwijfelde of dit een juiste politiek was. Bepaalde streken worden daardoor sterk gedupeerd. Als de crisis wijkt, kan het vervoer weer opleven. Hij pleitte in het bijzonder voor de Noord-Friesche lokaalspoor. (19 April)

*Bevordering van samenwerking van de tramwegen in de provincie Noord-Brabant.*

Van Braambeeck verenigde zich met het ontwerp, maar drong aan op tegemoetkoming aan personeel, dat overbodig zal worden, en sloot zich aan bij critiek, geöfend op het bezwaar van de Minister tegen benoeming door de provincie van een commissaris, die vroeger tot het spoorwegpersoneel heeft behoord. (19 April)

*Interpellatie-Kupers betreffende de steunverlaging in Twente, de verlaging van de lonen in werkverschaffingen, en in het algemeen het beleid inzake de werklozenondersteuning.*

Op 18 April besloot de Kamer de interpellatie toe te staan. Daaraan ging vooraf een kort debat, waarbij de heer Bierema (Vrijheidsbond) er bezwaar tegen maakte, dat Kupers ook over voornemens van de regering wilde interpellieren, wat hij staatsrechtelijk niet toelaatbaar achtte. Albarda bestreed deze opvatting. Aan het bezwaar kon echter worden tegemoetgekomen door een redactiewijziging, waarbij gesproken werd niet van voornemens, maar van het algemene beleid, waardoor toch de dreigende steunverlaging ook buiten Twente kon worden besproken.

Kupers schetste de beroering, onder vrijwel de gehele Twentse bevolking gewekt door de steunverlaging, en wees op de betekenis van het petitionnement daartegen. Hij gaf tal van voorbeelden omtrent de ingrijpende gevolgen van de verlaging en de daardoor veroorzaakte ellende. Het heet, dat de regeling billijker werkt voor de grote gezinnen, maar ook die gaan voor verreweg het grootste deel achteruit. Hij toonde aan hoe de Minister van Sociale Zaken onjuiste gegevens had gebruikt toen hij betoogde, dat een vermindering van 75 op 46 miljoen van de Rijksbijdrage voor werklozensteun wel te dragen zou zijn. Hij waarschuwde ernstig tegen de blijkbaar bestaande voornemens om de werklozensteun in de grote steden opnieuw te verminderen en critiseerde de verlaging der werkverschaffingslonen. Hij betoogde, dat het geld, nodig om de steun op peil te houden, gevonden zou kunnen worden door een vermogensheffing, een extra-crisisbelasting, herstel van het vroegere peil der successiebelasting en tegengaan van belastingontduiking. (19 April)

Nadat de Minister de gestelde vragen had beantwoord, verklaarde Kupers zich diep teleurgesteld. Alles was afgewezen, behalve dat de Minister een kleine ver-

betering van de kindertoeslag wilde overwegen. Tenslotte stelde hij een motie voor, luidende: „De Kamer nodigt de regering uit de verlaging van de steunnormen der Twentse werklozen in nadere overweging te nemen en van het voornemen tot verlaging van de steunnormen in de grote steden af te zien en gaat over tot de orde van de dag”. (20 April)

Albarda kwam op tegen de laatsluitende wijze, waarop door den Minister over het petitionnement was gesproken. De christelijke partijen hebben in hun strijd vroeger herhaaldelijk van dat middel gebruik gemaakt. Het is een grondwettig middel, dat van grote betekenis kan zijn en waaraan waarde moet worden gehecht. Den heer Aalberse die van politieke valsemunterij had gesproken, wees hij op de houding van de R.K. Staatspartij, die bij de verklezingen en ook daarna had te kennen gegeven, dat aan de steun niet zou worden geraakt, en die nu met de steunverlaging meegaat. Hij stelde nog eens in het licht welke schromelijke vergissingen de Minister bij zijn becijferingen had begaan. Het geld voor de werklozen moet er komen, desnoods door een noodoffer. De regering heeft grote economische en politieke gevaren af te wenden. Zij heeft daarbij ook de arbeiders nodig, maar stoot ze af. Laat de Kamer de regering een halt toeroepen op haar verkeerde weg. (24 April)

Bij zijn slotwoord op 25 April splitste Kupers naar aanleiding van gemaakte opmerkingen, zijn motie in twee moties, luidende:

I. De Kamer nodigt de Regering uit de verlaging van de steunbedragen voor Twentse werklozen in nadere overweging te nemen, gaat over tot de orde van de dag.

II. De Kamer nodigt de Regering uit van het voornemen tot verlaging van de steunnormen in de grote steden des lands af te zien, gaat over tot de orde van de dag.

Hij maakte geen bezwaar tegen de wens, van Katholieke zijde geuit, dat over de moties pas gestemd zou worden na de beslissing over het aanhangige wetsontwerp inzake het 60 miljoen-plan voor werkverruiming, als zag onze fractie geen verband tussen de werkverruiming en de steunverlaging van hen, die desondanks zonder werk blijven.

Tot het uitstel van de stemming werd besloten met 83 tegen 6 stemmen.

De moties werden tenslotte op 2 Mei verworpen, de eerste met 60 tegen 33 stemmen, de tweede met 63 tegen 31 stemmen.

*Interpellatie-Vliegen inzake de uitleiding, op last van de burgemeester van Laren (N.H.) van vier Duitsers over de Duitse grens.*

Vliegen schetste de onzekerheid, waarin vreemdelingen in ons land verkeren, doordat de Vreemdelingenwet reeds sinds jaren niet meer wordt toegepast. Daardoor is willekeur komen te heersen. Dat is in dit geval wel heel sterk gebleken.

Dat de uitgezette vreemdelingen gevaar opleverden voor de publieke rust is al betwistbaar, maar het ergste is, dat terwijl degenen, die van Amsterdam uit zijn uitgeleid, op hun verzoek naar de Belgische grens zijn gebracht, de 4 Duitsers, die uit Laren zijn uitgeleid, over de Duitse grens zijn gebracht, wat er feitelijk op neerkomt, dat zij aan de Duitse politie werden uitgeleverd. Zij zijn dan ook dadelijk gearresteerd en althans 3 van hen zullen wel in een gevangenis of concentratiekamp zijn. Deze nodeloze wreedheid, die blijkbaar voor rekening komt van den burgemeester van Laren, heeft in binnen- en buitenland terecht tot protest aanleiding gegeven en een hoogst ongunstige indruk gemaakt.

Spreker stelde tenslotte zeven nauwkeurig geformuleerde vragen om opheldering te verkrijgen over de gang van zaken, over de verantwoordelijkheid, het oordeel van de Minister en de in de toekomst te verwachten gedragslijn.

Na het antwoord van de Minister verklaarde Vliegen zich niet bevredigd, al constateerde hij, dat de Minister zelf blijkbaar de uitlevering naar Duitsland niet had gewild en in die geest ook een telegram had gezonden, dat echter te laat kwam. Het is intussen verkeerd, dat de Minister alleen de burgemeester en de politie heeft gehoord, die nota bene verklaren, dat de Duitsers zelf geen bezwaar hadden tegen uitlevering naar Duitsland. Dat is totaal onaannemelijk. Spreker hoopte, dat de Minister de burgemeester zou waarschuwen tegen een dergelijke wijze van optreden en Nederland voor de toekomst zou beveiligen tegen een manier van handelen, waardoor zozeer de menselijkheid en het recht gekrenkt zijn.

In een slotwoord bij dupliek constateerde Vliegen, dat de Minister had toegezegd, dat steeds beroep op hem mogelijk moest zijn en dat geen ongerechtigden meer zouden gebeuren. Dit kan een goed resultaat zijn van de interpellatie, evenals het feit, dat van alle zijden in de Kamer het gebeurde is afgekeurd. (25 April).

### *Crediet voor werkverruiming (60 miljoenplan)*

Van den Tempel verklaarde in te stemmen met het ontwerp, in zoverre het tegemoet komt aan de aandrang, reeds lang door de S.D.A.P. uitgeoefend, om over te gaan tot de uitvoering van grote werken, met het oog op werkverruiming, en steun aan het bedrijfsleven. Aan het voorstel is echter ook een donkere kant: de uitvoering tegen lagere lonen. Terwijl de regering sterk naar loonsverlaging drijft, laat zij na aanpassing van het bedrijfsleven te bevorderen door verlichting van kapitaallasten, betere organisatie, bevordering der industriële ontwikkeling en organisatie het credietwezen. In geen enkel land verhoudt de centrale bank zich zo passief tegenover de noden van het bedrijfsleven als hier de Nederlandse bank.

Het plan zal behalve aan openbare werken ook ten goede moeten komen aan onze economische ontwikkeling. Het mag niet de bedoeling zijn er defensiewerken uit te betalen buiten de Staten-Generaal om. De organisatie van het Werkfonds is vrij primitief. Moge de Regering een open oog hebben voor de in vrij overleg tot stand gekomen loonovereenkomsten.

Vliegen betoogde, onder verwijzing naar zijn brochure over dit onderwerp, de noodzakelijkheid om de werkgelegenheid te vergroten door sterkere industrialisatie van Nederland ter voorziening in behoeften van de eigen bevolking. Landbouw, handel en verkeer zullen de werklozen niet kunnen opnemen. Terwijl onze uitvoer door andere landen sterk wordt beperkt, wordt nog voor vele miljoenen ingevoerd aan producten, die wij zeer goed zelf kunnen fabriceren op een wijze, die economisch verantwoord is. Men kan daarvoor niet wachten op het particulier initiatief. De Regering moet dit stelselmatig bevorderen. (26 April)

Kupers wees op het toenemende misbruik, om normale werken in werkverschaffing te doen uitvoeren en vreesde dat nu ook normale gemeentelijke werken bij het Werkfonds zouden worden gebracht om ze tegen lagere lonen te doen uitvoeren. Hij hoopte, dat de Regering daartegen zou waken. Hij betreurde, dat de Regering bij de werkverruiming de collectieve contracten niet eerbiedigt en stelde de eenzijdigheid van de loonverlagingspolitiek der Regering in het licht. Laat de Regering in elk geval een vrij en redelijk overleg met de vakverenigingen voeren.

J. ter Laan drong aan op bespoediging van de bruggenbouw en van het Rotterdamse tunnelplan. (27 April)

Naar aanleiding van een motie-Wijnkoop over de lonen, verklaarde Kupers, dat de s.d. fractie het niet raadzaam achtte een uitspraak van de Kamer te vragen, die als zij ongunstig uitvalt, ten nadele der arbeiders kan worden uitgelegd. Zij wilde thans het loonvraagstuk aan het overleg met de vakverenigingen overlaten en zou tegen de motie stemmen. Deze werd verworpen met 89 tegen 5 stemmen. Het wetsontwerp werd aangenomen met 87 tegen 7 stemmen. (2 Mei)

Bij een voorstel betreffende *contingentering van electriciteitsgeleidingen oefende* IJzerman critiek op het beleid van de Hollandse Draad- en Kabelfabriek tegenover de grossiers.

### *Nadere voorzieningen ter bescherming van de openbare orde.*

Van der Heide verklaarde afwijzend te staan tegenover dit ontwerp, dat onnodig vrijheden aantast die van grote waarde zijn. Buitensporigheden komen voor, maar ze leveren bij onze volksaard niet de gevaren op, die de Minister vreest.

Hij critiseerde de bepalingen betreffende het strafbaar stellen van opruiend geachte afbeeldingen; de verscherpte aansprakelijkheid voor verspreiding, waardoor ook journalisten kunnen worden getroffen voor verslagen van wat anderen, eventueel zelfs in de Kamer, hebben gezegd; het strafbaar stellen van belediging van het openbaar gezag of van bevolkingsgroepen. De strafbaarheid zal in hoge mate afhangen van subjectieve opvattingen en een groot deel van de rechterlijke macht is zeer eenzijdig geïntendeerd. (1 Mei)

Bij de replieken op 2 Mei toonde v. d. Heide zich door het betoog van de Minister niet overtuigd. Bij de artikelen ontwikkelde hij nader zijn bezwaren o.a. tegen de mogelijkheid iemand wegens een overtreding van deze wet uit zijn beroep te onttrekken en tegen de verruiming van de toepassing van preventieve-hechtenis.

Het ontwerp werd tenslotte aangenomen met 47 tegen 24 stemmen.

### *Credietverlening middenstand.*

Drop achtte het voorstel om 2 miljoen beschikbaar te stellen als garantie voor credietverlening aan de middenstand slechts een zwakke eerste poging om iets voor de middenstand te doen. Hij drong aan op een ruime opvatting van het begrip „middenstand”, opdat ook vissers, schippers e.d. kunnen worden geholpen, en op een wijze van uitvoering, waarbij aan de middenstand voor het crediet lage rente en kosten in rekening worden gebracht. (3 Mei)

### *Begroting Landbouwcrisisfond.*

Van der Sluis constateerde, dat het totaalbedrag aan landbouwsteun boven f 200 miljoen komt. Hij had daartegen geen bezwaar, maar wees er op, dat het juk voor de consument ook te zwaar kan worden. Het is ook de vraag of het bedrag goed besteed wordt. In het zuivelbedrijf is met de afslachting van vee de beoogde vermindering van de melkproductie niet bereikt. Is het niet wenselijk voorzichtig te bevorderen omzetting van weidebedrijf in bouwbedrijf? De tuinbouw is er het slechtst afgekomen. Juist daar gaat het in hoofdzaak om kleine mensen. In het algemeen komt de steun te weinig ten goede aan kleine boeren en landarbeiders, te veel aan grondeigenaars en hypotheekhouders. Het is dringend nodig de kapitaallasten te verlagen door een pachtwet en maatregelen ten opzichte van de hypotheeken. (16 Mei)

Hiemstra verdedigde de vakbeweging tegen verwijten van den heer Weitekamp. Hij betoogde, dat een bevredigende ontwikkeling op den duur alleen is te verkrijgen, als de grond aan de gemeenschap komt. Hij betreurde de inkrimping van de suikerbieten teelt met 10 pCt. en waarschuwde tegen verdere maatregelen in die richting. Hij pleitte voor ruimere verstrekking van onvermengde margarine aan werklozen, verdedigde beperking van de veehouderij door verdere afslachting met gedwongen levering en door teeltbeperking, en drong aan op een andere regeling betreffende de bollenteelt.

Albarda toonde met tal van voorbeelden aan hoe treurig de lonen van de landarbeiders zijn, bij lange arbeidstijd. Er komen uurlonen voor van 15 tot 20 cent. De regering heeft zich thans indeijk bereid getoond aan de steunverlening voorwaarden te verbinden omtrent de verhouding tussen werkgever en arbeider. Zullen onwillige werkgevers worden gedwongen collectieve contracten aan te gaan? (17 Mei)

Vóór de stemming over drie moties-Wijnkoop betreffende landarbeidersplaatsen motiveerde Van der Sluis, waarom de fractie slechts aan een daarvan, betrekking hebbende op achterstallige rente en aflossing, haar stem zou geven (17 Mei)

### *Wijziging van de Winkelsluitingswet.*

Op 2 Mei stemde de fractie voor een voorstel tot het aan de orde stellen van een initiatiefontwerp terzake van de winkelsluiting van dr. Vos, waarbij Albarda de verklaring aflegde, dat zij daartoe aanleiding vond, nu minister Colijn het door minister Verschuur ingediende ontwerp niet wilde verdedigen, hoewel verklaard was, dat het de instemming had van het gehele kabinet.

Het voorstel werd echter met 53 tegen 40 stemmen verworpen.

Op 17 Mei kwam een andere, technische herziening van de Winkelsluitingswet aan de orde, die minister Colijn wel bereid was te behandelen. Daarbij werd echter van verschillende zijden ook het onderwerp van het andere wetsontwerp, enige verruiming van de Zondagssluiting, aan de orde gesteld.

Drop sprak zijn verwondering uit over de gang van zaken, waaruit verdeeldheid in het kabinet en bij de rechterzijde blijkt. Hij kante zich tegen het vrijheidsbondse streven naar ondermijning van de wettelijke winkelsluiting, die hij een groot goed achtte, maar wilde met het oog op de crisissnood enige verruiming van de Zondagsverkoop toegestaan zien. De technische wijzigingen achtte hij verbeteringen. De kwestie van het venten op Zondag zou ook nader onder de ogen moeten worden gezien. (18 Mei)

Een amendement-Drop, strekkende om slechts consumptie-ijs, dat wordt verkocht in winkels, die geheel of in hoofdzaak voor de verkoop van ijs zijn ingericht, onder de uitzonderingen op te nemen, werd ingetrokken ten behoeve van een overeenkomstig amendement-Teulings, dat werd aangenomen. (24 Mei)

De hoofdbeslissing viel bij een amendement-Teulings, ingediend door katholieken, sociaaldemocraten (Drop en Suze Groeneweg) en vrijzinnigdemocraten, waarvan de strekking was de Zondagsverkoop tijdelijk van 4 tot 6 uur te verlengen voor vis-, fruit-, banketbakkerswinkels enz. en Zondagsverkoop gedurende 4 uur toe te staan aan sigarenwinkels en slijterijen.

Drop verklaarde er toe te hebben medegewerkt zo volledig mogelijk het oorspronkelijke voorstel van minister Verschuur over te nemen, waartoe over bezwaren tegen enkele onderdelen werd heengestapt.

Het amendement werd aangenomen met 64 tegen 25 stemmen, waarna minister Colijn schorsing vroeg van de behandeling van het ontwerp.

Het doek voor het volgende bedrijf ging pas op 12 Juli, toen de nieuwe minister Steenberghe ten tonele verscheen met een gewijzigd wetsontwerp, waarbij de verruiming, evenals trouwens in het oorspronkelijke ontwerp-Verschuur, als een bevoegdheid aan de gemeenteraden werd gegeven.

Drop verdedigde een amendement, strekkende om het aan de gemeentebesturen voor te schrijven overleg niet te beperken tot winkeliers, maar uit te strekken tot

belanghebbenden in het algemeen, ook werknemers in de winkelbedrijven. (12 Juli)

Het amendement werd aangenomen met 50 tegen 37 stemmen. (13 Juli)

Het wetsontwerp werd aangenomen met 63 tegen 25 stemmen.

#### *Crisisheffing op de Indische Inkomstenbelasting.*

Cramer opperde bezwaren tegen de regeling, die een zware last legt op de lagere en middelbare inkomens, maar wilde niet tegen stemmen, nu de Volksraad in zijn geheel zich slotslotte bij de beslissing der Indische regering heeft neergelegd. (24 en 25 Mei)

#### *Vereniging van de gemeenten Aengwirden en Schoterland en wijziging van de grens met Haskerland.*

Vliegen verdedigde het voorstel, met een aantal voorbeelden aantonende hoe nodig het is, dat Heerenveen, tot nog toe in drie gemeenten liggende, één wordt.

Van der Heide opperde enige bezwaren, waarbij hij wees op ontstemming in Aengwirden, dat vreest voor achterstelling.

Aangenomen werd een amendement-Joekes, mede-ondertekend o.a. door Vliegen en Thijssen, om de nieuwe gemeente niet te noemen „Aengwirden-Schoterland”, maar „Heerenveen”.

Het wetsontwerp werd aangenomen bij zitten en opstaan.

#### *Belasting naar het vermogen van instellingen van de dode hand.*

Van den Tempel verklaarde in te stemmen met het ontwerp, ondanks bezwaren tegen enkele onderdelen. Het is billijk dat ook dit vermogen, dat de rechtsbescherming van de staat geniet, aan de inkomsten van de staat bijdraagt. Hij waarschuwde tegen pogingen van kerkelijke zijde om de grondslag van het ontwerp te verzwakken en ongelijkheid van behandeling in het leven te roepen.

Bij een amendement-Wijnkoop om arbeidersvakverenigingen vrij te stellen verklaarde Vliegen, dat de s.d. fractie zou stemmen tegen alle amendementen, die de heffing willen inkrimpen. Elke vrijstelling zou weer andere tot gevolg hebben. De heffing is trouwens zeer matig. (19 Juni)

Van den Tempel bestreed een amendement-Rutgers van Rozenburg (c.h.) tot vrijstelling van de z.g. kerkgoederen, dat tot een belastingprivilege voor de kerkgenootschappen zou leiden. Van kerkelijke zijde is een schromelijk overdreven agitatie gevoerd. Werd het amendement aangenomen, dan zou het ontwerp moeten worden ingetrokken, want het zou hoogst onbillijk zijn dan niet-kerkelijke instellingen wel te belasten. (20 Juni)

Op 28 Juni verdedigde hij zijn standpunt nader tegenover den heer De Geer, waarbij hij er op wees, dat bij dezelfde groepen, die voortdurend offers van de bevolking menen te mogen vragen, nu elke bereidheid tot een offer ontbreekt.

Het amendement-Rutgers van Rozenburg werd verworpen met 54 tegen 27 stemmen.

Het wetsontwerp werd aangenomen bij zitten en opstaan. (28 Juni)

#### *Instelling van een verkeersfonds.*

Van der Waerden constateerde, dat sommige groepen van belanghebbenden bij het verkeer, die ijverig adresseren, geen constructieve denkbeelden hebben en niet verder komen dan tot een negatief particularisme. De principes, door den minister omtrent het verkeer ontwikkeld, had hij voor een groot deel met instemming gelezen. De regering brengt echter niet de coördinatie, die zij bepleit. Zij stelt alleen een verkeersfonds in de plaats van het goedwerkende Wegenfonds. Tegen een verkeersfonds zou geen bezwaar bestaan als sluitstuk op de coördinatie, maar het wordt nu een poort in de wildernis. Vast staat alleen, dat het wegverkeer zal worden belast om bij te dragen in het spoorwegtekort, zonder dat er een goede coördinatie komt. De minister wijst niet alleen een Vervoerschap af, maar ook een Vervoerraad en schuift het ontwerp betreffende de openbare middelen van vervoer naar achteren in plaats van het uit te breiden en naar voren te schuiven. Onder deze omstandigheden is dit voorstel niet te aanvaarden. (20 Juni)

Van Braambeek verklaarde zich ook diep teleurgesteld, doordat de minister het inzake regeling van het verkeer niet verder bracht dan grauwe theorie. Tegen een verhoging van de autobelasting zou hij geen bezwaar hebben, maar het rijwiel is reeds te zwaar belast en er is ook ernstig bezwaar tegen, als ter vermindering van het spoorwegtekort andere verkeersmiddelen extra worden belast. Verkeersconcentratie is noodzakelijk. (27 Juni)

Drop drong aan op beëindiging van de onbillijkheid, dat de inwoners van Noordbrabant dubbele rijwielbelasting betalen, doordat ook de provincie daar een dergelijke belasting heft. (27 Juni)

Tijdens het debat bracht de regering wijzigingen aan, die de leden van de Vaste Commissie voor Openbare Werken enz. aanleiding gaven een motie voor te stellen tot schorsing van de behandeling. (28 Juni) Deze motie, die o.a. door v. d. Waerden werd verdedigd, werd echter tenslotte ingetrokken.

Bij de replieken handhaafden v. d. Waerden en v. Braambeek hun bezwaren. De beslissende stemming viel bij art. 1, dat werd aangenomen met 43 tegen 39 stemmen.

Hiemstra verdedigde een amendement om de rijwielbelasting niet te verhogen. Het amendement werd aangenomen met 54 tegen 27 stemmen.

Het wetsontwerp werd daarna aangenomen bij zitten en opstaan. (28 Juni)

*Interpellatie-Tilanus over het standpunt van de regering ten opzichte van de schrijfwijze van de Nederlandse taal (spelling-Marchant).*

Thijssen zag de compromisspelling als een groot belang voor het onderwijs. Het is didactisch onmogelijk de taalregels van de Vries en te Winkel aan kinderen te onderwijzen. Houvast is slechts te krijgen door de nieuwe spelling. Er wordt geklaagd over een nieuwe chaos, maar er was een chaos en er zal nu spoedig eenheid komen, omdat de school behoefte heeft aan de nieuwe spelling en haar zal invoeren. Het compromis wordt echter ontsierd door de uitgangen *eelen* en *eeren*. Spreker pleitte verder voor het bijeenbrengen van uitgevers en onderwijsmensen om te overleggen over de gang van zaken met de boekjes. Door het compromis zal er meer gelegenheid komen voor taalonderwijs en men zal niet meer zo bang zijn een brief te schrijven uit vrees voor taalfouten. (21 Juni)

K. ter Laan wees op het verschil tussen *taal* en *spelling*. Liefde voor de taal brengt niet mee, dat de spelling niet nu en dan zou moeten worden aangepast bij de gesproken taal. Voor levenloze voorwerpen b.v. bestaat in werkelijkheid het taalgeslacht niet meer, en ook het onderscheid tussen een e en twee e's, een o en twee o's berust niet meer op een redelijke grond. Terecht is daarom in 1891 dr. Kolléwijn opgekomen, niet tegen onze lastige *taal*, maar tegen onze lastige *spelling*. De spellingregels van het compromis zullen een zegen zijn voor de school. Ook de onderwijzers aan de christelijke en katholieke scholen zijn er in grote meerderheid voor. Men zal tijd winnen voor het werkelijke taalonderwijs. Spr. was echter teleurgesteld, dat de spelling niet algemeen zal worden ingevoerd, maar dat de keuze zal worden gelaten. Hij stelde daarom een motie voor, luidende:

„De Kamer, van oordeel, dat aan de wanorde op het gebied van de spelling zo spoedig mogelijk een einde dient te komen, acht het wenselijk, dat de spelling van het compromis op 1 September a.s. bij het onderwijs algemeen wordt ingevoerd, en gaat over tot de orde van de dag.” (22 Juni)

De motie-Tilanus, zich richtend tegen de nieuwe spelling, werd aangenomen met 48 tegen 43 stemmen. De s.d. fractie, met uitzondering van Schaper, stemde tegen.

De motie-Ter Laan werd bij zitten en opstaan verworpen. (27 Juni)

*Wijziging van de Pensioenwetten voor zee- en landmacht en van de Militaire Weduwenwet.*

Suze Groeneweg herinnerde aan de bezwaren, door haar geuit tegen het opnemen in de Pensioenwet voor burgerlijke ambtenaren van de bepaling, dat weduwnpensioen niet wordt uitbetaald aan vrouwen, die in concubinaat leven. Thans wordt dit ook voorgesteld voor weduwen van militairen. Zij had het voorstel voornamelijk bestreden, omdat ook degenen, die niet in concubinaat leven, daarvan beschuldigd zouden kunnen worden. Intussen drong zij ook aan op een mildere bepaling voor de bestaande gevallen, waarin gezinnen in grote moeilijkheden kunnen komen, doordat een groot deel van de inkomsten plotseling wegvalt. (22 Juni)

De fractie verklaarde zich, bij monde van Vliegen, tegen een voorstel van den voorzitter om een interpellatie-de Visser over de gebeurtenissen in Amsterdam en elders in verband met de steunverlening, niet toe te staan. Het voorstel van den voorzitter werd echter aangenomen met 58 tegen 24 stemmen.

*Adres van G. Rijdsdijk inzake schadevergoeding in verband met de afdamningswerken in „De Strooppot”.*

Duijs achtte het optreden van de Staat tegenover de firma Rijdsdijk in hoge mate onfatsoenlijk. Door de schuld van Waterstaat heeft zij belangrijke schade geleden, maar de regering weigert recht te doen. Zal de minister nu bij aanneming van de conclusie der commissie, die aanwijzing wil van drie deskundigen om de schade te bepalen, daaraan ook gevolg geven?

Bij repliek wees hij nog eens op de aanneming door de Kamer in een vorig

stadium, met 46 tegen 28 stemmen, van een conclusie, waaraan de regering geen gevolg heeft gegeven. De minister geeft nu te kennen, dat hij een nieuwe uitspraak van de Kamer vrij zeker naast zich neer zal leggen. De Kamer dient daartegenover haar standpunt te handhaven. De minister zou zo de grootste propagandist worden voor de afbraak van het parlementaire stelsel. (12 Juli)

Over een amendement-Van Dijken, ingaande tegen de conclusie der commissie, staakten de stemmen. De volgende dag werd het verworpen met 43 tegen 42 stemmen (de s.d. fractie stemde tegen), waarna de conclusie zonder hoofdelijke stemming werd aangenomen.

#### *Wijziging Landbouw-Crisiswet; intrekking van Tarwewet, Zuivelwet en Varkenswet.*

Hiemstra wees er op, dat het duurder worden van voedergranen, door maatregelen in het belang van de akkerbouw, de veeboeren in moeilijkheden brengt. Een deel van de heffingen ten bate van het voedergraan zou moeten komen ter beschikking van de veehouderij. De regering dient van de steun aan de landbouw gebruik te maken om ook voor de belangen van de landarbeiders te waken. De landarbeidersbonden worden van het kastje naar de muur gestuurd. De minister moet ingrijpen om te zorgen, dat er overleg komt.

Duijs drong er bij de minister op aan opruiming te houden onder verkeerde toestanden en daarbij extra zijn aandacht te geven aan de Varkenscentrale. Met het inschakelen van belanghebbenden in crisisorganisaties moet men voorzichtig zijn. Op grond van wat onder eede verklaard is bij het proces-Roelofsen, o.a. door een directeur van een keuringsdienst, is het onbegrijpelijk hoe men den heer van Zwanenberg in zijn functie geduld heeft. (12 Juli)

Vliegen verklaarde, dat de fractie zou stemmen tegen een motie-Wijnkoop, bevattende een verklaring van wantrouwen tegen de regering, omdat zij zich richt tegen een pas opgetreden minister, bij een wetsontwerp waartegen de s.d. fractie geen bezwaar heeft. Dit wil niet zeggen, dat het algemeen regeringsbeleid onze instemming heeft. (13 Juli)

#### *Maatregelen ter verzekering van de marktpositie van rijst in Nederlands-Indië.*

Cramer drong aan op grote voorzichtigheid. Een groot deel van de inlandse bevolking moet rijst kopen, zodat prijsstijging ook een kwade kans heeft. (12 Juli)

#### *Contingentering van leder.*

IJzerman wees er op, dat het verkeerd zou zijn, indien deze contingentering, in verband met het optreden der Centrale H.L.S. er toe zou leiden, dat de in ons land gevestigde Batafabriek geen grondstoffen zou kunnen krijgen. (12 Juli)

#### *Interpellatie van Mevr. Bakker—Nort over subsidie voor het Lorentz-lyceum te Eindhoven.*

Faber betreurde, dat te Eindhoven nog geen overeenstemming was bereikt, maar vertrouwde, dat nog een oplossing zou worden gevonden in taak- en terreinverdeling tussen de particuliere en de gemeentelijke school. De s.d. willen voor 1934 het subsidie niet aan het Lorentz-lyceum onthouden, maar bij de begroting van 1935 moet de zaak opnieuw worden bekeken.

Suze Groeneweg legde op dit laatste nog eens de nadruk, toen de Minister had gesproken op een wijze, waartegen zij ernstig bezwaar had.

De fractie stemde voor de motie-Bakker—Nort ten gunste van subsidie voor 1934, die met 45 tegen 25 stemmen werd aangenomen.

## ***Overzicht der werkzaamheden van het begin van het zittingsjaar 1934—'35 tot 12 Februari 1935.***

In de eerste vergadering, op 18 September, werd door den voorzitter en door minister Oud namens de Regering Schaper herdacht die tijdens het Kamerreces was overleden. In de plaats van Schaper werd tweede voorzitter der Kamer de heer Van Dijk (a.r.), terwijl Vliegen werd aangewezen als derde voorzitter. Onze fractie had op hem gestemd voor het tweede-voorzitterschap.

Mevr. De Vries—Bruins werd als lid toegelaten in de vergadering van 20 Sept.

Onze fractie verklaarde zich bij monde van Albarda tegen een voorstel—De Visser om de Troonrede met een adres te beantwoorden, omdat zij een debat over de algemene politiek, waaraan de regering niet zou deelnemen, nutteloos achtte. (20 Sept.)

*Bescherming van leerlingen tegen de gevolgen van besmettelijke ziekten van personeel van inrichtingen van Onderwijs.*

Mevr. De Vries—Bruins waardeerde het dat in het vervolg de onderwijzers gekeurd zullen worden, maar betoogde de noodzakelijkheid van keuring ook van de kinderen, van herkeuring van de leerkrachten, en van uitbreiding van de werking der wet tot inrichtingen, waarin kinderen worden verzorgd.

Thijssen vroeg wat er zal geschieden, indien ouders, na herstel van een onderwijzer, toch huiverig blijven om hun kinderen aan hem toe te vertrouwen. Zou in zulke gevallen aan de betrokkene geen andere werkkring zijn te geven?

Een motie van Mevr. de Vries—Bruins, luidende:

„De Kamer, van oordeel, dat het wenselijk is schoolkinderen te laten onderzoeken op tuberculose van de ademhalingsorganen, verzoekt den minister maatregelen, welke daartoe strekken, zoveel mogelijk te bevorderen en gaat over tot de orde van de dag.” werd aangenomen met 58 tegen 16 stemmen. (16 Oct.)

Een amendement-de Vries—Bruins om inplaats van „longtuberculose” te lezen „tuberculose van de ademhalingsorganen” werd door de Minister overgenomen. (17 Oct.)

Een amendement-Thijssen werd ingetrokken.

Een amendement-de Vries—Bruins om vast te leggen, dat alle leerkrachten uiterlijk binnen twee jaar gekeurd moeten zijn, werd verworpen met 57 tegen 21 stemmen. (17 Oct.)

*Verhoging der uitkeringen aan oud-gepensioneerde militairen.*

K. ter Laan critiqueerde de houding van de Minister, die een afdoende oplossing, waarbij de oud-gepensioneerde militairen gelijk zouden komen met overeenkomstige groepen van burgerlijke gepensioneerden, afwijst. Zodra men f 375 oorspronkelijk pensioen heeft, profiteert men niet van de voorgestelde maatregel, terwijl dan nog alle kleine gezinsinkomsten worden afgetrokken. Bovendien protesteerde hij er tegen, dat de f 40.000, die hiervoor worden uitgetrokken, zijn verkregen door de uitkeringen aan de mobilisatieslachtoffers te verlagen. (16 Oct.)

*Aanleg van een zijkanaal naar Almelo van het kanaal Zutphen—Enschede.*

Van der Sluis achtte het een dwaasheid, dat men het kanaal wil doen ophouden drie kilometer buiten Almelo. Het moet worden doorgetrokken naar de havenkom van Almelo. (17 Oct.)

Een mede door v. d. Sluis ondertekende motie-Krijger, die de wenselijkheid daarvan uitsprak, werd 18 Oct. zonder hoofdelijke stemming aangenomen.

*Wijziging van de Ziektewet.*

Drop verdedigde een amendement-Kupers om provisiereizigers onder de wet te brengen. Na een wijziging, waardoor het zich beperkte tot degenen, die voor één onderneming werken, werd het door de minister overgenomen.

Een amendement-de Vries—Bruins om de ongehuwde moeder onder de wet te doen vallen, werd verworpen met 52 tegen 21 stemmen.

Kupers bestreed enige amendementen-Kortenhorst en verdedigde een eigen amendement, beogende strengere eisen te stellen aan de erkenning van bedrijfsverenigingen.

Drop verklaarde, naar aanleiding van het debat, dat hij zich alle vrijheid voorbehield ten aanzien van wijziging in de uitvoering der Ongevallenwet.

Het amendement-Kupers werd, in verband met toezeggingen van de minister, ingetrokken, evenals een ander amendement-Kupers betreffende de termijn van beroep.

## **Algemene beschouwingen over de begroting.**

Albarda constateerde, dat het beleid van de regering-Colijn in brede kringen, ook bij de partijen waarop zij steunt, ernstige teleurstelling heeft gewekt. Er is ontgoocheling na overdreven verwachtingen, maar ook overigens gegronde ontevredenheid.

Spreker verweet aan de Regering niet haar monetaire politiek, waarover in vrijwel alle partijen meningsverschil is. Hij achtte persoonlijk devaluatie voor Nederland thans niet wenselijk, al moet de regering zich haar vrijheid voorbehouden voor de toekomst. De aanpassingspolitiek van de regering echter is eenzijdig en daardoor gebrekkig en wreed. Eenzijdige loonsverlaging sticht meer kwaad dan goed, ook door de vermindering van de koopkracht op de binnenlandse markt. Het reeds zwaar getroffen rijkspersoneel wordt nu weer bedreigd door herclassificatie, terwijl de ge-

meenten op verschillende manieren gedwongen worden tot verlaging van de gemeentelonen en ook de lonen in het particulier bedrijf worden gedrukt.

Het ergste is geweest de verlaging van de werklozensteun, waardoor een noodtoestand in het leven is geroepen. Dit mag geen afgedane zaak zijn. Het kwaad moet worden hersteld. Al is de belastingdruk reeds zwaar, voor dit doel moet belastingverhoging worden aanvaard, waartoe in aanmerking komen een heffing op de vermogens en de grote inkomens, herstel van de successiebelasting op het peil van voor 1926, een crisisinkomstenbelasting en een belasting op de winsten der naamloze vennootschappen, terwijl belastingontduiking veel scherper moet worden tegengegaan, o.a. door opheffing van het bankgeheim. Verdere verlaging van de rentelast der openbare lichamen is nodig.

Wat de bezuiniging betreft, is er een scherpe tegenstelling tussen de opheffing van een paar honderd openbare scholen en hetgeen te zien valt bij de bijzondere scholen. Uit een oogpunt van pacificatie moet aan de openbare school recht worden gedaan. Bij defensie blijft niet alleen de toegezegde bezuiniging achterwege, maar wordt verhoging voorgesteld. De s.d. fractie blijft voorstandster van nationale en internationale ontwapening, al is het getij daarvoor thans ongunstig, en in elk geval mag niet in tegenovergestelde richting worden gegaan. Het stemmen van Nederland tegen het toelaten van Rusland tot de Volkenbond was een daad van bekrompenheid.

Spr. bepleitte verlaging van de druk der vaste lasten, drong aan op een pachtwet, op een executieverbod, maatregelen tot verlaging van de huren, verlaging van hypotheeklasten. Voor werkverruiming wordt te weinig gedaan, terwijl constructief beleid, gericht op een nieuwe maatschappelijke structuur, ontbreekt. De gemeentelijke autonomie wordt ondermijnd.

Vermindering door amnestie of gratie van de straffen, opgelegd in verband met het geval van „De Zeven Provinciën” is dringend noodzakelijk. Een onderzoek moet worden ingesteld naar de particuliere wapenindustrie. Wil de regering niet, dan zou initiatief van leden van verschillende fracties voor een enquête-voorstel wenselijk zijn. De maatregelen van minister Deckers tegen S.D.A.P. en N.V.V. zijn onrechtvaardig en onhoudbaar.

De sociaaldemocratie wil de overgang naar een socialistische ordening bevorderen door een constructieve politiek in een sfeer van vrijheid en recht. Daarom moet worden afgewezen de verbinding met wie de democratie naar het leven staan. (6 Nov.)

Van den Tempel wees op de ontzaglijke morele gevolgen van de nog steeds toenemende werkloosheid. Het aantal werklozen zal binnenkort de 400.000 overschrijden. Hij schetste de teleurstelling, bij iedereen, behalve de regering, gewekt door de trage gang van zaken met het 60 miljoenplan, hoewel het bestuur naar bespoediging heeft gestreefd. Voor blijvende werkverruiming is overigens nodig opnemning van nieuwe krachten in het bedrijfsleven, sterkere industrialisatie. Spr. diende tenslotte een motie in, luidende:

„De Kamer, van oordeel, dat in verband met de omvangrijke werkloosheid, krachtig moet worden gestreefd naar verruiming van werkgelegenheid door uitbreiding en versterking van het bedrijfswezen en in het bijzonder van de industrie, nodigt de regering uit, de oprichting van een centrale industriebank te bevorderen, en gaat over tot de orde van de dag.” (7 Nov.)

Bij de replieken constateerde Vliegen, sprekende in de plaats van Albarda, die een internationale conferentie moest bijwonen, dat uit de rede van minister Colijn geen enkele nieuwe constructieve gedachte sprak. Met leedwezen had hij vernomen, dat de regering amnestie of gratie voor de miteurs van „De Zeven Provinciën” had afgewezen. Den heer De Geer, die een heffing van de vermogens van 1 % potverteren had genoemd, voegde hij toe, dat wie van elke honderd gulden, die hij bezit, een gulden uitgeeft, bezwaarlijk als potverteerder kan worden beschouwd. Hij verdedigde ook de andere punten van financiële politiek, door Albarda aangegeven, en de vermindering van hypotheeklasten e.d. Hij bestreed opnieuw de maatregelen, tegen S.D.A.P. en N.V.V. genomen, als pure willekeur, bepleitte ordening van het bedrijfsleven en wees er tenslotte op, dat alleen het opkomen van meer democratische elementen in katholieke en christelijke kring ons volk kan redden uit de verstarring en verlamming, waarin het is verzonken. (13 Nov.)

Van den Tempel bestreed de door minister Colijn gegeven voorstelling alsof de vertraging bij het Werkfonds niet aan de regering te wijten zou zijn. De regering heeft het Werkfonds geen voldoende outillage verschaft en zijn taak beperkt door de behandeling van industriële projecten te brengen bij een klein bureau aan Economische Zaken. Hij betoogde voorts, dat met regionale industriebanken niet kan worden volstaan en dat een centrale instelling noodzakelijk is. (13 Nov.)

Zijn daarop betrekking hebbende motie werd verworpen met 51 tegen 21 stemmen. (15 Nov.)

*Nieuwe regelen tot afweer van nadelige gevolgen van beperkende bepalingen inzake het internationale betalingsverkeer.*

Albarda sprak zijn verwondering er over uit, dat de regering aanvankelijk had voorgesteld haar de bevoegdheid te geven bij algemene maatregel van bestuur van wetten af te wijken en constateerde met voldoening, dat dit op het verzet van zeer vele leden was afgestuit.

Van der Waerden gaf te kennen, dat de s.d.-fractie niet instemde met een opmerking in het Verslag, waarin de Regering tot scherper optreden ter zake van het betalingsverkeer werd aangespoord. (8 Nov.)

*Ontslag van de huwende onderwijzeres.*

Mevr. De Vries—Bruins wees er op hoezeer dit voorstel van Minister Marchant in strijd was met zijn politiek verleden. Hij kondigt het nu aan als een tijdelijke crisismaatregel, maar het ontwerp is niet van tijdelijke duur. Zij betoogde, dat de vrouw zelf moet beslissen, ook als ze gehuwd is, hoe ze haar leven wil inrichten. Overigens betekent deze maatregel niet vermindering, maar verplaatsing van werkloosheid. Huispersoneel zal ontslagen worden. Wil men cumulatie van inkomens tegengaan, dan zouden nog heel andere maatregelen genomen moeten worden. Zij achtte het voorstel een daad van onrecht.

Thijssen betoogde, dat het ontwerp de school zou beroven van een waardevolle groep opvoedsters en in tal van gezinnen economische ellende zou brengen.

Bij de artikelen verdedigde Mevr. De Vries—Bruins een amendement, waarbij de mogelijkheid werd geopend, dat de Minister in bijzondere gevallen een uitzondering zou kunnen toestaan. Het werd verworpen met 47 tegen 31 stemmen.

Thijssen bestreed een amendement-Suring, strekkende om niet alleen de huwende, maar ook de reeds gehuwde onderwijzeres te ontslaan. Het werd ingetrokken, nadat de Minister het onaannemelijk had verklaard.

Het wetsontwerp werd aangenomen met 51 tegen 31 stemmen. (15 Nov.)

## Binnenlandse Zaken.

Van der Heide bepleitte vrijheid van lijkverbranding en waarschuwde tegen overdrijving van zedelijkheidsbezwaren. Gemengd zwemmen en zonnebaden b.v. zou hij niet verboden willen zien.

Bij de afdeling *Binnenlands Bestuur* bestreed v. Zadelhoff de nog wel verhoogde subsidies voor burgerwacht en vrijwillige landstorm. Hij vroeg een onderzoek naar pogingen van N.S.B.-ers om weer lid van de burgerwacht te worden. Verder drong hij aan op een betere toepassing van de Trekhondenwet.

Drees kwam op tegen de veelvuldige aantasting van de autonomie der gemeenten, het regeren met circulaire, waarbij de Minister de gemeenten aanschrijft om de begroting op te maken naar wetsontwerpen, die nog niet zijn ingediend of behandeld, het verhinderen van beroep op de Kroon van besluiten van Gedeputeerde Staten, waarbij hij een voorbeeld noemde uit Almelo, en tegen de voogdij over noodlijdende gemeenten, waar alles tot in kleinigheden van Den Haag uit wordt voorgeschreven. Verder critiseerde hij de toepassing van de artikelen 125 en 126 van de Ambtenarenwet, waarbij niet is nageleefd de toezegging, dat alleen tegen excessen zou worden opgetreden.

Mevrouw De Vries—Bruins oefende critiek op de circulaire van de minister, waarin vervanging van vrouwelijke arbeidskrachten, ook ongehuwde, door mannelijke werd aanbevolen. (13 Nov.)

J. ter Laan drong aan op voorzichtigheid bij het uitleiden van vreemdelingen, bepleitte betere wachtgeldregelingen voor ambtenaren van lagere publiekrechtelijke organen en toonde aan hoe het regeringsbeleid ten opzichte van de werkloosheidslasten, er toe leidt, dat vele gemeenten daaronder bezwijken.

Bij de replieken wees Drees er op, dat de Minister zich voordeed als de beschermder der gemeenten tegen financiële ondergang, maar dat de Regering in werkelijkheid zelf de nood der gemeenten tot het ondragelijke had doen stijgen door ze in één jaar 40 miljoen af te nemen. (15 Nov.)

Bij de afdeling *krankzinnigenwezen* betoogde Mevr. De Vries Bruins dat de bezuiniging, waarop aangedrongen wordt, vooral hier met groote voorzichtigheid moet geschieden.

Van der Heide vroeg in verband met het geval Tonnet, meer waarborgen bij krankzinnigverklaring.

Bij de afd. *Armwezen* critiseerde Drees dat de regering in circulaire over de werklozenzorg ook invloed tracht te oefenen op de eigenlijke armenzorg, waarin zij niets bijdraagt (15 Nov.)

### *Staatsloterij.*

Regeringsvoorstel om het gebruik maken van de trekking der Staatsloterij door particulieren te verbieden.

Voorstel van K. ter Laan en IJzerman om het aantal loten van de Staatsloterij uit te breiden.

Van der Heide betwijfelde of de collecteurs en collectrices der Staatsloterij wel steeds voldoende actief zijn.

K. ter Laan verdedigde uitbreiding der Staatsloterij. Er bestaat behoefte aan meer loten en de Staatsloterij waarborgt het best volledige betrouwbaarheid. Aanneming van het regeringsvoorstel is nodig voor de rechtszekerheid van collecteurs en collectrices. Grote particuliere loterijen kunnen overigens best zelf voor de trekking zorgen.

Drop bestreed het regeringsvoorstel, dat enkel een aantal particuliere loterijen, waarin velen een bestaan vinden, onmogelijk maakt.

Het ontwerp-Ter Laan werd verworpen met 49 tegen 20 stemmen, het regeringsvoorstel aangenomen met 57 tegen 11 stemmen. Over het laatste stemde de fractie verdeeld.

### **Buitenlandse Zaken.**

Vliegen constateerde, dat algemeen gewenst wordt, dat Nederland zijn zelfstandigheidspolitiek voortzet. Hij drong bij den Minister aan op meer mededeelzaamheid, wees op de tegenstelling tussen de vroegere houding der communisten tegenover de Volkenbond en de toetreding van Rusland, die hij toejuichte, besprak de ontwapeningsconferentie en het oorlogsgevaar, achtte het wenselijk er toe over te gaan Rusland de jure te erkennen en pleitte voor nieuwe pogingen om met België tot overeenstemming te komen. (17 Nov.)

Kupers verdedigde twee moties om subsidies te blijven verlenen aan de Nederlandse cursussen in Pruisen

Ofschoon de Minister verklaarde, dat hij bereid was, bij aanneming van de moties, nog eens met den Minister van Financiën te overleggen, een uittaling waarop Vliegen nog eens wees, werden de moties verworpen, de eerste met 46 tegen 21 stemmen, de tweede bij zitten en opstaan. (20 Nov.)

### *Herziening van de wettelijke tijd.*

Van der Waerden verklaarde, dat hij de voorkeur zou hebben gegeven aan de Greenwich-tijd 's winters, met zomertijd, dus midden-Europese tijd in de zomer, maar dat hij het gewijzigde regeringsvoorstel, midden-Europese tijd het gehele jaar, gaarne als compromis zou aanvaarden.

### *P.T.T.-begroting.*

Faber bepleitte verkorting van de arbeidstijd van het personeel, ook in verband met de voortschrijdende rationalisatie, en tegemoetkoming aan redelijke verlengingen van enige bijzondere groepen. Drop besprak enkele radio-aangelegenheden, waarbij hij met genoegen constateerde, dat er ten opzichte van deze zaak wat meer rust schijnt te zijn gekomen. De radiocontrole gaat echter nog altijd te ver en de „strakke lijn" schijnt te veel naar één kant te worden gevolgd.

Van Braam beek wees op de geraamde winst van 6½ miljoen en op de mogelijk gebleken tariefsverlagingen. De draadtelegraaf echter gaat slecht en de toekomst daarvan zal onder het oog moeten worden gezien. Naasting van de telefoonnetten van Amsterdam, Rotterdam en Den Haag is op zichzelf juist, maar zal gepaard moeten gaan met compensatie voor de geldelijke schade, die de gemeenten zullen lijden, en met waarborgen voor het personeel. Hij waarschuwde tegen te hoge uitgaven voor de luchtpost naar Indië en besprak nog enkele personeelszaken.

Drees bestreed de plannen tot naasting van de telefoonnetten der drie grootste steden. Deze werken voortreffelijk en de gemeenten kunnen de inkomsten niet missen, vooral niet in deze tijd. Hij herinnerde er aan hoe krachtig de ministers Oud en De Wilde deze naastingsplannen hebben bestreden, toen zij nog Kamerlid waren.

Bij de replieken protesteerde Drop tegen opmerkingen van den heer Boon over de V.A.R.A. (20 Nov.)

### *Economische zaken*

Bij de afdeling *Handel en Nijverheid* besprak Drop de belangen van de schippers met het oog op de evenredige vrachtverdeling. Hij vroeg instelling van een interdepartementale commissie voor de voorziening in de noden der schippers. Verder

drong hij er op aan nog eens te overwegen of contingentering van spiegglas niet noodzakelijk is.

Brautigam besprak de bedroevend slechte toestanden van de Nederlandse koopvaardij, die getroffen wordt door de wereldcrisis, de autarkie en de monetaire moeilijkheden. Met klem drong hij aan op steun, ook voor modernisering van de vloot, die ook voor het werk op onze werven van grote betekenis zou zijn. In het bijzonder een tweede schip, type Statendam, voor de Holland-Amerika lijn is dringend nodig, wil het Nederlandse schip blijven op de wereldzee. (22 Nov.)

Bij de repliek toonde Brautigam zich door het antwoord van den Minister niet bevredigd. Aangezien deze echter nadere overweging niet geheel afwees, zou spr. nog wachten met het vragen van een uitspraak van de Kamer. (23 Nov.)

Bij de afdeling *Landbouw* uitte *Hiemstra* zijn teleurstelling, dat het eigenlijke landbouwdebat pas later gevoerd zou kunnen worden bij de begroting voor het Landbouw-crisisfonds, misschien in Februari, als vele belangrijke maatregelen reeds in kannen en kruiken zullen zijn. Een nieuwe pachtwet blijft veel te lang uit. Stijging van pachten leidt er toe, dat de crisissteun gaat naar het grondkapitaal. Hij stelde een motie voor, luidende:

„De Kamer, van oordeel, dat een wettelijke regeling van de pacht zeer urgent is, gaat over tot de orde van de dag.” (23 Nov.)

De motie werd op 27 Nov. verworpen met 49 tegen 22 stemmen.

Bij de afdeling *Visserijen* behandelde *Drop* de toestand bij de kreeftvisserij en de positie van het Visserijproefstation. Hij stelde, met leden uit andere fracties, een motie voor om het verstrekken van subsidie opnieuw in overweging te doen nemen.

Op voorstel van den heer *Schouten* werd de stemming hierover tot later uitgesteld.

Van *Zadelhoff* besprak de zoetwatervisserij, Brautigam de zeevisserij, in het bijzonder ook de nood in het bedrijf te IJmuiden. (27 Nov.)

*Wetsontwerp om aan enige petroleummaatschappijen het recht te geven tot opsporing en ontginning van petroleum op Nieuw-Guinea.*

*Cramer* bepleitte overheidsexploitatie. Het gaat om een gebied, driemaal zo groot als Nederland. Voorlopig heeft hij er geen grote verwachtingen van, maar men reserve de terreinen. Een gemengd bedrijf zou eventueel nog beter zijn dan dit voorstel (23 Nov.)

*Verlenging van de vrijstelling van de indirecte vacinatiedwang.*

Mevr. *De Vries-Bruins* verzette zich niet tegen het voorstel, maar drong er op aan vrijwillige vaccinatie te bevorderen en daarbij vooral vaccinatie beneden het jaar te propagieren. (23 Nov.)

## Begroting van Defensie.

*K. ter Laan* toonde aan, dat de begroting in wezen vier miljoen hoger is, terwijl bezuiniging ook op leger en vloot in uitzicht was gesteld, besprak de houding der vrij-dem. ministers, de actie in het Zuiden, de afschaffing van de burgercorvee's en de daarmee samenhangende verlenging van de diensttijd, de afschaffing van het vooroefeningsinstituut, het capitulantenstelsel; het optreden tegen organisaties en de belangen der oud-gepensioneerden.

*Albarda* besprak de maatregelen—*Deckers* tegen S.D.A.P. en N.V.V. en gaf voorbeelden over de inconsequentie, daarbij aan de dag gelegd, o.a. ten opzichte van het vragen van verklaringen aan wachtgelders en het toepassen van bepalingen ook op vrouwen en kinderen, terwijl hij tevens in het licht stelde tot welke dwaasheden het leetuurverbod leidt. Hij vroeg op deze punten nadrukkelijk opheldering.

Van *Zadelhoff* herinnerde aan de Utrechtse congresresolutie. De opvattingen van de regering en de soc-dem. zijn elkaar niet genaderd. De soc-dem. blijven voorstanders van nationale en internationale ontwapening, al zijn de kansen voor het ogenblik ongunstig. De S.D.A.P. wil een veiligheidswacht, geen oorlogsvoorbereiding. Zij wil nauwgezette naleving van Volkenbondsverplichtingen, ook bij militaire sancties. Sabotage heeft zij nooit gepropageerd. Ook niet persoonlijke dienstweigering als strijdmiddel. Rechtvaardige toepassing van de Dienstweigeringswet is echter nodig. De soc-dem. staan afwijzend tegenover verdediging tegen luchtaanvallen, behorend tot het oorlogsbedrijf en bovendien ondoeltreffend, niet tegen bescherming der bevolking tegen luchtgevaar, mits voorbereid door de burgerlijke overheid. Daarbij staat echter voor ons vast, dat werkelijke beveiliging onmogelijk is en dat het slechts kan gaan om enkele voorzorgsmaatregelen tot verzachting van de gevolgen. Tenslotte drong hij aan op een enquête naar de wapenindustrie en verbod van particuliere wapenfabricage. (27 Nov.)

Faber zette uiteen welke betekenis is te hechten aan het beginsel, dat een rechtsgemeenschap als de Volkenbond over een machtsmiddel moet beschikken, in tegenstelling tot de gedachte van nationale staten, die gewapend tegenover elkaar staan, en besprak de houding der kerken tegenover de oorlog.

Drop behandelde o.a. de beschuldigingen tot de S.D.A.P. gericht in verband met de kwestie van De Zeven Provinciën, de actie in het Zuiden en de plannen voor verdere vlootaanbouw. Men blijft steeds goed geld naar kwaad geld gooien. De vlootmanoeuvres maken een erbarmelijke indruk. Het roer moet radicaal om. Ook de marine moet zich beperken tot een veiligheidswacht van enkele kleine vaartuigen met enige steunpunten in Indië. Tenslotte besprak hij de personeelszaken en de noodzakelijkheid van vrijheid van organisatie (28 Nov.).

Bij de replieken deed Albarda uitkomen hoe de Minister geen zweem van bewijs had geleverd, dat de sociaaldemocratie en de marinebonden de ongeregeldeheden op de vloot zouden hebben voorbereid en bevorderd. De bondsbestuurders hebben integendeel alles gedaan om uitbarstingen te voorkomen. Spr. daagde de Minister uit een onderzoek in te stellen of s.d. Kamerleden illegale handelingen hebben voorbereid en bevorderd.

Bij de artikelen critiserde K. ter Laan de hoge uitgaven aan de Kon. Militaire Academie te Breda.

Naar aanleiding van een adres van B. en W. van Smallingerland, vragende verbetering van de wettelijke regeling voor *mobilisatie-slachtoffers* stelde K. ter Laan voor de minister te verzoeken tot de gevraagde verbetering (instelling van een commissie van beroep) zijn medewerking te verlenen. (30 Nov.).

Het amendement werd verworpen met 65 tegen 23 stemmen. De begroting van Defensie werd aangenomen met 56 tegen 32 stemmen. (4 Dec.).

### Begroting Departement van Koloniën.

K. ter Laan diende twee moties in, zich richtende tegen het terugvorderen in bepaalde gevallen van toelagen aan onderwijzers, die naar Indië zouden gaan, bij studie voor de hoofdacte. (29 Nov.).

De moties werden op 30 Nov. verworpen met 45 tegen 18 en 48 tegen 18 stemmen.

Cramer betoogde, dat het voorstel betreffende betaling van een deel van de vlootkosten door Nederland niet ver genoeg ging en dat Nederland ook in andere kosten Indië tegemoet zal moeten komen. (29 Nov.).

Bij de afdeling *Curaçao* sprak IJzerman zijn voldoening uit over de betrekkelijk gunstige financiële positie van Curaçao. Hij drong aan op meer spoed bij noodzakelijke verordeningen, b.v. tot regeling van de arbeidsovereenkomst en een modernisering van de scheepvaartwetgeving. Betere voorbereiding van sociale en economische voorzieningen is nodig. (29 Nov.).

#### *Contingentering van steenkool.*

IJzerman erkende, dat de instandhouding van de mijnindustrie van groot belang is en dat daarvoor desnoods contingentering moet worden aanvaard. Er zijn echter ook nadelen aan verbonden, voor de export, voor de nijverheid en voor de verbruikers van huisbrandkolen, als de prijzen stijgen. Hoe zal de verdere toepassing zijn, die de minister aan de hem te verlenen bevoegdheid zal geven?

Van der Waerden vreesde ernstig voor prijsverhoging, die nadelig zou zijn voor de industrie en die ook zou kunnen leiden tot overgang naar dieselkracht. Zowel prijsverhoging als exportbemoeilijking zullen de werkloosheid doen toenemen.

Het ontwerp werd bij zitten en opstaan aangenomen. De s.d. fractie stemde in grote meerderheid voor. (4 Dec.)

### Begroting van Sociale Zaken.

Bij de afd. *Arbeid* wees Kupers er op, dat ratificatie van internationale conventies te vaak achterwege blijft. Hij drong aan op uitbreiding van de toepassing der Arbeidswet over vele groepen, die er nog buiten vallen, op algemene verkorting van de arbeidsduur ter bestrijding van de werkloosheid, beperking van overwerkvergunningen enz.

Mevr. De Vries—Bruins besprak de arbeid van vrouwen en meisjes. Dikwijls wordt te lichtvaardig aangedrongen op vervanging door mannen. Het is dikwijls de nood, die vrouwen, ook gehuwde, tot arbeid dwingt. (4 Dec.)

Bij repliek vroeg zij nog in een commissie van onderzoek evenveel vrouwen als mannen op te nemen. (6 Dec.)

Van den Tempel betoogde de noodzakelijkheid van een herziening der Be-

drijfsradenwet om de bedrijfsraden niet enkel een sociale, maar ook een economische taak te geven en hun verordenende bevoegdheid toe te kennen, waardoor men ook kan gaan in de richting van verbindendverklaring van collectieve contracten. (4 Dec.)

Hiemstra vroeg maatregelen tegen de onmenselijk lange werktijden in de landbouw en drong nog in het bijzonder aan op betere bescherming van de kinderen.

Brautigam bepleitte invoering van de herziening van de Stuwadoorswet, waarop reeds 15 jaar wordt gewacht, regeling van de arbeidstijd in de beurtvaart en van de chaffeurs.

Van der Waerden waarschuwde tegen de aandrang om in de sigarenindustrie de machines te verbieden. In de geschiedenis zijn dergelijke pogingen steeds onhoudbaar gebleken. Wel is er reden de rationalisatie te remmen, ook door voor de slachtoffers een behoorlijke wachtgeldregeling voor te schrijven.

Drop drong o.a. aan op een werktijdenbesluit voor het kantoorpersoneel. (5 Dec.)

Bij de afd. *Arbeidersverzekering* wees Kupers op het onvoldoende van de ouderdomszorg, terwijl juist thans afvloeiing van oudere arbeidskrachten moest worden bevorderd, en bepleitte hij wijzigingen van Ongevallenwet en Invaliditeitswet, benevens minder eenzijdige samenstelling van de Beleggingsraad.

Mevr. De Vries—Bruins drong aan op moederschapszorg en besprak de stemming van het prophylaxefonds.

Drop behandelde enige punten in verband met reorganisatie van de sociale verzekering en de kwestie van vervanging van de fondsvorming door een omslagstelsel.

#### *Volksgezondheid en Volkshuisvesting.*

Drees constateerde, dat bevredigende daling van de huren van arbeiderswoningen uitblijft. Er is iets, maar nog te weinig, gedaan voor woningwetwoningen door verlaging van de rente, maar toegezegde aanbouw van nieuwe goedkope woningen blijft bijna geheel uit en er gebeurt niets ten aanzien van de huren van arbeiderswoningen in particulier bezit, die in een aantal gevallen nog stijgen. Wettelijke maatregelen om te komen tot verlaging van huren, ook door verlaging van hypotheekrente te bevorderen, zijn dringend nodig. De regering staat daartegenover blijkbaar nog steeds afwijzend. Spr. diende daarom de volgende motie in:

„De Kamer, overwegende, dat spoedige en ingrijpende verlaging van de huur van arbeiderswoningen noodzakelijk is;

van oordeel, dat daartoe, naast maatregelen ten opzichte van woningwetwoningen en tot aanbouw van goedkope woningen, onmisbaar zijn wettelijke maatregelen tot verlaging van de huur van woningen in particuliere eigendom;

gaat over tot de orde van de dag.”

Mevr. De Vries—Bruins besprak de t.b.c. bestrijding, de opleiding voor bakkers en kraamverzorgsters, de zorg voor ongehuwde moeders en de noodzakelijkheid van herziening van Warenwet en Geneesmiddelenwet. (6 Dec.)

Van der Heide vroeg een wettelijke regeling van het toezicht op de particuliere kinderhuizen en drong aan op spoedig en afdoend ingrijpen ten opzichte van onhoudbare woningtoestanden in Emmen.

J. ter Laan toonde met voorbeelden uit Amsterdam en Rotterdam aan hoe groot gebrek er is aan werkelijk goedkope arbeiderswoningen. Hij besprak voorts de krot-opruiming, de korting op de bedragen voor woningonderhoud en de noodzakelijkheid van wederinstelling van huurcommissies. (7 Dec.)

De Minister stelde in zijn antwoord in uitzicht, dat maatregelen te wachten waren, die konden leiden tot huurverlaging ook van particuliere woningen en gaf in overweging daarom de stemming over de motie-Drees tot later aan te houden.

Drees legde zich daarbij neer, om een onzuivere stemming te voorkomen, maar merkte op, dat er nog wel groot verschil zou zijn tussen de bedoelingen der regering en wat de s.d. fractie noodzakelijk acht. (7 Dec.)

Bij de afdeling *Werkloosheidsverzekering en Arbeidsbemiddeling* drong v. d. Tempel aan op wettelijke regeling der Werkloosheidsverzekering. Hij critiseerde de regeringsmaatregelen ten opzichte van de kassen, die tot te grote beperking van de rechten der verzekerden leiden en vroeg rijksbijdragen in de toeslagen op de uitkeringen, voorzover ze lager zijn dan de steun.

Hiemstra achtte voor het landbouwbedrijf het maximum van 70 pCt. van het loon te laag.

Kupers besprak de maatregelen tot beperking van het aantal vreemde arbeidskrachten. In een aantal bedrijven, o.a. het hotel- en cafébedrijf, is sterker ingrijpen dringend nodig.

Drees vroeg naar de stand van zaken ten opzichte van de toegezegde regeling voor steun aan kunstenaars. (11 Dec.)

De behandeling van de afdeling *Werkverschaffing en steunverlening* werd voor-

namelijk beheerst door het debat over de steunverlaging, die op 1 Juli was ingegaan. Kupers schetste met een reeks van treffende voorbeelden de nijpende nood in tal van gezinnen, lichtte de eisen toe, door het N.V.V. bij zijn petitionnement gesteld, wees op de instemming, die die eisen ook in andere kringen hadden gevonden, en vroeg nog bijzondere aandacht voor de belangen der jeugdige werklozen, werkverruiming daarbij vooropstellende als het allerbelangrijkste.

Hij stelde de volgende moties voor:

I. De Kamer, van oordeel, dat de nood der werklozen verhoging van de met ingang van 1 Juli 1934 verlaagde steunnormen noodzakelijk maakt; gaat over tot de orde van den dag.

II. De Kamer, van oordeel, dat het ter vermindering van de nood in de gezinnen der werklozen noodzakelijk is, op de uitkeringen gedurende de wintermaanden een toeslag te geven en dat op ruimere schaal dan in het voornemen der Regering ligt, kleding, dekking, alsmede goedkope voedingsartikelen worden verstrekt; gaat over tot de orde van de dag.

Mevr. De Vries—Bruins wees op de gevaren voor toenemende ondervoeding en toonde uit officiële gegevens aan hoe reeds thans in een aantal gevallen ondervoeding is te constateren.

Hiemstra vroeg uitbreiding van de proef met loontoeslagen voor z.g. „boven-tallige arbeiders” in het landbouwbedrijf, besprak gevallen van te lage werkverschaffingslonen, van onjuiste aftrek van z.g. opbrengst uit bedrijfjes op steunbedragen, de nood van de schippers, venters en de te lage toelagen aan jeugdige werklozen bij tewerkstelling. (11 Dec.)

Bij de replieken verdedigde Kupers nogmaals de eisen van het petitionnement en de betekenis van een dergelijke volksuiting, terwijl hij zijn teleurstelling er over uitsprak, dat van katholieke zijde de verlangens, die ook die zijn van het R.K. Werkliedenverbond, in de Kamer worden losgelaten.

Mevr. De Vries—Bruins kwam terug op de kwestie van de ondervoeding (13 Dec.)

Op 14 Dec. werden de beide moties-Kupers verworpen met 53 tegen 24 stemmen.

De fractie stemde daarop tegen de begroting van Sociale Zaken, die werd aangenomen met 51 tegen 26 stemmen.

## Begroting van Justitie.

Van der Heide sprak zijn ernstige teleurstelling uit over het algemene beleid van de Minister, critiseerde de bezuiniging op reclassering en kinderrechtspraak, besprak het vraagstuk van de vrijwillige castratie, kwam op tegen de wijze waarop tegen vreemdelingen wordt opgetreden, tegen het in beslagnemen van een uit Suriname naar de Tweede Kamer gezonden brochure, en tegen lichtvaardig vervolgen en preventief zetten van personen, die van opruiing e.d. beschuldigd worden. Hij beval een meer bezonnen en doordacht optreden aan.

Ook Vliegen constateerde, dat deze Minister allerminst aan de van hem ge-coesterde verwachtingen had voldaan. Hij ontleedde daarna nog eens de gang van zaken in het Larense geval. Over de inlichtingen van de Minister bestaat nog steeds algemene ontevredenheid. In een reeks van vragen verlangde hij dan ook nadere opheldering en waarborgen tegen herhaling.

Brautigam vroeg spoedige inwerkingtreding van de nieuwe regeling van de arbeidsovereenkomst van kapiteins en schepelingen.

Drop bepleitte o.a. wettelijke regeling van de positie der hoofdarbeiders.

Duijs pleitte voor een accountantsonderzoek naar de gestie van de Buma en voor een verplichte verzekering voor autobestuurders.

Vervolgens betoogde hij, dat er methoden van bestrijding van fascisme en communisme zijn, die beide bewegingen juist doen groeien. Het optreden tegen de communisten in de Ridderzaal was in strijd met de wet. N.S.B.-ers worden, ook als zij rustig colporteren, blijkens wat „De Fakkelt” en „De Tribune” berichten, opzettelijk lastig gevallen, soms mishandeld. Dergelijke relletjes kunnen leiden tot verbod van elke colportage en dus tot aantasting van de vrijheid. Tegen zulk terrorisme moet in het belang van het recht en van de democratie worden opgetreden. (4 Dec.)

Bij de replieken constateerde Vliegen, dat de Minister thans over het geval te Laren meer bevredigend heeft geantwoord. Gebleken is, dat de schuld moet liggen bij de procureur-generaal of bij de burgemeester. Het laatste is het waarschijnlijkste. Met instemming vernam spr., dat de Minister zal zorgen, dat hij voortaan zelf kan beslissen.

v. d. Heide repliceerde over de kwestie van de castratie. Bij de artikelen sprak Drop over de vacature van de griffier van de Raad van Beroep te Amsterdam, v. d.

Heide o.a. over een betere drinkwatervoorziening in Veenhuizen en wenselijke verbeteringen in de gevangenissen en in de Rijksopvoedingsgestichten, terwijl Mevr. de Vries—Bruins het medisch toezicht op regerings- en voogdijkinderen behandelde. (6 Dec.)

Voorts drong Drop aan op een betere regeling van de personeelsverhoudingen bij het Rijkstucht- en opvoedingswezen en op billijker regeling van de subsidies voor bureaux van rechtsbijstand, terwijl v. d. Heide nog besprak de uitvoering van de Psychopatenwetten en de reclassering. (6 Dec.)

## Begroting van Waterstaat.

Van Braambeek wees er op, dat alle takken van verkeer in doodsnood verkeren, maar dat de Minister nog niets heeft gedaan om tot regeling en coördinatie te komen.

Drop drong er op aan, dat in de bestekken van Rijkswerken naleving van de collectieve contracten zou worden voorgeschreven. Toen de Minister afwijzend daartegenover bleef staan, diende hij o.a. met de heren Smeenk (a.r.) en Kuiper (r.k.) een motie in, luidende:

„De Kamer, van oordeel, dat de opneming van de verplichting tot naleving van collectieve arbeidsovereenkomsten in de bestekken voor werken, waarbij het Rijk rechtstreeks of zijdelings betrokken is en de verplichting tot naleving dier overeenkomsten bij Rijkswerken, die in eigen beheer worden uitgevoerd, niet langer behoort te worden uitgesteld; verzoekt de regering daartoe de nodige maatregelen te nemen; gaat over tot de orde van de dag.” (11 Dec.)

Deze motie werd op 12 Dec. aangekomen met 62 tegen 20 stemmen.

J. ter Laan besprak de veren Numansdorp—Willemsstad en Middelharnis—Hellevoetsluis en de wenselijkheid van een tunnel onder de Nieuwe Maas in Rotterdam.

v. d. Waerden behandelde de samenstelling van de Electriciteitsraad en de kwestie van een bijdrage van 4½ miljoen aan het Wegenfonds. (11 Dec.)

Bij de afdeling *Spoor en Tramwegen* critiseerde van Braambeek het ruwe ingrijpen van de Minister in het overleg tussen directie en vakbonden waarbij hij een nieuwe loonsverlaging van 5 % heeft gecreteerd, terwijl de toezegging om dan althans een garantie van twee jaar te geven werd ingetrokken wegens de houding van twee onbetekenende vakverenigingen.

J. ter Laan bracht ter sprake de onbewaakte overwegen en het spoorwegvraagstuk te Rotterdam.

v. d. Waerden bestreed den heer v. Kempen (v.b.), die meende, dat het spoorwegbedrijf zich nog niet actief genoeg had aangepast. Hij wraakte een vergelijking met het autobedrijf met zijn onmenselijke arbeidsverhoudingen.

Bij de afdeling *Mijnwezen* betoogde Drop de noodzakelijkheid van ordening van de mijnbouw, internationaal en nationaal. Over de situatie in de mijnbouw had tijdig overleg moeten worden gepleegd met alle groepen der Limburgse bevolking.

De invoer van kolen uit Duitsland is nog steeds veel groter dan omgekeerd. Zal de regering grenzen erkennen, waarbeneden het bestaan van de mijnwerkers niet mag dalen? (12 Dec.)

*Interpellatie Sneevliet over de zending van Nederlandse troepen naar het Saargebied.*

Vlieg en betuigde zijn instemming met de medewerking van Nederland aan deze Volkenbondsactie, waarvan het doel goed is en vredelievend. Het is een stuk positieve handhaving van de vrede in Europa. (13 Dec.)

## Begroting van Onderwijs.

K. ter Laan herinnerde aan het wetsvoorstel der s.d. fractie tot verlenging van de leerplicht tot acht jaar en het invoeren van de verplichting om schoolkleding en -voeding te verschaffen. De M. v. A. ligt gereed, maar met indiening is nog gewacht, omdat de kansen thans te ongunstig zijn. Het voorgestelde blijft echter dringend nodig. Hij critiseerde het eenzijdige bezuinigingsbeleid van de minister, die 340 openbare scholen heeft opgeruimd, terwijl er slechts 37 bijzondere scholen verdwenen zijn, besprak de salariëring der onderwijzers en het achterwege blijven van het door de minister aangekondigde grondslagenontwerp. (13 Dec.)

Bij de afd. *Hoger Onderwijs* waarschuwde mevr. De Vries—Bruins tegen incidentele bezuinigingen als het bezetten van de leerstoel in kindergeneeskunde te Groningen door een buitengewoon hoogleraar. Georganiseerde bezuiniging zal wel mogelijk zijn.

Van der Heide vestigde de aandacht op de verlangens van de vereniging van

werkzoekenden met M.O. bevoegdheid en besprak het uitoefenen van practijk door medische professoren.

De afd. *Voorbereidend Hoger Middelbaar Onderwijs* bracht opnieuw een debat over de lyceumkwestie in Eindhoven.

Mevr. De Vries—Bruins deelde mede, dat de meeste leden der s.d. fractie het voortbestaan en van het gemeentelijk lyceum en van het Lorentzlyceum wenselijk achten. Overeenstemming over de distributie van leerlingen zou daartoe nodig zijn. Een definitieve beslissing worde aangehouden, totdat daarvoor nog eens overleg is gepleegd.

K. ter Laan vroeg o.a. een vaste lijn bij het verlenen van subsidies aan gemeenten voor gymnasia en overneming van gemeentelijke H.B.S.-en door het Rijk. (18 Dec.)

De fractie verklaarde tegen een motie-Van Dijken om aan het Lorentzlyceum geen subsidie meer te verlenen, zolang geen overeenstemming was verkregen. De motie werd 20 Dec. met 51 tegen 35 stemmen aangenomen.

Bij de afd. *Nijverheidsonderwijs* sprak mevr. De Vries—Bruins over de zeevaartschool te Groningen, terwijl K. ter Laan waarschuwde tegen verdere beperking van de uitgaven voor het nijverheidsonderwijs en betoogde, dat de schoolgelden te hoog zijn opgevoerd.

Thijssen sprak over de opleiding der leerkrachten en over het bevoegdhedenbesluit. (18 Dec.)

Bij de afd. *Lager Onderwijs* schetste Thijssen aan de hand van tal van treffende voorbeelden de ontreddering van het openbaar lager onderwijs door de opheffing van honderden openbare scholen, het ontslaan van boventallige onderwijzers met veel te grote klassen als gevolg, terwijl duizenden jonge leerkrachten zonder uitzicht aan de kant staan.

Hij stelde een motie voor, luidende:

„De Kamer, van oordeel, dat een rechtvaardige uitvoering der onderwijspacificatie medebrengt, dat de maatregelen tot opheffing en concentratie van openbare lagere scholen op gelijksoortige wijze bij het bijzonder lager onderwijs toepassing vinden, en dat de bezuinigingen op het onderwijs evenredig op openbaar en bijzonder onderwijs behorende te worden aangebracht; spreekt als haar mening uit, dat verdere bezuinigingen op het openbaar lager onderwijs achterwege behoren te blijven, zolang de bij het openbaar lager onderwijs aangebrachte bezuinigingen niet op gelijksoortige wijze eveneens bij het bijzonder lager onderwijs zijn toegepast. gaat over tot de orde van de dag.” (21 Dec. verworpen met 58 tegen 20 stemmen).

Mevr. De Vries—Bruins bracht ook bij deze afd. de voedingstoestand der kinderen ter sprake, drong aan op een onderzoek en op het oefenen van aandrang op gemeentebesturen tot het verschaffen van goede schoolvoeding.

K. ter Laan en Van der Heide verdedigden de openbare onderwijzers tegen aanvallen van den heer Westerman, die socialistische en communistische onderwijzers een gevaar voor het onderwijs achtte, omdat zij in de school in anti-nationale geest zouden optreden.

Ter Laan besprak ook nog de positie van de kwekelingen met acte, de invoering van de lichamelijke oefening op de lagere school, de te hoge examengelden en de achterstelling van de onderwijzers wat regeling van het ziekteverlof betreft. Hij stelde de volgende motie voor:

„De Kamer, van oordeel dat voor het personeel bij het openbaar en bijzonder lager onderwijs eenzelfde regeling voor ziekteverlof behoort te gelden als voor de rijksambtenaren, verzoekt de medewerking der regering, opdat deze regeling zeer spoedig tot stand kan komen, en gaat over tot de orde van de dag.” (21 Dec. aangenomen bij zitten en opstaan.)

Bij de afd. *Kunsten en Wetenschappen* bepleitte K. ter Laan het behoud van natuurschoon o.a. in Drenthe, en het herstel van de toren van Slochteren. (19 Dec.)

De fractie stemde, na een verklaring van K. ter Laan, tegen de Onderwijsbegroting, die met 56 tegen 23 stemmen werd aangenomen. (21 Dec.)

Bij een *wijziging van de Defensiebegroting*, die de heer Tilanus (c.h.) en anderen aangrepen als een aanleiding om te betogen, dat de Dienstweigeringswet te mild werd toegepast door principiële dienstweigeraars, die anderhalf jaar burgerlijke dienst moeten doen, daarvoor f 60 of f 65 per maand te betalen, kwam Faber op tegen die aanval op een redelijke toepassing der wet. (14 Dec.)

Wetsontwerpen tot *wijziging van de financiële verhouding tussen Rijk en gemeenten, tot instelling van een werkloosheidssubsidiefonds* en tot omzetting van crisisopcenten ten behoeve van het gemeentefonds in opcenten op de *Rijksinkomsten- en vermogensbelasting*.

Van den Tempel zag in deze ontwerpen een nieuwe bedreiging van de financiële zelfstandigheid der gemeenten. De crisisopcenten ten behoeve van het gemeentefonds worden ten onrechte overgeheveld naar het Rijk. Bij het werkloosheids-subsidiefonds worden de „uitgestoten” bedragen ten laste der gezamenlijke gemeenten gebracht, die ze niet kunnen dragen. Een zeer groot aantal gemeenten wordt noodlijdend of van de regering afhankelijk voor een extra bijdrage. Nodig zou zijn behoud van de crisisopcenten voor het gemeentefonds, andere verdeling der gelden, enige verruiming van de belastingbevoegdheid en een vaste bijdrage van het Rijk in de werkloosheidsuitgaven tot de helft van het totaal.

Drees wees in het bijzonder op de noodlottige gevolgen van het onhoudbare regeringsstandpunt, dat werkloosheidszorg in de eerste plaats gemeentetaak is. Daardoor zijn in de zwaarst getroffen gemeenten de financiën geheel ontredderd. Bovendien heeft het Rijk verleden jaar, toen het vaste normen ging stellen voor de rijks-subsidie, het totaal der bijdragen met f 29 miljoen verminderd. Het werkloosheids-subsidiefonds is in beginsel een verbetering doordat het de lasten gelijkjer wil verdelen, maar de uitwerking is hoogst onbevredigend en de gemeenten blijven in onzekerheid, doordat het Rijk zijn bijdrage van jaar tot jaar zal bepalen. Als het werkloosheids-subsidiefonds vervalt, moeten de werkloosheidsuitgaven weer meetellen voor verdeling van het gemeentefonds. Op den duur moet dit laatste fonds ook met minder conjunctuur-gevoelige inkomsten worden gevoed.

IJzerman zette uiteen, dat de gewijzigde regeling der opcenten de belastingdruk verhoogt voor inkomens tussen f 1200 en f 70.000, en verlaagt voor inkomens boven f 70.000. Om dit laatste te voorkomen, diende hij een amendement in (8 Dec.), dat na een nadere toelichting op 20 Dec. werd aangenomen bij zitten en opstaan.

Bij de replieken lichtte v. d. Tempel zijn standpunt nog nader toe. (19 Dec.)

Bij de artikelen verdedigde Vliegen een amendement, strekkende om voor Amsterdam, Rotterdam en Den Haag de gemeentefondsbelasting in de eerste klasse niet bij f 750, maar bij f 850 te doen beginnen.

Het werd verworpen met 50 tegen 25 stemmen.

Het wetsontwerp inzake de financiële verhouding werd aangenomen met 58 tegen 26 stemmen.

Drees verdedigde een amendement om de bijdrage van het Rijk in het Werkloosheids-subsidiefonds te bepalen op de helft van de totale uitgaven voor steun en werkverschaffing.

Het werd verworpen met 59 tegen 25 stemmen.

Van den Tempel lichtte een amendement toe, strekkende om de belastingbevoegdheid der gemeenten ten opzichte van opcenten op gemeentefonds- en vermogensbelasting enigszins te verruimen.

Het werd verworpen met 57 tegen 26 stemmen.

v. d. Tempel verklaarde, dat de fractie niet zou stemmen tegen het Werkloosheidsstudiefonds, omdat, na de principiële beslissing over het eerste ontwerp, daarmee geen enkel belang zou worden gediend, terwijl het in beginsel een betere verdeling brengt, het onderscheid tussen crisis- en niet-crisiswerklozen schrapt, en de regering bij de debatten ongeveer f 6 miljoen meer ter beschikking van het fonds heeft doen komen. (20 Dec.)

## Begroting van Financiën.

Van der Waerden critiseerde de toepassing aan de omzetbelasting gegeven ten opzichte van gas- en electriciteitsbedrijven (20 Dec.)

Hij stelde daaromtrent, met leden van andere fracties, een motie voor, die tenslotte werd ingetrokken, nadat de Minister wetswijziging in uitzicht had gesteld. (21 Dec.)

IJzerman bepleitte nogmaals maatregelen tegen belastingontduiking en, voorzover daartoe nodig, opheffing van het bankgeneim. Hij stelde de volgende motie voor:

De Kamer, overwegende, dat het in deze tijd meer dan ooit gewenst is belastingontduiking tegen te gaan, nodigt de regering uit te bevorderen, dat de belasting-administratie alle te harer kennisse komende gegevens, waarvan ten behoeve van een juiste aanslagregeling gebruik gemaakt zou kunnen worden, tot dit doel kan aanwenden, en gaat over tot de orde van de dag. (20 Dec.)

De motie werd op 21 Dec. met 41 tegen 28 stemmen verworpen.

J. ter Laan drong aan op centralisatie van de Rijksaccountantsdiensten en op eenheid in de personele belasting in de verschillende gemeenten.

Van der Heide vroeg vrijstelling van leeszalen van de belasting in de dode hand, evenals musea enz.

Kupers bepleitte maatregelen tegen belastingvlucht, achtte het onjuist de conversieleningen van Nederland en Indië vrij te stellen van couponbelasting en besprak

de mogelijkheid van verhoging van de tabaksaccijns voor het machinale product. (20 Dec.)

J. ter Laan verdedigde het *Rijksinkoopbureau* tegen een daarop gedane aanval en bepleitte bij de *Dienst der Belastingen* de belangen van hulpcommiezen en schrijvers. (21 Dec.)

*Overeenkomsten met maatschappijen voor opsporing en ontginning van jodium op Oost-Java, en van goud, zilver, koper, zink, lood, mangaan, ijzer en zwavel in Bantam.*

Cramer had bezwaar tegen het ontwerp betreffende Bantam. Telkens weer worden grote stukken van de bodemschatten in Indonesië in handen van het grootkapitaal gespeeld, hier bovendien tegen veel te gunstige voorwaarden.

Bij de vermindering van het aantal leden van de Raad van Indië sprak Cramer het vertrouwen uit, dat er in elk geval een Indonesiër in zou blijven.

*Wijziging inkomstenbelasting en invoering loonbelasting in Indië.*

Cramer herinnerde aan de ernstige bezwaren van de Volksraad. De voorstellen betekenen belastingverzwaring voor de allerarmsten en bemoelijking van het bedrijfsleven (20 Dec.).

Het voorstel werd 21 Dec. met 58 tegen 21 stemmen aangenomen.

Naar aanleiding van de *rubberrestrictie* bepleitte Cramer de belangen der inheemse rubberplanters. Door voor bevolkingsrubber een uitvoerrecht te stellen in de plaats van individuele restrictie, zijn de tegenstellingen tussen blank en bruin verscherpt. (20 Dec.)

Bij de *verhoging van de begroting voor sociale Zaken* ten behoeve van een *kerst-gave aan werklozen* en *verhoging van de B-steun* van de crisiscomité's, achtte Hiemstra het bedrag onvoldoende, terwijl hij de aandacht vestigde op kwesties, die zich kunnen voordoen ten aanzien van werklozen, die onregelmatig in een werkverschaffing werken, en trekkers van lage kasuïtkeringen.

De 2e Secretaris der Soc.  
Dem. Tweede Kamerfractie  
W. DREES.

# Verslag van de werkzaamheden der Soc.-Dem. Eerste Kamerfractie in het jaar 1934.

In de samenstelling der fractie en van haar bureau (Dr. F. M. Wibaut voorzitter, Mr. M. Mendels 2e voorzitter en C. Pothuis—Smit secretaris kwam geen verandering. Op 7 Februari namen de openbare werkzaamheden een aanvang.

## *Rijksbegroting voor 1934.*

### ALGEMENE BESCHOUWINGEN.

Daar het de eerste maal was, dat, na de samenstelling van dit kabinet, de Eerste Kamer gelegenheid kreeg zich hierover uit te spreken, geschiedde dit ook van onze kant en wel door Mendels. Hij besprak het kabinet als een regering der burgerlijke concentratie, die de brug heeft geslagen over het politieke vaarwater, van welke brug Marchant en Deckers de bruggehoofden zijn en Colijn de hoofdpijler is. Dat deze regering in het bijzonder „nationaal” zou zijn en de S.D.A.P. niet, ontkende hij: de sociaal-democraten willen ons volk vullen met ons socialistisch ideaal en met de inhoud van onze socialistische maatregelen.

Verder critiseerde hij de tot nog toe genomen crisismaatregelen, die op de verbruikers en vooral op de minst draagkrachtigen het zwaarst drukken, terwijl hij ook de verzwakte rechtspositie der ambtenaren hekeld. Ten slotte kwam hij op voor de handhaving der democratie.

C. Pothuis—Smit bracht ten eerste ter sprake het toen nog slechts dreigende ontslag van de huwende vrouw in overheidsdienst. Zij verzette zich hiertegen om economische en morele redenen. En ten tweede de ellende der werklozen en de afbraakmaatregelen op allerlei cultuurgebied, waarbij zij constateerde, dat de regering de werkelijke toestand niet overziet.

Wibaut oefende critiek uit op financieel gebied. Hij bepleitte een beter belastingheffing van winsten van naamloze vennootschappen, terwijl hij aan een heffing ineens, niettegenstaande de geopperde bezwaren, nog altijd de voorkeur zou geven boven de omzetbelasting. Deze laatste treft allen, ook die het minst kunnen verdragen, terwijl de naamloze vennootschappen vrij zijn van verschillende belastingen op de gemaakte winst. Hier zou heel wat geld te halen zijn, geld, dat de regering zozeer behoeft.

Minister Colijn verdedigde zijn kabinet als zijnde van „zuiver Nederlands constitutioneel karakter”; vijandig tegenover sommige volksgroepen stond het evenwel niet. Hij waarschuwde tegen anti-parlementaire stromingen en tegen „waan van de dag”. Verder achtte hij het gewenst de arbeid van de gehuwde vrouw tegen te gaan, omdat hij dikwijls verbittering in kleine omgeving wekt. Aan de bestrijding der werkloosheid werd zoveel mogelijk gedaan.

Minister Oud ontkende tegenover Wibaut, dat de winst der naamloze vennootschappen niet zou belast worden; het gebeurde alleen op een ander ogenblik. Wel was hij bezig maatregelen te beramen tegen de z.g. besloten naamloze vennootschappen.

Bij de *replieken* wees Mendels nog het aangevoerde verwijt van „vluchten uit de verantwoordelijkheid” (doelende op de weigering van de S.D.A.P. om in dit kabinet zitting te nemen) van de hand. Onze partij zou althans vrije armslag moeten gewaarborgd zijn om een deel van ons program tot verwezenlijking te brengen.

*Binnenlandse Zaken.* Bij dit hoofdstuk bracht Mendels de machtsoverschrijding ter sprake, die sommige burgemeesters zich aanmatigen, vooral in het verbieden van vergaderingen. Hij wees daarbij op de redevoering van o.a. den heer De Savornin Lohman, die de regering juist aanspoorde om het verenigings- en vergaderrecht flink te beperken. Mendels sprak de verwachting uit, dat de regering zich niet door zulke boze geesten zal laten leiden.

Hermans sprak, behalve over onrechtmatige handelingen van burgemeesters, o.a. bij de beruchte zaak in Heesch, de burgerwacht. Daarvan zijn nog altijd fascistische lid, niettegenstaande het z.g. verbod; hij kon dit bewijzen met feiten uit de Arnhemse burgerwacht. Ook klaagde hij over moeilijkheden bij de leeftijds-grensbepaling door de bioscopen.

Minister De Wilde weigerde de burgemeesters de wet voor te schrijven. Wat het verbod van fascistische leden in de burgerwacht betreft, er wordt streng de hand aan gehouden.

**Radio.** De censuur, die op de uitzendingen der V.A.R.A. wordt uitgeoefend, werd én door Mendels én door De Zeeuw gecritiseerd. De eerste gaf als zijn oordeel, dat de verboden dikwijls uitermate gezocht en zelfs niet in overeenstemming met de wet zijn. De tweede wendde zich nog in het bijzonder tegen den heer v. d. Hoeven, die de opbrengst der gelukstelegrammen niet meer aan A.J.C. en dergelijke verenigingen wilde gegeven zien. Ook kwam hij er tegen op, dat de V.A.R.A., wel door allerlei censuurmaatregelen en ook door straf, wordt lastig gevallen en anderen (b.v. ministers) mogen zeggen, wat zij willen.

Minister De Wilde sprak op zijn gewone „aanblazende” toon over de V.A.R.A., zijn beleid en de contrôle-commissie. Alleen de V.A.R.A. bemoeide zich met politiek, geen der andere omroepsverenigingen.

Bij de *replieken* hielden Mendels en De Zeeuw, die in het geheel niet overtuigd waren, de juistheid van hun argumenten vol.

**Buitenlandse Zaken.** De liberale heer Knottenbelt had er op aangedrongen, dat delegaties naar de Volkenbond dezelfde mening als de regering zouden bezitten. Tegen deze gelijkgeschakeling kwam Wibaut op, op grond van de betekenis van de Volkenbond, die van een bond van regeringen een bond van volken moet worden. Sterke schakering tussen de regeringsgedelegeerden naar de Volkenbond leek hem daarom wenselijk.

Minister De Graeff bleek het in deze meer met Wibaut dan met den heer Knottenbelt eens te zijn.

**Justitie.** Bij dit hoofdstuk heeft Hermans opmerkingen gemaakt over onrechtmatig optreden van de gemeentepolitie te Arnhem, over de inrichting van de cel in de gevangenissen en over de behandeling van politieke gevangenen, welke nog altijd dezelfde is als die van gewone misdadigers.

Minister Van Schaik gaf een vriendelijk antwoord, zonder een bepaalde belofte te doen.

**Defensie.** Uiteraard kon onze fractie haar stem niet geven aan de Defensiebegroting. C. Pothuis—Smit bepleitte weer de belangen der oud-gepensioneerden en ook die van de bemanning der lichtschepen en van de loodsen. Voornamelijk sprak zij over de nationale ontwapening, die juist in de tegenwoordige omstandigheden de enige wijze is om bij een mogelijk conflict ons volk voor ondergang te behoeden. Zij toonde tegenover den minister, die de S.D.A.P. verandering van standpunt toedichtte, dat de leuze van nationale ontwapening een ongerijmdheid zou zijn, als zij slechts werd aangeheven, als er nergens moeilijkheden dreigden. Het standpunt, dat de nationale eer gekrenkt zou zijn, wanneer men zich niet in de moderne oorlog wilde laten trekken, wees zij af. Ten slotte besprak zij de gevaren van de particuliere wapenindustrie, die in ons land de laatste tijd vermeerderd wordt met de handelaren in gasbeschermingsartikelen, die van deze nieuwe tak van oorlogsindustrie hun voordeel willen trekken.

Minister Deckers beloofde de oud-gepensioneerden zo mogelijk te helpen en ook aandacht te schenken aan de opmerkingen over de lichtschepen en de loodsen. Wat de nationale ontwapening betreft, onnodig te zeggen, dat hij daarvan niets wilde weten. Hij verwachtte echter binnen enkele dagen het rapport van de commissie-Idenburg, waarvan ieder kennis zou kunnen nemen. Verder prees hij alles wat op het gebied der luchtbescherming werd gedaan, ook van particuliere zijde, terwijl de weermacht in een toestand moest worden gehouden, dat zij haar taak naar behoren zou kunnen vervullen.

*Replieken* werden niet gehouden; alleen constateerde C. Pothuis—Smit, dat op degenen, die haar gezichtspunt delen, de welsprekende rede van den minister geen andere indruk maakte dan dat de geweldsvorbereiding het laatste woord is.

**Sociale Zaken.** Hoewel Danz constateren kon, dat de beloofde uitvoering van grote werken ten einde de werkloosheid te bestrijden, voldoening gaf, waarschuwde hij tegen tewerkstelling beneden de geldende contractionen. Daarbij wees hij ook op de noodzakelijkheid van verkorting van de arbeidsweek als deugdelijk middel om de werkloosheid te verminderen. In het bijzonder sprak hij over de werkloosheid onder de jongeren, die schrikbarend is en waaraan veel te weinig aandacht wordt geschonken; o.a. aan kampwerk en ontspanningswerk moet veel meer worden gedaan, terwijl het bezoek aan onderwijs- en ontwikkelingsinrichtingen door het geven van een klein zakgeld dient te worden aangemoedigd. Hermans vroeg verlof voor arbeiders in de werkverschaffing om hun Zondag thuis door te brengen, terwijl hij ook opkwam tegen de uitsluiting van hulp van de overheid, wanneer een tewerkgestelde bepaalde

geschriften verspreidde. Rugge sprak over de volkshuisvesting; de huren zijn te hoog en bij nieuwe bouw vreesde hij voor verlaging van het woningpeil. Hij kwam er tegen op, dat de lonen der bouwvakarbeiders de woningen duur maken en dat er tegen werkverschaffingslonen zou worden gebouwd, maar pleitte voor renteverlaging, waardoor belangrijke huurvermindering zou zijn te verkrijgen. Wibaut bracht ter sprake de kwestie van het toelaten ener woningbouwvereniging, dit in de eerste plaats met het oog op de weigering van „Strijdersrust”, welke weigering hij geheel ongegrond noemde. Op de noodzakelijkheid van verlaging der rente van de woningwetsvoorschotten wees hij eveneens. Wordt het woningtype echter verminderd, dan is dat vermindering van beschavingswerk gedurende lange jaren. C. Pothuis—Smit sprak over de vervanging van vrouwelijke door mannelijke werkrachten, waarvoor de minister schijnt te gevoelen. Zij wees op het gevaar van de tienduizenden meisjes, die niet trouwen, uit de arbeid te stoten, het vak van dienstbode kan slechts door een kleine groep worden uitgeoefend, terwijl te veel wordt vergeten, dat ook hiervoor vakbekwaamheid wordt vereist.

Minister Slotemaker de Bruïne zeide het peil der woningen niet omlaag te willen drukken. Over de 40-urige arbeidsweek dacht hij nog niet gunstig. Verder wilde hij wel van alles, maar het zou toch moeilijk gaan. Werkloosheid was voor jongens erger dan voor meisjes, daarom de vervanging.

*Onderwijs.* Minister Marchant kreeg van De Zeeuw te horen, dat zijn komst in dit kabinet geen vreugde voor het onderwijs kon brengen, omdat hij zich door de minister van Financiën gebonden weet. Alle critiek, die in vorige jaren de heer Marchant en andere vrijz. dem. op ministers van Onderwijs hadden geuit, geldt nu voor hemzelf. Zijn vroegere beloften heeft hij ter zijde gesteld, alles heet nu: men moet de werkelijkheid zien en *dus* met nieuwe afbraak van het onderwijs genoegen nemen. Opheffing van openbare scholen, beteugeling van de bouw van scholen, heeft hij doorgedreven, tot vreugde der rechtse partijen. Van de 8-jarige leerplicht wil hij niets meer weten, zo min als van andere maatregelen tot verbetering van het onderwijs. Ook op het beleid ten opzichte van het nijverheidsonderwijs spaarde hij zijn critiek niet. Wibaut sprak over de steun aan toneel en opera, mede naar aanleiding van een adres van de „Amsterdamsche Toneelvereniging”. Hij oordeelde, dat de tijd voor staatsbemoeiing met het toneel en met de opera gekomen was, niettegenstaande de tegenwoordige geldelijke bezwaren. Hij dacht zich daarbij een orgaan, gevormd door de besturen van verschillende gemeenten in samenwerking met de regering.

Minister Marchant geloofde, wat dit laatste betreft, dat tot „morgen” moest worden gewacht. De redevoering van De Zeeuw had hij met klimmende verbazing gehoord, want in de S.D.A.P. veranderde elke dag wat! De toestand van 's lands financiën maakte bezuiniging noodzakelijk. Met invoering van 8-jarige leerplicht en dergelijke maatregelen zou men het onderwijs in deze tijd eerst recht stuk maken.

*Waterstaat.* Moltmaker zeide aanvankelijk veel verwacht te hebben van het optreden van minister Kalff, maar moet zich nu bepalen tot critiek. Het vervoervraagstuk, dat met de dag dringender wordt, moet eindelijk worden opgelost, daarbij natuurlijk ook te letten op alle watertransport. De chaotische toestand moet in een van orde worden herschapen. Verder bracht hij ter sprake de Zondagsregeling bij de Spoorwegen, die het personeel geen vrije tijd brengt en vooral de grote loonsverlagingen, waardoor het personeel in een wanhoopsstemming wordt gebracht. Er moeten maatregelen genomen tegen de buitengewone concurrentie, die zich op het ogenblik laat gelden, en die bovendien de kans op verkeersongelukken sterk vergroot. Wel is het vervoer in de laatste tijd sterk teruggelopen, maar de diensttijden zijn verlengd en ook intensiever geworden, hetgeen natuurlijk ook invloed op de veiligheid heeft. Ten slotte sprak hij nog over de buurtspoorwegen en de tramondernemingen, wat de organisatie en de arbeidsvoorwaarden aangaat.

Minister Kalff meende, dat het verkeersvraagstuk bij de behandeling van het Verkeersfonds moest worden besproken. Er zal moeten gezocht worden naar de juiste verhouding tussen de vervoermiddelen en de te vervoeren goederen en publiek. De loonregeling bleek hij na de verlagingen ook nu nog zeer voldoende te vinden. In de Zondagsregeling bij de spoorwegen kan hij geen verandering brengen.

*Economische Zaken.* Danz heeft sterk aangedrongen op steunverlening van regeringswege aan de industrie. Vooral in de metaal- en textielindustrie is het zeer slecht gesteld. Om onze industrie voor ondergang te behoeden, zijn bedrijfsorganisaties nodig. Daardoor kan men het bedrijfsleven stimuleren en werkgelegenheid scheppen. In het bijzonder noemde hij de scheepsbouw en het hoogovenbedrijf. Wibaut wees op de noodzakelijkheid van wettelijk toezicht op trusts, kartels en prijsvereenkomsten en hij vroeg naar bijzonderheden op het gebied van de prijsbepaling; zonder kartelwetgeving lijkt dit zeer moeilijk.

Minister Verschuur. Aan Wibaut antwoordde hij, dat hij in het bezit is van vele gegevens omtrent dit onderwerp; voor wettelijke regeling achtte hij het nog niet de tijd. Aan de onderwerpen, die Danz aangeroerd had, werd reeds aandacht besteed.

Bij de *replieken* stond Danz nog den heer Ter Haar te woord ten opzichte van de boycot van Duitse waren. Deze was niet ondemocratisch, maar slechts op te vatten als een middel om tegen de handelwijze in Duitsland op te komen.

Hiermede was de behandeling der begroting-1934 geëindigd.

### *Interpellatie-Van Citters.*

De anti-revolutionnaire heer Van Citters hield een interpellatie over een oproep, die een aantal professoren en studenten tot de collega's had gericht. De bedoeling was hen te bewegen hun wetenschappelijke bekwaamheden niet in dienst te stellen van oorlog of oorlogsvoorbereiding.

Wekte dit in hoge mate de verontwaardiging op van den heer Van Citters — en van vele andere Eerste Kamerleden — Wibaut bracht de zaak tot de ware proporties terug. Hij betoogde, dat de overheid gehoorzaamheid kan eisen aan bevelen, die uit het ambt voortvloeien. Maar dat personen, die oorlog en oorlogsvoorbereiding verafschuwen, uit *zichzelf* zouden moeten streven naar verbetering van de oorlogstechniek, dit mag door de overheid niet worden geëist.

### *Indische Begroting.*

Zoals elk jaar had Mendels ook ditmaal de behandeling der Indische zaken voor zijn rekening. Hij hield een critisch betoog zowel over de economische en financiële politiek als over het algemeen staatkundig beleid. Wat het eerste betrof, zeide hij, dat na de aangebrachte bezuinigingen er van de Indische bevolking niet veel meer te halen zal zijn, de grens is daar reeds overschreden. Verder wees hij op de grote uitbreiding der pest en de vele slachtoffers; toch wordt de medische dienst zeer beperkt: voor 60 miljoen mensen op Java zijn er slechts 1360 artsen beschikbaar. De slechte voedselvoorziening door de malaise vermindert bovendien de weerstand. Economisch is de bevolking sterk gezakt. Wat het staatkundig beleid betreft, vroeg hij naar de denkbeelden van den minister omtrent de bestuurs hervorming; zal minister Colijn doorvoeren, wat hij als Kamerlid voor Indië wenste; uitholling van de Volksraad, enz? Ten slotte besprak hij de houding van de regering tegenover de volksbeweging, over welke houding hij zeer verontwaardigd was; hij noemde daarbij de internering van Soekarno, die n.b. gratie had gekregen van den vorigen gouverneur-generaal. Van de onderdrukking der volksbeweging haalde hij vele voorbeelden aan.

Minister Colijn antwoordde, dat de toestand in Indië nog zeer ongunstig is en dat er nog veel bezuinigd moest en zou worden; hij was evenwel gematigd optimistisch; hij hoopte in 1937 een sluitende begroting te hebben. De zaken op het gebied der bestuurs hervorming achtte hij onbevredigend; van de decentralisatie is tot nog toe te weinig gekomen.

### *Invoerrechten.*

Op 16 Mei kwam aan de orde het wetsontwerp tot instelling, afschaffing, verhoging of verlaging van invoerrecht op korte termijn. Door Wibaut werd gemotiveerd, waarom onze fractie tegen zou stemmen, omdat n.l. het parlement hierdoor voor een beperkte tijd buiten werking zal worden gesteld, hetgeen niet noodzakelijk en bovendien in principe verkeerd is.

Minister Oud antwoordde, dat dit W.O. voor de schatkist en het bedrijfsleven volstrekt noodzakelijk is. De wet werd aangenomen.

### *Wijziging en aanvulling van de Pensioenwet 1922.*

Ossendorp had bezwaar tegen de invoeging bij artikel 112 der Pensioenwet, dat het weduwenpensioen niet wordt uitbetaald over de tijd, gedurende welke een weduwe in concubinaat leeft. Hij wees op het schrijnende leed, dat weduwen zal worden aangedaan door achterklap en nog meer door het onderzoek, dat vanwege de Pensioenraad zal geschieden. Al is de bepaling in zichzelf logisch, de gevolgen, juist voor de streng eerbaar levende weduwe, maken deze regeling hoogst onaangenaam.

Verder verzette hij zich tegen het verhaal der pensioenbijdragen op de desbetreffende ambtenaren. Vroeger waren de provinciale en gemeentelijke besturen hierin vrij; nu wordt ook dit stuk autonomie aan hen onttrokken. Mendels voegde aan deze rede toe, dat deze regering — vreemd genoeg — het concubinaat hier in zijn wettelijke gevolgen gelijk met het huwelijk stelt. Hij wees er daarbij op, dat bij hertrouwen wel een wettelijke verzorger optreedt, maar bij concubinaat niet.

Minister De Wilde vond het voor de ambtenaren in vele gemeenten en bij lagere besturen een voordeel, dat zij nu pensioen moesten ontvangen. Concubinaat met pensioen kan de regering niet tolereren, maar Mendels' redenering was een sophisme.

### *Universitaire examens en vreemdelingen.*

Deze wet bedoelt het afleggen van examens aan onze universiteiten voor vreemdelingen te bemoeilijken, wanneer er hierdoor een teveel aan afgestudeerden zou ontstaan.

Mendels betoogde, dat er een grote onzekerheid werd geschapen en vroeg van de regering een minimum van vastheid in de beoordeling. Men krijgt nu het tegenstrijdige, dat vreemdelingen, die uit hun land zijn verdreven en hier een toevlucht zoeken, wel allerlei beroepen mogen uitoefenen, alleen niet het beroep waarvoor een academisch examen nodig is.

Minister Marchant verklaarde, dat er een wetsontwerp in voorbereiding is, waarbij voor vreemdelingen de toelating tot verschillende beroepen zal worden beperkt. Overigens betreft het hier alleen een machtiging, wanneer de stroom van vreemdelingen te groot mocht worden.

### *Wijziging van de Woningwet.*

Rugge zette bij de beraadslaging over dit wetsontwerp uiteen, waarom het, tot wet verheven, voor de volkshuisvesting nadelige gevolgen moest hebben. In de wet ligt opgesloten verlaging van het woningpeil. Aan de woningvoorziening zal het beschavingselement, gelegen in de werkzaamheid van gemeenten en woningbouwverenigingen, worden ontnomen. Het gevolg zal zijn, dat overal slechts woningen van het eenvoudigste type zullen worden gebouwd, een verderfelijke gelijkenschakeling.

Minister Slotemaker de Bruïne antwoordde, dat men tot betaalbare huizen moest komen, maar dat betekent nog niet, dat wij tot het voor-oorlogse peil zullen dalen.

Onze fractie stemde tegen, met nog enkele andere leden.

### *Crediet voor werkverruiming.*

Dit wetsontwerp, dat 60 miljoen beschikbaar stelt ter bestrijding van kosten van openbare rijkswerken, werd door Danz besproken. Hij betreurde het, dat tegelijkertijd de strekking is de lonen te drukken en pleitte voor een 40-urige arbeidsweek, die veel meer arbeiders aan het werk zou brengen, al zou dit een offer voor de arbeiders betekenen. Hij vroeg verder, welke invloed verdere loondaling op de steuntrekkenden zou hebben en hij vreesde voor overschrijding der grenzen van een minimum bestaan. Ook kwam hij weer terug, als middel om werkgelegenheid te scheppen, op hulp aan de industrie en ook op de stichting van nieuwe industrieën, natuurlijk zulke, die levensvatbaarheid hebben. In dit verband achtte hij de stichting van een centrale industriebank urgent. De Zeeuw kwam er tegen op, dat de regering alle plannen en inzichten van tegenstanders diskwalificeert, door ze gevaarlijke experimenten en onverantwoordelijke kunstmiddelen te noemen. Aan protectionistische inzichten, die door medestanders der regering worden gepropageerd, geeft zij deze benaming niet. Daarbij mag niet worden vergeten, dat en de Crispispachwet, en al de steunwetten voor landbouw en veeteelt kunstmiddelen zijn, die nog wel honderden miljoenen per jaar kosten. Terwijl vele werken aan havens, kanalen en wegen wellicht over enige jaren ons weer in moeilijkheden zullen brengen met de reeds bestaande vervoermiddelen. Evenals Danz kwam ook hij tegen de voorgenomen loondruk op, die de koopkracht verder zal verlagen.

Minister Colijn herinnerde zich niet, dat hij ooit plannen en inzichten bruusk had afgewezen. Elk goed plan, dat hem werd voorgelegd, zou hij overwegen; over industriebanken van de staat was hij nog zeer twijfelend. Hij prees verder minister Slotemaker de Bruïne, die de steun voor de laagste inkomens had verhoogd.

Het wetsontwerp werd natuurlijk zonder hoofdelijke stemming aangenomen.

## ***Verhoging van het Landbouwcrisisfonds.***

Hermans bracht hierbij ter sprake de methode, bij inrichtingen als Maatschappelijk Hulpbetoon in gebruik, om eerst steun te verlenen, als al wat bespaard werd, is opgeteerd. Zo wordt de spaarzaamheid eerder gestraft dan beloond. Daartegenover wordt aan kapitaalkrachtige mensen steun gegeven, wanneer hun bedrijf lijdend is.

Minister Colijn meende, dat er veel verhalen worden gedaan, die onjuist blijken te zijn, en dat alles regelmatig geschiedde zonder voorkeur.

## ***Bescherming van de openbare orde.***

Tegen dit wetsontwerp waren alleen de sociaal-democraten gekant; de anderen verheugden zich hartelijk, sommigen vooral om de preventieve kracht, die er van zou uitgaan. Voor onze fractie zette Mendels de bezwaren uiteen. Hij waarschuwde de regering niet te gaan lijden aan gezagsneurose; de overheid is toch reeds zonder deze wet toegerust met alle machten en geweldsmiddelen. Nu wil de regering de drukpersvrijheid verminderen en ook de vrijheid om zich mondeling te uiten. Echter kan men strafvervolgning omzeilen door zich op een bepaalde wijze uit te drukken, die wel toegelaten wordt, zodat men, als men 't slechts handig aanlegt, de staatsmachten kan beledigen, zoveel men wil. Door deze opzet wordt het openbaar gezag echter veel meer geschaad. Met dit wetsontwerp zal alleen de beledigende vorm worden gestraft en niet het beledigende feit.

Minister van Schaik verdedigde zijn standpunt tegenover Mendels, door o.a. te zeggen, dat de langdurige crisis veel mensen vatbaar heeft gemaakt voor ophitsing en verdachtmaking. Daardoor wordt een gevaarlijke stemming gekweekt, tegen welke de regering stelling moet nemen. De wet zal werken in het belang van land en volk.

Mendels verklaarde bij de repliek, dat de rede van den minister voor hem onbevredigend was, omdat alle ernstige feiten reeds strafbaar zijn, terwijl deze wet aan dat kwaad een andere richting geeft, die ten minste zo erg is.

Alleen onze fractie stemde tegen de wet.

## ***Wijziging van de Winkelsluitingswet.***

De Zeeuw oordeelde de tijd (2 maanden), die de gemeentebesturen hebben tot wijziging van de verordeningen op de winkelsluiting, te kort. Bezwaren tegen de wijziging had hij niet, gezien de omstandigheden van deze tijd.

Minister Steenberghe meende, dat in 2 maanden de gemeentebesturen gereed kunnen zijn. De wet werd aangenomen.

Dit gebeurde op 26 Juli en wij gingen met vacantie.

## ***Adres van antwoord op de Troonrede.***

Het nieuwe zittingjaar begon op 18 September, na de opening in de Ridderzaal. De troonrede werd met een adres beantwoord. Hiertegen verklaarde de fractie zich bij monde van Wibaut, die opmerkte, dat zulk een adres nooit meer is dan een min of meer gelukkige omzetting van de zinnen der troonrede en dat zulk werk het aanzien van het parlement niet verhoogt. Over het adres zelf, dat twee dagen later in bespreking kwam, verklaarde C. Pothuis-Smit dat deze paraphrase instemming inhield met de nieuwe richting, die de regering blijkbaar van plan is op militair gebied te volgen.

Alleen onze fractie stemde tegen.

## ***Belasting op het vermogen van instellingen van de dode hand.***

De Zeeuw besprak de onvolledigheid van deze belasting en daarbij ook de ongedachte toevoeging om hierin ook de vakverenigingen te betrekken. Bovendien verwonderde het hem, dat de kerken dit geld niet als een vrijwillige daad hebben opgebracht. Het van rechts gemaakte bezwaar tegen belasting op fondsen voor de eredienst en de pastoralia was hem onbegrijpelijk; uit de rijen der vakverenigingen is geen bezwaar gemaakt, al is het voor deze natuurlijk ook een zwaar offer. Hij kon zich niet voorstellen, dat de rechtse Eerste Kamerleden de verwerping van dit

wetsontwerp voor hun verantwoording zouden durven nemen. Mendels constateerde, dat dit wetsontwerp veel te laat kwam nu de nood reeds zo hoog was gestegen; de wet had er moeten zijn, toen al die fondsen en landerijen nog hun hogere waarde hadden. Verder keerde hij zich tegen de heren, die de kerk een bevoorrechte positie wilden geven, welke staatsrechtelijk onaannemelijk is.

Minister Oud kon het geld niet missen.

De wet werd met 30 tegen 18 stemmen aangenomen.

### *Verkeersfonds.*

Wibaut wees op de grote fout bij de instelling van dit Verkeersfonds, dat het voorgeeft coördinatie in het verkeer te brengen, terwijl daarvan toch geen sprake is. Wij zijn nu nog even ver als vroeger. Het zou beter geweest zijn, inplaats van dit wetsontwerp, dat de heffingen verhoogt, een centrale commissie te benoemen, die de coördinatie zou voorbereiden. Ook Moltmaker zag het economisch karakter van dit wetsontwerp niet, het is zuiver fiscaal. Toch wordt in alle kringen van onze samenleving aangedrongen op verkeersordening, waarbij hij o.a. op de autobus-bedrijven en de transportondernemingen wees; men moet ook denken aan het zeer grote aantal mensen, dat daarin werkt — op 't ogenblik dikwijls met „moordtarieven”. Pertinent vroeg hij, of in de eerstkomende tijd omlijnde orderingsplannen van den minister te wachten zijn.

Minister Kalff verklaarde, dat na aanneming van dit wetsontwerp de werkzaamheden voor het bereiken van de zo hoog nodige coördinatie geen dag zullen worden uitgesteld.

### *Conversie.*

Bij de wijziging van de Ned.-Indische Conversie-Leningwet 1934 verklaarde Wibaut, dat hem een 3½ pct. type beter voorkwam; hij meende, dat zulk een lening ook zou slagen.

### *Oud-gepensioneerde militairen.*

Het wetsontwerp, dat recht zou doen geschieden aan de oud-gepensioneerde militairen was weder teleurstellend. C. Pothuis—Smit constateerde, dat het lang nadenken en overwegen slechts een pover resultaat had opgeleverd. Slechts aan de allerarmsten zal iets worden bijgepast, terwijl deze mensen de moeilijkste tijden in Indië hebben doorleefd.

Minister Deckers vond dat het zó en niet anders kon. Als er weer geld voor Defensie vrij kwam, dan zou hij dat besteden aan verhoging van de weermacht.

### *Bescherming van leerlingen tegen besmettelijke ziekten van onderwijzers.*

Bij monde van C. Pothuis—Smit werd aangedrongen op onderzoek, ook van de leerlingen, wilde men werkelijk wat bereiken. Door de nieuwste methode van massa-onderzoek behoeft het niet te veel tijd en geld te kosten.

Minister Marchant wilde in deze richting gaan.

### *Loonbelasting in Indië.*

In de Volksraad was omtrent deze voorgestelde loonbelasting geen overeenstemming bereikt. Mendels kwam er tegen op, dat de werkgevers deze belasting van het loon (4 pct.) zullen afhouden, en dat zelfs van de laagste lonen; hiermede worden getroffen de mensen, die niet in de inkomstenbelasting zijn aangeslagen. Wel zal dit „soepel” worde toegepast, maar grenzen zijn niet aangegeven. De belasting zal dus noch progressief noch proportioneel zijn, en zal aanleiding geven tot de schromelijkste onbillijkheden.

Minister Colijn verklaarde nog eens, dat het geld nodig was, dat men „soepel” zou toepassen; maar geen enkele groep, ook de minst draagkrachtigen niet, wilde hij vrij stellen.

De wet werd met 22 tegen 16 stemmen aangenomen.

## ***Vaccinatie.***

Wibaut verzette zich tegen de vernieuwde opschorting van de verplichting tot vaccinatie in bepaalde omstandigheden. Hij wees er op, dat in andere landen anders wordt opgetreden, terwijl ook daar het encephalitisgevaar — zo er nog van gevaar kan gesproken worden — bestaat. Het aantal vrijwillige vaccinaties vermindert ontzaglijk; een pokkenepidemie zal ons zonder weerstand vinden. Het algemeen belang is in gevaar.

Minister Slotemaker de Bruïne wil de verplichte vaccinatie ongetwijfeld herstellen, maar eerst zal alle gevaar van encephalitis verdwenen moeten zijn.

Het wetsontwerp werd aangenomen met 18 tegen 11 stemmen. Onze fractie stemde tegen.

## ***Wijziging van de Ziektewet.***

Al voorziet deze wijziging in een aantal leemten, Danz had ook gaarne de kwestie van de karenzdagen opgelost gezien; het aantal wachtdagen moet worden verminderd. Ook drong hij aan op een spoedige herziening van de sociale verzekering, waarbij dan een norm moet gesteld worden voor het uit te keren ziekengeld. In deze tijd kan dit niet meer zuiver gebaseerd worden op het gederfde loon, nu er dikwijls korter dan gebruikelijk gewerkt wordt.

Minister Slotemaker de Bruïne meende, dat de Ziektewet wel weer eens op de helling zou komen.

Na een rede van den voorzitter, die de leden een gezegende uitgang van 1934 wenste, ging de Eerste Kamer op 28 December uiteen, met het vooruitzicht om 8 Januari 1935 weer bijeen te komen.

C. POTHUIS—SMIT,  
Secr. Eerste Kamer-fractie.

## VERSLAG OVER 1934

### van de Gedelegeerden der S.D.A.P. in de Executieve der Socialistische Arbeiders-Internationale.

Ook in 1934 vertegenwoordigden J. W. Albarda en F. M. Wibaut de S.D.A.P. in de Executieve der S.A.I. en was Albarda tevens lid van het Bureau.

Het *Bureau* kwam in 1934 vier keer bijeen; n.l. op 24—25 Maart in Parijs, op 26 Mei in Brussel, van 3—5 Augustus eveneens in Brussel, op 12 November in Parijs. Albarda nam aan al deze vergaderingen deel.

De *Executieve* hield twee vergaderingen; n.l. op 27 en 28 Mei in Brussel en van 13—16 November in Parijs. Albarda en Wibaut woonden de beide vergaderingen bij. Doordat Vorrink nog vertegenwoordiger van de Socialistische Jeugd-Internationale in de Executieve was, kon ook hij aan beide vergaderingen deelnemen.

De Bureau-vergadering van Maart was uiteraard voornamelijk gewijd aan de gebeurtenissen, die in Februari in *Oostenrijk* hadden plaats gehad en aan de verplichtingen, die daaruit voor de S.A.I. voortvloeiden. Nadat een vertegenwoordiger van de Oostenrijkse partij een uitvoerig verslag had gegeven van de Februari-gebeurtenissen en belangwekkende inlichtingen had verstrekt omtrent de toestand, zoals die voor de Oostenrijkse arbeidersbeweging was geworden, overlegde het Bureau met vertegenwoordigers van het I.V.V., op welke wijze de verlening van steun aan de slachtoffers der Oostenrijkse contra-revolutie het best kon worden georganiseerd. Aangezien in verscheidene landen de bij de S.A.I. aangesloten partijen reeds gemeenschappelijk met de bij het I.V.V. aangesloten vakverbonden inzamelingen hadden gehouden, achtte het Bureau een gemeenschappelijke hulp-actie van S.A.I. en I.V.V. de beste oplossing. De vertegenwoordigers van het I.V.V.-bestuur konden zich met dat voorstel niet verenigen. Zij wensten de steunacties van I.V.V. en S.A.I. gescheiden te houden. Daarom werd overeengekomen, dat de ingekomen gelden, voorzover zij gemeenschappelijk bijeengebracht waren, volgens een door elk land te bepalen verhouding tusschen S.A.I. en I.V.V. zouden worden verdeeld. Het I.V.V. nam de zorg op zich om in de nood van de slachtoffers zo goed mogelijk te voorzien. De S.A.I. belastte zich met de taak, om de Oostenrijkers, die rechtskundige bijstand zouden nodig hebben, daarbij behulpzaam te zijn.

In de vergadering van de Executieve, in Mei in Brussel gehouden, bracht Adler uitvoerig verslag uit omtrent de opbrengst der inzamelingen, ten behoeve van Oostenrijk gehouden, en over de wijze, waarop steun was verleend. In dezelfde vergadering werd besloten, aan de hulpverlening enige uitbreiding te geven. Ook werden belangrijke mededelingen gedaan omtrent het werk, dat de Oostenrijkse partij en de Duitse partij in de strijd tegen het fascisme verrichten. In verband daarmee werd ook gesproken over de ondersteuning van *Duitse vluchtelingen*. Op 23 April 1934 had daarover te Parijs een conferentie van vertegenwoordigers van S.A.I. en I.V.V. plaats gehad. De S.D.A.P. was daarbij door Woudenberg, het N.V.V. door C. van der Lende vertegenwoordigd.

De vergadering van de Executieve in November te Parijs gehouden, heeft haar aandacht gewijd aan de gebeurtenissen in *Letland*, waar de

dictatuur was gevestigd. Zij besloot het mogelijke te doen om de slachtoffers der dictatuur, die in staat van beschuldiging waren gesteld, te beschermen tegen willekeur.

In dezelfde vergadering werd uitvoerig gesproken over de gebeurtenissen in *Spanje*. In opdracht van de S.A.I. had onze Franse partijgenoot *Vincent Auriol* een onderzoek ter plaatse ingesteld, waarvan hij een indrukwekkend verslag gaf. Ook een tweetal leden van de Spaanse sociaal-democratische partij deden over de gebeurtenissen en de daarna ingetreden toestand belangrijke mededelingen.

In een gemeenschappelijke vergadering, op 16 November door de Executieve der S.A.I. en het bestuur van het I.V.V. gehouden, werd opnieuw over Letland en Spanje uitvoerig gesproken. De vergadering besloot bij den minister-president van Letland namens S.A.I. en N.V.V. te protesteren tegen de gevangenneming van hen, die de democratische grondwet hadden verdedigd, en erop aan te dringen, dat de tegen deze beschuldigten te voeren processen in het openbaar zouden plaats hebben. Eveneens werd een telegram gezonden aan den president van de Spaanse republiek, verzoekende om zijn persoonlijke tussenkomst ten einde te voorkomen, dat Caballero en Menendez zouden vallen als slachtoffers van contra-revolutionnaire wraakzucht. De beide besturen besloten voorts het Matteottifonds om te zetten in een gemeenschappelijk *internationaal ondersteuningsfonds*, waaruit ook aan de slachtoffers van de Spaanse gebeurtenissen zoveel mogelijk hulp zal worden verleend.

Na kennis genomen te hebben van aan het I.V.V. en aan de S.A.I. uitgebrachte rapporten, besprak men in de gemeenschappelijke vergadering breedvoerig de toestand in Oostenrijk. De vergadering zond een telegram van sympathie aan Seitz, die toen nog steeds in gevangenschap was.

Ook werd in dezelfde vergadering de politieke toestand in het *Saargebied* besproken. De S.A.I. had die toestand door een commissie doen onderzoeken, namens welke Crompton (Labour) verslag uitbracht. Voorts verstrekten twee sociaal-democraten uit het Saargebied aan de vergadering belangrijke inlichtingen.

In het verslagjaar werden verschillende belangrijke *organisatorische aangelegenheden* behandeld. Zoals in ons verslag over 1932 is medegedeeld, had de Executieve in November 1933 een commissie benoemd, aan welke opgedragen was zo mogelijk de *eenheid* te herstellen, die in de *Franse sociaal-democratische partij* door het uittreden der neo-socialisten was verbroken. Deze commissie bestaande uit Vandervelde, Adler, Gillies en Albarda heeft sedert haar instelling veel gegevens verzameld. Het voornemen om met vertegenwoordigers van de beide Franse partijen besprekingen te houden, kwam niet tot uitvoering. De omstandigheden in Frankrijk en een ernstige en langdurige ziekte van den politieken leider der neo-socialisten, Pierre Renaudel, beletten dat. Het optreden van Marquet als minister in het kabinet-Doumergue maakte de vooruitzichten voor het herstel der eenheid slechter. In de vergadering van Maart 1934 rapporteerde de commissie aan de Executieve, dat zij voorschijns van haar pogingen geen succes kon verwachten, maar diligent wenste te blijven om op een haar geschikt schijnend tijdstip haar werk voort te zetten. De wijze, waarop zich sindsdien de verhoudingen in Frankrijk hebben ontwikkeld, vooral sedert de S.F.I.O. tot eenheid van actie met de communisten is overgegaan, is oorzaak, dat de kans op herstel van de eenheid nu geringer is geworden dan ooit.

De grote veranderingen, die door de gebeurtenissen van de laatste jaren in de positie van verschillende aangesloten partijen der S.A.I. was gebracht, maakten het noodzakelijk de samenstelling van de besturende organen der S.A.I., de stemmenverdeling over de partijen en de contributieregeling aan een onderzoek te onderwerpen. Dit onderzoek werd door de Executieve in haar vergadering van Mei te Brussel opgedragen aan een commissie van drie leden, n.l. De Brouckère, Grimm en Albarda, die tezamen met Adler, voorstellen had te doen. De commissie heeft in de vergadering der Executieve van November te Parijs haar voorstellen ingediend. Zij hadden de strekking om de invloed der partijen, die hun legale politieke positie hebben verloren, en die der partijen, welker positie verzwakt is geworden, in vergelijking met de invloed van de partijen der democratische landen enigermate te verminderen. Dienovereenkomstig werd de volgende verandering in de stemmenverdeling gebracht.

I. Partijen, die reeds vóór 1933 hun democratische rechten verloren:

|                                         | Aantal<br>Oude<br>regeling: | congres-<br>Nieuwe<br>regeling: |
|-----------------------------------------|-----------------------------|---------------------------------|
| <i>Rusland</i>                          |                             |                                 |
| Russische Sociaal-revolutionairen ..... | 6                           | 3                               |
| Russische Sociaal-democraten .....      | 6                           | 3                               |
| Soc.-democraten Ukraine .....           | 3                           | 1                               |
| Soc.-democraten Georgië .....           | 3                           | 2                               |
| <i>Hongaarse Emigrantenpartij</i> ..... | 1                           | 1                               |
| <i>Armenië</i> .....                    | 3                           | 2                               |
| <i>Italië</i> .....                     | 16                          | 9                               |
| <i>Portugal</i> .....                   | 1                           | 1                               |
| <i>Lithauen</i> .....                   | 2                           | 1                               |
| <i>Yougo-Slavië</i> .....               | 1                           | 1                               |
| <i>China</i> .....                      | 1                           | 1                               |

II. Partijen, die sedert 1933 hun democratische rechten verloren:

|                                    |    |    |
|------------------------------------|----|----|
| <i>Duitsland</i> .....             | 40 | 26 |
| <i>Dantzig</i> .....               | 2  | 1  |
| <i>Oostenrijk</i>                  |    |    |
| Duitse Soc.-Dem. Partij .....      | 20 | 13 |
| Tsjechische Soc.-Dem. Partij ..... | 3  | 2  |
| <i>Letland</i> .....               | 4  | 3  |
| <i>Bulgarije</i> .....             | 3  | 2  |
| <i>Estland</i> .....               | 3  | 2  |

III. Partijen, die in een onzekere positie verkeren:

|                      |    |    |
|----------------------|----|----|
| <i>Spanje</i> .....  | 18 | 18 |
| <i>Uruguay</i> ..... | 1  | 1  |

IV. Partijen in de democratische landen:

|                               |    |    |
|-------------------------------|----|----|
| <i>Groot-Brittannië</i> ..... | 40 | 40 |
| <i>Frankrijk</i> .....        | 26 | 26 |
| <i>Tsjecho-Slowakije</i>      |    |    |
| Tsjechische Partij .....      | 10 | 10 |
| Duitse Partij .....           | 7  | 7  |

|                                      |    |    |
|--------------------------------------|----|----|
| Poolse Partij .....                  | 1  | 1  |
| België .....                         | 17 | 17 |
| Zweden .....                         | 14 | 14 |
| Denemarken .....                     | 13 | 13 |
| Nederland .....                      | 12 | 12 |
| Verenigde Staten Noord-Amerika ..... | 11 | 11 |
| Zwitserland .....                    | 8  | 8  |
| Finland .....                        | 8  | 8  |
| Argentinië .....                     | 7  | 7  |
| Luxemburg .....                      | 1  | 1  |
| IJsland .....                        | 1  | 1  |

V. Landen met parlementen, zonder wezenlijke bevoegdheden:

*Polen*

|                        |    |    |
|------------------------|----|----|
| P. P. S. ....          | 10 | 10 |
| Ukraiense Partij ..... | 4  | 4  |
| „Bond” .....           | 3  | 3  |
| Duitse S.P. ....       | 1  | 1  |
| Hongarije .....        | 8  | 8  |
| Roemenië .....         | 4  | 4  |

VI. Andere partijen:

|                           |   |   |
|---------------------------|---|---|
| <i>Palestina</i> .....    | 5 | 4 |
| <i>Brits Guyana</i> ..... | 1 | 1 |

|        |     |     |
|--------|-----|-----|
| Totaal | 349 | 304 |
|--------|-----|-----|

In verband met deze verandering in de stemmenverdeling kwam ook enige verandering in de samenstelling der Executieve. De partij van de Russische Ukraïne, tot dusver over een zetel beschikkend, verloor deze, De Armenische partij zag haar vertegenwoordigers van 3 tot 2 teruggebracht. Lithauen moest zijn zetel offeren, evenals Dantzig. De Oostenrijkse Partij ging van 3 zetels terug tot 2. De Duitse Partij (S.P.D.) van 4 tot 3; Italië van 3 tot 2.

De samenstelling van het Bureau onderging eveneens enige wijziging, in zover dat aan Zweden een plaats met adviserende stem werd gegeven. Volgens de statuten bestaat het Bureau uit 11 leden met beslissende stem. Van die 11 leden vertegenwoordigen nu 6 partijen, die tot de groep IV behoren, (n.l. Groot-Britannië, Frankrijk, Tsjecho-Slowakije, België, Denemarken en Nederland); 2 partijen van de groep I (Russische S.D. en Italië); eveneens 2 partijen van de groep II (Duitsland en Oostenrijk) en 1 een partij, behorende tot de groep V (P.P.S. Polen). De commissie heeft aan de Executieve in overweging gegeven bij de eerstvolgende verkiezing van het Bureau 7 zetels te bestemmen voor de partijen der democratische landen.

De contributie-regeling zal nog herzien worden. Daarbij zal in het bijzonder rekening worden gehouden met de financiële positie der partijen, die uit hun land zijn verdreven.

In de Bureau-vergadering van Maart werd opnieuw de vraag besproken, die reeds in 1933 was gesteld, of de omstandigheden het niet wenselijk maakten het *secretariaat* der S.A.I. van Zürich naar elders te ver-

*plaatsen.* Zowel politieke als financiële overwegingen deden daarbij hun invloed gelden. In de vergadering van de Executieve van Mei te Brussel werd de vraag bevestigend beantwoord. Financiële overwegingen moesten daarbij de doorslag geven. Besloten werd, dat het secretariaat in April 1935 naar Brussel zal worden verplaatst.

De belangrijkste zaak, waarmee Executieve en Bureau zich in 1934 hadden bezig te houden, is die van het *eenheidsfront* met de communisten. Ter voldoening aan een opdracht, hun door het Franse partijcongres te Toulouse gegeven, dienden de Franse leden van de Executieve in de vergadering van 26 Mei te Brussel het voorstel in, dat de S.A.I. zich tot de Communistische Internationale zou richten met een nieuwe uitnodiging, om onderhandelingen te openen over een gemeenschappelijke actie. Dit voorstel, dat door sommigen werd ondersteund, stuitte op zulk een beslist tegenstand van de gedelegeerden van Engeland, Zweden, Denemarken, Duitsland, Tsjecho-Slowakije, België en Nederland en anderen, dat de Fransen er in berustten, dat verdere behandeling en beslissing tot een volgende vergadering werden uitgesteld. In de vergadering van 3 en 4 Augustus, te Brussel, werd opnieuw breedvoerig over het vraagstuk gesproken. Het optreden der Franse Partij, die zonder met de S.A.I. overleg te hebben gepleegd, tot gemeenschappelijke actie met de Franse communisten had besloten, werd van verscheidene zijden zeer scherp gecritiseerd, aangezien die handelwijze in strijd werd geacht met een besluit, door de Executieve in Maart 1933 genomen. Besloten werd, het voorstel van de Franse Partij tot het voornaamste agenda-punt van de najaarsvergadering der Executieve te maken.

De vergadering der Executieve, van 13 tot en met 16 November te Parijs gehouden, was dus inzonderheid voor een gedachtenwisseling over het eenheidsfront bestemd. De betekenis van de gedachtenwisseling zou nog groter worden, dan aanvankelijk verwacht was, doordat het bestuur der Communistische Internationale in October door de Franse communisten Cachin en Thorez aan de S.A.I. het voorstel deed zenden, om te besluiten tot een gemeenschappelijke actie ter ondersteuning van de strijdende Spaanse arbeidersbeweging. Dit voorstel, op zich zelf beschouwd, behoefde geen grote moeilijkheden op te leveren. Immers, op de 11e October, toen het de secretaris der S.A.I. bereikte, was de strijd in Spanje feitelijk beslist. De arbeidersbeweging had het onderspit gedolven, haar nederlaag was noch af te wenden noch te herstellen. Ook bestond niet het minste gevaar voor enige interventie van vreemde mogendheden meer — gevaar, waartegen Moskou een gemeenschappelijke actie had willen organiseren.

Het sprak echter van zelf, dat het voorstel der communisten desondanks nog van betekenis werd geacht, aangezien het de eerste maal was, dat Moskou blijk gaf van bereidwilligheid om met de S.A.I. te onderhandelen. Zijn gewoonte getrouw, riep Moskou echter tegelijkertijd de arbeiders op, om al vast, door het ondernemen van gemeenschappelijke acties met de communisten, te doen, alsof die onderhandelingen reeds tot een positief resultaat hadden geleid.

Niettemin meende de meerderheid van het Bureau, dat aan de vertegenwoordigers van de Komintern gelegenheid moest worden gegeven, het voorstel mondeling toe te lichten. Drie leden van het Bureau (n.l. de gedelegeerden van Engeland, Denemarken en Nederland) verklaarden zich daartegen; twee onthielden zich van stemming.

Ingevolge dit besluit had op 15 October te Brussel een conferentie plaats, waarin de S.A.I. door Vandervelde en Adler en de Komintern door Cachin en Thorez werden vertegenwoordigd. De conferentie zou enkel een informatorisch karakter dragen. Aangezien later van communistische zijde meermalen is beweerd, dat in die conferentie namens de Komintern een voorstel zou zijn gedaan om te komen tot een eenheidsfront op het gehele gebied van de strijd der arbeidersbeweging, verdient het feit hier vermelding, dat Cachin en Thorez uitdrukkelijk verklaarden, tot het doen van zulk een voorstel geen opdracht te hebben ontvangen. Het door beide partijen goedgekeurde (en in de strijd met de afspraak, kort na de conferentie, door de communisten gepubliceerde) stenografische verslag bevat de volgende woorden van Cachin: „De opdracht, die de Communistische Internationale ons heeft verstrekt, is niet om het vraagstuk van het eenheidsfront tussen de beide Internationales in zijn volle omvang te bespreken, maar slechts om een scherp omlijnde vraag te stellen over een gemeenschappelijke actie in het belang van onze Spaanse kameraden”. Ook heeft niet langs een andere weg een voorstel van de Komintern om op het gehele gebied der beweging samen te werken, de S.A.I. bereikt.

Het voorstel van de Franse soc. dem. partij, dat door de Executieve moest worden behandeld, verlangde, dat de S.A.I. een uitnodiging tot de Komintern zouden richten om te onderhandelen over samenwerking op een basis gelijk aan die, waarop in Frankrijk sociaal-democraten en communisten tot gemeenschappelijke actie waren overgegaan. De zeer belangrijke debatten, naar aanleiding van dit voorstel gevoerd, namen vier dagen in beslag. Reeds spoedig bleek, dat de meerderheid der S.A.I. tot het aangaan van een eenheidsfront met de communisten niet bereid was en dat een iets kleinere meerderheid om die reden ook niet met de Komintern in onderhandelingen wilde treden, welke toch niet tot een eenheidsfront zouden kunnen leiden. Van de minderheid, die wel tot onderhandelingen bereid was, werd de kern gevormd door de gedelegeerden der partijen, die reeds tot samenwerking met de communisten waren overgegaan, zoals de Franse partij, de Italiaanse, de Russische sociaal-democraten, en door de Oostenrijkers, die in de actie tegen het fascisme de grenzen tussen sociaal-democraten of communisten hadden laten verflauwen. Een derde positie namen de Belgen in, die wilden, dat de S.A.I. zich tot onderhandelingen bereid zou verklaren, op de voorwaarde, dat de communisten ook in Rusland de democratische beginselen zouden erkennen.

Het debat, waaraan 18 sprekers deelnamen, werd door Léon Blum voor de minderheid en door Albarda voor de meerderheid geopend. Nadat drie resoluties waren ingediend, een door Blum, een door Albarda en een door Grimm (Zwitserland), werd een commissie ingesteld, die zou trachten een gemeenschappelijk voorstel te ontwerpen. In de bijeenkomsten van deze commissie kon slechts over de vorm van het te nemen besluit tot eenstemmigheid worden gekomen, niet over de inhoud. Besloten werd dat het standpunt der Executieve niet in een resolutie, maar in een brief aan de Komintern zou worden uiteengezet. Over het slot van die brief werden de beide richtingen het niet eens, zodat ten slotte twee ontwerpen, het ene van Adler, het andere van Albarda, aan de Executieve werden voorgelegd. In de vergadering van de Executieve zijn deze beide voorstellen niet tegenover elkaar blijven staan. Ware dit het geval geweest, dan zou het voorstel-Albarda ver-

moedelijk met tweederden van de stemmen (ongeveer 175 tegen 85) zijn aangenomen. Deze uitslag zou echter de verhoudingen in de S.A.I. zeer moeilijk hebben gemaakt, aangezien partijen als de Franse, de Italiaanse, de Russische (S.D.) en de Oostenrijkse, te kennen hadden gegeven, zich daarbij bezwaarlijk te kunnen neerleggen. Het was niet wel-mogelijk, deze partijen, die zonder voorkennis en machtiging, en dus naar veler mening in strijd met het besluit van de Executieve van 27 Maart 1933 (zie ons verslag over '34, blz. 157) verbindingen met de communisten van hun eigen land hadden aangeknoopt, tot het losmaken of ver-loochenen dier verbindingen te verplichten. In de brief aan de Komintern werden dan ook die verbindingen als een voldongen feit beschouwd en daarbij moest de consequentie worden aanvaard, dat voortaan elke der aangesloten partijen vrij zou zijn in haar eigen land al of niet met de communisten een overeenkomst aan te gaan. Daar over het laatste gedeelte van de brief geen overeenstemming kon worden bereikt, werd ten slotte besloten, zomin het ontwerp-Albarda als het ontwerp-Adler over te nemen.

De voor de Komintern bestemde brief, die aan haar vertegenwoor-digers Cachin en Thorez werd geadresseerd, luidt als volgt:

„In de conferentie, die Gij op 15 October 1934 met de ondergetekenden hebt gehou-den, hebben wij U medegedeeld, dat wij in November aan onze Executieve verslag zouden uitbrengen over Uwe voorstellen.

Onze Executieve heeft zich nu, bij haar beraadslagingen over de positie der inter-nationale arbeidersbeweging, die vier dagen hebben geduurd, ook met de Brusselse conferentie bezig gehouden. Zij heeft ons opgedragen U het volgende mede te delen:

1. Zoals U bekend is had onze Internationale reeds een solidariteits-actie voor het Spaanse proletariaat georganiseerd vóór Uw voorstel, om zulk een actie gemeen-schappelijk met de Communistische Internationale te ondernemen, ons bereikte. Wij hebben inmiddels zeer uitvoerige mededelingen over de toestand in Spanje ontvangen en onze partijgenoot Vincent Auriol, die door ons naar Spanje werd afgevaardigd om de toestand te onderzoeken, heeft aan onze Executieve een zeer belangrijk en leerzaam verslag van zijn bevindingen uitgebracht, hetwelk binnenkort openbaar gemaakt zal worden. Bovendien hebben wij in een gemeenschappelijke vergadering met het bestuur van het I.V.V. uiteenzettingen over de toestand in Spanje vernomen van onze Spaanse partijgenoten Prieto en Del Vayo. Op de grondslag van al deze inlichtingen hebben wij in die gemeenschappelijke vergadering een steun-beweging georganiseerd voor de slachtoffers der Spaanse contra-revolutie, die nog slechts in haar begin is, in de eerste plaats ten behoeve van de voortdurend door een cynische wraak-justitie bedreigde gevangenen, die bij duizenden worden geteld en waartoe het lid onzer Executieve Caballero behoort.

De demonstraties van sympathie voor het Spaanse proletariaat en van protest tegen zijn beulen zijn naar gelang van de positie der arbeidersbeweging in de onder-scheidene landen in verschillende vormen georganiseerd. In Frankrijk bestonden zij in gemeenschappelijke betogingen van socialist en communisten, terwijl in België, waar een noemenswaardige communistische partij niet bestaat, de grote demonstraties voor Spanje, waarin de voorzitter der S.A.I. het woord voerde, door de Belgische Werklieden Partij alleen georganiseerd werd, die enkele dagen later ook in haar congres de gelegenheid waarnam, om tegen de voltrekking van de doodvonnissen in Spanje te betogen.

2. In de Brusselse conferentie hebt Gij verklaard, dat Gij geen mandaat hadt om met ons over andere vormen van gemeenschappelijke actie der arbeidersklasse te spreken dan alleen over een solidariteitsactie voor Spanje.

Harerzijds heeft de Executieve der S.A.I. in haar resolutie van 18 en 19 Maart 1933 herinnerd aan de voorstellen met betrekking tot het sluiten van een overeenkomst voor de gemeenschappelijke verdediging tegen het fascisme en heeft zij de oij haar aangesloten partijen aanbevolen, geen afzonderlijke overeenkomsten aan te gaan, zolang de Komintern niet op die voorstellen zou hebben geantwoord.

Sindsdien hebben echter nieuwe gebeurtenissen plaats gehad, inzonderheid in Oostenrijk, welke aan verscheidene secties der S.A.I. aanleiding hebben gegeven, zelfstandig eenheidsfront-overeenkomsten te sluiten, waarbij rekening is gehouden met de bijzondere toestanden in verschillende landen.

Terwijl in Frankrijk en elders een eenheidsfront tot stand kwam, zijn in Groot-Brittannië, Nederland, de Scandinavische landen, Tsjecho-Slowakije en in andere landen communistische eenheidsfront-voorstellen afgewezen, en wel op gronden, die onze partijen hebben aangegeven en die U bekend zijn.

In deze omstandigheden heeft de aanbeveling, welke onze resolutie van 18 en 19 Maart 1933 inhield, haar reden van bestaan verloren, zodat nu elke der bij ons aangesloten partijen vrij is zelfstandig te handelen."

Deze tekst werd met algemene stemmen en één onthouding (de gedelegeerde van Georgië) vastgesteld.

Nadat dit besluit was genomen legde Blum namens enige gedelegeerden de volgende minderheidsverklaring af:

"De ondergetekenden, leden van de Executieve der S.A.I., spreken als hun overtuiging uit, dat in de tegenwoordige omstandigheden, tegenover de groei van het fascisme en de verscherping der oorlogsgevaaren in Europa en gelet op de spontaan uit de rijen der arbeidersklasse opkomende verlangens naar eenheid van actie, de S.A.I. de plicht had haar voorstel van Februari 1933 nadrukkelijk te herhalen en tot de Communistische Internationale de vraag te richten, of zij bereid is, de voorwaarden te onderzoeken voor een gemeenschappelijke internationale actie tegen de oorlog, voor de verdediging van de democratische vrijheden in de landen, waar deze bestaan, en voor de revolutionaire strijd in die landen, waar het fascisme de democratische vrijheden vernietigd heeft.

De ondergetekenden stellen intussen met genoegdoening vast, dat de Executieve aan alle aangesloten partijen de vrijheid heeft toegekend, de strijd tegen fascisme en oorlog overeenkomstig de verhoudingen in elk land te organiseren. Zij hopen hartelijk en zij vertrouwen, dat de resultaten van de gemeenschappelijke actie in die landen, waar zij reeds begonnen is, binnenkort aan de S.A.I. aanleiding zal geven de eenheid tot stand te brengen, waartoe het proletariaat door de gevaren van de tegenwoordige toestand en door de belangen van zijn internationale strijd aan het proletariaat gedwongen wordt."

Deze verklaring was ondertekend door de gedelegeerden Blum, Bracke en Longuet (Frankrijk), Del Vayo (Spanje), Grimm (Zwitserland), Nenni en Modigliani (Italië), Ehrlich (Poolse „Bund"), Dan (Russische Mensjewiki) en drie Oostenrijkers.

Hierbij moge worden aangetekend, dat uit de ondertekening door Grimm niet kan worden afgeleid, dat de Zwitserse Partij vóór het eenheidsfront zou zijn. Zij heeft meer dan eens, ook in de laatste tijd, eenheidsfront-voorstellen van de Zwitserse communisten met beslistheid afgewezen.

Voorts zij opgemerkt, dat hoewel in Frankrijk de gemeenschappelijke actie van de sociaal-democraten met de communisten wordt voortgezet en ook de Conseil National (Partijraad) van de Franse Partij nog op 3 Maart l.l. zich voor voortzetting heeft uitgesproken, alle hoop van hen, die de verbinding tussen de sociaal-democratische en de communistische partij nog inniger wilden doen worden, tot dusver beschaamd is. Alle pogingen, om te komen tot een fusie tussen de beide partijen, zijn afgestuit op de weigering van de communisten om in een gemeenschappelijk pogram principieel-socialistische programpunten op te nemen. Ook is bij velen in de Franse sociaal-democratische partij een gevoel van onvoldaanheid en ongerustheid over de ontwikkeling der gemeenschappelijke actie bemerkbaar. Daartoe is veel bijgedragen door de wijze, waarop in het Franse communistische orgaan „Cahiers du Bolchevisme" van 1 Februari 1935 wederom over de sociaal-democratie en over de bedoelingen der eenheidsfront-tactiek is geschreven. Zonder er doekjes om te winden is daar verklaard, dat de communisten blijven streven naar de dictatuur van het proletariaat, zoals deze in

Moskou wordt opgevat, en dat het eenheidsfront voor de communisten het middel is om de massa's der arbeidersklasse binnen hun bereik te brengen, ten einde de invloed van de sociaal-democratie op die massa's te vernietigen. De communisten stellen zich daarom niet alleen tegenover hen, die het eenheidsfront bestrijden, maar ook tegenover degenen, die door het eenheidsfront willen komen tot de eenheid van organisatie, om daardoor een verzoening tussen sociaal-democraten en communisten te bereiken. Het doel der communisten met het eenheidsfront blijft „om de overgang van de sociaal-democratische massa's naar het communisme te bevorderen, ten einde de macht voor de sovjets te veroveren. Dit is altijd ons voornaamste doel geweest en dit blijft het.” De verandering in de communistische tactiek dient volgens de „Cahiers du Bolchevisme” slechts om „op de beste manier de invloed van de sociaal-democratie te liquideren.” Onomwonden zegt men te willen „doorgaan met de ontmaskering van de verzoeningspolitiek der sociaal-democratie” en dit het beste te kunnen doen gedurende de gemeenschappelijke actie! Vele Franse partijgenoten zijn van gevoelen, dat in het artikel van de „Cahiers du Bolchevisme” de instructies zijn weergegeven, die bij het 7e Congres der Communistische Internationale aan de Franse communisten zijn verstrekt.

Sedert de vergadering van de Executieve der S.A.I. van November 1.1. heeft geen enkele der aangesloten partijen, die daartoe nog niet was overgegaan, tot gemeenschappelijke actie met de communisten besloten. De Belgische Werklieden Partij wees in December 1934 opnieuw een daartoe strekkend voorstel van de communisten af.

Volledigheidshalve delen wij hierbij mede, dat de Nederlandse gedelegeerden in de S.A.I. over de door hen te volgen gedragslijn regelmatig overleg hebben gepleegd met het Partijbestuur, en dat ook hun houding in de vergadering van November 1934 in Parijs in volledige overeenstemming was met het eenstemmig oordeel van het Partijbestuur.

J. W. ALBARDA.  
F. M. WIBAUT.

# VERSLAG

## van de Commissie voor Geschillen tussen de redactie van „Het Volk” en de partijgenoten-inzenders. Tijdvak 1 Februari 1934—1 Februari 1935.

Het congres benoemde tot de leden der commissie J. BOMMER, J. W. SLEEF en JAC. VAN PAREREN. Laatstgenoemde trad als secretaris op. J. BOMMER trad in April 1934 in functie.

Aan BERN. FRANKE, die gedurende drie jaren deel uitmaakte, een woord van dank voor zijn arbeid en kameraadschappelijke samenwerking.

De volgende stukken kwamen in en werden geweigerd of geplaatst, op de daarachter vermelde gronden.

8 Febr. 1934. J. N. G. te W. — Over hoge inkomens. *Geweigerd*, was verwezen naar de „Soc. Dem.”

25 Febr. 1934. J. N. G. te W. — Over dezelfde kwestie. Beslissing der commissie bleef gehandhaafd.

21 Febr. 1934. Chr. B. te A. — Over een reeds behandelde kwestie.

24 Febr. 1934. J. R. te A. — Over de kwestie K. V.—Sl. *Geweigerd*, daar de kwestie beslist was en beide partijen zich bereid verklaard hadden, deze beslissing te aanvaarden.

15 Maart 1934. Ds. K. te J. P. — Motie in zake de Liga. De commissie meende, dat deze ten *onrechte* geweigerd was en geplaatst diende te worden. De hoofdredacteur weigerde plaatsing, omdat de commissie geen zeggenschap had over ingezonden moties. Het P.B., hierover geraadpleegd, stelde de hoofdredactie in het gelijk.

12 April 1934. Chr. G. te B. — Over de salarissen bij de V.A.R.A. naar aanleiding van de zaak-Zw. *Geweigerd*, behoort niet in „Het Volk”.

10 April 1934. G. J. Zw. te H. — Twee ingezonden stukken over de Arfi en Die Masznahme. De Commissie was bereid het eerste stuk wel, mits enigszins bekort, het tweede stuk niet te plaatsen. G. J. Zw. weigerde te bekorten en eiste onveranderde opname van beide stukken. Wenste de Commissie dit niet op te dragen, dan zag hij van iedere plaatsing af. *Niets* geplaatst.

14 April 1934. J. P. B. te A. — Over speelzalen en A. B. K. *Niet* in behandeling genomen. Inzender was geen partijgenoot.

20 April 1934. W. te A. — Over de kwestie-Zw. *Geweigerd*, bedoelde zaak was behandeld.

13 Juli 1934. Fl. H. te L. — Over de onderwijsafbraak. *Geweigerd*, behoort door de vakbond en de redactie behandeld te worden, wat trouwens ook geschiedde.

11 Aug. 1934. Ph. de Vr. — Over plaatsing van Duitse advertenties en de boycot.

16 Aug. 1934. C. de J. te E. — Naar aanleiding van M.'s artikel over B'ata. *Geweigerd*, omdat M. het artikel geschreven nad, na overleg met de vakbond.

17 Aug. 1934. Mr. H. O. D. te H. — Over dezelfde zaak. Beide stukken werden *voorlopig aangehouden*, aangezien de Redactie de zaak zelf nog eens zou behandelen. Hierna bestond geen reden voor plaatsing meer.

21, 23 en 27 September 1934. G. M. A. v. W. te A. — Uiterst verward over alles en nog wat. Daarom *geweigerd*.

29 Sept. 1934. E. S. en P. J. S. — Over een tekening in de „Notenkraker”. *Geweigerd*, omdat van een verkeerde veronderstelling werd uitgegaan.

30 Sept. 1934. P. J. E. te A. — Over de verschillen in salariering gemeentepersoneel. *Geweigerd*, omdat de redactie de zaak behandeld had.

7 Oct. 1934. W. M. te A. — Over politie-optreden van drie weken terug. *Geweigerd*, omdat de zaak niet meer te controleren was.

2 Oct. 1934. A. R. te A. — Over Duitse film-advertenties in „Het Volk”. *Geweigerd*, om redenen, vroeger vermeld.

4 Dec. 1934. J. M. te U. — Over ontslagen bij de V.A.R.A. *Geweigerd*, daar de zaak reeds behandeld was in „Het Volk” en verder in de V.A.R.A. thuis behoorde.

7 Dec. 1934. Mr. M. J. A. M. te B. — Over „wat Chr. demagogen graag willen”. *Geplaatst*, na wijziging van de aanhef.

19 Dec. 1934. E. I. E. te A. — Over de Uiver-hulde en de houding van „Het Volk”. *Geweigerd*, omdat standpunt der redactie als juist gedeeld werd en bovendien plaatsing nu een zeer verkeerde indruk zou maken.

14 Jan. 1935 H. H. Kr. te 's Gr. — Over concurrentie van amateurs tegenover beroepsmusici. *Geplaatst* in de „Vooruit”, omdat het aandacht vestigen op deze misstand, juist in deze tijd, gewenst is.

13 Jan. 1935. J. S. te 's Gr. — Over sabotage bij een drukkerij-staking. Oorspronkelijk was de commissie tegen plaatsing in „De Vooruit”. Nadat haar nadere inlichtingen verstrekt waren, wilde zij plaatsing toestaan, indien het sterk gewijzigd werd. Inzender vond plaatsing niet meer nodig, omdat hij wijziging in de aangegeven richting onjuist achtte.

21 Jan. 1935. J. S. te A. — Over artikel over de „Bouwvereniging „Ons Huis”. *Geweigerd*, behoort in de vakbond thuis en niet in het Partijblad.

4 Februari 1935. J. J. v. W. te 's Gr. — Over een plaats gehad hebbende Statutenwijziging in „De Volharding”. *Geweigerd*, omdat ons de voorgeschiedenis niet bekend is, en de coöperatoren niet als soc. dem. in „De Vooruit” ter verantwoording kunnen worden geroepen.

JAC. VAN PAREREN, Secretaris.